

KASIMIR LEINO

JAAKKO ILKKA

JA

KLAUS FLEMING

VIISI-NÄYTÖKSINEN HISTO-
RIALLINEN NÄYTELMÄ 9:SSÄ
—— KUVAEELMASSA ——

HELSINGISSÄ,
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA.

NÄYTTELEMISESTÄ SOVITTAVA TEKIJÄN KANSSA.

HELSINGISSÄ,
J. SIMELIUKSEN PERILL. KIRJAP. OSAKEYHTIÖ,
1901.

ALKULAUSE.

Neljä kuvaelmaa tätä historiallista runonäytelmääni ilmestyi jo v. 1898 toimittamani aikakauskirjan — Nykyaajan — yhteydessä. Mutta kun minun jo seuraavan vuoden lopulla täytyi — etupäässä taloudellisista syistä — lopettaa koko hanke, keskeytyi tietysti kappaleen julkaiseminenkin, niin että se vasta nyt täysvalmiina luettavaksi ilmestyy. Alkuperäisen suunnitelmani mukaan perustuu se pääpiirteissään tieteen esityksiin tästä maamme historiassa laatuansa ainoasta merkkitaipauksesta: talonpoikain ilmi-
kapinasta esivaltaa vastaan. Toivoakseni eivät „runoilijan vapaudella“ tehdyt poikkeukset historian kuvauksista asian-
ymmärtäjiäkään pahemmin häiritse.

Käytän tässä tilaisuutta pyytääkseni Nykyaikavainajan ystäviltä anteeksi, että jatko „Jaakko Ilkkaan ja Klaus Flemingiin“ on näin kauvan viipynyt; minun syynihän se on ollut, mutta itselläni siitä on ollut suurin mieliharmikin.

TEKIJÄ.

HENKILÖT:

JAAKKO ILKKA, nuijalaisten päämies.

KATRI, hänen vaimonsa.

KIRSTI }
PENTTI } heidän lapsiansa.

MAUNO, kotihuovi, Kirstin sulhanen.

YRJÖ KONTASAS

PENTTI POUTTU

PERTTU PALO

PENTTI PIRI

MARTTI VILPUNPOIKA

TOMMOLA

VINIKKA

} nuijalaisia Kyrön, Laihian, Lapuan
ja Lohtajan pitäjistä.

KETTUNEN, Savon nuijalaisia.

FORDELL, veronkantaja Pohjanmaalla.

ABRAHAM MELKIORINPOIKA, Pohjanmaan vouti.

Herra SIMO (NURKKA), Kyrön kirkkoherra.

Herra EERIK (MARKUSSON), Rautalammen pappi.

KLAUS FLEMING, EERIKINPOIKA, valtakunnan marski ja Suomen kenraalikuvernööri.

EBBA (STENBOCK), hänen puolisonsa.

JUHANA }
KAARINA } heidän lapsiansa.

GOTTSCHALK KLAUNPOIKA, Flemingin äpäpäpoika.

PENTTI JUUSTEN, SÖYRINGINPOIKA, Turunlinnan isäntä.

AUNE, hänen tyttärensä.

PIETARI JUUSTEN, PAAVALINPOIKA, vänrikki.

KNUT KURKI, Laukon herra, ratsumestari.

LINDORM BONDE-LILLIEHÖÖK, kamariherra, Sigismundin lähetti.

BERTIL GALLE, Flemingin hovipoika.

MESTER VOGELSANG, Turun katedraalikoulun laulunopettaja.

DANIEL HJORT.

HERTTUA KAARLE, kuninkaana Kaarle IX.

LEJONHUFVUD, Raaseporin kreivi

BRAHE, Visingborgin kreivi

STENBOCK, Toftaholman vapaaherra

BIELKE, Salestadin herra

HORN, Kankaisten ja Haapaniemen herra

GÖRAN STIERNSKÖLD, herttuan hovipoika.

NOITA-AKKA.

KONTSAHAN VAIMO TYTTÄRINEEN.

ERÄS KYLÄNVAIMO.

ERÄS POIKA.

NELJÄ TALONPOIKAA.

KAKSI NUORTA NUIJALAISTA.

KOLME HUOVIA.

KAKSI FLEMINGIN PALVELIJAA.

Talonpoikaikansaa, morsiussaattue, nuijalaisia ja huoveja, nuoria aatelismiehiä ja -neitoja, soittoniekkvoja, katedraalikoululaisia, lautamiehiä, lakeijoja y. m.

Tapahtuu: osaksi Ilkan ja Kontsahan luona Pohjanmaalla, herttua Kaarlen luona Tukholmassa, Nokian kartanossa Pirkkalassa ja Flemingin luona Turussa.

Aika: vv. 1596—97, Sigismund III:n hallitessa Ruotsin ja Puolan yhdistettyjä kuningaskuntia.

Ruotsin valta-
neuvoksia.

ESITETTY

ensi kerran 2-osaisena Suomalaisessa Maaseututeatterissa Turun näyttämöllä maaliskuun 18 ja 19 p. 1901 — edellisenä iltana viisi, jälkimmäisenä neljä näytöstä — ja esiytyivät silloin pääosissa seuraavat:

ILKKA	Aapo Pihlajamäki.
KATRI	Paula Paatero.
KIRSTI	Aino Halonen.
KONTSAS	Vilho Laakkonen.
POUTTU	Kaarlo Halonen.
PALO	Simo Osa.
FLEMING	Albert Kerttula.
EBBA	Hilda Martin.
JUHANA	Kosti Elo.
KAARINA	Helmi Tähtinen.
GOTTSCHALK	Iivari Paatero.
PENTTI JUUSTEN	Kaarlo Vuori.
AUNE	Aili Itkonen.
PIETARI JUUSTEN	Aleks. Tamminen.
HERTTUA KAARLE	Aaro Itkonen.
BRAHE	Anton Rikkonen.
HORN	Robert Reino.
NOITA-AKKA	Rosa Pulkkinen.

Musiikin ballaadeihin, Nokian pilkkalauluun ja soihtutansiin on säveltänyt *O. Merikanto*.

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS.

(Ilkan tupa. Ovi perällä; sen oikealla puolen uuni vanhaa mallia, vasemmalla kaksikerroksinen, uutimilla verhottu sänky. Ikkunoita on vasemmalla puolen kaksi, oikealla (uunin puolella) yksi, kaikki varustettuna vetolaudoilla. Pitkin seiniä vahvat penkit, vasemmalla puolen leveä pöytä. Seinillä kahvoissa kirveitä, nauloissa jousia ja keihäitä.

On sunnuntai-päivä. Pöydän takana istuu Jaakko Ilkan vaimo *Katri*, avaa ikkunan ja laulelee latinalaista messua. Tytär *Kirsti* hääuraa lieden ääressä).

KATRI (veisaa):

Dies irae, dies illa

Solvat saeculum in favilla . . .

KIRSTI (kuunneltuaan hetkisen
kääntyy äitiinsä päin):

Äiti!

KATRI (veisaa yhä):

Judex ergo cum sedebit,

Quidquid latet apparebit . . .

KIRSTI (kovemmin):

Äiti, hoi!

KATRI:

Sä mitä tahdot, rakas tyttöseni!

KIRSTI:

Miks veisaat latinaa? Se synti on,
niin haastoi herra Matti kerran mulle.

KATRI:

Hän sulle joutavia silloin haastoi; —
näät latinaks sun veisas iso-äitis
jo Kristianin aikaan; samaa vaati
taas Suomen herttu, kolmas Juhana,
ja sitä käyttää myöskin Sigismund.

KIRSTI:

En tiedä, äitiin vaiko pappiin luotan;
isäni luottaa Kaarlo herttuaan
ja paavin eljeks sättii munkkimessun.

KATRI:

Uus usko, lapseni, on miesten usko,
se puhuu järjelle ja kylmä on
kuin huovin kuurottunut rautavyö.
Me heikot naiset muuta kaipoamme:
Jumalan lämmön vanha usko suo;
ma seuraan sydäntäin, en pappeja.

KIRSTI:

Mut, äiti, ymmärrätkö latinaa?

KATRI:

En ma, mut Jumala sen ymmärtää —
ja itse tiedän, mitä pyydän hältä,
kun veisaan uskonmiesten messuja.

(kuuluu kirkon kellojen soittoa)

Nyt kirkkoon soitetaan; siell' ovat kai
jo isäs Jaakko sekä veljes Pentti.

KIRSTI:

Mut mua sinne et sä laskenut —

KATRI:

En tahtois sua uuteen uskohon —
se sopii voimakkaille, meille ei.

KIRSTI:

Mut mullapa on isän luonto mulla,
ma häntä seuraan.

KATRI (huoaten):

Siis jään mä yksin;
ei käänny mieli mun kuin tuuliviiri,
ei sielun kaipaus vedä kirkkohon,
kun pyhät juhla-valot sammutettiin,

kun alttarimme paljaiks raastettiin
ja arkituvaks tehtiin Herran huone.

KIRSTI:

Mut tuo on paavin kirkon prameutta
ja suurta syntiä, niin sanoo pappi.

KATRI:

Ei ole synti se, min sydän käskee.
Mut sydän kirkkoon-menon kieltää multa.

KIRSTI:

Siks siis et taaton kera tänään käynyt,
sä vaikka terveyttäsi mulle säälit
ja talon turvattuutta syytit heille?

KATRI:

Niin, siksi myöskin; mutta turvatonna
on talo vartiaton tähän aikaan,
sen tietköön Luoja!

KIRSTI (yipeästi):

Isäni Ilkka on,
mies, jota kaikki pelkää näillä mailla,
ja ryyttärit jos naapurissa ryöstäis,
niin Ilkkalaan he eivät tohdi tulla.

K A T R I:

Ken voi sen tietää? Äsken Jouppilasta
jo veivät siemenviljan, lypsylehmän
ja rengin löivät puolikuoliaaksi.
Niin inha aavistus mun mieltä painaa.

K I R S T I:

Mut johan maksoi isä linnaleirin?

K A T R I:

Niin maksoi sen, mi säädetty on laissa.

K I R S T I:

Vaan liikaa ottamasta laki kieltää?

K A T R I:

Ei kiellä rosmon laki ryöstämästä.

K I R S T I:

Vaan entäs suojakirja ruhtinaan?
Jos näytät sen, kai sitä pelkää huovit
ja säikkyy esivallan pitkää kättä!

K A T R I (huokaa):

Et tunne aikoja, sä Kirsti-rukka;
es-valtaa vanhan Kustaan peljättiin,
mut nyt on päätä vailla valtakunta.

KIRSTI:

Kai kuninkaana meill' on Sigismund?

KATRI:

Niin häll' on kruunu, mutta muilla valta.

KIRSTI:

Sä herttu Kaarloako tarkoitat?

KATRI:

Hän *Ruotsin* hallitsee, *ei* Suomea.

KIRSTI:

Siis marski Suitian on meidän turva.

KATRI:

Se nokinenä kaunis turva on!

Kuin susi paimentaa hän lampaitansa —
mit'ei hän itse vie, sen huovit ryöstää.

Mut vaiti! navetasta ääntä kuulen,
mun täytyy karjaa käydä katsomaan!

(menee).

KIRSTI:

Tuo rakas äiti pelkää vallan suotta —
mä luotan isään, hän on voimakas!

(askaroi hetken lieden ääressä, menee lähimmäisen suljetun
ikkunan luo ja sysää sen auki).

Mut Mauno kirkon-aikaan lupas tulla!

(katselee ulos).

ja tie on tyhjä, hänt' ei kuulu näy!

(istuu kädet ristissä penkille ja hetken kuluttua hyräilee):

Kun mun kultani tulisi,
armahani asteleisi,
tuntisin tuon tulosta,
arvoaisin astunnasta —

MAUNO (huovin puvussa, pistää
päänsä raotetusta ovesta
ja laulaa viime säkeen
nuotilla):

Etpäs vain sä arvannunna!

KIRSTI (on säikähtävinään ja hy-
pähtää ylös):

Hyi, kuin säikähdin!

MAUNO (hypähtää tupaan ja rien-
tää syleilemään Kirstiä):

Vai säikkyi kyttää arka metsän kyyhky?

KIRSTI (olevinaan):

Kun pukus ruman näin, niin rosvojoukon
ma luulin Ilkkalaankin osanneen.

MAUNO (nauraa):

Ma aimo rosvo kyllä olenkin,
näät Ilkan aartehen ma viedä aion!

KIRSTI (leikillä):

Vai Ilkkalaa sai huovi ryöstämään,
 siis huudankin jo äidin pihatolta!
 (on menevinään ikkunan luo).

MAUNO:

Sä pieni kälmi, ollos huutamatta,
 ma tiedän keinon, millä huudot estän,
 sen tietää kyllä huovit Flemingin!
 (aikoo suudella).

KIRSTI (lykkää hänet luotaan):

Jos oisitkin sä marskin joukkokuntaa,
 niin urhon mainett' oisi rahtu sulla;
 vaan kotiryyttäreill' on toinen tuoksu
 ja voitonmerkkinänsä olven täplät.

MAUNO (katselee pukuansa):

Ma puvun vasta sentään puhdistin!
 Niin kyllä, Oulun linnan oivat kestit
 ei verta maksaneet, mut olta paljo!
 (huumorilla)

Vaan kuuden viikon uinti olvijoessa
 se kysyy sankaria sekin, Kirsti!

KIRSTI:

Kai nytkin näyttää tahdot taitoasi
 ja kautta rantain kysyt haarikkaa?
 Se saamas pitää, Ilmajoen urho!
 (ottaa pöydältä haarikan, laskee siihen olutta).

MAUNO (ynseästi):

Niin, pilkkaa, pilkkaa, sattuu omaan nilkkaan!

KIRSTI (veikeästi):

Vois käydä niinkin, jos jo omas oisin!

(tarjoo haarikan).

MAUNO:

Ja jollet lie, kai siksi tullet kohta (juo).

KIRSTI:

Sen käki tietää, milloin köyhä naipi?

MAUNO (sieppaa Kirstin polvelleen):

Ei köyhä ole aina köyhä,

eikä rikas ole aina rikas,

vään kaunis on aina kaunis!

Niin sanoi pirkkalainen ennen muinoin,

kun Lapin kaunottaren vaimoks ryösti.

KIRSTI:

Vai Lapin noidan nimen mulle annat!

On sekin tapa naista mielitellä.

MAUNO:

En huoli kanssas kiistaella tässä, —

kun touko tehdään, vilja korjataan,

tään puvun heitän, lähden taaton luoksi

ja hälle miniäksi Kirstin vien.

KIRSTI (pilkallisesti):

Vai heität soturin sä ammatin,
kun huhut sotaa alkaa ennustella?

MAUNO:

Sä elä manaa meille paholaista,
et tiedä milloinka se ilmestyy!
Vai lietkö kuullut viestit ruhtinaalta?

KIRSTI:

Ma tiedän, ett'on meillä rauha maassa;
vai onko Vienan ryssät liikkehellä?

MAUNO:

Ei Vienan ryssät meitä kotvaan uhkaa,
sen halun heiltä otti Vesainen.
Vaan Palon Perttu kertoi äsken, että
on ruhtinaalta viestit kulkemassa —
he kansaa marskin kimppuun yllyttää.

KIRSTI:

Ja senkö kertoi Palon Perttu *sulle*,
vaikk' olet huovi marski Flemingin?

MAUNO:

Niin olen vielä kaksi köyhää kuuta,
mut mieleltäni nyt jo kansan mies,
sen tietää Perttu.

KIRSTI:

Minä myös sen tiedän.
Mut isä vain ei luota sinuun, Mauno.

MAUNO:

Ei luota vielä, mutta kerran luottaa;
ma teossa näytän sen, kun tarvis vaatii,
vain teko miehen luoton voittaa voi.

KIRSTI:

Mies sanastansa. Mutta ruhtinaalta
on viestit tulleet: mitä tahtoo hän?

MAUNO:

Sit' en mä tiedä; varmaan Flemingiltä
hän mielellänsä nokeis naamankin.
Kai isäs tiedot tuopi tullessaan,
ja kohta hirnuu kai jo orhi tiellä
ja näkyy sinilakki Jaakko Ilkan?

KIRSTI (kurkistaa ulos):

Ei vielä näy! — Vaan katsos, katsos, Mauno,
kuin puissa päivän läike liekehtii —
vai mit' on tuo?

MAUNO (vilkaisee ulos ja huudah-
taa hampaiden välistä):

Voi, noita perkeleitä?

KIRSTI (kummastuen):

Sä mitä kiroilet?

(katsoo tarkemmin ulos)

Ah, tosiaan —

nuo säteet peitsen kärjistäkö välkkyy?

Se lienee huovijoukko — tiekin tuolla

niin sauhuaa kuin raivois tuulispää.

Ne minne kiitännee?

MAUNO (yhä hampaattensa välistä):

Ja eikös sentään

nuo konnat uskalla! Nyt perii hukka.

KIRSTI (ahdistuneena):

Sä pelkää, että tänne

MAUNO:

Tänne juuri

he aikovat, niin uhkasivat yöllä,

kun knaapin luona joivat mässäten:

on täynnä Ilkan jyvääitat vielä

ja uusi ruis jo hällä heitiää,

niin sanoivat!

KIRSTI (oikaisekse):

On leiri maksettu

ja Jaakko Ilkka vääryyttä ei kärsi!

MAUNO:

Ei tohtiskaan he tulla, jollei tietäis,
ett' on hän poissa! Mitä voin ma yksin?

KATRI (hyökkää sisään):

Voi Kiesus auta! Täällä vetelykset
taas kuhertaa kuin teiret soitimessa
ja kujalla jo huovit hoilottaa!

MAUNO:

Sen juuri näin.

KATRI:

Sen näit, sä konna, siis
kai tunsit tuuman myös?

MAUNO:

Sen kuulin kyllä,
vaan että tohtis he, sit' en mä luullut.

KATRI:

Siis tiesit, vaan et kettu meille hiisku.
Hyi, suden ruoka, korjaatko sä luusi,
eläkä avaa enää usta tuota!

MAUNO (riipeästi):

Ma lähdenkin ja tiedän, mitä teen —
lie tamma pilttuussaan ja rantaviertä
kai päässee Kaupin kautta kirkkotielle!
(syöksee ulos).

K A T R I (sylkäsee perään):

Se ruoja menköön!

(avaa permantoluukun).

K I R S T I (on hetirientänyt ikkunaan):

Tuossa on jo ratsu —

kuin noita suitsitta hän lentää pois!

K A T R I:

Ann' olla kuherrus ja auta ehkä,
ett' alas saan tuon olvi-tynnörin!

K I R S T I (auttaessaan):

Miks kalleint' olvi juuri sinust' on?

K A T R I (alhaalta):

Näät selvän kanssa aina selviää,
mut humalaist' ei hilli Herrakaan!

K I R S T I (äidille):

Voi, äiti, äiti, nouse pian pois,
jo helkkää raudat —

E N S. H U O V I (astuu täysissä tamineissaan sisään):

Terve talohon!

Selin kissat, selin koirat,
päin isännät, päin emännät,
muu kansa kupeelle käydä!

KATRI (kämpii ylös):

Ja terve tervehyttäjälle myös,
kun tullet aikehessa oikeassa!
(lyö luukun kiinni).

ENS. HUOVI (astuu peremmä):

Ma leiriverot läksin kantamahan —
ja vaivan nähnyt, maantien tomun syönyt
kai saanee oltta pienen haarikan?

KATRI (lujasti):

On maksettuna Ilkkalasta leiri
ja olvi omiin suihin tarvitaan.

ENS. HUOVI:

Mi lienee maksettu, se kuitataan;
mut marskin käsky uus on tämmöinen:
se maksaa huoveille, ken maksaa jaksaa.
On vanhaa viljaa täällä aitat täynnä
ja oltta lienee vieraillekin pantu.

KATRI:

Sun marskis hurtta vieköön Huittisiin!
On vapaa leirist' ollut Pohjanmaa,
niin sääsi aikoinaan jo Juhana
ja jos on sentään teille jotain* suotu,
se tehtiin vapaasti, ei marskin vuoksi.

ENS. HUOVI (kiivaasti):

Vapaasti taikka marskin käskyn vuoksi,
on sama meille, kunhan saan, mit' tahdon:
kuukauden kolmen muonan nyt ma *vaadin*
ja ellen sanoin saa, on kädet mulla.

KIRSTI (astuu rohkeasti esille):

Ne sulla lie ja kintut ehkä myös,
ne voikin kohta olla tarpeeseen,
kun isä saapuu.

ENS. HUOVI (on kääntynyt puhu-
jaan):

Kas, kuin kaakattaa
jo osaa kesän vanhat kananpoi'at —
siis tää on Jaakko Ilkan kaunis Kirsti?

KIRSTI (ylpeästi):

Kai lienet Ilkan nimen joskus kuullut,
ja ellet tunne, opit tuntemaan —
lain täyttää Ilkka, vääryytt' ei hän kärsi.

ENS. HUOVI:

Jos kuulis marski tämän rahvaan kieltä,
ei kauvan laulaiskaan se kantimissaan!
Niin suutaan soittaa tuokin letukka
kuin joku Stenbock taikka Fleming ois —
kai liekin narttu suurten äpäroitä!

KIRSTI:

Ei huovin herjat meikäläisiin pysty —
on Ilkka isäni, sen puhe näyttää.

(Huovien melua ulkoa).

ENS. HUOVI:

Ken liekin tekijäs, on yhtäkaikki,
mut kieltä nöyrempää saat vasta käyttää. —
Täss' olen akkain kanssa kinaillut
kuin akka oisin! — Mutta nyt on loppu!

(lyö oven auki).

Hei, miehet, kaksi teistä menköön aittaan
ja säkit täyttäköön, yks tiellä vartioikoon
ja merkin antakoon, kun tarvis on.

Muut tänne kohta!

(Kolme hoipertelevaa huovia astuu sisään).

TOINEN HUOVI (sammaltaen):

Mi-miss' on tulijaiset?

Eiks ole olta enää Ilkkalassa?

(*Katri* on tällä välin hiivittänyt ovelle).

KATRI (Kirstille):

Sä hurttain töitä, Kirsti, täällä katso,
ma riennän jälkeen jyvärosvojen!

(livahtaa ulos).

ENS. HUOVI (yrittää ovelle):

Hoi, kiinni akka!

(kääntyy takaisin).

taikka menköön vain,
kai kaksi miestä tukkii eukon suun!

KOLMAS HUOVI (hoipertelee Kirstiä
kohti):

Voi, saakeli, kuin tuoss' on nätti likka,
kun katson sirkkua, niin sormet syhyy!

KIRSTI (uhkaavasti):

Käy tänne vain, mä niistä syyhyn otan!

KOLMAS HUOVI:

Ohoh, on korpin ääni sirkullani!

ENS. HUOVI (nauraen):

Siin' onkin korppi, joka silmät nokkis,
jos kynnet vahvat ois kuin sisu inha.

TOINEN HUOVI (on nuokkunut pöy-
dän ääressä):

Eiks ollakaan me sitten Ilkkalassa,
vai miksei olta saada vaivoistaan?

ENS. HUOVI:

Niin oikein, oltahan ma vaivastansa
kai sille lupasin, ken mukaan lähtee,

kun käydään vieraisilla Ilkan luona!
 Siis, kaunis Kirsti, miss' on olvet teillä?

KIRSTI:

Voi olvettakin kuokkavieraat olla!

ENS. HUOVI:

En aio kanain kanssa kaakatella,
 en lähde kilpaan kanssa vasikkain!
 Tuo oltta, tyttö!

KIRSTI (lujasti):

En ole orjas minä, —
 ja sit' en tee.

KOLMAS HUOVI:

Kas, mikä metsäkissa
 on sisuksiltaan, vaikk' on päältä kaunis.

ENS. HUOVI:

Sa kuulit sen, ma *tahdon* oltta
 ja mun on tapa tahtoni myös täyttää.

KIRSTI:

Niin minunkin.

ENS. HUOVI (kiivastuen):

Tuon lemmon letkun
 ma niskat nujerran!

(aikoo Kirstin kimppuun).

KOLMAS HUOVI:

Seis, hurja mies!
et osaa naisten kanssa mielitellä;
se kuuluu mulle!

(lähentelee Kirstiä).

ENS. HUOVI:

Pidä saakkus sitten; —
nyt muistan eukon elkeet äskettäin!

(avaa lattialuukun).

Hei, Matti, koht' on meillä Oulun kestit,
näät tääll' on tynnyrit!

(laskeutuu alas).

TOINEN HUOVI:

Jaa, tulijaiset?

KIRSTI (aikoo pudottaa luukun
oven kiinni):

Kas tuoss' on tulijaiset mokomalle!

KOLMAS HUOVI (sieppaa hänet sy-
liinsä):

No, no, ei miestä saada niinkuin hiirtä!

(Kirstin reutoellessa nousee ens. huovi tyn-
nyrin kanssa).

ENS. HUOVI:

Kas nyt on oltta, tuolla haarikoita,
nyt juomme Jaakko Ilkan muistomaljat!

TOINEN HUOVI (ottaa pöydältä haarikan ja tuo sen):

Kas tässä lippi, anna lähteen juosta,
on rikkahalla juottaa rotatkin! (juo).

ENS. HUOVI:

Sä juot kuin päivän juossut sotaratsu,
et tiedä lopettaa! ai, sääli vatsaas!

TOINEN HUOVI (osoittaa hyllylle):

Ot' itse haarikkas ja etees katso —
kun Matti maistaa, silloin pohja paistaa! (juo).
(Ens. huovi antaa olven juosta, käy haarikan, juo).

KOLMAS HUOVI (Kirstiä sylissä pidellen):

So, so, mun kultasirkku, pikku-hiljaa,
nääs pahat lapset vitsa opettaa!

KIRSTI (riuhlaisekse irti):

Sun sirkkunasi metsän peto olkoon!

TOINEN HUOVI (on täyttänyt haarikkansa ja juo):

Jo lensi pyy!

ENS. HUOVI (antaa haarikan kolmannelle):

Ja olkoon aloillaan!

juo Ilkan malja, mies, tai —

(kuuluu naisen huutoa ulkoa).

Kuka huutaa?

(katsoo ulos, nauraa)

Voi, perhana, kun poi'at telmää siellä:
he juottovaskan tuovat karsinasta —
mut sehän rönkyä — noin, kas puukko kurkkuun!
niin saavat kurjat kerran verta nähdä.

(nauraa yhä makeammin).

Ja eukon kelmit telkes navettaan!

KOLMAS HUOVI:

Ai, hemmetissä!

(kuuluu torven ääni kauvempaa ja sitten likempää).

ENS. HUOVI:

Siin' on lähdön merkki!

ÄÄNI ULKOA:

Nyt pian matkaan, Ilkan lakki näkyy!

ENS. HUOVI (ravistaa nukkuvaa
toveria):

Hoi, kumppali, jo tulee Jaakko Ilkka!

TOINEN HUOVI (hypähtää ylös kuin
unessa ja töytää
ovea kohti):

Se mies on kamala, kun raivostuu!

(juoksee pois.)

ENS. HUOVI:

Siis ratsun selkään heti joka mies!

KOLMAS HUOVI (syleilee äkkiä
Kirstiä):

En hyvästittä heitä sirkkuani!

(Pois).

KIRSTI (sylkäsee):

Hyi, ryökäle, sun jälkiesi ryönää,
kuin mustilaiset vain he elämöi!

(naurahtaa pilkallisesti).

Mut pelkureita, raukkoja on kaikki,
jo Ilkan lakki heist' on sotajoukko —
ma isäst' ylpeilen, näät hän on mies.

(*Jaakko Ilkka* pyhävaatteissa, sininen lakki päässä,
hänen jäljessään *Pentti*, sitten *Pouttu*, *Yrjö Kontsas*
ja *Tommola* tulevat sisään).

KONTSAS:

Jumalan rauha sekä terve taloon!

(Toiset vieraat toistavat samat sanat).

KIRSTI:

Ja sama teille tervehyttäjille!

Mut rauha ain' ei niinkuin toivottais.

ILKKA:

Nyt käykää peremmäs, te Kyrön miehet,
ja Martit Lapuan ja Laihian!

(kääntyen Kirstiin)

Vihurin lailla saapui ratsain Maunu
ja kertoi kirkolla, ett' ovat huovit

jo meille rohjenneet, ja tullessani
 näin Knaappilaan mä parven pöllyvän
 kuin oisi piru heillä peräss' ollut.
 Tääll' onhan tupa oltta tulvillansa —
 miks verta piha tuolla punertaa?
 Miss' on sun äitis, Kirsti, missä muut?

KIRSTI:

Kuin ryövärit he täällä elämöivät
 ja juottovaskan tuolla teurastivat. —

ILKKA:

Siis siitä veri.

(kiivaammin)

Mutta miss' on äitis?

KIRSTI:

Kai ois he hengen vieneet hältäkin,
 ja ellei Maunu —

ILKKA (ärjästen):

Ma kysyn äitiäs?

KIRSTI:

He hänet telkesivät navettaan!

ILKKA:

Käy, Pentti, äitis laittaa katsomaan!

PENTTI:

Jos tässä ois, ken äitiäni solvas,
ei toiste keihästään hän kohottais!
(menee).

ILKKA (Pouttuun kääntyen):

Hän puhuu jo kuin oisi kruunun joutsi,
vaikk' on hän tuskin kirkon joutsimies!

POUTTU:

Isääsi, Jaakko, poikas tullut on,
ei tyynin mielin sortoa hän kantais!

ILKKA:

Sit' en tee minäkään. Mut riitaa nosta
en esivaltaa vastaan tikun tähden.
On laki korkeampi kuningastai —
ja Ruotsissa on herrallakin herra.
Mut sinä, Kirsti, vieraat unhotat,
on tulomaljat vielä tarjoomatta! —
kai tähtehiä kuokkavieraat jätti?

KIRSTI:

Tuon tynnyrin he melkein maahan kaasi
ja tullessaan jo otranjyvää ontui.
(Avaä permantoluukun ja nostaa Tommolän avulla
sieltä uuden tynnyrin, josta haarikat huuhdottuaan
täyttää. Miehet puhelevat sillä aikaa).

KONTSAS:

Niin, Jumala on meidän kaikkein turva,
mut unhottanut lie hän Pohjanmaan.

POUTTU:

En syytä Jumalaa, en kuningasta
ja työläs kaikk' on tietää ruhtinaankin,
mut kurjuuteemme marski vain on syypää,
hän rikkoo lait ja polkee oikeutemme.

ILKKA (nousee ylös):

Niin tekee Fleming, siin' oot oikeassa;
vaan lain jos rikoksesta toista soimaat,
niin ällös itse silloin samoin tehkö:
ken miekkaan tarttuu, hän myös miekkaan
hukkuu. —

Mut nyt on haarikkamme oltta täynnä,
mä teidät terveiks' sanon Ilkkalahan,
juon onneks kuninkaan ja ruhtinaan!
(Juo, antaa haarikan kulkea miehestä mieheen).

POUTTU (juo):

Sen maljan mielellänsä kukin juo!

KONTSAS (samoin):

Jumala taivaan heitä siunatkoon!

TOMMOLA (samoin):

Niin, onni heille, tuho Flemingille!

(*Katri*, Pentin taluttamana tulee puolipyörryksissä ja verinaarmu otsassa).

KIRSTI (hypähtää ylös ja juoksee äitiänsä kohden):

Voi, äidillä on haava ohimossa!

ILKKA (hampaittensa välistä puoliääneen):

Ne saatanat on käsin naiseen käyneet
ja Ilkan vaimoon kyntens' iskeneet —
jos tietäisin, sen kokon höyhentäisin,
sen kynnet naisehen ei vasta pystyis!

(menee vaimonsa luo).

Kuin on sun laitas, *Katri*?

KATRI (heikosti):

Kiitos Luojan,
ett'eivät henkeäni rosvooneet —
mut aitan tyhjensivät —

ILKKA:

Liehän siksi,
ett' uutisviljaan päästään, jättäneet.

KATRI:

Ja juottovasikan he tappoi, vei —

ILKKA:

Mut kekrin tienoossa jo poikii hieho.

KATRI:

Kai vieneet tammankin ois ryökäleet,
jos Maunu ei ois —

ILKKA (ynseästi):

Taaskin Maunu! Maunu!
Sen oon jo kuullut, siitä hälle kiitos!
Sa kaipaat rauhaa — vieraita on meillä,
näa miehet emäkirkolt' asti ovat tulleet,
ne terveiks lausu, sitten ullakkoon
voit lepoon käydä, Kirsti sua hoitaa!

KATRI (ottaa haarikan):

Niin aivan, Pouttu, Kontsas, Martti, Tommola,
ma teidät tervetullehiksi lausun! (juo).

VIERAAT (yht'aikaa):

Jumalan rauha myöskin Ilkkalaan!

ILKKA:

Sä, Kirsti, äitis saata ullakkohon,
käy kellarista hälle Saksan juomaa,
jot' tuonoin voudin kestiin tuotettiin!

(Katri ja Kirsti pois).

POUTTU:

Jo monta kertaa multa viljat vietiin
 ja huovit säkkineen sai kynnykselle,
 ja monta kertaa parhaat lypsylehmät
 vei konnat koirillensa läävästäni;
 vaan vaimooni ei vielä kenkään käynyt,
 sen verran kunnioitti rosvot naista.
 Ja sen ma vannonkin: jos Poutun vaimon
 ken runtelis, hän koht' ois korpin ruoka!

TOMMOLA:

Niin minäkin. Ja pohjolainen ollut
 ei varmaankaan se mies, vaan Suomen hylky —
 näät naista säästää pohjolainen aina.

KONTSAS:

Niin tehty on, ja pirkkalaisten Kurki
 hän säästi naiset myöskin lappalaisten.

POUTTU:

Ja vaimostaan on pohjolainen arka,
 mut Ilkka ei.

ILKKA (synkästi ja ikäänkuin itseksseen):

Niin kumman outo otus
 mun kurkkuani kuristella alkaa
 ja on kuin Lapin noidan karmas juoma

nyt suoniani myöten vitkaan soutais;
 sen tunnen maksassani sydän-alla,
 sen tunnen kurkussa ja rintaluissa,
 nyt kiertää lemmon liemi jäntereissä
 ja sormenpäitä kihelmöimään käypi —
 (nousee ylös ja lyö nyrkkinsä pöytään, että
 haarikka hyppää)
 jos nyt ois tuossa Ruotsin kynsihaukat,
 ja vaikk' ois rautaa heillä myöskin luut,
 niin luineen lihoineen ne möyheltäisin!

POUTTU:

Nyt tunnen miehen: laille kuuliainen,
 vaan oikeudestaan arka, niin on Ilkka.

TOMMOLA:

On Ilkka niinkuin kaikki pohjolaiset:
 ei kärsi vääryyttä he vertaisiltaan,
 ei aatelilta eikä kuninkaalta —
 mut nylkeä ja ryöstää saa vain Klaus.

KONTSAS:

Niin, häll' on valta!

ILKKA (joka on istahtanut jälleen,
 ärjäisten):

Mutta meillä oikeus!

KONTSAS:

Sen kukin meistä kyllä tietää mahtaa,
vaan sodan oikeus aina voima on!

ILKKA:

Mut Täyssinässä teki ryssät rauhan.

KONTSAS:

Niin, ryssät kyllä!

ILKKA:

Sekä Sigismund
tai hänen puolestansa ruhtinas!

POUTTU:

Mut Suitiasta sotaa jatketaan —
ei lyödä ryssää, syödään talonpoiat.

TOMMOLA:

On meillä leirivapaus Juhanalta
ja suojakirjeet Kaarlon, Sigismundin —
ne verellämme oomme ostaneet
ja milloin ryssä vaatii uuden hinnan,
se maksetaan, jos onni kääntyy niin.
Siis armolahjoja me emme syö
ja sontaryyhtäreit' ei täällä tarvis.

POUTTU:

Jos sota ois, jos sotia he vois!
 Vaan hylkyrengit, lantakuorman kaakit
 nyt syövät viljaa meidän vainioilta.
 Kun silkka pettu meill' on pöydällämme
 ja haarikassa sinerväinen sintu,
 niin rehkii huovit voilla, rukihilla
 ja räyhää olvimaljat nenän alla.

ILKKA (synkkänä kumarruksissaan):

Tuo kaikk' on totta!

POUTTU:

Niin, sen Luoja tietää,
 sen ovat tienneet muut jo kuusi vuotta,
 nyt tiedät itse!

ILKKA (oikaisekse):

Siitä tulkoon loppu!

POUTTU (riemuiten):

No, vihdoinkin nuo sanat kuulen sulta,
 joit' olen vuottanut kuin päivän silmää.
 Sa sanoit, Ilkka: siitä tulkoon loppu!

TOMMOLA:

Niin sanoi Ilkka ja kun sanoo hän,
 ma luotan siihen niinkuin kallioon.

KONTSAS:

Niin minä myös, ja koko Ilmajoki
on mukanamme varmaan meillä nyt.

POUTTU:

Ja Kyröön, Laihiaan ja Lapuaan
kun yhtyy Ilmajoki, nousee muutkin!

TOMMOLA:

Ja silloin huovit ynnä jalkamiehet
me sinne lyömme, mistä tulivatkin!

ILKKA (vakaasti):

Sa mietit, Martti, ilmikapinaa —
sen kieltää Luojan sekä Ruotsin laki.

TOMMOLA:

Sen kieltää kyllä vastaan esivaltaa,
vaan esivaltahan on kuningas
ja sijaisensa Kaarlo herttua —
mut marski Suitian on käskyläinen.

ILKKA:

Vaan Suomenmaassa häll' on herran valta!
sen vallan saanut on hän kuninkaalta.

POUTTU:

Sen vallan *otti* marski itse täällä,
niin sanoi kirkon luona Kaarlon viesti.

KONTSAS:

On marski kansan sekä kirkon syöjä,
hän uhkaa meitä paavin elkehillä.

ILKKA:

En puutu uskonriitoihinne minä,
ne selvän järjen aina sotkee pois!

POUTTU:

Mut äsken lausuit: tästä tulkoon loppu!

ILKKA:

Sen *täytyy* tulla!

POUTTU:

Mutta millä lailla?

ILKKA:

En tiedä sitä vielä itsekään.

(Kirkon kellot kuuluvat kaukaa. Pitempi äänettömyys).

KONTSAS:

Nyt soitetaan jo pois ... Sä näitkö, Ilkka,
ett' oli kirkossa myös Hannu herra!

ILKKA (vilkastuu):

Fordellko liikkuu taaskin matkoillansa?

KONTSAS:

Niin, herra Pännäisten, hän aikoi tänne!

ILKKA (sydämmellisesti):

Ja tervetullut on tuo kunnon mies. (Pentti tulee)
Mut kuink' on äitis laita, Pentti?

PENTTI:

On äitiparka yhä säikyksissään
ja verissä on silmänterä hällä,
kun vain ei raukka saisi sokeaksi!

ILKKA:

Vai sokeaksi! — Voi, sen perkeleitä!

POUTTU:

Ja kuitenkin et yhdy kapinaan?

ILKKA:

En.

POUTTU:

Et nyt, et milloinkaan?

ILKKA:

En vielä.

Mut jos ma marskin suusta omin korvin
saan kuulla, ettei kohta pääty rutto

ja ruhtinas jos auttaa meit' ei voi,
vaan jättää niinkuin kulkukoirat tielle —

POUTTU:

Niin sitten yhdyt? Sitten muutkin nostat?

ILKKA:

Niin sitten Herran nimeen tapellaan.
(Kirsti tulee).

ILKKA:

Miks et sä äitis luona pysynyt?

KIRSTI:

Näin juuri ikkunasta ullakon,
ett' tulee meille kansaa kujatiellä,
ja jollei silmät mulla valehdelle,
niin Pännäisten on herra ensimmäissä,
voi-ostoillaanko lie?

ILKKA (menee ikkunan luo ja katselee ulos):

Niin on kuin sanot,
tuo onhan Hannu herra Kokkolasta
ja miest' on viisi hällä mukanansa —

POUTTU (katselee ulos hänkin):

Nuo miehet taannoin istui kirkon luona
ja kaikkein suusta kuului sama virsi:

nyt huovivallast' täytyy loppu tulla!
(Ilkalle): Siis arvannet jo heidän asiansa?

ILKKA:

On Ilkkalahan vieras tervetullut —
ja eellä muita aina Hannu herra.

KIRSTI:

Ma riennän äidin luo! (yrittää mennä).

ILKKA:

Et vielä —

sä ensin täytä olvihaarikka,
Fordellin kunniaksi juoda tahdon.

(Kirsti täyttää haarikan ja menee).

Sä, Pentti, solaveräjälle riennä
ja saata vieraan hepo tanhuaan! (Pentti menee).
(muille): Jos herrat meillä ois kuin Pännäisten,
ei juopa suur' ois silloin välillämme.

POUTTU:

Niin, hän on kansan mies ja ruhtinaan.

KONTSAS:

Mut Herran päivää pyhitä hän ei,
kun käypi kauppaa kirkonmenon aikaan.

ILKKA:

Hän siitä pappein kanssa sopikoon —
mut kunnia on käyntinsäkin mulle.

(*Hannu Fordell, Martti Vilpunpoika, Pentti Piri,*
Palon Perttu y. m. astuvat sisään).

HANNU FORDELL (ja muut):

Jumalan rauha tänne Ilkkalaan!

ILKKA:

Ja ollos tervetullut, Hannu herra,
mun tupa käyntiäs jo kauvan vartoi —
(juo ja tarjoo haarikan Fordellille, joka juotuaan
antaa sen takaisin).

ja tervetulleet olkaa kaikki muut!

(maistaa uudelleen ja antaa haarikan toisten
kesken kiertää).

(Fordellille): Et kotvaan käynyt ole näillä mailla?

FORDELL:

Näin kauvas kodistani harvoin lähden,
ja Tukholmasta äsken koteusin;
mut Kyröt, Laihiat ja Lapuat
jo sentään kiertää olen ehtinyssä.

ILKKA:

Liet ostoksilla vai on veronkanto?

FORDELL (hymyillen):

Ei tällä kertaa ollut kumpaakaan.
Mä tervehdykset Kaarlo ruhtinaalta
oon heille vienyt; tuon ne sullekin.

ILKKA:

Ja jalo jaarli, mitä káskee hän?

FORDELL:

Mies rahvahan on Kaarlo ruhtinas.

ILKKA:

Sen tiedän.

POUTTU:

Kansa siksi luottaa häneen.

FORDELL:

Ja Pohjanmaata varsinkin hän hellii.

MARTTI VILPUNPOIKA:

Sen kuulin itse siellä käydessäni.

ILKKA:

Hän oikeuden on mies, siis kansankin —
vaan mitkä terveiset hän laittoi meille?

FORDELL:

Hän suojakirjeet pitäjittäin antoi
ja ellei marski huovejansa nouda,
niin noutaa herttua ne itse pois.
Niin lausui ruhtinas.

ILKKA:

Vai niin hän lausui
tuo jalo jaarli!

MARTTI VILPUNPOIKA:

Onhan lupa kaunis!
Mut saman kolme vuotta sitten kuulin
ma hänen suustaan, vaan ei kuulu häntä.

TOMMOLA:

Ja pitäjittäin vapauttaa hän meitä,
kun leiriveron kolmas Juhana
jo *koko* Pohjanmaalta tyyten poisti.

POUTTU:

Ma tiedän myös, hän parastamme tahtoo,
vaan marski mahtava on hällekin;
ei voi hän, mitä tahtoo.

PENTTI PIRI (rohkeasti):

Siksi juuri
on ruhtinasta autettava meidän!

PALON PERTTU:

Mä myöskin jousen kohta jännittäisin.

PENTTI ILKKA (muiden takaa):

Ja mull' on vallan uusi teräsjoussi!

ILKKA (tiuskasten):

Sä, nallikka, saat pitää kiinni suus,
kun miehet haastaa, ettäs ymmärrät!

PENTTI ILKKA (mutisten):

Ma olen kirkonjoutsen minäkin!

ILKKA:

On haukikoukku ase kirkonjoutsen. —
(kääntyen Fordelliin): Siis aikoo itse tulla ruhtinas
ja marskin eljet tuomittavaks ottaa?

FORDELL:

Se juuri onkin jalon jaarlin hanke,
jos marski totella ei ai'o häntä.

PALON PERTTU:

Sit' ei hän tee, se nokinenä, koskaan!

POUTTU:

Näät vanha tervashonka ennen kaatuu
kuin taipuu tuulta myöten huojumaan.

ILKKA:

Niin pelkään minäkin. Siis mitä tehdä?

PENTTI PIRI:

Ma sanoin: kova kovaa vastaan pannaan;
kai kirves, jousi sekä karhukeihäs
lie kullakin, ja sitten vieköön lempo,
jos hurtat eivät kaikkoo näiltä mailta!

PALON PERTTU (ja muutamat muut):

Niin aivan, Pirin Pentti oikein haastaa!

PENTTI POUTTU:

Jo aikaa sitten noin ma aattelin!

ILKKA:

Ja mitä sanoo herra Pännäisten?

FORDELL:

Ma luulen myös, ett' ellei jouset soi
ja kirveet laula, laulaa meidän loppu.
Kai siihen viittas myöskin ruhtinas,
kun marskia hän vastustamaan käski
ja tahtoi apuhunsa luottamaan.

USEITA ÄÄNIÄ:

Siis sontaryyttärit me karkoitamme!

TOISIA:

Ja huovit lyödään täältä Suitiaan!

FORDELL:

Vaan mitä itse mietit, Jaakko Ilkka?

ILKKA:

Kun kuulen teidän, jonka kuningas
lain noudatust' on valvomahan pannut,
kun kuulen teidän suusta sodan kieltä,
ja että ruhtinas on samaa mieltä —

KONTSAS:

Ja sitä mieltä myös on kirkkoherra!

ILKKA:

Hän siitä Herran eessä vastatkoon!
Vaan tätä kuullessani paisuu sappi
jo minunkin —

KAIKKI:

Siis Ilkka suostuu!

ILKKA:

Mun taloain on huovit vieroneet,
lie konnat isäntääkin peljänneet,
mut tänään vartiatta talo jäi,
niin rosmot lehmän vei ja aitat ryösti —

FORDELL:

Sä näät, ei kulkukoirat ketään säästä.

ILKKA:

Ja vaimoni, jo ennestänsä sairaan,
he piiskoillansa pyörreksihiin ruoski
ja telkes navettaan —

FORDELL:

Nuo hirtehiset!

ILKKA:

Nyt makaa hän ja maatessansa hourii
ja silmistään kai näkö myös on mennyt —

FORDELL:

En kummeksis, jos kohta karhukeihään
sä oisit konnan lyönyt kylkiluihin!

ILKKA:

Mit' oisin tehnyt, sit'en tiedäkään —
mut kurja raukka kysistäni pääsi.

POUTTU:

Mit' et sä tehnyt, voit sä vielä tehdä,
kun kaikki noustaän niinkuin yksi mies!

KAIKKI:

Siis käymme keihäisiin ja tapparoihin!

ILKKA (varmasti):

En esivaltaa vastaan nouse minä,
niin kauvan kuin on toivo oikeudesta!

POUTTU:

Hän peräytyy!

PENTTI PIRI (halveksien):

Voi kurjaa pelkuruutta!

ILKKA (kääntyen kiivaasti Piriin
päin):

Ken pelkuriks *mun* huutaa uskaltaa,
ei tunne Ilmajoen Ilkkain töitä!

FORDELL:

En sua ymmärrä. Sä miksi emmit?

ILKKA:

Siks, että rinnassani ääni soi,
mi koston Herran käsiin jättää káskee,
siks, että Ruotsilla on kuningas,
lain kautta kruunattu ja häll' on valta
myös jakaa oikeutta jokaiselle;
mut häll' on käskynhaltijana marski.

PENTTI PIRI (toisiin kääntyen):

Mut mitä perhanaa hän tahtoo siis?

ILKKA:

Ma tahdon kuulla itse marskin suusta,
jos on jo oikeus kuollut Pohjanmaalla
ja haudattuna Ruotsin vanha laki.

FORDELL (muille selittäen):

Hän tahtoo lähetystön marskin luo.

POUTTU (tehden halveksivan kä-
denliikkeen):

Ma kengät kuudet olen rikki käynyt
ja kuudet hangat halki soutanut,
ja suojakirjat mull' on kuninkaalta
ja luvat kauniit Kaarlo herttualta —
mut marski kirjoistani huolii viis
ja hylkyhuovit rosvoa niinkuin ennen!

ILKKA:

Niin olet *sinä* tehnyt; siksi *sun*
on helppo huutaa: sotaa Flemingille!
Ma tahdon *kerran* häntä haastattaa,
sen jälkeen selvä myöskin mun on tie.

FORDELL:

Mut ensin käydä aiot marskin luona?

ILKKA:

Sen teen mä yksin, ellen muita saa.

FORDELL:

Luo marskin on jo monta täältä mennyt,
mut harva tullut sielt' on takaisin.
On lujat Turunlinnan vankityrmät
ja varma hautas „kuoppatorni“ on.

ILKKA:

Ja vaikk' ois marski itse Belzebub
ja perkeleitä koko Turku täynnä,
ma siellä käyn. — Ken lähtee kumppaliksi?
(Pitkä äänettömyys).

PENTTI ILKKA (astuu rohkeasti isänsä
luo):

Ma lähden kanssas, isä, marskin luo!

ILKKA (silittää poikansa päätä):

Sä kunnon poika, kohta täysi mies,
jo varhaiseenpa Ilkkain mieltä näytät!
Mut äitis täällä sua tarvitsee,
jos Jaakko Ilkkaa palaavaks ei näy.

(Maunu tulee huomaamatta sisään talonpojan
vaatteissa).

Mut eikö täällä joukossamme miestä,
ken kerallani Turkuun uskaltais? (äänettömyys).
Ken täällä suurin äänin, rehennellen
huus äsken pelkuriksi Jaakko Ilkkaa?
Kai lähtee hän mun seurakumppaliksi?

PENTTI PIRI (taampaa mutisten):

En lähde syötiks marskin huoviloille,
kun Tukholmaan on yhtä pitkä tie.

ILKKA (ivallisesti):

Ja kun ei sulla hengenvaaraa siellä!

MAUNU (tulee esille):

Ma tulin juuri, kysymykses kuulin
ja mukaas lähden, jos sä sallit sen.

ILKKA (hämmästyen):

Kas, Maunu täällä, ilman haarniskaa?
Sä mitä kummaa, poika, ilveilet?

MAUNU:

Mä haarniskan ja kypäräni heitin,
nyt olen vapaa mies kuin muutkin täällä;
se virka koiran on, sen tiedän nyt,
ja vaikka kohtaa mua marskin kosto,
ma mukaas lähden, jos sen tehdä suot.

ILKKA (liikutettuna):

Oon sua epäillyt, sen tunnustan —
ken marskin huoveja ei epäilis? —
Nyt sinut mieheks nään. Kas tuossa käsi!
(kättelevät).

Vaan surman suuhun lienet liian nuori,
 ja sua kaipaa myöskin toiset täällä —
 (hiljempaa) on ullakossa Kirsti äidin luona.
 (Maunu vetäytyy syrjemmäs).

FORDELL:

Ma luulen, Ilkka, että kumppalitta
 sun täytyy marski käydä kuulemassa.

ILKKA:

Niin, siltä näyttää. Käynkin yksin siis.

KONTSAS: (joka istualtaan on kuun-
 nellut Ilkan puhetta,
 nousee äkkiä ylös):

On vaimo, lapset mulla niinkuin sulla,
 vaan Herra suomansa kai suojelee;
 ja kosk' ei lähde muut, *ma* lähden kanssas.

ILKKA (iloisesti Kontsaalle kättä
 lyöden):

Se oikein puhuttu, sä Kyrön pappi,
 meit' on siis vielä kaksi tosi miestä —
 ja meiltä marski kuulkoon totuuden!

KONTSAS:

Ma hälle uskonmiehen virren veisaan,
 kun paavin eljillä hän kansaa uhkaa.

ILKKA (yhä iloisemmin):

Niin, anna lemmolle sä moinen läksy,
ett' tärjääpi Turunlinnan seinät;
ma myöskin laulan hälle oudon laulun
ja omaatuntoansa kutkuttelen.

FORDELL:

Se siis on selvä: Ilkka sekä Kontsas
käy ensin Turkuun, rautamarskin luo.
Mut marski hän on vanha pyydysmies:
ken Turkuun lähtee, hän käy hiirenloukkuun.

ILKKA:

Ma tahdon tutkistella loukun tuon.

FORDELL:

Sa tee kuin tahdot; varoittanut olen,
mies olet itse töistäs vastaamaan.
Ma kauppahaahdellani Ruotsiin lähden
kai pian taas. Ken yhtyy seurahan?

TOMMOLA:

Ma lähden kanssas.

PENTTI PIRI y. m.:

Valmiit oomme kaikki!

POUTTU:

Niin usein turhaan tuon oon vaivan nähnyt,
kai nyt mä kotimieheks tänne jään.

FORDELL:

Ma kaikki saatan, mutta Pouttu mukaan!

MUUT:

Niin, Pouttu mukaan!

POUTTU:

Kaikki niin jos tahtoo,
ma lähden ilman eriseuraisuutta.

FORDELL:

Me lähdemme jo syksyn loppupuolla.
Ja milloin Ilkka sekä Yrjö Kontsas?

ILKKA:

Ma oisin valmis Pertun päivän jälkeen,
mut vuotta tahdon, kunnes Katri kostuu.

FORDELL:

Siis täksi kertaa päättyi työmme täällä —
ja nyt se, Luojan kiitos, onnistui:
näät Ilkka, jos hän palaa, meihin yhtyy
ja jos hän surman saapi Flemingiltä,

niin Ilmajoella nousee koko kansa —
ei ruumis kostamatta päättään heitä.

(Ilkka tekee liikkeen kädellään).

Niin, niin, ma tiedän valtas täällä, Ilkka,
kuin valaan sanaas uskon minäkin.

ILKKA:

Kai miehen sana yhtä on kuin vala.

FORDELL:

Niin *sun* on sanas, siksi iloitsen,
(tarttuu pöydällä olevaan haarikkaan),
ja muiden kanssa onneksesi juon!
(juo ja antaa haarikan kulkea).

KAIKKI:

Niin onneks Ilkan, onneks Pohjanmaan!

FORDELL (astuu Ilkan luo ja kät-
telee häntä):

Nyt jätän jäähyvästit Ilkkalalle,
mun täytyy tyttäreni Barbron luo —
sä tiedät, vävy mull' on Kruunupyyssä!

ILKKA:

Ma tunnen Martti herran pappilan.

FORDELL:

Niin, mull' on veronkanto siellä kesken —
(iskee silmää)
ja Monikkalan herra myös on siellä.

ILKKA:

Ma ymmärän ja matkaan lasken teidät,
vaikk' oiskin viivykkinne kunniaksi.

Sä, Pentti, tanhuasta hepo tuo
ja Hannu herra veräjälle saata!

(Pentti pois).

FORDELL (muihin kääntyen):

Te mukaan lähдете? Siis rauha taloon!

KAIKKI (lähdössä):

Jumalan rauha tänne Ilkkalaan!

(Kättelevät ja menevät).

KONTSAS (menee viimeisenä ovelle,
mutta kääntyy takaisin
Ilkan luo):

Siis päätetty: *me* lähtään marskin luo
ja meiltä kuulla saa hän kansan äänen?

ILKKA:

Ma hälle pohjolaisen kieltä haastan.

KONTSAS:

Ja minä Herran soitan pasunaa,
vaikk' ammuttais hän hengen kankahalle;
„tie helvettiin käy jesuiittain kautta“,
niin sanon hälle, vaikk'ei kieltä oiskaan.

ILKKA:

„Ken rikkoo lait ja oikeutta polkee
on valapatto eessä Jumalan“,
sen hälle huudan, vaikka hirsipuusta!

KONTSAS:

Niin tehdä vannomme ja ken jos väistyy,
sen korpit nokkikoon ja madot syököön
kuin koiran raadon haisevalta suolta.
Sen sielu älköön koskaan rauhaa saako,
vaan lailla Hornan hengen kummitelkoon
ja kyttyräissä, hampaat irvellänsä
hän ontuvana menköön helvettiin!

ILKKA ja KONTSAS (käsi ylhäällä):

Sen vannon kautta sielun autuuden!

KONTSAS:

Siis rauha taloon!

ILKKA:

Onni lähtijälle! (Kontsas pois).

(Ilkka menee ovelle hänen jälkeensä, palaa takaisin ja jää
seisomaan mietteihinsä).

He rauhaa toivottivat, nyt kun juuri
ma oman rauhan uhraan oikeudelle.
Mit' onkaan tapahtunut? Tänään kai
ma aamukirkkoon läksin niinkuin ennen?

Ja nyt on ryöstettynä isäin talo,
 on rammaks ruhjottuna vaimo multa
 ja muiden mielestä jo kangastaa
 vain tyrmä mulle sekä hirsipuu!
 Ja sentään tuntuu täällä rinnassani
 kuin siell' ois rauhan suuri sunnuntai
 ja sielussani koittais kirkas päivä
 ja kirkon kellot kaukaa kumajais.

(Hetken äänettömyys).

Niin on, ma tiedän sen, ma tunnen sen,
 ma astun varmaa tietä oikeuden —
 ja oikeutemme marskin *täytyy* myöntää.
 Hän onhan laamannina Pohjanmaan
 ja vallanhaltijana kuninkaan —
 ei väärää sallia voi kuningas.
 Vaan jos mä sentään surman suuhun käyn?
 Mut eestä oikeuden sen teen mä silloin —
 niin monta kuollut on jo eestä sen,
 miks sit'ei tehdä voisi Jaakko Ilkka?

(Esirippu alas).

TOINEN NÄYTÖS.

Ensimmäinen kuvaelma.

(Juhana-herttuan holvikatolla ja seinäpilastereilla varustettu sali Turun linnassa. Perällä suurempi ovi, jonka yläpuolella herttuakunnan vaakuna; sivuilla ovet molemmin puolin, oikealla Flemingin, vasemmalla Stenbockin vaakunat. Seinillä uhkeat seinäverhot ja Kustaa Vaasan, Erik XIV:n, Juhana III:n ja Sigismundin kuvat, kruunuilla varustetuissa puitteissa. Oikealla kaksi ikkunaa, niiden välissä tukeva kirjoituspöytä, kirjoitusneuvoinen sekä tammenväriinen kirjoitustuoli; vasemmalla (etualalla) korkeaselkäinen, nahkalla päällystetty nojatuoli, sen vieressä uuni, jossa takkavalkea palaa. Uunin edessä kahden-istuttava rahi.

Pari Flemingin väreihin puettua palvelijaa; peräoven molemmilla puolen pari hilporeilla varustettua huovia, jäykkinä ja juhlallisina. Nuori vänrikki *Pietari Paavalinpoika Juusten* istuu uunin edessä olevalla rahilla tuijotellen äänettönnä valkeaan.

Aika: päivällisen tienoissa).

ENS. PALVELIJA (puoliääneen):

No, mitä luulet Hornin hyötyvän
sä tästä matkastansa, veikko?

TOINEN PALVELIJA (samoin):

Hm,

lie rauta kovempaa kuin sarviluu. —

ENS. PALVELIJA (samoin):

Mut tuiki uljas mies on Kankaan herra,
niin ylväs katse ja niin hieno käytös!

TOINEN PALVELIJA (samoin):

Niin, totta kyllä; mutta liian hienot
on hällä sarvet marskin rautakouriin;
sen äsken oivalsin, kun hanhensulkaa
sain Ribbingille teroitella.

ENS. PALVELIJA (samoin):

Hm,

niin luulen minä myös; — mut lempo soi,
ois toista sentään moista ylimystä
kai palvella kuin meidän karhuamme.
Vai kuinka luulet?

TOINEN PALVELIJA (vilkaisten arasti
Juusteniin):

Hiljaa helkkarissa!

Vois sulle kalliiks käydä moiset mietteet:
ei sovi palkkaorjan arvostella.

PIETARI JUUSTEN (havahtuen):

Sä mitä supatat kuin juoruämmä?
Kuin kauvan luulet, että kokous kestää?

TOINEN PALVELIJA:

On kohta ruoka-aika, jalo herra,
ja siksi päättynee kai istunto.

PIETARI JUUSTEN:

Ja kuinka näyttää käyvän lähetystön?
Min näköinen on herra Kankaisten?

TOINEN PALVELIJA:

Viel' äsken tyynnä istui hän ja kuuli,
kun puhui Laukon Kurki.

PIETARI JUUSTEN:

Entäs muut?
Kai Kurjen lauluun yhtyi Teijon herra?

TOINEN PALVELIJA:

Hän äänetönnä niinkuin muutkin istui.

PIETARI JUUSTEN:

Ja marski itse?

TOINEN PALVELIJA:

Niinkuin ukkospilvi,
hän pöydän päässä punoi viiksiänsä.

PIETARI JUUSTEN:

Vai punoi viiksiään, siis jyrähtää
myös kohta ukkonen, siit' olkaa varmat.

(kovaa ääntä kuuluu perältä).

Kas, nyt mä marskin äänen selvään tunnen,
se soi kuin tykkein jymy kaukainen
ja sanat kuulia on kanuunain.

Ei kestä niitä Louhisaaren linnat,
ei kuulu Kurjen kukerrukset silloin
ja sarvet nilelleen käy Horninkin. (kuuntelee).

Kas niin, nyt: „ulos!“ huutaa marski —

„pois käsken linnasta ma kuninkaan
nyt teidät Kaarlo herra Kankaisten!“

Voi saakeli! (kuuntelee) Ei kuulu hiiskahdusta!

Ei kenkään tohdi häntä puolustaa —

nyt herttua sai kerran sarven täyteen —

Ahaa, jo kuulen jonkun askeleita.

(tulee etualalle, asettuu suoraksi).

HOVIPOIKA (lyö oven seljälleen, niin
että näkyy sali, jossa
Suomen aatelista istuu
pitkin penkkejä; huutaa):

Jalosukuisen Kankaisten vapaaherran ratsu on
satuloitava!

(Odottaa siksi, kunnes hänen jäljessään rientävä *Kaarlo Horn*
on tullut näyttämölle, jonka jälkeen ovi suljetaan. Yksi pal-
velijoista rientää heti ulos ja pihalta kuuluu huuto: Jalosu-
kuisen Kankaan vapaaherran ratsu tuokaa!)

KAARLO HORN (tulee kalpeana ja kiihkoisena nopein askelein):

Mun hansikkaat ja kypäräni tänne!

PIETARI JUUSTEN (viittaa palvelijoille, jotka heti rientävät oikealle):

Te poisko linnasta jo matkustatte siis, jalo herra?

KAARLO HORN (istahtaen uuni-rahille, selin Juusteniin):

Niin, mun täytyy rientää —
kai avovettäkään ei kauvan kestä.

PIETARI JUUSTEN (ivallisella kohteliaisuudella):

Sven Maununpoian sekä Ribbingin
kai ratsut satuloida myöskin saa?

KAARLO HORN (jyrkästi):

Ei, ei he toistaiseksi linnaan jäävät.

(Palvelija tuo kypärän ja hansikkaat. Horn panee kypärän päähänsä ja alkaa, jalkojansa uunin edessä lämmitellessään, vetää hansikkaita käsiinsä; itseksensä).

Kuin viekas kettu on tuo Suomen karhu —
hän ensin ärsyttäin mun kiivastutti
ja hyödyksensä käytti hedelmät.

Ja mikä häväistys! Mä olen varma:
 nuo herrat tuolla meidän kuninkaasta
 on kaikki samaa mieltä niinkuin minä.
 Ja Fleming myös hän kyllä tyysti tietää,
 ei sovi meille heikko Sigismund.
 Vaan hän on viekas; hänen oma valta
 näät nousee, laskee kanssa kuninkaan
 ja siksi vastustaa hän meitä aina.

(heristää kädellään ovelle päin).

„Nur abzuwarten“, sanoo Erik Sparre —
 sa makaa talvi, karhu, pesässä,
 mut kevään tullen ehkä katsotaan,
 ken täältä lähtee, kuka linnaan jää!

(nousee ylös).

Te, vänrikki, kai voitte näyttää tien
 luo Ebba rouvan?

PIETARI JUUSTEN (ivallisen kohte-
 liaasti):

Kyllä, jalo herra —
 tien palvelija tietää lyhimmän!

KAARLO HORN (katsoo tuimasti Juus-
 teniin):

Id verum: *qvalis rex, talis grex.*

Siis, vänrikki, ma sulkeun suosioonne!

(Menee palvelijan opastamana).

PIETARI JUUSTEN (kumartaa ensin syvään, remahtaa sitten nauramaan):

Hah hahhahaa! Ja Ruotsiin terveiset
myös vänrikiltä viekää — herttualle!
Voi peijakkahan marski! — kilpaveljen
hän ajoi linnastaan kuin kulkukoiran
ja toisten jäädä antoi. Nöyryytystä
siin' oli kyllin tuolle sarvipäälle.

(lähestyy ovea).

Ahaa, nyt istunto jo vihdoin päättyy,
siis kohta haarikan myös minä saan.

(*Erik Ribbing, Sven Maununpoika, Knut Kurki ja Pentti Söy-
ringinpoika Juusten tulevat perältä puhellen keskenänsä. Oven
avautuessa nähdään herrojen nousevan istuimiltaan, toisten
keskustelevan ryhmittäin, toisten rientävän pois eri tahoille*).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Siis kaukovieraat Turku menettää
näin heti kohta; meidän halvat ruo'at
ja kehnot juomat armoa kai löydä
ei myöskään edessänne, jalot herrat?

ERIK RIBBING:

On marskin kyökki sekä vanhat viinit
jo kuulut Ruotsissai; mut tällä kertaa
ei salli aika meidän viivähtää.

Me kiitämme — ja ratsut tahtoisimme!

(Pentti Söyringinpoika viittaa nuorelle Juustenille, joka
heti poistuu).

KNUT KURKI (joka tällä välin on puhellut Sven Maununpojan kanssa kääntyy Ribbingiin)

Te näitte itse, jalo Ribbing, nyt,
millainen valta tääll' on Flemingillä;
hän persoonallaan kaikki hallitsevi
ja suojanaan on aina kuninkuus.
Se liekin meidän kaikkein varmin turva.

ERIK RIBBING (hermostuneesti):

Niin, kuningas on aina kuningas,
se tuttu meille on kuin teillekin.
Mut kuningas on poissa, herttualle
on säädyt vallan hoidon uskoneet.
Ken vastaan kapinoi, on luopio
ja isänmaansa turmioksi toimii,
niin kuuluu päätös Ruotsin säätyjen.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (tullen väliin):

Sen tiedämme, vaan parhaintahan lie,
jos tästä päättää itse Sigismund.

ERIK RIBBING (kohottaen olkapäitään):

Sen viestin Suomesta ma vienkin nyt,
te sanoistanne itse vastatkaatte,
kun kerran tiliin vaatii herttua. —
Ja ratsut?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Valmiina on pihamaalla.

ERIK RIBBING:

Siis Herran halttuun, jalot Suomen herrat!

(Erik Ribbing ja Sven Maununpoika menevät).

KNUT KURKI (seisoo hetken ääneti):

Tää käynti ennustavi pahaa meille —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Päin vastoin. Nythän täällä yhtä mieltä
taas oltiin ylhäiset ja alhaiset.

Jos aateli ois aina tällainen,
ei hätää meillä?

KNUT KURKI (surullisesti):

Entäs kansa?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (matkien ylen-
katseellisesti):

Kansa!

Sen täytyy kestää, minkä kestää muut.

Niin laita meillä on kuin muuallakin:

käy sotaa aateli ja hoitaa valtion,
mut talonpoika, hän saa viulut maksaa.

Siis onni sen, ken aateliin on päässyt!

KNUT KURKI (katsoo halveksien Pentti-
herraan; itseksseen):

Tuon vaari itse vielä maansa kynti
ja nyt hän nylkis vaari-vanhankin!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (leikillisesti):

Ka, surkoon rahvaan eestä kuningas,
mut meitä vartoo marskin kestít nyt.
Siis atriälle!

KNUT KURKI (surumielisesti):

Täällä mässätään,
kun kansalla on tuskin pettuleipää —
Jumala synnyinmaata siunatkoon! (menevät).
(Aune Juusten ja Kaarina Fleming tulevat vasemmalta).

KAARINA (väristen):

Huu, kuin kylmä siellä onkin jo,
mut tääll' on lämmin — tuohon istukaamme!
(juoksee iloisesti uunin luo, panee puita pesään ja istahtaa
näppärästi rahille).

AUNE:

Niin, täällä vartomaan mun isä käski,
(itseksseen).

ja tästä tulla täytyy hänenkin.
(istuu rahille hänkin).

KAARINA (vilkkaasti):

Ah, kuin lämmin sentään virkistää —
nyt tahtoisin mä kanssas karkeloida.

AUNE (hajamielisesti):

On linna täynnä Suomen ritareita!

KAARINA:

Niin, noita kaljupäitä! Mutta sentään
on siellä yks, niin uljas, norja poika.

AUNE (kuten äsken):

Ja ken se ois?

KAARINA (veikeästi):

Sit' en ma sano, mutta täällä vain
jos nyt hän ois, niin sulle näyttäisin.
Sa kuuleppas; kun tänään huovin kanssa
mun tuli ratsastaa taas Auran rantaa
ja juuri kun me tultiin sillankorvaan,
niin kulki ohii kumma „katu-juoksu“ —
voi, mikä näytös! Tuota katsomaan
ma unohduin ja syrjään hyppäs ratsu —
kuin oisi käynytään, sit' tuskin tiedän,
jos poikki sillan ei ois syössyt hän
kuin tuulispää ja ratsun käännäntänyt —
Nyt on hän täällä — häll' on sinisilmät.

AUNE (omiaan ajatellen):

Niin sinisilmät ja niin lämmin katse
kuin sydän silmissään ois aina hällä.

KAARINA:

Ja uljuus povessaan, se totta on;
mut Aune, siis sä tunnet ritarin?

AUNE (kuten ennen):

Jos hänet tunnen? (havahtuen) Ah niin, en häntä,
sun ritarias tunne en.

KAARINA:

Sen luulen.

Mut sull' on omas. Kerros, ken hän on?
Hän nuori lie?

AUNE:

Niin, nuori on hän
ja hellä mieleltään kuin kanteloinen,
ja kun hän laulaa —

KAARINA:

Sotaretkistänsä?

AUNE:

Ei, vaan lemmestänsä lämpimästä,
niin vierii poskilleni kyyneleet,
niin vienon suloiset —

KAARINA:

Niin kummaa!

Kai on hän ylhäinen ja kärkeväinen?

AUNE:

Kuin suvituulen henki suloinen,
niin on hän, lempeä ja miettiväinen.

KAARINA:

Millaiset sanat sinä löydätkin!
Mut minun mieleeni hän vain ei ois.
Sen täytyy korskan, jalon urhon olla
ja suvultansa ylhäisen ja suuren,
ken voittaa tahtoo Kaarin Flemingin!

AUNE (katsoo häneen kuin peljästyen):

Vai niinkö?

KAARINA:

Niin on mieli äidin myös
ja isän kerran kuulin lausuvan:
„ken tahtoo sukuun marski Flemingin,
häll' olkoon vaakuna jo ruosteen syömä“.
— Mut nythän ruoskitaan taas linnan luona
kaks hämäläistä talonpoikaishurttaa,
ma riennän sinne; Aune, joudu kanssa!
(menossa).

AUNE:

Hyi, moista piinaa en mä nähdä tahdo.

KAARINA:

Mut sehän hauskaa on, ma riennän jo! (pois).

AUNE (yksin):

Niin, hän on tytär kuulun rautamarskin,
se näkyy selvään! mutta marskin poika
on Gottschalk myös — vaan kuinka toisellinen!
Häll' onkin äiti halpa kansan lapsi,
ei jalo Ebba rouva; toista verta
kai lienee ylhäiset kuin alhaiset,
niin kylmän kylmää, että paleltaa.

GOTTSCHALK FLEMING (tulee vasemmalta
kirja kädessä ja
luuttu kainalossa;
yrittää mennä läpi
huoneen, vaan huomaa Aunen):

Te täällä, jalo neiti, ja niin yksin?

AUNE (huomattavalla mielihyvällä):

Mun isä vartoamaan täällä käski
ja Kaarin-neiti seuraa piti mulle,
mut juuri läks; nyt istuin yksinäni
ja haaveksin kuin mikä linnan neito.

GOTTSCHALK FLEMING (tulee lähemmäs):

Ja minne liiti haaveet Aune neidin?

AUNE:

Sit' en mä tiedä. Niinkuin kaikki muut
 en minä lie; ma viihdyn unelmissa
 ja kaukoulapoilla soudellessa
 mun aatos yhtä tietä aina kiertää?
 Ma tuolla liidän, sentään tässä istun,
 ma mietin, enkä sentään mitään mieli,
 ma kuulen, enkä maista ääntä kuule
 ja umpisilmin nään mä selvimmin;
 ja vaikk'en kuulis jylhää tykkitulta,
 niin sisässäni kumman kuulen soiton
 kuin laulu maaliskuulla taivas-alla
 tai suvi-aamun virsi Juhannussa —
 se on niin kummaa, mutta surunhauskaa!

GOTTSCHALK FLEMING (istuu nojatuoliin):

Ma ymmärrän. Ken kehtokeijuiltansa
 sai synnyinlahjaks kaihon kanteleen,
 se valtaan joutunut on keijujen
 ja saalistaan ei metsän väki päästä.
 On kumma maa tää Suomi, synnyinmaani;
 sen jylhä hiljaisuus se soi, se soi
 kuin yhtyis laulu laineiden ja honkain
 ja meissä maininkina humajaisi

ja kiehtois kielellänsä utuisilla
 niin lemmen liittoon kera synnyinmaan.
 Kun kuljin Wittenbergin lehtoloissa
 tai Reinin rantamaita ihailin,
 kun istuin kirjat eessä Oxfordissa
 tai sitran soittajia kuuntelin,
 niin muistin aina Suomen hongikoita
 ja Auran aaltoloiden loiskinaa
 tai Suomen suvi-illan vienoutta
 ja kaihon kanteletta kotimaan.
 Tääll' on kuin sävel syntyis itsestään
 ja laulu kumpuis suoraan sydäimestä.

AUNE (joka ihastuksissaan ja ikään-
 kuin uskonnollisella hartau-
 della on kuunnellut Gott-
 schalkia, huudahtaa):

Kuin ihanaa on *teiltä* tuota kuulla!
 Siis toki yksi sydän sykkii vielä.

GOTTSCHALK FLEMING:

Te epäilitte?

AUNE:

En, en teistä koskaan.
 (Äänettömyys).

Lie hauska varmaankin se juhlatunne,
 kun kerran sydän tapaa sydämen.
 Tuo laulu kulkevasta laulajasta,
 oi, jalo herra, laulakaa se mulle!

GOTTSCHALK FLEMING (päättävästi):

Niin *nyt* sen tehdä tahdon tosiaan,
mit' olen ammoin, ammoin aikonut.

(laulaa luutun säestyksellä).

Ritari nuori oli Paul la Cour
ja köyhä kullalta, ei sydämeltä —
hän laulunlabjat sai jo syntyissään,
ja ensi lemmen linnan impyeltä.

Mut linnan herra, uljas ruhtinas,
mi vaakunassaan leijonata kanto —
ei laulunkieltä ymmärtänyt koskaan,
pois linnast' ajaa laulajan hän antoi.

Ja maailmalle lähti Paul la Cour,
ei muuta mukanaan kuin kitaransa,
hän kulki, kulki, lauloi lemmestänsä,
ja ihmetellen kuuli häntä kansa.

Mut linnasta kun poistui Paul la Cour,
niin näytti päivänkin hän vieneen sieltä,
ja impi kuihtui, kuihtui kammiossaan,
ja suru painoi linnan herran mieltä.

(laulu lakkaa).

En jatkaa voi mä, jalo Aune neiti!

(Äänettömyys).

JUHANA FLEMING (tulee toisten huomaa-
matta oikealta):

Kas niin, taas on hän Aunen täältä nuuskinut,
kun hänet itseäni varten hankin

ja ukko Pentille jo lunnaat annoin.
 Noin luutu polvellaan siin' istuu trubaduuri!
 Mut tämän maljan tahdon itse juoda.

(ääneen).

Ma pyydän anteeks, kaunis Aune neiti,
 ett' täytyy ritarinne riistää teiltä;
 Knut herra pyrkii linnan arkistoon!

GOTTSCHALK FLEMING (on heti Juhanan
 äänen kuultuaan
 säpsähtänyt ja hy-
 pähtänyt ylös):

Kas tässä kirja, jota, jalo neiti,
 te multa pyysitte. Ma riennän jo!
 (kumartaa, poistuu vasemmalle).

AUNE (yrittää oikealle):

Ma isää vartosin, mut hänt' ei kuulu —

JUHANA FLEMING (viitaten Aunea istu-
 maan jälleen):

Kai tulee hän, jos hetken odotatte,
 ja joll'ei häiri teitä minun seura.

AUNE (väkinäisellä kohteliaisuus-
 della):

Ei suinkaan, jalo ritari; se liikaa
 vain mulle halvalle on kunniaa.

(istuu arasti).

JUHANA FLEMING:

On hyveen verho vaatimattomuus,
 mut kauneuteen se yhtyy yksin teissä.
 Ei kummaa siis, jos linnan ritarit
 jo vihdoin huomaa ruusun katvehessa.
 Ma tietä suoraa käyn kuin Flemingit
 ja tunnustan: jo ensi näkemästä
 ma teitä jumaloin kuin sulotarta.

AUNE (nousee poistuaakseen):

Tuo puhe, ritari, on liikaa pilkkaa,
 mun nimi Juusten, teidän Fleming on
 ja isänne on Ruotsin riikin marski —
 se yksin selvittää jo asemamme,
 (hiljempää) jos syitä muitakaan ei ois.

JUHANA FLEMING (lähestyen):

On totta,
 ett' isäni on rautamarski Fleming
 ja ylpeydestä syyttää häntä kansa;
 mut Flemingieill' on aina oma tahto
 ja se on mulla myös kuin isälläkin.
 Jos sydämenne toinen on jo vienyt,
 niin kättä ei; ja kautta kunniani
 ma vannon sen: vain hiukan aikaa suokaa
 mun näyttää teille, kuinka lemmin teitä,
 niin ehkä valloitan myös sydämenne.

AUNE (hätäisesti):

On mahdotonta, jalo ritari,
ja puhe enempi ois vaan turhaa vaivaa.

JUHANA FLEMING (innolla):

Mull' onhan miekkani ja kunniani,
jos isä kieltäiskin tään lemmen multa;
ja sanaa ritarin jos uskotten,
viel' ennen kuin ees lumi kahden talven
on sulanut, ma tällä säilälläni
oon luonut aseman, min teidän kauneus
ja hempeys nuoruuden jo vaatii teille.
Ma viel' en valhetellut ijässäni,
siis sit' en nytkään tee, kun (lankeaa toiselle pol-
vellen) teiltä itse,
en kautta vanhempaini, pyydän kättä.

AUNE (enemmän hätäytyen):

Ma uskon teitä, nouskaa, jalo herra,
vois ehkä marski tänne itse tulla,
ja silloin teidät myöskin perii hukka.

JUHANA FLEMING (kuten ennen):

Siis toivon kipinän te mulle suotte?

AUNE (kuten äsken):

En, en ma tiedä, ei, ma sit' en voi,
mut nouskaa, nouskaa —

JUHANA FLEMING (kuten äsken):

Sua, kaunis Aune,
ei luonut Luoja laakson kukkaseksi;
tuo sulo kuuluu vuorten huipuillen
kuin edelweiss; ma sinne nostan sen
ja Pohjan tähtenä sa loistaa voit, (nousee ylös)
jos tätä vartta vasten nojaudut.
(*Ebba Fleming* on tullut viimeisen säkeen aikana).
Haa, äitini, mut kuulkoon hänkin sen!

EBBA FLEMING (jyrkästi):

Tää ilvenäytös, mitä merkitsee?
sen kohta selvittää saat, Juhana!

JUHANA FLEMING (rientää äitiänsä vastaan):

Sen, äiti armas, sulle sanonkin:
ma kauniin Aune neidin kättä pyysin.

EBBA FLEMING (ankarasti):

On hullutusta nuoren huimapään
tää ilveilys, sen tietää Aune kyllä
ja sinä myös. Mut sentään säädytöntä
on polvistua jalon Flemingin —
tai voi hän esineensä valikoida.

JUHANA FLEMING:

Ma pyydän, äiti —

EBBA FLEMING (kuten ennen):

Sinä, Aune, riennä
jo isäs luo, hän varmaan etsii sua —

AUNE (niiaten):

Ma muut' en pyydäkään, oi jalo rouva! (Pois)

JUHANA FLEMING (rohkeasti):

Jos Aune neidin noin sä käsket pois
ja minun läsnäollen loukkaat häntä,
niin silloin minä myös —

EBBA FLEMING (lempeämmin):

Sä vaikene,
ja salli äitis tehdä kuin hän tahtoo;
tään seikan punnitsee hän paremmin.

JUHANA FLEMING:

Mun sydän sentään puhuu varmemmin.

EBBA FLEMING:

Sä olet nuori — nuoren sydän pettää —
mut sulta järjen kieltä nimes vaatii;
ken viimeinen on Svidjan Flemingestä
ja suvun juuret Roomast' asti johtaa,
sen pitää tietää: nimi velvoittaa!
Ja isäs marski tämmöistä jos kuulis
hän pojastansa — (ulkoa kuuluu jyryävä ääni)
nyt hän saapuukin,
voit itse saada hältä vastauksen.

KLAUS FLEMINGIN ÄÄNI (kuuluu jylisevän lähempää kun äsken):

Ken linnan päivystäjä tänään on?

PIETARI JUUSTEN (kuuluu vastaavan):

Ma jalo marski!

KLAUS FLEMING (jolle paashi on oven näyttämölle avannut, vaan joka edelleen puhuu esille tulematta):

Siispä katso, mies,
ett' taukoaa tuo lemmon hoilotus,
mi halki koko linnan pihan raikaa.
Ja ken se on tuo paholaisen pappi?

PIETARI JUUSTEN (ulkona):

Se hämäläinen, jota huovimiehet
juur' äsken linnan vallin luona ruoski.

KLAUS FLEMING (samoin):

Siis ruoskikoot he häntä uudelleen
tai tukkikoot sen suuta muulla lailla.
Vie hirteen mies, jos veisustaan ei lakkaa!

(Tulee sisään, jonka jälkeen ovet suljetaan; ystävällisemmin).

Kas täällähän sä ootkin, Ebba rouva,
ma sua juuri tässä etsinkin.

Kuin muut ma nukuin päivällistä äsken,

mut roiston hoilaus multa levon riisti
ja unen kumman sieluhuni toi —
en kamalampaa unta koskaan nähnyt.

EBBA FLEMING (lempeästi):

Ei unet inhat aina pahaa tiedä.

KLAUS FLEMING:

En turhan arka liene minäkään,
mut moinen näky miestäi pöyristyttää.

EBBA FLEMING:

Vaan nythän kaikki kääntyy hyvinpäin,
kun lyöty Horn on ja aatelisto
kuin yksi mies sun seisoo takanas.

KLAUS FLEMING:

Niin, tällä kertaa toki pulman keksin;
se naula veti, mut ei kauvan pidä —
ei vapaasti, vaan pakosta vain myöntyi
niin Kurjet, Boijet kuin myös orpanamme.
Tuo herra Kaskisten on vanha kettu
ja omatunto häll' on kielellänsä
kuin ois hän piispa taikka Herran tulkki.
Ja nyt se pölhö taas on päähän saanut,
ett' omantunnon turvaa herttua,
tää vaikka liian hyvin oivaltaa:
vain voima suojaa Ruotsin valtakunnan,
ei omattunnot arkain akkojen.

EBBA FLEMING:

Mut Hornin mahti nyt on loppunut
kai Suomessa?

KLAUS FLEMING:

Niin on, ma toivon sitä
vaan Ruotsissa hän yhä kieltään soittaa —
nyt enemmän kuin koskaan uhkaa vaara.

EBBA FLEMING:

Sä pelkääät sotaa, marski?

KLAUS FLEMING:

Sanaa pelko
ei vielä koskaan Fleming tuntenut,
kun vaati sotaan maa ja kuningas.
Voi sota tulla ja sen täytyy tulla,
jos vehkeistään ei neuvoskunta lakkaa,
ja Ruotsin kruunuun Kaarlo kurkottaa.
Mä sit' en pelkää, en; mut toisahalta
mun niskaan tuhatpäinen lohikäärme
voi käydä tuiman lumivyöryn lailla —
ja silloin täytyy tuhat päätä poikki,
jos miel' on kruunupäinen pelastaa.

JUHANA FLEMING:

Siis ryssät rauhankohan rikkoisivat,
kun antamatta viel' on Käkisalmi?

KLAUS FLEMING:

En pelkää heitäkään; vaan omat koirat
jos kimppuun isäntänsä kimmahtaisi,
niin kuinkas silloin tehtäis, Juhana?

JUHANA FLEMING:

Ei haukku haavaa tee ja kinttuhun
jos koirat uskaltaa, niin kaula poikki.

KLAUS FLEMING:

Sä olet poika marski Flemingin,
sen sanas uljaat kyllin selvään näyttää.

EBBA FLEMING:

Siis talonpoikainko sä kapinaan
nyt luulet uskaltavan nousta?

KLAUS FLEMING:

Niin —

ei yksinään ja itsestään he nouse,
sen verran tunnen jo ma Suomen kansaa.
Mut Pohjan rahvas onpi röyhkeää
ja uppiniskaista ja rauhatonta
kuin Ruotsin taalalaiset Kustaan aikaan —
ja Kaarlön kätyreitä kaikkialla
on siellä liikkehellä, tiedetään,
vaikk' kiinni saada heit' on mahdoton,

kun rahvas junkkareita piilottaapi
 ja papit, perkeleet, on yhtä juonta.
 (synkästi) Mut niin jos käy ja minun Kustaan lailla
 jos täytyis Suomenmaata hävittää,
 kun synnyinmaalle parhainta ma tahdon,
 (nousee ylös)

niin eessä kuninkaan ja Jumalan,
 myös tuosta vastatkohon herttua!

EBBA FLEMING:

Tuo mielikuvitusta lienee vain,
 sen ällös rauhaas viedä anna!

KLAUS FLEMING:

Voi olla, mutta rauhaan en ma pääse,
 jos unelleni selvityst' en saa —
 (kääntyen Juhanaan) kai vielä Korpolaisten vuoren
 alla
 tuo noita-akka asuu Pohjanmaalta?

JUHANA FLEMING:

Siell' oli eilen hän, kun huovein kanssa
 ma siitä ratsastin — ja aatelkaas,
 ei kenkään heistä tohdi mökkiin mennä.

KLAUS FLEMING:

Ja sinä itse?

JUHANA FLEMING:

Koska Flemingit
ois itse perkelettä peljänneet?

KLAUS FLEMING:

Siis sinne ratsasta, hän tänne kutsu
ja sano: marski häntä luokseen käskee.

EBBA FLEMING:

Mut ota mukaan veljes Olavi
ja pari kolme skottilaista miestä. (Juhana pois).
Tuo poika alkaa meille huolta tuottaa.

KLAUS FLEMING (kummastuen):

Kuin niin? Päinvastoin, nuori, uljas mies
hän kohta on — ja häll' on isän luonto.

EBBA FLEMING:

Niin onkin, mutta ikä juur' on hällä,
kun lemmenhoureet päähän nousta alkaa.

KLAUS FLEMING:

No sepä hauskaa, se on miehen merkki,
ja kernaasti hän hiukan hurjastelkoon;
ma pappeja ja munkkeja en kärsi,
en munkki itsekään mä nuorra ollut.

EBBA FLEMING:

Se näkyy kyllä, mutta mulle tuota
on turhaa uudistaa —

KLAUS FLEMING:

Noo, Ebba rouva,
ma sanon suoraan aina asian —
(nauraa leveästi) ja miestä riittänyt on sullekin
vai kuinka, Ebba?

EBBA FLEMING:

Ole vaiti, Klaus!
ma puhun vakavasti tällä kertaa:
näät Pentti-herran Auneen Juhana
on kiintynyt jo enemmän kuin luulet.

KLAUS FLEMING (tekee epäävän liik-
keen kädellään).

EBBA FLEMING:

Senlaista ennenkin jo huomasin
ja äidin silmä harvoin erehtyy;
mut tänään polvillansa Aunen eessä
ma hänet tapasin ja kunniansa kautta
hän vannoi omaks ottaa Aune neidin.

KLAUS FLEMING (hyvilläään):

Vai on hän semmoinen jo huimapää —

EBBA FLEMING:

Mut huomaa „kautta kunnian“, hän vannoi.

KLAUS FLEMING:

Kun himot haastaa, lupaa kaikki mies,
mut jälkeenpäin ei tarvis tuota muistaa.

EBBA FLEMING:

On sekin oppi; mutta Pentti-herra
nyt aateloitu on ja tuiki arka
myös arvostaan ja perheen mainehesta.

KLAUS FLEMING:

Niin, lempo soi, ei tuota vanhaa saitaa
ees marski Fleming tohdi suututtaa —
ma tarvitsen nyt kaikkein kannatuksen,
kun taisto Kaarlon kanssa alkaa kohta.

EBBA FLEMING:

Mit' arvelet, jos luokse kuninkaan
hän Puolaan laitettais? Ei liioin haittais,
jos hovin tapoihin hän tutustuisi?

KLAUS FLEMING:

Hyi, saakeli! Nuo metkut hovin herrain
ne miehen parhaimman vie helvettiin!

EBBA FLEMING:

Mut täällä vertaistensa naisten seuraa
ei löydy hälle; siell' on Bielket, Sparret
ja kaikki ylhäis-aateliset neidit —
ja kerran täytyy naida hänenkin.

KLAUS FLEMING:

On aikaa vielä.

EBBA FLEMING:

Varmat ollaksemme,
ett'ei hän säädystänsä horjahtais
— sä muista veljeäsi, jalo marski —
vois Aunen naittaa ehkä Gottschalkille?

KLAUS FLEMING (katsoo ihmetellen
Ebbaan):

Sä olet viisas, Ebba, sangen viisas;
jos housut päälläs ois, niin valtaneuvos
sa varmaan ammoin oisit ollutkin!
Sep' oiva tuuma! Silloin Pentti-herra
ois arvollensa vallan sopivasti
myös sukuun liitetty ja vaara poissa.
No, lempo soikoon, vielä tänään tahdon
ma jutun alkuun.

EBBA FLEMING:

Turhaa liika kiire.
Jos näät ei Gottschalk häntä rakastais?

KLAUS FLEMING:

On yhtäkaikki — poikanulkin täytyy;
ei rakkautta tunne kirjatoukat.

Se olkoon päätetty; ja Juhana?

No, ehk' on hovi hälle hyvä koulu.

(Torven ääni kuuluu).

Ken torvin tulostansa ilmoittaa
kuin ois hän ruhtinas tai sota-airut?

EBBA FLEMING:

Siis jompikumpi varmaankin hän lie
ja arvon mukaan vastaanotto olkoon.

Ma tulta tuon, mut vartijat sä kutsu! (Pois).

HoviPOIKA (tulee):

On Puolast' tullut viesti kuninkaalta,
hän kysyi kohta teidän ylhäisyyttä.

KLAUS FLEMING:

Ken on hän? Missä merkki kuninkaani?

HoviPOIKA:

On Lindorm Bonde nimensä ja tässä (antaa sor-
muksen)

hän merkin lähettää.

KLAUS FLEMING:

Vai Lindorm Bonde —

häll' linnahan on pääsy aina vapaa. (Hovipoika
pois, Fleming menee ovelle).

Hoi, Pekka Juusten!

PIETARI JUUSTEN (astuu heti sisään):

Tässä, jalo marski!

KLAUS FLEMING (komentavasti, lyhyesti):

On arvon mukaan vastaanotto viestin,
hän saapuu asioissa kuninkaan.

(Pietari Juusten pois. Palvelijat valaisevat huoneen upeilla haarakynttilöillä. Fleming istahtaa nojatuoliin. Torven ääni ja rumputus kuuluu pihalta. Kohta avautuu ovi, kaksi hovipoikaa sisään ilmoittaen: *Lähettiläs kuninkaalta, jalosukuinen herra Lindorm Kaarlenpoika Bonde*; hovipojat asettuvat molemmin puolin Flemingin nojatuolia; kohta heidän perässään Pietari Juusten, paljastettu säillä kädessä ja neljä huovia, jotka seisahtuvat molemmin puolin ovea muodostaen kujan, jota myöten rientää)

LINDORM BONDE (komeassa ratsuväen
puvussa ja nahkainen
kotelo vyöllä):

Ma Majesteetin tervehdykset teille
tuon Warsovasta; käskyt kuninkaan
tää salkku sisältää. (antaa salkun)

KLAUS FLEMING (on Bonden tullessa
noussut ylös):

Siis tervetulleeks

ma teidät Turkuun lausun, jalo herra!

(viittaa istumaan) Kai vieraaksemme linnahan te
jäätte,
on matka Warsovasta tänne pitkä!

LINDORM BONDE:

Mun tänään vielä täytyy Tukholmaan,
myös herttualle kirjeitä on mulla.
Vaan anteheks jos suotte, jalo marski,
ma ehkä tunnin verran levähtäisin.

(Ebba Fleming tulee).

KLAUS FLEMING (esittää):

Mun puolisoni Ebba! Lindorm Bonde!

EBBA FLEMING (jonka kättä Lindorm
Bonde rientää suute-
lemaan):

Ma toivomuksenne jo kuulla ehdin,
mun teille tietä näyttää suvaitkaa.

(Ebba Fleming ja Lindorm Bonde pois perälle; Fleming viit-
taa Juustenia poistumaan, samoin hovipoikia, jotka kaikki
menevät).

KLAUS FLEMING (yksin; menee kirjoit-
tuspöydän ääreen ja
avaa salkun, lukee kir-
jeen tarkasti ja väliin
hyväksyvästi hymäh-
dellen):

Ahappas nyt, te viekkaat neuvokset,
ja sinä kruununahnas herttuani —
täss' onkin purra teille karvas tatti!

Tääll' lähetystö taas on talonpoikain.

KLAUS FLEMING (äkisti kääntyen):

HOVIPOIKA:

KLAUS FLEMING:

HOVIRIKA:

KLAUS FLEMING:

(Jaakko Ilkka ja Yrjö Kontsas, talonpoikaistamineissaan tulevat, lakit kädessä; ovensuuhun he pysähtyvät kumartaen marskille, joka on noussut ylös ja istahtanut uunin edessä olevalle rahille).

JAAKKO ILKKA:

KLAUS FLEMING (selin tulijoihin):

kuin viime vuonna? Sitä tarvis onkin,
kun talvi siellä täytyy huovein viettää —
ja kuka tietää, ehkä lisää saatte.

JAAKKO ILKKA:

On kato tullut yli Pohjanmaan,
me silkkaa pettua jo syödä saamme
ja tietköön Luoja, kuinka talvi päästään.

KLAUS FLEMING:

Tuon vanhan virren ennestänsä tunnen —
mut anna tulla, vortes loppuun laula!

JAAKKO ILKKA:

Nyt jalkamies jo kolmen talonpoian
ja huovi kuuden miehen niskoill' on.
Ei säily omaisuus, ei ihmishenki,
kun Kurjen joukkoon kotihuovitkin
on liittyneet ja uusi knaappivalta
jo elämöi kuin Suomen aatelisto
ja maata ryöstää virkamiesten kanssa.

KLAUS FLEMING:

Sa jätä rauhaan Suomen aatelisto —
mut mitä tahdotte te multa?

JAAKKO ILKKA:

Te, armollinen herra, hallitsette
nyt Suomenmaata; myöskin Pohjanmaalla

on teillä tuomarina ylin valta —
 siks tultiin etsimähän turvaa teiltä;
 jos helpoitusta ei, niin oikeutta
 ja vapautusta ryöstövallan alta.

KLAUS FLEMING (ivallisesti):

On kieleä liukas niinkuin joutuämmän
 ja lailla rasvan virtaa voivotukset;
 tuo onko kieltä aimo pohjolaisen,
 joit' ylistetty miehiksi on mulle
 kuin sotasankareita kaikki ois.
 Min kestää Suomen miehet nurkumatta,
 sit' eivät kestä pohjolaiset — ämmät!

JAAKKO ILKKA (ylpeästi):

Min sallii oikeus taikka kāskee laki,
 sen kestänyt on aina Pohjan mies.
 Mut vääryyttä ei pohjolainen kärsi
 ja vapaus kalliimp' on kuin henki hälle.

KLAUS FLEMING (vihastuneena ylös
 hypähtäen):

Sä käytät kieltä, mies, ja suutas soitat
 kuin oisit aatelissa opin käynyt —
 sä olet moukka, paina mielees se,
 tai kalliin vapaudes voi pahoin käydä.

JAAKKO ILKKA:

Niin, pelkkä moukka vain ja talonpoika,
mut orja en, en edes kuninkaan,
kun Ruotsin lait ma kerran noudatan.

KLAUS FLEMING (polkaisten jalkaa):

Suus kiinni, mies! Näät sinun lakikirjas
on käsky kuninkaan ja minun, marskin!
Kun käsen minä, tahto kuninkaan
on siinä teille. Turva valtakunnan
ja Ruotsin hallitsijan voidellun
on kalliimpi kuin teidän leipäkyrsät
ja kymmenkunnan ruikuttajan henki.
Mut vapaus palkka vain on aatelin,
ei talonpoïan; tää on vapaa silloin,
kun täyttää käskyt, jotka herra antaa —
ja herra tässä maassa olen minä.

JAAKKO ILKKA:

Siis teidän luvallanne ryöstää huovit?

KLAUS FLEMING:

Sä kutsut ryöstöks, mitä veroks minä.

JAAKKO ILKKA:

Ja tätä ryöstöaikaa kestää vielä?

KLAUS FLEMING:

Niin vaatii turva isänmaan ja kruunun.

JAAKKO ILKKA:

Ei kuormaa raskaampata kestä kansa,
ja muualta siis etsii oikeuttansa —

KLAUS FLEMING (sävähtäen):

Vai niin, ja mistä sitten?

JAAKKO ILKKA (tyynesti):

Herttualta,

jos suoraan haastaa saan.

KLAUS FLEMING (uhkaavana):

Niin, anna tulla!

JAAKKO ILKKA:

Häll' onkin toinen mieli rahvahasta —

KLAUS FLEMING (yhä uhkaavammin):

Vai on. Ja sitten?

JAAKKO ILKKA:

Hän on kansan mies

ja noudattaa hän tahtoo Ruotsin lain

ja oikeuden. —

KLAUS FLEMING (kiivaasti):

Sä tiedät kyllä, mies,

voi moinen puhe sulle henkes maksaa,

ja sentään uskallat! Siis takanas
on varmaan voima sua mahtavampi —

JAAKKO ILKKA:

Niin on.

KLAUS FLEMING (vilkkaasti):

Ahaa, siis tunnustuksen vihdoin
saan, herttua, sun vehkeistäsi. — Puhu,
jos henkes kallis on. Siis teitä tänne
on yllyttänyt kuka?

JAAKKO ILKKA (lujasti):

Tieto varma,
ett' onpi puolellamme lait ja oikeus.

KLAUS FLEMING (raivostuu)

Sä lieruhäntä kettu luikerrat
ja ilmitotuuttakin peittää aiot,
kun selvään tiedän juonet saatanan,
joill' onkii teitä Kaarlo verkkoihinsa.
Mut siitä leikistä mä lopun teen —
ja kautta perkeleen, sun tunnusteille
ma kohta saada voin — (ottaa askeleen):

Hoi, Juusten, tänne!

PIETARI JUUSTEN (ilmestyy heti ovelle):

Täss' olen, marski!

(Ebba rouva on myös kiiruhtanut sisään perältä).

KLAUS FLEMING (kuohuksissaan):

Tuota talonpoikaa
 kuin koiraa ruoskia sa huovein anna,
 hän kunnes tunnustaa. Jos se ei auta,
 niin vaatteet paitaan hältä riisukaa
 ja sitten tornikuoppaan, mars! (Juusten empii).

KLAUS FLEMING:

Sä etkö kuullut? miksi töllistelet?

PIETARI JUUSTEN (hämillään):

On lunta maassa, kylmä ulkoisalla
 ja kuopan täyttää vielä ruumislöyhkä?

KLAUS FLEMING (Ilkkaan kääntyen):

Sa kuulet itse. Miksi tollotat
 kuin mykkä nyt, vaikk' äsken kielel lauloi?
 Siis teitä käski —?

JAAKKO ILKKA (lujasti):

Usko oikeuteemme.

KLAUS FLEMING (ärjästen):

Vie ruoskittavaks mies ja tornikuoppaan —
 ois hälle liika armo hirsipuu!
 Sa kuulit käskyn?

PIETARI JUUSTEN (viittaa kaksi huovia eteisestä):

Sitokaa tuo mies!

JAAKKO ILKKA (on sisällisessä kuohus-tilassa, vaikka ulkonaisesti tyynenä seisonut eteensä tuijottaen; nyt oikaisekse hän suoraksi, panee sinisen lakin päähänsä ja lausuu Flemingiin tuijottaen):

Voi Ilkka kuolla oikeuden tautta,

(osoittaa sormellaan marskia) mut Herra kostaa sulle
kansan kautta!

(Huovit vievät Ilkan. Juusten jää katselemaan Kontsasta, joka koko ajan on äänetönnä sivummalla seisonut).

KLAUS FLEMING (sävähtäen Ilkan sanoista ja pois päin kääntyen; itsekseen):

Nuo laihat kasvot . . . niin, ja sinilakki

ja katse kamala kuin haudan alta . . .

ne olen ennen nähnyt . . . Missä? missä?

Haa, uni kauhea ne näytti mulle!

(huomaa Ebba rouvan) Mut miss' on Juhana ja missä
noita?

EBBA FLEMING:

Käy myrsky ulkona, ei kuulu heitä —
ma huoviparven etsimään jo laitoin.

KLAUS FLEMING (tyynempänä):

Se hyvä on. (huomaa Juustenin jääneen)

Sa mitä varrot vielä,
kun kerran käskyn sait?

PIETARI JUUSTEN (viittaa Kontsaaseen):

Tuo mieskö myöskin
saa saman kohtalon kuin kumppalinsa?

KLAUS FLEMING (kummissaan):

Ken on hän! (Kontsahalle) Mitä tahdot täältä sinä,
kun suut' et auki saa? Sä ootko mykkä
tai mielipuoli? Mutta asias
jos sama on kuin hurjan kumppalisi,
niin tiedät tuomios! Ma käsen, puhu!

YRJÖ KONTSAS (astuu totisena ja lujana esille):

Niin, kumppalina hälle (viittaa ovelle, josta Ilkka
vietiin) tänne läksin,
kun muut ei Turkuun tulla tohtineet —

KLAUS FLEMING (naurahtaen):

Vai eivät tohtineet? Siis pelkäsivät?

YRJÖ KONTSAS:

Ja turhaks sanoivat he reissun tänne.

KLAUS FLEMING:

Se onkin turha.

YRJÖ KONTSAS:

Sen nyt mä näin
ja uskoin ennenkin. En niillä teillä
kuin Ilkka käy.

KLAUS FLEMING:

Vaan mitä tahdot sinä?

YRJÖ KONTSAS:

Ma Herran teillä käyn.

KLAUS FLEMING (ivallisesti):

Vai pappi siis,
vaikk' onkin puku halvan talonpoian?
Jo täysi vastus tääll' on entisistä
enk' ole uskonriitaisella päällä;
siis kotiis käy ja hoida Jumalas
kuin katsot parhaaks, sit' en kiellä sulta.

YRJÖ KONTSAS:

En ole pappi —

KLAUS FLEMING (paremmalla tuulella):

Etkä pippii, hyvä;
siis pappein elkehistä valitat!

Sä puhu vain! Ne lemmon mustahännät
kai tahtoo vanhat kirkonmenot muuttaa?

YRJÖ KONTAS:

Niin, kirkonmenot toisiks tahdotaan —

KLAUS FLEMING (hyvillään):

Ahaa, ma arvasin! Kas siksi juuri
on teihin suuttunut myös taivaan Herra
ja näljän kauhuilla nyt rankaisee.
Mut syy on pappein, piispan, arkkipiispan!

YRJÖ KONTAS (kummissaan):

Ei meillä mitään muuttaa papit tahdo.

KLAUS FLEMING (myöskin kummastu-
neena):

Mut kukas piru siellä räiskää sitten?
Vai oisko miehet viekkaan herttuan
jo senkin aseeksensa vainunneet?

YRJÖ KONTAS (rohkeasti):

Niin oikein, piru häll' on mielessänsä,
jos kyllä joskus kieli mettä keittää.

KLAUS FLEMING (utelianaana):

Kas niin! Ken on hän? Kyllä marski Fleming
sen konnan keittää, usko pois se, mies!

YRJÖ KONTSAS (iloissaan) :

Siis siinä turhaan teitä pelkää kansa ;
sep' oivaa, silloin loppuu käskyvalta
myös vouti Abram Melkiorinpoian !

KLAUS FLEMING (nolona hämmästyks-
sestä):

Häh, mitä hourit ?

YRJÖ KONTSAS:

Se on uusi vouti,
jonk' kesä kiusaksemme meille toi;
hän kehui suosioista Sigismundon
ja marski Flemingin; mut valehdellut
se onkin, konna! Viekas jesuiitta
ja kansan syöpä, nyt hän kiikkiin joutuu.

KLAUS FLEMING (vakavana, käskevänä):

On tässä erehdys; tuo uusi vouti
on tullut sinne kautta kuninkaan
ja minun myöskin. Hän on kelpo mies
ja kirjat häll' on itse kuninkaalta.

YRJÖ KONTSAS (ihan hämmästyksis-
sään):

Se on siis totta sittenkin —

KLAUS FLEMING (kuten äsken):

Niin on.

Ja nyt kun tahdon tiedät kuninkaan
ja minun, tiennet kai sä itses käyttää
ja muita ojentaa, jos tarvis vaatii.
Kuin niille käypi, jotka uhkailee,
sä äsken näit, se kerro kotonas.
Ja nyt saat mennä!

YRJÖ KONTSAS (hämmennyksissään):

Kiitos armostanne,
mut vielä tahtoisin —

KLAUS FLEMING (kiivaammin):

Ma sanoin: mene!
ei uskonriitohis mull' ole aikaa!

YRJÖ KONTSAS (menee Juustenin lyk-
käämänä, mutta ovella
hän kääntyy ja huu-
dahtaa):

Sen sanon, minkä sanoakin vannoin:
„tie helvettiin käy jesuiittain kautta!“

PIETARI JUUSTEN (hänet ulos lykäten):

Mars! sanon minä. (menevät).

KLAUS FLEMING (nauraa):

Hahhahhaa, tuo raukka
on tuhma pässi, siksi saa hän mennä!

EBBA FLEMING (lempeästi):

Hän talonpoik' on yksinkertainen,
mut uskostaan on arka tuhmakin;
ma siitä iloitsen, kun raukan päästit.

(tulee lähemmäs, laskee kätensä nojatuolissa istuvan marskin
olkapäälle).

Vaan toinen raukka, laske hänkin pois,
näät onhan vaimo, lapset hälläkin.

KLAUS FLEMING (jäykästi):

Sä ällös sekautuko näihin, Ebba;
ma tiedän, miksi häntä rankaisen:
näät hän on toista maata, luja luonne
ja mieleltänsä röyhkeä ja uljas
kuin kaikki pohjalaiset nuijapääät.
Hän varmaan yllyttäjä kansan on
tai lienee suoraan Kaarlon kätyreitä.
On viisain se, ken vaaran vangitseepi.

EBBA FLEMING (ylpeästi):

Niin kauvasko on todellakin tultu,
ett' yhtä moukkaa pelkää marski Fleming?

KLAUS FLEMING:

Ei yhtä sataakaan, mut kansakuntaa,
ei kansaa myöskään, mutta ruhtinasta.

EBBA FLEMING (vieokkaasti):

Ja miehet tärkeimmätkö tänne Turkuun
hän lähettäis, kun marski Klaun hän tuntee?
Niin tuhma ei hän liene, Kustaan poika!

KLAUS FLEMING (epäillen):

Hm, totta kyllä; mutta säilyttää
ma hänet tahdon, kunnes noita-akka
on mulle selvityksen antanut.

EBBA FLEMING (iloisemmin):

Mut kuoppatorniin hänt' ei tarvis heittää,
se tieto unen veisi multakin —
kai muukin tyrinä raukalle jo riittää?

KLAUS FLEMING (leppoisemmin):

No, olkoon menneeks, sinun tähtes, Ebba!

Hoi, Juusten! (Juusten ilmestyy ovelle).

Tuo lurjus äskeinen,
voi tällä kertaa helpommalla päästä.
Sä ymmärrät?

PIETARI JUUSTEN (iloisesti):

Oi kyllä, jalo marski! (Pois).

KLAUS FLEMING:

Ja kuink' on viestin laita? Nukkuu vielä?

EBBA FLEMING:

Hän pyys jo äsken päästä hyvästille.

KLAUS FLEMING:

Ei varrottaa saa sanaa kuninkaan. (Ebba-rouva pois).

Hoi, Juusten! (Juusten ilmestyy).

Lindorm Bonde lähtee,

siis ratsu hälle — sekä kunniaa!

(Juusten viittaa huoveille, jotka asettuvat samaan asemaan kuin tuonottain. Hovipojat niinikään marskin nojatuolin taa; Lindorm Bonde tulee perältä Ebba rouvan saattamana).

EBBA FLEMING:

Ma jalon vieraan tuon; mut häll' on kiire!

KLAUS FLEMING (juhlallisesti):

Te anteeks suokaa mulle, jalo herra,
jos teitä viivytin; niin mielellänsä
tää linna kauvan teitä kestitsis,
sen kunnian jos meille sallisitte.

LINDORM BONDE:

Mä kiitän tarjouksesta, marski Fleming,
mut viestit kuninkaan on pääskyn laiset.

KLAUS FLEMING:

Ma huomaan, ett' on oikein Majesteetti
taas miehen valinnut.

LINDORM BONDE:

Siis kiitokset
ja hyvästit ma lausun. Aika rientää
ja mua vartoo Kaarlo herttua. (Hyvästelee).

KLAUS FLEMING (puoli-ivallisesti):

Mun nöyrät terveiseni herttualle!

(Lindorm Bonde poistuu huovien kunniaa tehdessä. Mutta ennenkuin nämä ovat ehtineet pois, tulee Juhana lykäten vahtikujaa myöten edessänsä takkutukkaista, harvahampaista. repaleista ja pelonalaista noita-akkaa, jonka tieltä sotamiehet säikähtäen väistyvät syrjään).

JUHANA FLEMING (iloisesti):

Kas tässä noita saapuu kunnialla
kuin ruhtinas tai viesti kuninkaan!

KLAUS FLEMING (antaa huoveille ja
hovipojille merkin
poistua).

JUHANA FLEMING:

Mut lujass' oli akka; väkisellä
mun täytyi tuoda hänet; huoviraukat,
nuo jotka tuleen syöksyis lampahina,
ei tohdi eukkopahaan kiinni käydä.
Ma ruojan yksin toin ja siksi viivyin.

KLAUS FLEMING:

Ma sua kiitän. Pojaks Flemingin
tää mielen uljuus sinut taaskin näyttää.

NOITA:

Niin, Fleming on hän, raaka, rautakoura
kuin isävainaasikin, kansan peikko
ja kiusa rahvaan, ahnas Eerik herra.

KLAUS FLEMING (ärjästen):

Sä kitas kiinni pidä, herjauksistas
saat muuten roviolle käydä, noita!
(tyynemmin) Mut tällä kertaa taitos tarvitsen,
jos voinet selvittää sä unennäyt.

NOITA (nauraa ilkeästi):

Hahaa, vai noitaan turvaa rautamarski —
sit' ei sun isäs tehdä tarvinnut.

KLAUS FLEMING:

On sama mulle. Koittaa nyt ma tahdon,
jos Pohjanmaalta lappalaisten taidon
sa omistat kuin kaikki kansa väittää.
Sä voitko selvitellä unennäyt?

NOITA (vieikkaasti):

Jos unes hyväks on, ei taito riitä,
ma voimat pimeyden vain hallitsen.

KLAUS FLEMING (synkästi):

Lie hyväks taikka pahaks, sit' en tiedä.
Mut kauheaa se oli; hapsset pystyyn
mun nousee vieläkin, kun muistelen.

NOITA:

Sen kuulla tahdon, mutta kahden kesken
ja pimeämpi täällä olla täytyy,
jos mieli unten hengen sikiöineen
mun käytettäväks säilöistänsä tulla.

JUHANA FLEMING (isällensä):

Tuon noidan juoniin, lempo soi, en luottais;
hän vihaa meitä, tahtoo turmaa meille.

KLAUS FLEMING:

Ken rakastaa, hän valhetella voi,
vain vihamiehet lausuu totuuden.
Ma tahdon totuutta, en mairitusta —
ja munan neuvoja ei kanan tarvis.
Te poistukaa ja (huutaa) Juusten! (Juusten ilmestyy)

Valot pois,

yks tuohus riittää!

(Ebba Fleming ja Juhana menevät, palvelijat vievät kynttilät, paitse yhden, joka jää uunin reunalle. Fleming ja noita jäävät kahden kesken, edellinen istuen nojatuolissa, niin että hän on varjossa, noita oikealla, matalalla rahilla, jotta hänen vilkkaat kasvonsa tulevat selvästi näkyviin.)

KLAUS FLEMING:

Ma nukuin —

NOITA (keskeyttäen):

Yölläkö?

KLAUS FLEMING:

Ei, päivällistä.

Sen aikaa, minkä sotaratsu juo,
kun janoissansa palaa taistelusta,
ma lienen nukkunut; ja unissani
ma vastaan vihollista ratsastin
ja huovijoukot riensi jäljessäni —

NOITA:

Ken oli vainolainen?

KLAUS FLEMING:

Sit' en tiedä

ja tiedon siitä juuri tahdonkin.

Mut loppuun kuule! — Yöksi leirit teimme
ja kaikki nukkui, paitse vahtimiehet.

Ma kuulen huutoja — ja kalvokkaana
mun Aksel Kurjen huovi herättää
ja sanoo tulleen viime tuomiomme,
kun taivas palaa, kuolleet ruumiit veisaa
ja tulten liekit koko ilman täyttää.

Ma syökseen ulos, miekka huotrasta
 ja valmiin' itse perkelettä vastaan.
 Se totta oli: Herran taivaat lieskas
 ja puiden latvat pohti, lumi puunti
 ja tahmas hurme lanttopaikat täytti;
 mut kinoksista tuhat silmää kiilsi,
 kuin kissansilmät kiiluu pimeässä
 ja tuhat laihaa kättä, suonikasta
 sielt' ojensivat luiset sormipiinsä
 kuin kotkan kynnet koukkuiset ja käyrät.
 Mut yli muiden, lumikummun päältä
 näin laihan miehen, päässä sinilakki,
 ja silmät kauhun lieskaa syytäväiset —
 ja suunsa musta veisas Herran virttä
 ja noista silmistänsä myrkkynuolen
 hän ampui rintaani, mun voimat petti
 ja lailla akkain vaivuin tainnuksiin.
 Mut tainnuksissa virren äänen kuulin,
 se paisui, paisui Herran pasuunaksi —
 ja kylmään hikeeni ma heräsin. (Äänettömyys).

NOITA:

Tuon unen taivaan Herra itse laittoi!

KLAUS FLEMING (äskeisissä mietteis-
 sään):

Niin merkillistä: siitä herätessä
 ma tosiaankin virren veisuun kuulin.

NOITA (vilkkaasti):

Se mistä tuli?

KLAUS FLEMING:

Hämäläinen moukka
vain vankityrmässänsä lukkaroi! (Äänettömyys).

NOITA (joka hetken on istunut silmät kiinni ja laihat kädet suorina polvien välissä riippuen, ikäänkuin itseksseen):

Se nuoli sisäpuolelt' ammuttiin
ja omantunnon myrkkykärjen kanto!

KLAUS FLEMING:

Sa mitä höpöttelet, vanha noita?
Jos kielt' et selvempää sä osanne,
niin tarpeeton on moinen koru sulla!

NOITA:

Siis tahdot tietää, mitä henget haastaa
ja salavoimat korvan kalvoon kuiskii?

KLAUS FLEMING:

Ma tahdon totuuden; jos sen sa tiennet,
se kerro, vaikka karvas ois se mulle!

NOITA:

Siis syytä itseäs, sä marski Fleming:
 kun sinun tähtes verta syyttömäin
 jo hanget hohtaa, purot purppuroi,
 kun aidanseipäät kasvaa ihmispäitä
 ja vesi maljassasi hurmeeks muuttuu,
 kun ratsus ruumiisiin kompastuupi
 ja maa kuin kuollut lepää jalkais alla,
 kas, silloin mainees oot sa kukkulalla —
 mut suistut nuolesta, min itse ammut!

(Noidan puheen aikana on valo vähennyt, niin että huoneessa on melkoisen pimeä).

KLAUS FLEMING (ylös kavahtaen):

Suus kiinni, hurja, harvahammas noita,
 sun kielel ilman saastuttaa kuin myrkky,
 se nostaa sielussani mustat voimat
 ja kynnet kasvattaa kuin tiikerille.
 (vetää miekkansa) Sun tapan ensiks, niinkuin kup-
 palutkan,
 sa rovioltai ilman myrkyttäisit!

(yrittää noitaa kohti, joka parkaisten pakenee nurkkaan ja huutaa sieltä)

NOITA:

Jos tapat mun, et totuutta voi tappaa!

KLAUS FLEMING (yhä säilä pystyssä):

Sun kurkkuus kuitenkin sen telkeän!

(samassa syöksee sisään Ebba-rouva, Juhana ja Juusten tuohusten kanssa).

EBBA FLEMING:

Et naisen vereen säilääs saastuttane!

KLAUS FLEMING (ärjästen):

En naisen, en, vaan epäsikiön,
mi perkeleelt' on helvetistä päässyt,
ma tahdoin herrallensa palauttaa.
Mut jääköön tekemättä; roviolle
sun piispan rengit kyllä toimittaa
ja sanas syöt kuin koira silloin, lutka!

NOITA:

Ei pala totuus rovionkaan päällä!

KLAUS FLEMING:

Mut toki itse palat, koiran ruoka —
Vaan piispallekin oisit liika riemu!
ja siks sun säästän! Mutta ilman korpit
sun riettaat silmäs nokkii elävältä;
ja kieles leikkautan kuin varvaskänsän,
jos siitä hiiskahdat, mit' olet kuullut.

(Juustenille) Vie pois tuo saatana mun silmäin
eestä

tai ruoskin rutkaleelta itse hengen!

(Juusten viittaa huoveille, jotka vievät noidan pois, itse seuraa hän jäljessä).

JUHANA FLEMING:

Ma sanoin äsken, isä: varo noitaa —
hän meitä vihaa, sen hän itse myönsi.

KLAUS FLEMING:

Sun neuvojas en tarvitse, en kysy —
sa laita kapinees, sun Puolaan täytyy.

JUHANA FLEMING (hämmästyen):

Mun Puolaan? Nytkö?

KLAUS FLEMING (lujasti):

Nyt tai kohta, niin.

EBBA FLEMING (hämmästyenkinhänkin):

Mut mitä kummaa kertonut on noita?

KLAUS FLEMING:

Ma tiedän sen ja sentään yksi liikaa

jo siitä tietää. (Juhanalle) Käske Gottschalk tänne!

(Juhana yrittää sanomaan jotakin, vaan tyrehtyy marskin katseesta, kumartaa ja menee)

EBBA FLEMING:

Et ennen salannut sä mitään, Klaus,
kun kysyi Ebba. Mutta nyt? —

KLAUS FLEMING (tylysti):

Sen teen —
ei naisten tarvis ole kaikki tietää.
Lien kertonut jo liiaksikin sulle.

EBBA FLEMING (ylpeästi):

Tuot' en ma uskois, jollen itse kuulis.
Ma oonko koskaan marskin pettänyt?

KLAUS FLEMING:

En puhu siitä nyt.

EBBA FLEMING:

Vaan minä puhun;
ma tahdon tietää, miksi juuri nyt
sa laittaa Puolaan aiot Juhanan?
Tuo lemmenjuttu, sekä mieltäs painaa?

KLAUS FLEMING:

Ma hänen lempijutuistansa viis,
mut hän on vesa suvun viimeinen
ja turvaan parempaan ma hänet tahdon.

EBBA FLEMING:

Siis pelkääät sotaa taikka onnettuutta?

KLAUS FLEMING:

Sa elä kysy, mit' en itse tiedä;
mut paha enne vaivaa sieluani. (Gottschalk tulee).

GOTTSCHALK FLEMING:

Sa mua kutsuit, isä!

KLAUS FLEMING:

Niin ma tein —
sun mieltäs, tietojas ma tarvitsen.
(Ebba) Sa jätä meidät kahden kesken, Ebba!

EBBA FLEMING:

Kuin arvoitus on mulle marski Fleming! (menee).

KLAUS FLEMING (viitaten Gottschalkia
istumaan):

Sa tunnet Aunen, Pentti herran tytön?

GOTTSCHALK FLEMING (säikähtäen):

Siis tiedät senkin, isä!

KLAUS FLEMING:

Mitä tiedän?

Ma tunnen Aunen, hän on kaunis tyttö —

GOTTSCHALK FLEMING:

Niin onkin.

KLAUS FLEMING:

Kaunis, hyväluontoinen —

GOTTSCHALK FLEMING:

Ja lämmin niinkuin päivä sydämeltään.

KLAUS FLEMING:

Ahaa, vai niin, sa tunnet sydämenkin,
siis häntä rakastat?

GOTTSCHALK FLEMING:

Ma luulen niin.

KLAUS FLEMING:

Ja Aune, tietääkö hän tunteistasi?

GOTTSCHALK FLEMING:

Ne juuri tänään hälle ilmaisin.

KLAUS FLEMING:

Ja hän?

GOTTSCHALK FLEMING:

Mua lempii niinkuin minä häntä.

KLAUS FLEMING (naurahtaen mielihyv-
västä, itseksseen):

Kas, lempo vie, kuin hyvin kaikki käypi!

(ääneen) Ken rakastaa, se halaa naimisiin,
sa ennen kevättä saat häitä viettää.

GOTTSCHALK FLEMING (iloisesti):

Kuin voisin kiittää sua, isä rakas!

KLAUS FLEMING:

Ei kiittämistä. (mietteissään) Onni on se mulle,
jos edes jonkun onnelliseksi tehnen.

GOTTSCHALK FLEMING:

Mut Pentti herra?

KLAUS FLEMING:

Suostuu, takaan minä.

GOTTSCHALK FLEMING (yrittää nousta).

KLAUS FLEMING:

Ei vielä. Yhtä seikkaa kysyn sulta.

(lyhyt äänettömyys) Sa seuraat sydäntäs, ma jär-
keäni,

sa elät tunteissas, ma elämässä,

mut elämässä sentään joskus tuntuu

kuin pettäis pohja. Harvoin marski Fleming

on vielä empinyt. Min käski tunne,
 sen järki myönsi; minkä järki käski,
 sen myönsi tunne. Neljää kuningasta
 tää käsi, sydän, nyt jo harmaa pää
 on aina kunnialla palvellut.
 Ma olen suora mies, en hovihera,
 min häntä heiluu ruo'an antajalle.
 Ken kerran voideltu on kuninkaaksi
 ja kelle kuuluu valtakunnan kruunu,
 sit' olen seurannut kuin varjo miestä.
 Mut vallan ahnas, vaikka ylhäinenkin
 jos kurkkii kruunuun, sen ma maahan lyön.
 Se onko oikein, Gottschalk?

GOTTSCHALK FLEMING (kummastellen):

Varmaan, isä!

KLAUS FLEMING:

Niin uskon itsekin. Mut riita syntyy
 mun tunteen välillä ja kylmän järjen,
 jos täytyy kansaa oman synnyinmaani
 mun lyödä maahan niinkuin sutten laumaa,
 kun hätää ruikuttain he niskuroi
 ja uhkaa minua ja kuningasta.
 Sa Gottschalk, kuinka tästä selviäisit?

GOTTSCHALK FLEMING:

On synnyinmaa ja kansa rakas mulle.

KLAUS FLEMING:

Se onko rakkaampi kuin kuningas
ja kuninkaalle tehty hengenvala?

GOTTSCHALK FLEMING:

Sit' en ma tiedä. Mutta synnyinmaalle
mies antaa valansa jo syntyessä.
Voi maata sortaa julmat tirannit
tai heikkopäiset, silloin nousee kansa
ja suistaa tirannit kuin Kustaa Vaasa.

KLAUS FLEMING:

Mut vanha Kustaa alta vieraan vallan
hän maansa vapautti, se onkin toista.

GOTTSCHALK FLEMING:

Vaan Englannissa Henrik kahdeksannen
löi talonpoiat; samoin Ranskan, Saksan
on kansa tiranneitaan vastaan noussut
tai uskonvapauttansa puolustaissa
on kera pappein käynyt voittoisasti;
on kansan oikeus puoltaa vapauttansa.

KLAUS FLEMING:

Ei ymmärtää voi rahvas vapautta,
sen tuntee yksin vapaa aateli,
mut rahvaan oikeus kuninkaan on käsky. —
(kävelee edes takaisin).

Sa olet nuori, äitis kansanlapsi
 ja siksi harhaan vie sun haavehes.
 Ken tarttuu miekkaan vastaan esivaltaa,
 hän miekkaan hukkuu. Kurja mies
 on se, ken rahvaan luottaa suosioon:
 se on kuin ruoko, tuulten häilyttämä,
 tai niinkuin puu, min juuret maast' on irti.

GOTTSCHALK FLEMING:

Mut maa on kansa; miehen luopion
 voi kansa hartioiltaan luoda pois.

KLAUS FLEMING:

Niin luo, jos voi; mut jos on rautaa mies,
 niin ratsumieheen aina ratsu tottuu;
 ei olot miestä luo, vaan mies *ne* luopi.
Ma tahdon siitä olla esimerkki.

PIETARI JUUSTEN (hätääntyneenä si-
 sään syösten):

Voi, jalo marski! ---

KLAUS FLEMING:

Mik' on hätä sulla?

PIETARI JUUSTEN (kuten äsken hätäil-
 len):

Tuo vanki, Ilkka, viekas pohjolainen
 on meidän käsistämme karannut!

KLAUS FLEMING (ärjästen):

Te lemmon sikiöt! Ken hänet päästi?

PIETARI JUUSTEN:

Ma käskyn jälkeen hänet tyrmään vietin,
en kuoppatorniin; nyt kun illallista
ois vanha linnanvahti tuonut hälle,
niin oli lintu päässyt häkistänsä.

KLAUS FLEMING:

On mahdotonta!

PIETARI JUUSTEN:

Tyrmän ikkunasta
hän vaattehistaan tehdyn riepuköyden
on laskenut ja siitä muurin seinää
on maahan lipunut.

KLAUS FLEMING:

Tuo viekas kettu
ei muiden kaltaiselta näyttänyt;
hän viisas on ja rohkea, se näkyy,
ja hän on siemen, josta myrkkyy kasvaa.
Hän viel' ei kauvas, konna, ehtinyt —
sa huovit kohta käske satuloihin
ja itse mukaan käy. Hän tänne saata,
jos elävältä et voi, niin kuollehena;
ma hänt' en kynsistäni päästä pois! (Juusten pois).

GOTTSCHALK FLEMING:

Ja minkä tehnyt on hän rikoksen?

KLAUS FLEMING:

Hän noit' on rahvaan yllyttelijöitä,
 joit' tahtoo kätyreikseen herttuamme
 ja aikoo kimppuhumme sitä tietä.
 Se otus kallis on, jos oikein näin,
 (synkästi itsekseen) ja noita vakuutti mun mieltä
 siitä.

GOTTSCHALK FLEMING (seisoo hetken epä-
 röiden, sitten päät-
 tävästi):

Siis lähden jäljillensä minä, myös!

KLAUS FLEMING:

Niin, riennä vain sä kanssa Juhanan.

(Kohta kuuluu melua ja aseiden kalsketta pihalta. Torvet
 törähtelivät ja rumpu käy. Hetken perästä komennetaan
 „mars, täyttä laukkaa!“ ja vähitellen palautuu hiljaisuus.
 Fleming on metelin aikana mennyt ikkunan luo katsellakseen
 lähtöä, mutta palaa sen vaiettua takaisin keskelle permanttoa,
 seisoo hetkisen mietteissään ja lausuu sitten):

Vapautta rahvahalle! tahtoi hän —
 ja sehän onkin ajan sotahuuto,
 min nosti Wittenbergin hurja munkki.
 Tää myrkky uhkaa koko Eurooppaa,
 se saartaa Saksaa, ruhjoo Ranskanmaata

ja yksin Espanjankin rautavalta
jo järkkyy saumoistansa Hollannissa.
Sen Kustaa Ruotsiin toi; ma ammoin jo
näin myrkynsiemenen ja turman taimen.
Näät valtakunnan laivaa rahvasko
vois ajan aallokoissa ohjaella?
Ei, lempo soi, se koht' ois haaksirikko
kuin laiva, jolta puuttuu ruorimies.
Sen oon ma itse nähnyt. Moukkain valtaan
ei valtakuntaa koskaan usko mies.
Ken niskuroi ja kun ei neuvot auta,
niin niskat poikki, se on selvä sääntö.
Se oikein ollut *on*, sen *täytyy* oikein olla,
ja siis on mulla oikeus. Muut jos empii,
niin toimistaan ei emmi marski Fleming!

(Esirippu alas).

TOINEN NÄYTÖS.

Toinen kuvaelma.

(Jylhä metsäinen seutu Korpolaivuoren alla, joka kohoo etäämpänä mustalta ammottavine louhi-onteloineen. Maa on hienon lumen peitossa, yö muuten pimeä, paitse että kuu silloin tällöin vilahtelee pilvien lomista. Hiljaisuutta häiritsee vinkuva tuuli. Taampana kahden vuoren onkalon keskellä pieni, matala mökki, jonne oikealta tuleva ja etualalle päin mutkautuva polku johtaa. Näyttämö on on hetkisen vallan tyhjä. Sitten tulee vasemmalta)

YRJÖ KONTSAS (kontti seljässä, puukko
vyöllä ja sukset olalla):

Niin oudot mulle on nää Suomen maat
ja vanhan Turunlinnan jylhät seudut;
en löydä tuonoista ma latuani
tai lie sen tuiskuttanut umpeen pyry.

(Panee sukset oikealle, puuta vasten).

Kas tuohon lasken lylty, sivakkani,
kun jalat raukaisee jo taivallus
ja näköäkin haittaa hiuka, nälkä.

— Ei sanast' yksin elä ihminen,
vaan syödä täytyy itse piispankin.
Mut onpas eväät mulla! Ulvilasta
sain toki rieskaleipää tullessani.

(ottaa kontin seljästään ja istahtaa kivellet).

Kas täss' on ruo'at niinkuin ruhtinaalla
ja nyt jos olta vain ois särpimeksi,
niin jaksais lylyään taas lykkäellä.

(syö, katselee ympärilleen).

Mut mikä on tää paholaisen paikka,
jonk' olen kiertänyt jo kahteen kertaan
kuin jänis koirain eessä kykkiväinen?
Tää liekin noidan notko, velhon vuori,
kun tuolla ylhäälläkin vinkuu tuuli
kuin luutavarsillansa noidat kiitäis! —
Ma olen kristitty ja aamuin, illoin
myös Herran huomaan itseni mä heitän;
mut taikaa vastaan auttaneeko Kiesus? —
Kai sentään vastataika varmin oisi?

(nousee ylös, katselee ympärilleen ja huomaa mökin).

Mut, Kiesus auta, tuoss' on ihmismaja!
Jos lienee asuttu, niin kysyn tietä
ja kukaties sais siellä yötä olla;
on matkanteko haus Kemp' päivän aikaan.

(jättää konttinsa kivellet, menee mökille päin, farttuu oven
ripaan ja kurkistaa pimeään pirttiin, mutta lyö heti oven
kiinni ja tulee juosten etualalle).

Hyi, kelvottoman velhon pahnapaikkaa —
 sen siksi haistoinikin jo loitommalta,
 kun polku jalkopohjaa kihelmöitsi.
 Pääkallo ikkunassa — selvä merkki!
 ja oven kahva kyisen käärmeen raato —
 (sylkäisee) ptui rietas, saastojasi! Karsinasta
 näin silmät kiiluvaiset niinkuin ahman
 ja lerppakieli tippui ihmisverta!
 En tässä kauvan viipyä mä tahdo —
 pois lähden, vieköön vaikka Hornaan tie.

(ottaa konttinsa, jota sovittelee selkäänsä).

Niin, tyhjään raukes matka marskin luo —
 sen muut jo ennusti ja itse uscoin,
 mut Ilkan kumppaliksi sentään läksin.
 Hm, Jaakko rukka linnan vankilassa
 ja raipoitettu mies, hän, Jaakko Ilkka!
 voi surkeutta synnin maailman!
 Mut tapas, lempo soikoon, miehen marski —
 sai nokinenä kerran sanat kuulla!
 Vai muka kunnan mies on meidän vouti,
 kun Viron sutten joutais syötäväksi!
 Mut uskoamme muuttaa ei hän tahdo,
 niin sanoi marski (Risujen rasahdusta kuuluu).

Mutta metsä elää —

nyt lähden lipettiin, kai saapuu velho!

(Rientää suksilleen ja aikoo poistua, kun näyttämölle oikealta
 läähättäen kahmaisee)

JAAKKO ILKKA (avopäin ja päällä ainoastaan punainen pusero ja siniset alushousut):

Hoi, mies! Ken lienetkään, nuo sukses mulle
 saat antaa nyt tai maksas höyryä!
 (hyökkää Kontsaan niskaan).

YRJÖ KONTSAS (hämmästyneenä seksensa hellittäen):

Häh? Siunaa Luoja, yönkö kummitukset
 tääll' liikkuu velhon luona vaiko oikein
 mun kuuli korvat: ootkos Ilkan Jaakko?

JAAKKO ILKKA (hämmästyen):

Sa nimen oudon lausuit. Ken liet itse?
 (katsoo tarkemmin) Niin totta kuin ma elän, Kontsas
 veikko!

Siis olet vapaa sa ja (hypistelee Kontsaan vaatteita)
 vaate päällä, —
 mun leu'at vilusta jo lokattaa
 ja liian ohkainen on marraskuulla
 tää pukimeni.

YRJÖ KONTSAS (ottaa kontin selästään ja riisuu turkkinsa):

Kas tässä turkin saat!
 (katselee kuun valossa tarkemmin kumppaliansa).

Mut lempo vie,
 on housut sulta unhottuneet, veikko!

JAAKKO ILKKA (naurahtaen):

Ja lakki myös; näät marski Suitian
hän meidän puolen päähineihin mieltä.

YRJÖ KONTSAS:

Voi sua veitikkaa! Vai avopäin
sa heitit hyvästis; mut leikki sikseen:
sa kuinka atimosta pääsit, kerro!

JAAKKO ILKKA:

En tiedä liekö aikaa kertomuksiin,
voi marskin huovit kintuilla jo olla.

(vilkasten ympärilleen).

Kun sinut heitin, huovein valtaan jäin
ja kuljin niinkuin kuoloon tie ois käynyt,
näät ruoskittaahan tahtoi mua marski
ja sitten kuoppatornin hautaan heittää,
mist' ei lie monta vielä palannut.

YRJÖ KONTSAS:

Niin käski hän, sen kuulin; mutta kuinka —

JAAKKO ILKKA:

Ma täällä oon? Niin, siinä onkin pulma,
jok' ei oo selvä mulle itsellenkään.
Mun huovit linnan vallin luokse vei —
näät siin' on heillä vanha piinapaikka —
ja mua suimittiin kuin kulkukoira!

YRJÖ KONTASAS:

Voi ettet lyönyt heitä suuta vasten!

JAAKKO ILKKA:

Lyö itse, jos sa voit, kuin sua piestään.
Mut sit' ei kauvan kestänyt, näät pappi
tai mikä ollut lie, hän hätään riensi
ja huovit karkoitti. Ma vietiin torniin,
niin tuli käsky: ei, vaan tyrmään viekää.
Ma sinne jouduin taakse telkimen;
mut ikkunan kun muurissa ma näin,
niin mietin kohta: vielä elää toivo!
Ja heti ryhdyinkin jo tutkimuksiin:
mies hoikka siitä mahtui; köysi vain,
niin vapaana on jälleen Jaakko Ilkka!

YRJÖ KONTASAS:

Mut sit' ei ollut ja jos oiskin ollut,
niin entäs vahdit?

JAAKKO ILKKA:

Täällä etelässä
on illat pimeät: ma riisin vaatteen
ja niistä köyden tein ja alas luisuin.

YRJÖ KONTASAS:

Mut entäs vahdit, vallit, vallihaudat?

JAAKKO ILKKA:

Sen tietköön Luoja, kuinka lienkin tullut —
en tiedä itsekään, min ihmeen kautta —
ma uin ja juoksin, juoksin, tässä olen!

YRJÖ KONTSAS:

Saat kiittää onnestasi taivaan Herraa.

JAAKKO ILKKA:

Niin, miestä neuvokasta Hänkin auttaa.
Sa pääsit nähtävästi helpommalla?

YRJÖ KONTSAS:

Niin tein. Ma ulos kohta heitettiin.

JAAKKO ILKKA:

Ja niin nyt ollaan täällä; mutta peijakas,
on varmaan huovit mulla kintereillä
ja Tukholmaan mun täytyy, vaikka täynnä
ois perkeleitä Ahvena ja manner.
Nyt, Kontsas, suoraan luokse herttuan,
niin meill' on takanamme tuima reissu.
Sa paikat tunnet, koska yksin läksit?

YRJÖ KONTSAS:

En opasta ma marskiltakaan saanut —
ja tie on pystyyn noussut, noiduttu

on varmaan kierroksille nämä tienoot.

Kas tuoss' on pesä velhon, poppaäjän!

(Kuuluu ääntä oikealta).

JAAKKO ILKKA:

Ken tulee? Huovit jos, niin perii hukka.

YRJÖ KONTSAS (on katsellut sinne-
päin):

Ei, vanha akka sieltä yksin puittaa,
ja ähkii, tuhkaa tullessaan kuin hullu —
hoi, piiloon Ilkka, siin' on velho itse!

JAAKKO ILKKA (vetäytyen Kontsaan
kanssa vasemmalla
olevan kuusen var-
joon):

Ma pelkään huoveja, mut muita en —
ja olkoon akka vaikka pirun äiti,
niin kysyn tietä hältä Tukholmaan.

YRJÖ KONTSAS (puun takaa):

St! Hiljaa! anna esiin velhon tulla!

NOITA (tulee ähkien ja itseksensä
puhuen):

Taivaat lieskaa ja valtameret kiehuu . . . ja tässä
kiehuvassa kattilassa hän vielä keitetään ja paistetaan...
Vanha piru itse seisoo sarvipäineen ja kaviójalkoineen

vartaan varressa . . . kaikki pienet punapääät tanssivat luurankojen kanssa kilpaa sen rovion ympärillä ja tulta kohentelevat hännät heill' on kohennuskeppinä, ne kun eivät tuleksakaan pala . . ja syttyinä on toisia verimatoja ja pyöveleitä, jotka rautaisen haarniskansa sisässä korventuvat ja kärventyvät karvoineen korvineen kuin paistinpannussa (yrittää mökillensä, huomaa jälkiä lumessa, haistelee oven kahvaa, nuuskii ilmaa).

YRJÖ KONTSAS (hiljaa Ilkalle):

On kamalat tuon riettaan miettehet —
pois lähtään täältä, muuten pahoin käypi!

JAAKKO ILKKA (samoin Kontsaalle):

Mut kelle toivottaa hän moisen kuolon?
Kun ruoja vain ei söis, niin kysyis tietä! —

NOITA (vaanien):

Täällä haisee ihmisen veri ja näkyy tasajalkaisen jälkiä . . . Ne ovat kaukalaisia, kulkuroistoja, oma väki tänne ei uskalla tulla ja pappihurtat ei pääse, sillä niitä varten olen taikani tehnyt . . . Onko hirtehisen puolakat tännekin kuononsa pistäneet? . . Mutta kyllä minä silloin heidän sieramensa kutkuttelen . . Parasta katsoa tupahan . . Mutta jos likellä ovat mokomatkin mongertajat, niin säikytän ne loitommaksi näiltä mailta (pärähtää kamalaan nauruun ja huutaa):

Huus karja laitumelle,
 kyys käärme kinosta myöten,
 sissis, sissis sisilisko,
 myys myyrä, myrkkymyyrä,
 korpolaisten raatokorvit,
 kaikki karja kalman eukon,
 viboväki mannun eukon,
 huus, huus kaikkialle,
 näkymättä, nukkumatta,
 puhtaaks pankaa laitumeni,
 pistos sinne, pistos tänne,
 kannan alle, kynnen alle
 musta veri, myrkkyperä,
 kunnes maa on minun taaasen,
 velhon valta, vuoren valta!

(menee tupaan).

YRJÖ KONTSAS:

Voi, Kiesus auta oman ristos kautta —
 jo tunnen jalkopohjat pöhöttyvän!

JAAKKO ILKKA:

Niin pakkasesta, vaan ei taikatöistä.
 (its.) On sentään kauhun paikka seutu tää,
 mut rohkea on aina rokan syönyt.
 (ääneen) En pelkää velhoa, ma tietä kysyn —
 hän minkä voi, kun teen ma ristin merkin.
 (tekee ristin merkin rintaansa ja mökille päin).

YRJÖ KONTSAS:

En marskia ma tuonoin peljännyt,
mut tuota vapisen kuin haavan lehti!

JAAKKO ILKKA:

Ei purematta nielle noitakaan!

(Menee mökille, hätkähtää nähdessään kamalat kuvat, mutta tehtyään ovella vielä ristinmerkin, tarttuu hän kahvaan ja avaa oven sanoen):

Nimehen Isän, Pojan, Pyhän hengen!

NOITA (sisästä):

Käy sisään vaan, sa Ilkka Ilmajoelta.

JAAKKO ILKKA (säpsähtäen kuin salaman iskusta):

Häh! Taivaan Jumalat! Ken . . kuka Ilkka?

(tointuen ja miehevästi) No niin, sen nimen isältäni saanut olen,
mut mistä helvetistä tunnet mun?

NOITA (tulee ovelle):

Ma tunnen kaikki, tiedän myöskin kaikki;
sa eilen saavuut hiihtäin marskin luo,
ja hätää pohjolaisten valittelit;
sun marski ruoskitutti, vangitutti,
sa karkasit ja oot nyt henkipatto!
Ken sinut kiinni saa, hän palkitaan,
mut ken sun pelastaa, hän ruoskitaan.

JAAKKO ILKKA (masentuneena):

Sa olet noita, kaikki on kuin sanot.
(tempasten puukkonsa). Mut kieles juorut kurkkuus
kuivukoot!

NOITA (nauraa):

Vai luulet velhoon asees pystyvän? —
Mies, puukkos tuppeen! Pahaa en ma tahdo,
näät sama kosto, sama vihan liekki
kuin sinulla on mulla.

JAAKKO ILKKA:

Kosta en,
jos oikeutta teenkin Flemingille.

NOITA:

Nyt aiot Tukholmaan, mut tiet' et tunne.

JAAKKO ILKKA:

Vai senkin tiedät! Siispä näytä tie.

NOITA (osoittaa):

Ja tuolla kuusen alla kyykyllänsä
on sulla kumppalisi, Yrjö Kontsas?

YRJÖ KONTSAS (tulee puun takaa teh-
den ristin merkin):

Jos piru tuo ei ois, niin Luojaks luulis!

JAAKKO ILKKA:

Käy tänne, Kontsas, velhon veikkoseksi!

(Kontsas lähenee).

NOITA (Kontsaalle):

Sa oisit teiniks tehty, papiks pantu,
jos isäs suomalainen ollut ois.

JAAKKO ILKKA (its.):

Kun piru papin kanssa liittoon käy,
niin sitt' on kumma, jollei onni suosi!

NOITA:

Sa nostit puukkos. — Jos sa vannot mulle,
vain marskin kylkeen että käytät sitä,
niin tai'on puukkos kärkeen käärmemyrkyn,
mi hiipaisten jo hengen hältä vie.

JAAKKO ILKKA:

En ole murhan mies, vaan oikeuden.

NOITA:

Ja vapauden, ma tiedän; mutta vapaus
ja marski Fleming eivät kaksin viibdy.

(kuuntelee) Ma kuulen ääntä, ratsun hirnuntaa —

JAAKKO ILKKA (säikähtäen):

Ne huovit on ja Ilkkaa hirteen etsii . . .

(vetää puukkonsa) mut käyköön kuinka käy, ma
taistelen;

en eestä itseni, vaan tuhanten!

Mun *täytyy* Tukholmaan ja, kautta taivaan,
vaikk' kävis tieni läpi sydänten,
ma tällä puukollani raivaan sen.

YRJÖ KONTSAS:

Sa ota sukset multa, lakki myös,
voit ehkä päästä heiltä. Jäljessä
mä sinne saavun.

(Metsästä kuuluu komento: „alas ratsuiltanne! Ne puihin
sitokaa ja eespäin, mars“. Toinen huuto: „Tänne
johtaa jäljet!“)

NOITA:

On turhat aikees, huovit saartaa paikan;
nyt jouduit hiirenloukkuun, Jaakko Ilkka!

JAAKKO ILKKA:

Sa, lemmon noita, surmaaniko ilkut,
mut nähdä saat, kuin iskee pohjalainen!

YRJÖ KONTSAS:

Voi, pakoon riennä!

JAAKKO ILKKA:

En, en askeletta!

Nyt tulkoon koirat kerran joukoltansa,
ma heille näytän, mitä taitaa mies,
kun taistelee hän epätoivossaan.

NOITA:

On taitos turha, yksi pyssyn laukaus
sun kuolettais! Vaan mulle vanno, että
sa Flemingistä, kansan pyövelistä,
teet lopun tuolla (viittaa puukkoon), niin sun pe-
lastan!

JAAKKO ILKKA:

Ma eestä oikeuden ja Pohjanmaan
jo vannoin taistellaksein hautaan asti!
Ja silmät sammukoon ja liha kuolkoon
ja korpit raadon syököön elävältä,
jos sit' en tee! Siis kuolo Flemingille,
kun oikeus kuollut on ja ruoska säättää,
vaikk' onkin selvä valtakunnan laki.
Ma muut' en lupaa, enkä toisin vanno!

NOITA:

Se vala riittää. Joutuun tuonne menkää
ja alla lauteen siellä vartokaa:
on varmempi kuin linna noidan mökki!

JAAKKO ILKKA:

Siis nimeen Herran vaikka velhon pesään!

(Ilkka ja Kontsas syöksevät tupaan, noita perässä. Heti sen jälkeen ilmestyvät Juhana Fleming ja kymmenkunta soihtuilla varustettua huovia. Vasta myöhemmin Gottschalk Fleming).

JUHANA FLEMING:

Kas tänne jäljet johtaa pakolaisen!
 Tuo metsä tutkikaa ja luolat kaikki,
 hän tuotava on linnaan takaisin,
 jos muuten ei, niin ruumiina, on käsky.
 (muutamia huoveja katoaa vasemmalle.)

Te toiset vartokaa, ma itse pahalaisen
 nyt huudan päivän valoon pesästänsä.
 Hoi, akka, noita, velho, poppa-ämmä,
 tee pirunkonstis nyt, mut ukses auki
 tai lyön sen kahtia kuin munan kuoren.

NOITA (raottaa ikkunan lautaa,
 niin että hänen kasvonsa
 soihtujen valossa näkyvät):

Ken siellä kirkuu, räiskää keskiyöllä?
 Jos lienet Belzebub ja noitain herra,
 niin miks'et kattotietä nyt sä käytä?

JUHANA FLEMING:

Nimessä neitseen pyhän Maarian,
 en perkeleen, ma sulta kysyn nyt,
 jos olet karkulaista nähnyt täällä?

NOITA (ikkunasta):

Nyt juur' on keskiyö, se mun aika
ja omat nyt on mulla toimitukset.
Ken silloin häirii, hänet korpiks loihdin
kuin sen, ken äsken kysyi tietä täältä.
Nyt Korpolaisten korppina hän ronkkuu!

JUHANA FLEMING:

Sun elkeitäs en pelkää, vanha noita!
Et avaa siis! Hei, tänne miestä
nyt tulkoon neljä, pirtti tutkikaa
ja karkulainen siellä jos hän piilee,
hän tänne raastakaa! Mars, eteenpäin!

(Ei kukaan liikahda).

No onko lempo teidät lamaan lyönyt,
vai pelko kuuroks tehnyt hölmöjoukon?
Ken pelkää akkaa, hän on itse akka
ja muita pettää huovin housuillansa!
Ma käskin: edespäin! te kuulitte
ja, kautta Maarian, ma hirtän sen,
ken vastaan päällikköä niskuroi!

ENS. HUOVI:

Ehk' on hän muita teitä karkuun päässyt,
vie tästä jäljet myöskin tänne päin!

(Pari huovia tulee vasemmalta).

TOINEN HUOVI:

Ne tänne tuovat nekin . . . kuusen alla
on täällä sukset, työltä pohjolaiset.

JUHANA FLEMING:

Hän on siis tuolla vanhan noidan luona —
ja marskin käskyn kuulitte te taannoin!
Mars edespäin, tai kautta miekan tään,
sen kallon halkaisen, ken niskuroi!

KOLMAS HUOVI:

Jos tulee käskette, ma menen, herra,
jos veteen vaaditte, ma uin, jos jaksan,
mut ennen halkaiskaa mun halpa pää,
kuin lähden taistoon velhoeukon kanssa.

NOITA (nauraa, huutaa):

Kas, korpit tuolla kaipaa kumppaleita . .
sa saat, sa saat! Hoi, tulkaa Hornan henget!
(höpöttelee itsekseen ja tekee taikojaan).

ENS. HUOVI (peräytyen edemmäs samoin kuin muutkin huovit):

Hyi, kalman ruoka, sielus itse möit
ja nyt sa muilta veisit autuutensa!

JUHANA FLEMING:

Vie helvettiin sa autuutesi, raukka,
kun pelkää akkaa niinkuin suttu lapsi.

TOINEN HUOVI:

En pelkää kahden jalan kulkevaista,
en suttu, ahmaa enkä kontiota;
mut sarvipääll' on omat aseet hällä,
ja velholla on ventovieras voima.

ENS. HUOVI:

Jos oli ihminen se, joka karkas,
niin tuonne itsekään ei uskaltanut!

KOLMAS HUOVI:

Lie ollut sarvipäisen seuraa hänkin,
kun linnan muurit eivät kestäneet.

ENS. HUOVI:

Ei siitä vankilasta ihmiset
tok' ennen päässeet...

TOINEN HUOVI:

Totta, Kiesus auta,
hän oli noita hänkin — Pohjanmaalta!

JUHANA FLEMING:

Te kurjat raukat, lemmon jänishousut,
 nyt noita teist' on joka vanha akka
 ja poppamies, ken vain on pohjolainen!
 Ma teille näytän, mik' on voimakkaampi:
 tuon velhon taika vaiko Ruotsin rauta;
 kun muut ei tohdi, tohtii Fleming aina!

(vetää miekkansa ja aikoo rynnätä ovelle, mutta samassa
 rientää esille)

GOTTSCHALK FLEMING:

Sa olet nuori, suvun viimeinen,
 ja Pohjan puukolla on varma kärki;
 siis salli mun se tehdä, Juhana,
 mun elämälläni on vähemp' arvo!

(syöksee miekka kädessä tupaan).

JUHANA FLEMING (mutisten):

Hän etsii kuolemaa, siis Aune Juusten
 on minun sentään. Hyljätty on hän!

(Huovit ovat peitsinensä väistyneet molemmin puolin kujanteeksi ja seisovat kalpeina jännityksestä. Pitempi äänetömyys. Korpit ronkkuvat vuorella. Muutamat tulisoihdut ovat sammuneet, niin että yö on aika pimeä. Juhana Fleming seisoo vasemmalla, paljastettu miekka kädessä. Vähän ajan perästä palaa Gottschalk Fleming kalpeana mökistä).

KAIKKI:

No?

GOTTSCHALK FLEMING:

Kauhun paikka! Ken jos mennä tahtoo,
hän sinne menköön, *min'* en toiste mene!

ENS. HUOVI:

En minä myöskään!

KOLMAS HUOVI:

Enkä minä, en.

TOINEN HUOVI:

Mut kumma vain, kun hengen velho säästi!

GOTTSCHALK FLEMING:

Hyi, elkiänsä! Käärmeet maassa ryömi
ja lautehilla lemmon lonkareita!

(Kaikki huovit katselevat toisiansa ja muutamat alkavat jo
hiipiä pois).

JUHANA FLEMING: (joka epäillen on veli-
puoltansa katsellut,
itseksensä):

Ma häntä epäilen; niin kumma ilme
on silmissänsä — tai lie pelko lyönyt
ja naaman vääntänyt kuin valhe vääntää.

HUOVIT:

Pois täältä, pois!

JUHANA FLEMING:

On rumaa epäilyä,
kun hän on veljeni ja Fleming myöskin.
Ei sentään valhetella Fleming vois!
(ääneen) No, olkoon siis: me vuoren kierrätämme
ja jollei löydy hän, niin palajamme!
(Huovit ja Juhana Fleming menevät).

GOTTSCHALK FLEMING (poistuessaan ver-
kalleen toisaalle):

Jos valhettelee se, ken toden salaa,
niin nyt mä kurja olen valhetellut.
Suo anteeks, Herra, siis tää ensi valhe!
Se olkoon viimeiseni; muut' en voinut.
Ja nytkin tein sen rakkaudesta kansaan! (Pois).
(Vähän aikaa sen jälkeen avautuu mökin ikkuna ja noita
pistää ulos päänsä).

NOITA:

Haa, Fleming, surmas pelastin ma sulle
ja teräkseen nyt tai'on myrkkykärjen,
mi pystyy panssarinkin raudan alle!

JAAKKO ILKKA: (tulee Kontsaan seu-
raamana, ympärillensä
vilkuellen ja paljas-
tettu puukko kädessä).

Ei ketään . . kaikki poissa . . . pelastettu!
Siis itse Jumala on puolellani
a oikeaks mun asiani katsoo!

YRJÖ KONTSAS:

Mut ken lie ollutkin tuo kalvas mies?
Hän meidät huomasi, vaan ei ilmi tuonut.

JAAKKO ILKKA:

On suojahenkeni hän tuntematon
ja pelasti mun tänään toisen kerran;
näät hän se huovit kielsi ruoskimasta.

(ovelle ilmestyvälle noita-akalle).

Ken oli kalvas, mutta uljas herra?

NOITA:

Hän lienee marskiriettaan äpäroitä,
jok' äsken ulkomailt' on palannut.

JAAKKO ILKKA:

Siis marskin poika meidän puolellamme;
sit' tuskin uskois, jollei nähnyt ois!

YRJÖ KONTSAS:

Niin, marskin poika! Suuri taivaan Herra,
niin ihmeelliset totta on sun ties!

NOITA:

Näin poika tietämättään isän surmaa!

(nauraa ilkeästi ja hillittömästi).

Se tosiaan on pirun hauska juttu! (nauraa).

JAAKKO ILKKA:

Suus kiinni, noita!

NOITA:

Muista valas mulle!

JAAKKO ILKKA:

Sen valan ennen tein jo itselleni.

(Kontsaalle) Nyt, veikko, tielle tästä joutukaamme,
kai Tukholmassa vartovat jo toiset!

Hyvästi, noita!

NOITA:

Löydät kai sä tien?

(Ilkka nyökäyttää päätänsä, Kontsas ottaa suksensa; menevät).

(nauraen ja itsekseen toistellen) Se tosiaan on pirun
hauska juttu!

(kääntyy tuvallensa).

(Esirippu alas).

KOLMAS NÄYTÖS.

Ensimmäinen kuvaelma.

(Herttua Kaarlon odotussali Tukholman linnassa Takainen osa suorakaiteen muotoisesta salista on kapeampi kuin etuosa; ovia on perällä ja molemmilla puolen; katsojasta oikealla komea uuni, Vaasasuvun vaakuna uunin peilissä, samalla puolen pöytä ja tuoliryhmä. Vasemmalla taas isompi kattotuoli ja penkkejä; kapeammassa osassa vain penkit pitkin seiniä. — *Aksel Lejonhufvud* istuu pöydän edessä kirjoittaen).

LEJONHUFVUD:

Kas niin, tää kirje näyttää kuninkaalle,
kuin tääll' on asiat; hän päättäköön,
jos tahtoo tulla taikka ei. Mut siitä
voi riippua, ken Ruotsin kruunun kantaa:
hän vaiko herttua. Jo kaksi vuotta
on selvä ollut mulle ai'e Kaarlon;
hän tahtoo kruunun Kustaa Aadolfille.
Ken tietää, eikö meidän, aatelisten,
ois valta loppunut, jos moinen mies,

niin luja, tarmokas ja itsepäinen
 sais vallan täällä? Meille varmempaa
 on heikon Sigismundin höllät ohjat,
 näät hän on Puolassa ja huomispäivä
 on hänen nykyisyys, — hm, „*rex crastinus!*“
 Vaan herttua jos voittais? Silloin mennyt
 on se, ken niskoitteli. Varmint' on
 siis katsastaa, ken täällä vallan riistää
 ja tasan puolta pitää molempain.
 Nyt mull' on Kaarlon luotto, anteheksi
 on suotu juttu Länsigöötinmaalla —
 ja kuninkaan ma kirjeilläni voitan.

PALVELIJA: (ilmoittaa):

On jalo herra Horn palannut
 ja pyytää päästä luokse herttuan!

LEJONHUFVUD:

Ei vielä päästä voi, mut sisään tulkoon!

(Palvelija pois).

Hm, Horn, hän on liian suora mies;
 tuo suoruus suomalaisten tyhmyytt' on,
 ei viisautta viekkään diplomaatin.
 Hän sanoo aina, mitä aattelee
 ja pitää sanansa, vaikk' antanut
 sen oisi moukalle, uh, kuinka raakaa!

PALVELIJA (ilmoittaa):

Jalosukuinen Kaarlo Horn, Kankaisten herra!

HORN (rientäen avomielisesti kreiviä kohden):

Ma Suomest' tulen suoraan, herra kreivi,
ja tiedot tuoreet herttualle tuon.

LEJONHUFVUD:

Sen kohta tehdä voitte; hetken päästä
kai saapuu kävelyltään herttua!
No, millä uhkaa meitä Suomen karhu?

HORN:

Ei karhu enää, mutta viekas kettu
on Fleming nyt; hän tahtoo aikaa voittaa
ja sotaa valmistaa, siit' olen varma.

LEJONHUFVUD:

Ahaa, vai karhukin jo sivistyy!
Kas, sepä oiva juttu; silloinhan
voi sodast' tulla hauska karhun tanssi,
kun Ruotsin leijonakin valveutuu!

HORN:

Te kaikki leikiks lyötte, jalo kreivi;
mut karhulla on kovat rautakourat.

LEJONHUFVUD:

Niin, vahvemmat kuin monen sonnin — sarvet,
vaan eivät kyllin kovat leijonalle!

HORN:

Mut päätä leijonankin tukistella
voi sentään Suomen karhu aimolailia.

LEJONHUFVUD:

Ja Maununpoika sekä Erik Ribbing?

HORN:

On tulleet myöskin. Suomen aatelisto
ei meihin yhdy; viekastellen vastaa
ja jättää kaikki tuloon kuninkaan.
Tään keinon keksinyt on marski Fleming.

LEJONHUFVUD (naputellen pöytään sormillansa):

Ei hullummasti! Fleming viisastuu.
Ja teidän äänt' ei enää kenkään kuullut?

HORN (lyhyesti):

Ei, nyt Fleming yksin siellä vallitsee.

LEJONHUFVUD:

Mut Raaseporin sentään hoidan minä!

HORN (hymyillen):

Ja minä verot kannan Kankaisista!

PALVELIJA (ilmoittaen):

Kuninkaalliset valtaneuvokset, jalot ja vapaasukuiset herrat Erik Brahe, Arvid Stenbock ja Hogenskild Bielke!

(Tulevat puhellen keskenänsä).

BRAHE (tullessaan Bielkelle):

On ajat levottomat, jalo Bielke,
ja kaduillamme pahan ilman linnut,
nuo suomalaiset mellastaa ja räyhää!

BIELKE:

Me tänään myrskyn saamme, veli Brahe,
niin oli synkät kasvot herttualla.

STENBOCK:

Hän itse kansan mieltä yllyttää
ja suosii suomalaisten ruikutusta;
mut Flemingiä kaikesta hän syyttää.

LEJONHUFVUD (tervehtien heitä ja
kääntyen Stenbockin
puoleen):

Ja teistä, Stenbock, syytön kai on marski?
Mut kuulkaa Hornin tuomat tuoreet viestit!

BRAHE:

Kas, Horn!

BIELKE:

Mitä uutta?

STENBOCK:

Terveheksi!

HORN:

Ei taivu karhu. Kaikki työ on turhaa.
Ja mun hän ajoi linnastaan kuin koiran.

BRAHE:

Te mitä tarkoitatte, jalo Horn?
Ei neuvoskunnan kunniaa hän lie
niin häväissyt?

STENBOCK:

Jos niin on tehnyt Fleming,
voi olla teissä syy — ma puhun suoraan.

HORN (kylmästi):

On veri sakeampi aina vettä.
Sain muuten tuodakseni tervehdykset
myös Ebba siskoltanne teille, Stenbock.
(Horn, Stenbock ja Brahe puhelevat keskenään).

LEJONHUFVUD:

No, vanha Hogenskild, jos tänään meidän
on vastattava suoraan herttualle,
niin mitä puolustatte: sotaa vaiko rauhaa!

BIELKE:

Ma olen rauhan mies ja vihaan sotaa —

LEJONHUFVUD:

Mut kukistua täytyy jommankumman.

BIELKE:

Me varrotkaamme, kunnes itsestänsä
tuo liika valta halkeaa kuin konna,
jos härän kanssa kilpasille lähtee.

BRAHE:

No, karhun kieltä tässä kuunnelkaamme!

(kääntyen Lejonhufvudiin ja Bielkeen)

On Horn kirjeen tuonut Flemingiltä,
hän siinä vastaa valtaneuvoksille.

MUUTAMAT:

Siis kuunnelkaamme!

TOISET:

Horn lukekoon!

HORN (ottaa uunin reunalta pergamentin, jonka hän tullessaan on siihen laskenut ja asettuu päin katsojiin; toiset istuvat):

No, siis ma luen! (Silmäilee). Vanha, tuttu nuotti!

(lukee) Ruotsin valtakunnan neuvoksille!

Olen saanut teidän kirjoituksenne, jossa pyydätte minua tulemaan Ruotsiin pitämään valtakunnan asioista neuvoa teidän kanssanne, vaan en tiedä muuta teille vastaukseksi kirjoittaa kuin sen, että tahdon kyllä muutoin olla neuvossanne, mutta en siinä neuvossa, että teidän käskynne ovat enemmän arvossa pidettävät kuin Hänen Kunink. Majesteettinsa.

BIELKE:

Tuo keppihepo ain' on Flemingillä!

LEJONHUFVUD:

Hän sillä nolaa itse herttuankin!

BRAHE:

Mut jatka, Horn, kuullaan loru loppuun!

HORN (jatkaa):

Jos minulla ei olisikaan se Kunink. Majesteetin käsky, joka minulla on, niin ei minun kumminkaan sopisi täältä pois lähteä, minun kun on talot ja karta-

not täällä Suomessa, tässä maassa olen elinaikani so-
 taväen parissa ollut ja suomalaiseksi kasvanut. Te
 kyllä tahtoisitte minulta riistää sen vallan, jonka ku-
 ningas minulle uskonut on, niinkuin tuonoinkin Aksel
 Kurjen aioitte sijalleni panna. Mutta minulle on tä-
 män toimen kuningas uskonut, ettekä sitä minulta voi-
 te eikä teidän kaltaisenne ottaa. En ole minä velka-
 pää tottelemaan teitä enemmän kuin te minua; en ole
 teidän kyytimiehenne enkä aio välittää hölyn pölyä
 kaikesta siitä, mitä te minulle kirjoitatte vastoin Ku-
 nink. Majesteetin käskyä, sillä te olette minun vertai-
 siani ja jos tulevat mun vertaiseni ja jotakin käske-
 vät, niin lyön heitä päähän —

LEJONHUFVUD (hypähtäen ylös):

Tuo, lempo vie, on liikaa röyhkeyttä
 ja nöyryytystä vaatii moinen mies!

HORN:

Niin, ennen kivenkin voi sentään siirtää
 kuin marskin järkisyillä taivuttaa,
 sen itse näätte nyt.

STENBOCK:

Hän yksin meistä
 noin tehdä voi ja tehdä uskaltaa,
 vaikk' antoi meille samoin Sigismundus

maakunnat hallita kuin Flemingille.
 Me kaikki hältä tässä kadehdimme,
 mit' oli kullakin, mut mistä kaikki
 me luovuttiin kuin heikot, veltot raukat.
 Klaus Suitian on meitä voimakkaampi,
 ken moittii häntä, moittii itseänsä.

LEJONHUFVUD:

Mut tässä loukkaa marski neuvoskuntaa
 ja käyttää humalaisen huovin kieltä;
 ken häntä puoltaa, laittaa kuningasta,
 näät neuvoskunta kuninkaan on laitos.

STENBOCK (tiuskasten):

On valta marskillakin kuninkaalta.

LEJONHUFVUD:

On käskyvalta, vaan ei koiran virkaa!

STENBOCK (kiihkoissaan ärjästen):

Sä hilli kieles, Raaseporin kreivi,
 ei ole koira hän, mut *mies* hän on!

BIELKE (joka on puhellut Brahen
 kanssa, sillä aikaa kuin
 Horn on tutkinut pape-
 riansa):

No, jalot herrat, moista kiihoitusta
 ei linnassansa salli herttua!

HORN (katsellen kirjettä):

Jos sallii jalot herrat, luen loppuun,
on yhtä ylväs allekirjoituskin:

(lukee)

„Annettu Turun linnassa sinä 20 p:nä lokakuuta
Armon vuonna 1596.

Klaus Fleming, Eerikinpoika,
Wiikin vapaaherra, Suitian, Kuitian ja Yläneen herra
ja ritari, Valtaneuvos, Valtakunnan marski, Yli-amiraali
ja Kenraalisotaeversti, Maaherra ja käskynhaltija koko
Suomen Suuriruhtinaskunnassa, mies, jolla nyt on monta
hallitsijaa, jotka kaikki säättää tahtovat, vaikka en minä
muita ketään tottele kuin yhtä ainoata, jonka nimi on
kuningas Sigismundus, sillä hän on kuningas ja pysyy
kuninkaana.“

STENBOCK (riemuiten):

Kas, se on selvää kieltä, lempo soikoon!
Eläköön Sigismund ja marski Fleming!

BRAHE:

Jos oiskin yhtä selvä meidän ohje!
Vaan meidän tehtävä on tarkastaa
ett' yhteys säilyy Ruotsin valtakunnan;
mut marski Suomen aikoo eroittaa,
sen huomaa kaikki.

STENBOCK:

Kuinka eroittaa?

Hän mies on kuninkaan, mut *suomalainen*.

Siis huudan uhallakin kerran vielä:

eläköön Sigismund ja marski Fleming!

PAASHI (ilmoittaa):

Hänen ruhtinaallinen armonsa Sörmlannin herttua!

(Kaksi paashia avaa oven ja asettuvat sitten sen molemmille puolille).

HERTTUA (tulee lakki päässä ja ratsupuvussa tuimasti sisään):

Ken täällä karjui: Fleming eläköön,
kun Ruotsin säädyt kaikk' on yhtä mieltä,
ett' on hän nostattaja kapinan
ja vihollinen maan ja valtakunnan?

STENBOCK:

Sen minä tein, mut tarkoitus ei ollut —

HERTTUA (viskaten lakin ja ruoskansa tuolille):

Jo riittää, Stenbock! Moiset sanat sulle
voi maksaa pääsi. Ilmivihollista
en salli suosittavan täällä minä,
niin kauvan kuin on mulla sananvalta.
Sa kuulit sen!

STENBOCK (Bielkelle):

Hän täällä komentaa
kuin *hän* ois kuningas, ei Sigismund.

HERTTUA (huomaa Hornin):

No, Horn, Suomen säädyt mitä vastas
ja mitä aateli ja Noki-Klaus?
Kai nenä käy jo liian pitkäks hällä,
jos niistä aikoo hän sen hiansuulla?

HORN:

On huono onni Teidän armollanne
kai miestä valitessa: enemmän kuin koskaan
nyt yhtä mielt' on Suomen aatelisto;
se maa on kohta irti meistä, pelkään,
ja marski Fleming hallitsee sen yksin.

HERTTUA (lyöden nyrkkinsä pöytään):

Se, surma vieköön, ennen pitkää nähdään,
ken siellä hallitsee! Niin, Suomen herrat,
he jännittävät jousen liian tiukkaan —
ja kun se katkeaa, niin, kautta taivaan,
on syvään iskeväkin koston miekka!
Jos Flemingillä onkin aatelisto,
niin mun on kansa, Suomen talonpojat.

HORN (ojentaa toisen pergamentin herttualle):

Täss' onpi vastaus Suomen aatelin,
niin laadittu kuin tahtoi marski itse.

HERTTUA (silmäten kirjettä):

Niin, kaiken päättäköhön kuningas —
tuon virren kyllä vanhastansa tunnen.
Nyt sentään riittää turhat kinastukset;
kun uhka auta ei, niin puhuu miekka!
Siis sotajoukon kanssa Yrjö Posse
saa niskat niskurilta nujertaa.

BIELKE:

Mut tästä Teidän armollanne yksin
ei liene päätösvaltaa; neuvoskunta
sen ratkaisee, on selvä sääntö laissa.

HERTTUA (tuimasti Bielkeen kääntyen):

Ei laissa, Bielke, se on Sparren sääntö.

BIELKE:

Mut Sparren sääntöön myöntyi kuningas
ja julistettu laiksi on se maassa.

HERTTUA:

Vaan säätymyönnytystä puuttuu siltä —
ja minä, herttua, en suostu siihen.

BRAHE:

On Ruotsissa vain yksi kuningas,
ja se on Sigismund. Ja neuvoskuntaan
jos yhtyy hän, niin sääntö laiksi muuttuu.

HERTTUA (häneen kiukkuisestikään-
nähtäen):

Te, kreivi Brahe, suoraan vastatkaa:
ma oonko lapsi, jota neuvotaan,
kun puheina on valtakunnan tieto?

BRAHE:

Ei opettaa, vaan huomauttaa mun täytyy,
jos Teidän armo poikkeaa Ruotsin laista.
Ja veljessota nälkävuonna moissa,
kun kurjuuttansa koko kansa nääntyy,
ois kauhun isku koko valtiolle.
Ei yksin oikeus, mutta velvoitus
mun näihin sanoihini pakottaa.
Ma ainakaan en veljessotaan suostu!

MUUT:

Niin, siihen neuvoskunta suostu ei!

HERTTUA (ärjästen jylisevällä ää-
nellä):

Siis vieköön lempo koko neuvoskunnan
ja valtiomme! Vielä tänään vaadin

ma teiltä vastuun: myötä taikka vastaan;
ja jos te vastustatte, vannon teille:
jo huomenna ma ohjat teille heitän.

Siis tyysti miettikää, mun päätös seisoo!

(Menee vihoissaan vasemmalle; oven suussa seisoneet paashit seuraavat. Valtaneuvokset katselevat nolostuneina toisiaan hetken aikaa, kunnes Stenbock heittäytyy hajalla säärin eräälle tuolille ja purskahtaa täyttä kurkkua nauramaan.

Toiset katsovat ällistyneinä häneen).

STENBOCK (naurunsa lomasta):

Hahhaa, on tääkin lemmon lysti juttu!

(nauraa).

HORN (vakavasti):

No, mikä naurunauti tuohon tarttui?

STENBOCK (nauraa yhä):

Hän, herttu Kaarle, meitä *sillä uhkaa*,
jot' oomme kaikki juuri *toivoneet!* (nauraa).

(Muutamat naurahtavat ääneen, toiset hymyilevät vieikkaasti).

BIELKE (tekeytyen vakavaksi):

On Ruotsin laki meille aina pyhä
ja rauhan ystäviä kaikki oomme.
Siis tässä myöskin ollaan yhtä mieltä?
(Kaikki huutavat hyväksymystään).

STENBOCK:

Ja huomisesta siis on meillä valta?

BIELKE (ei ole kuulevinaan Stenbockin sanoja, vaan jatkaa samalla vakavuudella):

Ma neuvoskunnan vanhimpana katson
 siis yhteispäätökseksi meidän kaikkein,
 ett' olkoon seuraus mikä olkohonkin,
 niin sotavaatimuksiin herttuan
 ei tällä kertaa neuvoskunta suostu.

STENBOCK:

Ei tällä kertaa eikä vasta myöskään!

BIELKE:

Mut tapa vaatii kirjallisen vastuun,
 ja kaikki painavammat näkökohdat
 on siinä mainittavat. Kreivi Brahe
 kai ottaa vaivakseen sen kirjoittaa?

BRAHE:

Jos jalot herrat uskovat sen mulle?

(Menee pöydän luo ja hommautuu istumaan toisten ryhmit-
 tyessä Bielken ympärille keskustelemaan. Silloin alkaa kuu-
 lua etäistä melua ja hälinää, joka nopeasti lähenee. Valta-
 neuvokset katselevat uteliaina toisiaan).

HORN (mennen ikkunan luo):

Ma kuulen hälinää kuin kansan joukko
 ois tänne saapumassa!

LEJONHUFVUD:

Hiisi vieköön,
 nyt kapinaa ei meidän tarvis oisi,
 ei kansa herrain hyväks kapinoi!

BIELKE:

Kai telmää talonpojat taaskin siellä,
 ja muita äänekkäämmin suomalaiset.

HORN:

Niin, Tukholma on heitä tulvillansa —
 se kaikk' on työtä marski Flemingin!

BIELKE:

„*Dominus admirabilis*“ on härkä!

LEJONHUFVUD:

Mut moukat ylpistyykin meidän aikaan
 ja täällä heill' on oma johtajansa:
 Fordell on suomalainen, pohjolainen.
 (melu kiihtyy).

BRAHE:

Tuo melu kiihtyy, täällä mahdotonta
 on meidän työskennellä; rauhallista
 ois ehkä linnanpihan kammioissa?

LEJONHUFVUD:

Siis tänne käykää, jalot valtaherrat!

Ma tahdon räyhääjistä selvän ottaa!

(Valtaneuvokset menevät oikealle. Lejonhufvud aikoo mennä perälle, mutta samassa tulee)

PALVELIJA (ilmoittaen):

Taas lähetystö Suomen talonpoikain
on täällä pyytäin luokse herttuan.

LEJONHUFVUD:

On parast'aikaa neuvoskunta koolla —

(palvelija yrittää mennä).

Mut varroppas — (itseksseen) jos Raaseporin moukat
taas kantais herttualle veroistansa?

(ääneen) Sa kuules, mistä pitäjäst' on miehet?

PALVELIJA:

On johtajina miehet Pohjanmaan,
mut yli Suomen muit' on joukossansa;
he uhkaa —

LEJONHUFVUD (häätäisesti):

Uhkaa? Millä uhkaa moukat?

PALVELIJA:

Ma kuulin huudon: joll'ei Ruotsi auta,
niin auttajaksi kutsuisivat — ryssän!

LEJONHUFVUD:

Häh? Ryssän, sanoit! Muita mainittiinko
kuin marski Fleming heidän nylkijöinä?

PALVELIJA:

En muita kuullut!

LEJONHUFVUD:

Tahdon kuulla heitä,
siis laske sisään!

PALVELIJA:

Kyllä, jalo kreivi! (Pois).

LEJONHUFVUD:

Ei oisi huonommin he tulla voineet
kuin nyt, nuo lurjukset. Jos herttu Kaarlo
saa kuulla uhkaukset roistojoukon,
niin hän ei luovu. Silloin syyt' on hällä
näät ulkonaisten vaarojenkin vuoksi
taas ohjiin valtakunnan tarttua.
Siis nyt on pakko kissaa silitellä;
ei tarvis pitää, mitä noille lupaa!

PALVELIJA (ilmoittaen):

Suomen talonpoikain lähetystö!

(Kaksitoista miestä astuu sisään, Ilkka, Pouttu ja Kontsas
etunenässä, näitä paitse Tommola, Martti Vilpunpoika, Piri,
y. m. Heillä on hyvät talonpoikaistaatteet yllänsä
ja lakit kädessä).

LEJONHUFVUD (mennen taka-alalle
jääneitä talonpoikia
vastaan):

Vai ootte taaskin täällä, Suomen miehet!
kai teitä Ruotsi varsin miellyttää
ja puolehensa vetää Tukholmamme?
Mut hiljemminkin hauskutella vois
kuin teette te — näät itse neuvoskuntaa
te äsken häiriitsitte tomissansa,
ja neuvoskunta kaikkein hyvää tahtoo
kuin herttuakin. Mutta mistä kaukaa
on miehet tulleet? Vainko Pohjanmaalta
lie kaikki nää? en tunne monta teistä.
Mut tuoss' on tuttu mies! No päivää, Pouttu!
(kättelee Pouttua) Ja mitäs uutta kuuluu Pohjan-
maalle?

POUTTU:

Vai tuntee Aksel kreivi vanhan Poutun;
no tosiaan, niin usein täytynytkin
on täällä käydä, että hävettää —
vaan pakko lampaan uimaan opettaa.
Ei kuulu parempaa, mut kehnommin
käy asiat kuin ennen Pohjanmaalla
ja sama virsi täyttää muunkin Suomen.

LEJONHUFVUD:

Niin, huono vuosi, kato kaikkialla —
sen tuntee ylhäiset, jos alhaisetkin;

mut kärsimystä, kärsimystä vaatii
 nyt majesteetti meiltä niinkuin teiltä.
 Kas nyt on vihdoin rauha ryssän kanssa
 ja kaikki kääntyy, jahka aika ehtii;
 ooh, meille tuttu kyll' on tila teidän
 ja verot ankarat ja linnaleiri,
 mi teidät taloistanne syöstä uhkaa —
 niin, eikö totta, kuulettehan itse,
 ett' tilastanne meill' on tarkka tieto?

POUTTU:

Niin kuuluu olevan; mut kuitenkin
 ei meitä auta herrat, joill' on valta.

LEJONHUFVUD:

On aika asialla kullakin;
 ja ehkä kevään tullen neuvoskunta
 jo voipi auttaa.

POUTTU:

Emme neuvoskuntaa
 me täältä etsi, mutta herttuaa;
 kun yks on kuningas ja hän on poissa,
 niin yksin hän lie herra valtakunnan —
 ja herttu Kaarle hän on kansan mies.

KAIKKI:

Niin, herttu Kaarle hän on kansan mies!

LEJONHUFVUD (levottomasti):

Niin, niin, hän suosii teitä; kaikki muutkin
me kansan parhaint' aina harrastamme,
siit' olkaa varmat. Heidän puolestansa
ma teille lupaan leirivapauden
jo kevähällä, ehkä ennen jo.

POUTTU:

Mut entä jospa kuolee kurki ennen
kuin sulaa suo! Ja Ruotsi jollei auta,
niin apu etsitäänkin toisahalta.

LEJONHUFVUD:

Ja mistä sitten?

POUTTU:

Vaikka Ryssän maalta,
on tsaari marskiakin mahtavampi!

KAIKKI:

Niin, Ryssä auttaa, jollei Ruotsi auta!

LEJONHUFVUD (kiivastuen):

Vaan tuo on kavallusta valtakunnan
ja rikos vastaan maata, kuningasta!
Hyi, hävetkää jo, miehet! Sigismund

tai herttua jos kuulis uhkauksen,
 hän teidät toisin rankaisis kuin Fleming.
 Mut neuvoskunta heit' on laupiaampi,
 ja vielä tänään harkittavaks ottaa
 kai teidän valitukset. Miss' on kirjat?

POUTTU:

On kirjat kyllä meillä muassamme,
 mut ne on herttualle, muille ei!

LEJONHUFVUD:

Vai herttualle, vaan ei neuvostolle!
 Mut huomisest' on valta neuvoston,
 ei herttuan; hän luopuu ohjaksista
 ja jättää vallan sekä Tukholman.

(Murinaa syntyy miesjoukossa. Kuuluu huudahduksia: „Se
 hyvä herttuamme!“ „Ken meitä sitten suojaa?“
 „Ei, sitä hän ei saa!“)

ILKKA (astuu esille):

Vai niin, nyt herttuankin herrat veisi,
 kun viety meiltä jo on kuningas!
 Ja kehen sitten kääntyy talonpoika,
 kun häntä riistetään ja raastetaan
 kuin koiraa, juhtaa, luontokappaletta?

LEJONHUFVUD:

Ka, neuvoskuntaan! (Pouttuun kääntyen):

— Kuka on tuo mies?

ILKKA (rohkeasti):

Ma olen Jaakko Ilkka Ilmajoelta,
mies, jolta huovit marski Flemingin
on talon ryöstäneet ja vaimon piesseet
ja joka täältä etsii oikeutta!

LEJONHUFVUD:

Kai sitä saatkin, vaan et tuolla lailla.
Sä kieles nöyremmäksi malttaa voit!

ILKKA:

Ken pyytää armoa, hän olkoon nöyrä,
ken vaatii oikeutta, suora on;
ma pyydän oikeutt', en armoa.

LEJONHUFVUD:

Sun oikeutes on armo kuninkaalta;
sen riistää voi se, ken sen antoi sulle.

ILKKA:

Mut sit' en saanut marski Flemingiltä,
ma häntä syytän, vaan en kuningasta.
Hän nyt on laamannina Pohjanmaan,
mut oikeuttaan ken etsii hältä, ruoskaa
ja tyrmää saapi niinkuin murhamies
ja niinkuin äsken olen itse saanut.

Nyt häntä vastaan haen ma oikeutta:

(huutaa) jos täält' en saa, niin sen ma itse hankin!

MUUT:

Jos muut ei auta, auttaa Ryssän tsaari!

(Melua ja hälinää. Sillä aikaa on toisten huomaamatta ovi vasemmalta avautunut, paashi asettuu oven viereen ja kiivain askelin tulee sisään)

HERTTUA (jonka ilmestyessä kaikki melu äkkiä lakkaa, Lejonhufvud vetäytyy syrjemmä ja talonpojat kumartavat syvään. Herttua seisoo hetken ääneti ja katselee joukkoa):

Ken räyhinällä täyttää suojat linnan,
jok' onpi rauhoitettu kuninkaalle?

(Lejonhufvudille) Keit' ovat miehet nää? He mitä
tahtoo?

(miehille) Ken melun nostaa *täällä* uskaltaa?

LEJONHUFVUD:

Nää suomalaiset, jotka syksyst' asti
on täällä räyhänneet, he nyt jo uhkaa:
jos heit' ei Ruotsi auta, turvaksensa
he kutsuu —

HERTTUA:

Perkeleenkö?

LEJONHUFVUD:

Ei, vaan Ryssän.

HERTTUA (seisoo hetken äänetönnä
katsellen talonpoikia, jotka
vakavina ja uhkaavina
tuijottavat takaisin):

Vai niin on kauvas tultu! Epätoivo
nuo raukat vihollisen helmaan viepi!
sen turviin, jonka lyömät arvet heillä
on vielä kasvoissaan! — Sun valtas, Fleming,
on valta pyövelin ja verikoiran, —
ja siitä täytyy kerran loppu tulla.

(kääntyen talonpoikiin)

Mist' olette? Kai taaskin Pohjanmaalta?
Sin' oot kai Kyrön Pouttu, vanha tuttu!

POUTTU (syvään kumartaen):

Niin olen, armollinen ruhtinas!

HERTTUA:

Ja Martti Vilpunpoika Lapualta;
sun aikaan Juhanan jo täällä näin.

MARTTI VILPUNPOIKA:

Täm' onkin kuudes kerta, ruhtinas.

HERTTUA:

Mut tätä pientä, vankkaa miestä en tunne?

KONTSAS:

Ma olen Kyrön kirkon Kontsahia
ja ensi kertaa e'essä kuninkaan.

HERTTUA:

Et kuninkaan, vaan hänen sijaisensa.

LEJONHUFVUD (itseksseen):

Mut hiton mielellään hän kruunun kantais!

HERTTUA (kääntyen Lejonhufvudiin):

Sa mitä murahtelet siellä, serkku?

LEJONHUFVUD (kumartaen):

Ma sanoin: kuningasta tuskin onkaan!

HERTTUA (lyhyesti):

Niin, totta tosiaankin, Puolan herrat
vei meiltä kuninkaan.

ILKKA:

Se totta onko —
nyt kysyn armoltansa itseltään —
jos meiltä ruhtinaankin turvan viedä
jo aikoo Ruotsin herrat?

HERTTUA (äkisti):

Totta on,
 en kanssa neuvottoman neuvoskunnan
 voi jatkaa Kustaa kuninkaamme työtä,
 min herrat aateliset syöstä tahtoo —
 ja auttajakseen ottaisivat mun!

Mut siitä toimesta en huoli minä.

(Kävelee edestakaisin ja pysähtyy Ilkan eteen)

Ken olet sinä, laiha synkkä mies,
 jonk' kasvot kärsimystä ilmoittaa
 ja silmät sielun tulta salamoivat?

ILKKA:

Ma olen Ilkka —

HERTTUA:

Pentti?

ILKKA:

En, vaan Jaakko,
 mut Pentinpoika.

HERTTUA:

Isäs Pentin tunsin,
 hän urhoks mainittiin ja Vienen ryssät
 kai muistaa iskut Pentin tapparasta.
 Ja isäs surmaajako nyt on turvas?

ILKKA:

Ei ole, armollinen ruhtinas,
 jos vanhan Kustaan poikaa palveltaisiin —
 hän köyhää auttoi suurten hampahista.
 Te ootte poika Kustaa kuninkaan —
 jos totta on se, pohjolaiset kaikki
 ja heidän kanssaan Häme, Savonmaa
 ne teitä puoltaa viime pisaraan,
 sen vannon minä, vannoo kaikki muut!

MUUT:

Niin kauvan kuin on veri lämmin meissä,
 me kaikki ruhtinasta puolustamme!

HERTTUA (liikutettuna):

Ma tunnen pohjolaiset, Suomen miehet,
 ja teidän valaanne ma myöskin luotan,
 vaikk' isä-vainaa toista oli mieltä.

(Ovi oikealta avautuu ja valtaneuvokset, Hogenskild Bielke etunenässä, tulevat juhlallisen vakavina. Bielkellä on paperi kädesssänsä. He aikovat mennä vasemmalle vievää ovea kohti, mutta huomaavat Herttuan y. m. ja pysähtyvät syrjemmä etualalle).

HERTTUA (hieman ivallisesti):

Kas, tuossa neuvottomin neuvoskunta!

(neuvoksille) No, ylväät herrat, mik' on vastauk-
 senne:

en valtaa marskin kärsi kauvempaa,
 tuhatta kahdeksan ma vaadin miestä
 ja Yrjö Possen verikoiraa vastaan;
 jos näit' en saa, ma ohjat teille heitän!

BIELKE (vakavasti ja juhlallisesti):

On neuvoskunta tyystin harkinnut
 nyt teidän vaatimusta, ruhtinas,
 ja koska lain ja asetusten jälkeen
 on meidän huolenamme isänmaa —

HERTTUA (tiuskasten):

Vai yksin teidän? Eikö minun myös?
 On mulla lähin oikeus siihen huoleen.

BIELKE (kuten äsken):

Ja koska veljessota valtakunnan,
 jo ennen nääntyneen, vois maahan suistaa —

HERTTUA (samoin kuin yllä):

Se suistaa vääryyden ja väkivallan,
 mut kansan oikeuden se kohottaa!

BIELKE (kuten ennen):

Ja koska Ruotsissa on kuningas —

HERTTUA (yhä vihaisemmin):

Mut hällä sijaisena herttua!

BIELKE (entisellä tyyneydellä):

— ja kuninkaalla ain' on päätösvalta,
niin täytyy neuvoskunnan —

HERTTUA (ärjästen):

Jaa tai ei?

BIELKE (tyyneästi ja äänensä korottaen):

— niin täytyy yksimielin neuvoskunnan
nyt *kieltää* vaatimukset herttuan!
(ojentaa paperin herttualle).

HERTTUA (hypähtää ylös vihan vimmassa ja heittää paperin pöydälle):

Siis vieköön neuvoskunnan Hornan hiisi
ja Ruotsi ryssän suuhun kelpaa kyllä.
Te epäkelvot, viekkaat junkkarit
mun omin hampain maahan repimään
sen tahtoisitte, minkä alkoi Kustaa;
te juonillanne kädet sitoisitte
kai multa myös kuin teitte Juhanalle;
kun aikaa vapaampaa ma koitan luoda
ja saada kansalleni oikeutta,

te herrain mielivaltaa puolustatte;
 ja jos vain teill' ois valta rauniolla,
 niin kautta taivaan, oisittekin valmiit
 te myymään eduistanne isänmaan!

(Herttua kävelee kiivaasti edes takaisin lattialla. Talonpojat seisovat synkkinä taampana, neuvoskunnan herroissa syntyy murinaa).

BIELKE:

Tää syytös loukkaa koko —

HERTTUA (jalkaa polkien):

Vaiti, herrat!

Nyt puhun minä, Ruotsin ruhtinas
 ja syntymältäin poika kuninkaan!
 Teit' olen palvellut jo liian kauvan
 ja oman rinnan ääntä hillinnyt,
 jok' eestä kansan sekä Jumalan
 mun kutsui teitä vastaan taistohon!
 Ken täällä kuningasta hännystääpi
 ja hälle myrkkyneuvojansa syöttää,
 ken paavin perskat tahtoo jälleen tuoda
 ja auttaa munkkihaljun hapatusta,
 vaikk' on jo suuri Kustaa kuningas
 niin puhtaan, selvän uskon meille suonut
 ja vaikka Ruotsin kaikki yhteissäädyt
 sen uskoks ottaneet on valtakunnan?
 Ma tuoss' en auttaa teitä aio, en,

en omaa elintyötä kaataa tahdo,
 jos punoisitte juonianne kuinka,
 te Ruotsin neuvottomat neuvosherrat!
 En tahdo käydä paavin kätyriksi,
 en leikkipalloks marski Flemingin —
 mun kutsui Luoja täällä itse luomaan,
 ei jutkojubdaks korskan narijoukon!

STENBOCK (Hornille):

Kas, tuoll' on Vaasain verta suonissansa!

HERTTUA:

Nyt saatte mennä, ylväät valtaherrat!
 en kiitost' anna kiittämättömille!
 Mut eessä Jumalan ja Ruotsin kansan
 te myöskin vallastanne vastatkaa,
 kun ensi helmikuussa Arbogaan
 ma kutsun säädyt meidän tuomareiksi.
 Kun tointani en ole teiltä saanut,
 vaan kansalta, niin sille myös sen jätän.
 Ma pesen käteni, ja edesvastuu
 nyt lepää teidän hartioilla! Menkää!

STENBOCK (mennessänsä sivulliselle):

No, Luojan kiitos, nyt on meillä valta!

(Valtaneuvokset marssivat kaikki äänettöminä ja tyyninä
 ulos peräovesta kujannetta, jonka talonpojat muodostavat.
 Herttua astelee kiivaasti edes takaisin lattialla).

HERTTUA (pysähtyy paashin eteen):

Sä, paashi, ratsu käske satuloida,
ma Gripsholmaani kohta ratsastan!

(Paashi pois).

(Herttua huomaa jälleen talonpojat).

Te mitä varrotte, kun itse kuulleet
nyt ootte tuomionne herrain suusta?

POUTTU:

Niin, korvat meilläkin on auki olleet;
vaan sentään, armollisin ruhtinas,
me teitä rukoilemme — — —

KAIKKI MUUT (paitsi Ilkka, joka sei-
soo oikealla erillänsä
ylpeänä ja jäykkänä):

Niin, kaikki rukoilemme — — —

HERTTUA:

Turha vaiva,
on multa valta, teiltä apu viety!

POUTTU:

Mut vaimojamme, lapsiamme roistot
ei säästä enempää kuin omaisuutta —

ILKKA (rohkeasti):

Jos Ruotsin sotilaita tuhatkaan
ois meillä turvanamme, ruhtinas,
niin muut' ei tarvittais —

HERTTUA:

Ja kuinka monta
on teitä vastaan yhtä jalkamiestä?

ILKKA:

Kai yksi kolmen miehen niskoill' on.

HERTTUA:

Ja entäs huovit marski Flemingin?

ILKKA:

Yks kuuden ruokittav' on talonpoi'an.

HERTTUA:

Niin kehuks onko käyneet pohjolaiset,
ett' täytyy kolmen muilta apu saada,
kun yks on jalkamies? Ja kuusi teistä
ei jaksa huovihurttaa kurittaa?
Jos jälkeläiset vanhain pirkkalaisten
ja asemiehet Juho Vesaisen

on raukoiks sortuneet ja pelkureiksi,
niin teitä lempo silloin surkutelkoon!

ILKKA (rohkeasti ja vilkkaasti):

Siis täänkö neuvon antaa ruhtinas?

HERTTUA (seisahtuen äkkiä ja nyrkkiänsä ilmaan kohottaen):

En muuta neuvoa ma teille tiedä
kuin rauha hankkikaatte itse, miehet;
kai teit' on talonpoikaa siksi monta,
te että roistot saatte torjutuksi,
jos muuten ei, niin nuijin, aidanseipäin!

PAASHI (ilmoittaa):

Teidän ruhtinaallisen armonne ratsu on satuloitu!

HERTTUA (paashille):

Ma tulen kohta! (miehille) Menkää, miehet, menkää!

Te maata varjelkaa, ma suojaan merta!

(Ottaa lakin, hansikkaat ja ruoskan, jotka paashi hänelle
rientää antamaan).

ILKKA:

Siis esivallan käsky aseisiin
on meillä vastaan Klauta Suitian?

HERTTUA (nyökkää myönnytyksen merkiksi, panee kypärän päähänsä ja puhuu kuin itseksensä):

Niin, marski Fleming, suureen vatsahas
sä sika sian syöt kuin kananpoi'an!
nyt syytä itseäsi, verikoira
ja valapatto valtakunnan syöpä,
jos nielläkses saat pedon tuhatpäisen!

ILKKA:

Mut taisteluun jos itse marski saapuu?

HERTTUA (ärjästen):

Kun muuten kuitenkaan ei paha pääty,
(lyö ruoskallaan ilmaan) niin emä poikinensa maa-
han lyökää!

(Herttua kiiruhtaa nopein askelin vasemmalle vievän takalan oven kautta. Talonpojat seisovat hetken äänettöminä ja katselevat poistuneen herttuan jälkeen. Vihdoin katkaisee äänettömyyden)

POUTTU (kääntyen Ilkkaan):

No, Ilkka, lupa itse ruhtinaalta
on meillä vihdoin nousta aseisiin!

ILKKA:

Niin, *nyt* se on ja, kautta taivaan Herran,
ei vaimoani huovit toiste pieksä!

TOMMOLA:

Sä omaa kostoasko mietit vain,
kun meitä vartoo koko Pohjanmaa!

HÄMÄLÄINEN:

Te Pohjan miehet meidät unhotatte,
vaikk' onkin kurjin laita Hämeheissä!

PALO:

Mut meill' on leirivapaus, teillä ei!

SAVON MIES:

Ka olkoon vaan, mut kurjuus yhtäläinen
on meillä Savossai, sen Herra tietää!

POUTTU:

Niin, sama kurjuus meill' on kaikkialla —
ja yhtä Suomen kansaa kai me oomme!

PALO:

Te kaikki kuulitte, kun ruhtinas
hän kanan poikinensa lyödä käski!

TOMMOLA:

Niin käski ruhtinas, ja kana kai
on marski itse?

MARTTI VILPUNPOIKA:

Niin, ja poikaset
on voudit, herrat, kaikki sortajamme!

POUTTU (Ilkalle):

Sä mitä seisot siellä aatoksissa?
nyt aik' on rientää Hannu herran luokse!

ILKKA (joka toisten puhellessa on
seisonut äänetönnä miet-
teissään, astuu Poutun ja
Kontsaan luo):

Sun sanas, Pouttu, lankes sydämmeeni.
Kai, Kontsas, kuulit myöskin sanat nuo,
ett' yhtä Suomen kansaa kaikki oomme!
Niin, siin' on aatos, jota tarvitsin:
on Pohjanmaa ja Savo, Häme kaikki
vain yhtä Suomea ja Suomen kansaa,
jok' orjuudessa herrain alla huokaa.
Tuo aatos sielussani suurra väikkyy,
se kotkan siivet mulle kasvattaa
ja kauvas, korkealle katse lentää.
Siis emme nousekkaan me koston vuoksi,
on määränämme vapaus koko Suomen,
kun lienemme me yhtä kansaa kaikki
ja sama orjuus meillä myöskin lie!

POUTTU:

Yks kansa, niin, ja samat sortajat —
on herrat kaikkialla samanlaiset!

KONTSAS:

Jumala myös on yksi; Häntä tahdon
ma palvella kuin isä-vainajamme —
mut marski Fleming tahtoo paavin valtaa.

ILKKA:

Sä vuoksi uskonnon, me kansan vuoksi!

KONTSAS:

Niin, Jumalaani marskit taikka mirskit
ei, surma vieköön, multa viedä saa!

(Hovipojat tulevat sisään vasemmalta. Talonpojat poistuvat
perältä).

KOLMAS NÄYTÖS.

Toinen kuvaelma.

(Isonkyrön kirkonkylä. Vasemmalla nimitysmies Lassi Gregorinpojan talo, rappuset ja kaksi ikkunaa näyttämölle päin; oikealla Yrjö Kontsahan rakennus kuistiovinensa. Talojen päätyjen ohi menee yleinen maantie, joka vasemmalle mutkautuen nousee taka-alan ylängöllä näkyvään Isonkyrön kirkkoon. —

On marraskuun 25:s päivä eli pyhän Kaarinan päivä, jota vanhan tavan mukaan pyhänä vietettiin. Ihmisiä vaeltaa kirkkoon.

Kontsahan talosta tulee muudan talonpoika, jonka eräs maantiellä vaeltava kirkkomies huomaa ja kääntyy pihaan).

ENS. TALONP.:

Kas Laurolaista, hyvää päivää, Matti!

TOINEN TALONP.:

Sen Jumal' antakohon, Ikolainen! (kättelevät).

ENS. TALONP.:

Vai kirkkoon läksit, Herran huonehesen?

TOINEN TALONP.:

Mun täytyi tietäjähän, vaimo kun
ei kostu lapsenvuotehesta.

ENS. TALONP.:

Hm,
et pelkää siis sä pyhää Kaarinaa?

TOINEN TALONP.:

Nääs taika tepsii juuri pyhäpäivin.

ENS. TALONP.:

Vaan kirkkoherra Simo Nurkka jos
sen tietää sais, ett' taikoja sä käytät?

TOINEN TALONP.:

Ka, eihän auttaa voi hän itsekään!
Kai mahtoi tullakin jo virran poikki?

ENS. TALONP.:

Ei vielä tullut. Tuurolaisen luokse
hän sakramenttineen lie kiirehtinyt,

kun Lassin huovit vanhan isännän
he kuoliaaksi vartahilla kolhit.

TOINEN TALONP.:

Voi aikaa surkeata syntein tähden!
Ei lait, ei asetukset mitään mahda
ja suojakirjat itse ruhtinaan
ei turvaa anna rosvojoukkiolta.
Jo itkisinkin, jos vaan ilkeäisin!

ENS. TALONP.:

Mut suurin konna Kumpsilan on Pekka,
hän etsii uhriksensa köyhimmät.

TOINEN TALONP.:

Ja entäs Lassi sitten, naapurimme?
kuin vainiolta mettä kimalainen
hän kasaa aittahansa hopeoita.

(vasemmalta melua).

Nyt siellä taaskin juodaan, mässätään!

ENS. TALONP.:

Niin, ryyttärit ja huovit ystävyksin!

TOINEN TALONP.:

He juovat viikot, juovat sunnuntait.

ENS. TALONP.

Ja kekrinä he lystiksensä poltit
jo Ilkkalankin Ilmajoella — tiennet.

TOINEN TALONP.:

Niin kulki juttu, uuden rakennuksen
he ilkes polttaa, riettaat hurjimukset!
Mut liekös totta, että linnun tietä
ois Jaakko päässyt luota noki-Klaun?

ENS. TALONP.:

Niin, „keulass’ onni, ruotelissa Herra“
on hällä aina ollut, miekkoisella.

TOINEN TALONP.:

Nyt veljen luokse vaimo lapsineen
on tänne Kyröön muuttanut ja vuottaa,
ett’ Tukholmasta palais jälleen Ilkka;

(kääntyen ens. talonpoikaan)

hän tulla aikoo kotiin Kaarinaksi
ja silloin tyttärensä naittaa tahtoo,
vaikk’ oiskin tiellä tuhat puolakkata.

ENS. TALONP.:

Niin, uusi vouti hän on puolalainen
ja puolakoill’ on omat eljet heillä!

TOINEN TALONP.:

Niin, heill' on messut jälkeen syntein heillä —
saa siitä Kontsas vettä myllyyn taas.

(kuuluu melua vasemmalta).

Vaan kuinka ruojat taaskin elämöivät!

ENS. TALONP.:

Ja kirkon-aikaan; mutta kirkkoa
he karttaa niinkuin pirut pyhää paikkaa.

(Paussi, jonka aikana iloista humua ja soittoa alkaa kuulua oikealta).

Mut mikäs hiiden melu tuoll' on sitten?

TOINEN TALONP.:

On tänään Ilkan Kirstin naittajaiset.

ENS. TALONP.:

Mut ilman naittajaako?

TOINEN TALONP.:

Eno Kirstin

kai toimii naittajana, Jaakko kun
ei voine täyttää tulolupaustansa.

Kas, siin' on riemujoukko soittoinensa!

(Iloinen ja meluava saattue tulee oikealta, pari kolme soittajaa etunenässä. Silloin tällöin kuuluu laukauksia. Nuorisoa käsikädessä, useilla miehillä joku ase mukanaan, jousi tai pyssy olalla, toisilla puukot vyöllä. Heti soittajain jälkeen kaksi paria, sitten Kirsti Ilkka ja Maunu Matinpoika juhlapuvuissa; heidän jäljessään taas neljä paria, sitten sokea

Katri Ilkka ja Pentti, joiden perässä vaarivanhukset y. m. väkeä. Saattueen lähestyessä on Kontsahan talolta juossut kuistille naisia ja lapsia; nimismiehen talon akkunat avautuvat ja päihtyneen näköisiä huoveja kurkistelee sieltä haarikat kädessä).

ENS. TALONP. (huutaa ohimenijöille):

Onni uudelle parille,
lapsenlykky lattialle!

ENS. HUOVI (ikkunasta):

Paha onni petturille,
Ilkan nartun naittajalle!

JOKU SAATTUEESTA:

Ole vaiti, huovi-koira,
koirille on kalikoita!

(Saattue katoaa vasemmalle; eräs talonpoika erkanee siitä yhtyen pihalla oleviin. Soitto ja melu lakkaa vähitellen. Talonpojat ryhmittyvät kaivon ympärille).

ENS. TALONP.:

Sa ootko kutsuttu vai kuokkimassa?

KOLMAS TALONP.:

En ole kumpaakaan; vain muuten tuolta
ma yhdyin joukkoon uutta kuullakseni.

ENS. TALONP.:

On vanha surkeus: kurjat köyhän päivät,
kun yhden elää, niin jo toisen kuolee.

TOINEN TALONP.:

• Niin on, niin on!

KOLMAS TALONP.:

Mut tottakohan lie,
ett' aikoo maahan tulla kuningas
ja että marski kanssa kuninkaan
myös tahtois vangiks ottaa herttu Kaarlen?

ENS. TALONP. (hämmästyen):

Siit' en ma kuullut ole sanaakaan!

TOINEN TALONP.:

Niin käy kuin aattelin; tääll' itse täytyy
kai kunkin puoltaa omaa tavaraansa;
mun aitat eivät ole noita varten!

(heristää nimitysmieheen päin; samalla kuuluu loilotusta oikealta).

Ja tuolla ulvoo hurtat Kumpsilan!

(Neljä humalaista huovia tulee täysissä aseissa kaulatusten;
yhdellä heistä on oluthaarikka kädessä; kääntyessään Lassi
Gregorinpojan talolle töytävät edelliset heistä kaivon luona
seisovia talonpoikia selkään).

ENS. HUOVI (heilauttaen toisella kädellään talonpojan sivulle):

Pois tieltä, moukka, herrain saapuessa!

TOINEN TALONP.:

Vai mokomainkin herrain tiellä tässä?

ENS. TALONP.:

Tuo onhan Kontsaan vanha muonarenki,
jok' on nyt noussut sontaryyttäriksi.
Mut kuules, poika, marskin huovi jos
sa liet, niin herrasi on herttu Kaarle.

TOINEN HUOVI:

Mun herra marski on; ken häntä káskee,
ei kuulu mulle, herttu vaiko kerttu?

KOLMAS TALONP.:

Mut herttu sentään yli marskin on —
kas tässä (kaivaa taskustaan paperin) suojakirja hält'
on mulla,
jos kuka tyrkkii taikka liikaa tahtoo.

ENS. HUOVI (ottaa paperin):

Kas, kirja! (katsoo kumppaleihin). Suojakirja, lempo
soikoon,

mut sille aimo mies hän tekee näin!

(pistää paperin oluttuoppiin ja lyö sillä talonpoikaa suuta vasten).

Nyt istu rauhassa kuin riikin „fursti“!

KOLMAS TALONP.:

Kas, tuota perkelettä, suojakirjan
sa lempo turmelit!

ENS. HUOVI:

Sen kalkkinaan
saa ennen Mikonpäivää Kaarle syödä
ja kohta, tietkää, kengiss' Eerikin
saa käydä herttuanne!

KOLMAS TALONP.:

Varo, mies,
ettei sun sappes kiehu kankahalle!

TOINEN HUOVI (tyrkäten kuten edellinen):

Vai ois se sappi sitten särjelläkin!

KOLMAS TALONP.:

Niin, särjellä se juuri sappi on —

TOINEN HUOVI:

Vai sillä on — ja silmät punaiset!

(Huovit menevät nauraen nimismiehen talolle; kuistilla kääntyy taaksensa)

ENS. HUOVI:

Mut herra Suomessa on marski Fleming
ja herroja on marskin huovitkin!

(kiljasee) Juh-hei, nyt oltta täyteen tuoppi, veikot,
ja sitten (lyö polveensa) tyttö tuohon polven päälle!

KOLMAS TALONP. (heidän jälkeensä):

Vai tyttö sulle vielä polven päälle!
Liet löyttykin sa saunan lauteen alta
ja vaille vanhempia jäänyt, ruoja!
Voi, hyvä isä sentään elkiänne!

TOINEN HUOVI:

Niin, isä meidän, istu siellä puussa . . .

ENS. HUOVI:

Vaan pysy pappilan veräjän suussa!
(menevät nauraen tupaan).

TOINEN TALONP.:

Nyt juodaan siellä meidän siemenviljat!

KOLMAS TALONP.:

Tuon hoikan kiiskenpojan suomustaisin
 niin lemmon mielelläni; hiisi vie,
 ois lämmin leppä hältä ruiskahtanut,
 jos (näyttäen pitkää puukkoansa) tuo ois luiden lo-
 maan sattunut!

TOINEN TALONP.:

Siis pääset haukasta, kun höyhennät!

ENS. TALONP.:

Mut eihän selvät miehet kirkon-aikaan
 voi käydä tappeluun, jos sietäisikin.

(Oikealta kuuluu huutoja: nyt ne tulevat, nyt ne tulevat!
 huudot ja melu lähenee, talonpojat hypähtävät höröstellen
 peremmäs).

TOINEN TALONP. (rientää taka-alalle):

Ne mitä huutaa? Ketkä tulee siellä?

KOLMAS TALONP.:

Jos itse vouti vieraaksemme saisi?

ENS. TALONP.:

Tai oisko huovit ratsain liikkehellä?

ERÄS POIKA (jonka jäljessä naisia
ja lapsia juoksee läähättäen oikealta ja huu-
taen):

Hoi! nyt ne tulee, nyt ne tulee sieltä!

ENS. TALONP. (ravistaen poikaa hartioista):

Sa ootko hullu, ketkä tulee sieltä?

POIKA:

Ne, joit' on varrottuna Tukholmasta!

KAIKKI:

Siis Kaarinaksi saapuu ilkkalaiset!

TOINEN TALONP.:

Ja onkos Pouttu myötä?

POIKA JA NAISET:

Kaikki, kaikki!

[(Juoksevat toisten edellä vasemmalle, talonpojat seuraavat.
Kontsahan tuvasta ryntää ulos)

KONTSAHAN VAIMO (kasvava tyttö kintereillä):

Kun kaikk' on tulleet, niin on Kontsas myös!

Hei, joudu, Annikki, on isäs tullut!

(Katoavat vasemmalle. Samassa avautuu nimismiehen talon
ikkuna ja humalainen huovi pistää päänsä ulos).

ENS. HUOVI:

Kuka perhana sieltä sitten tulee, kun koko kylä on mullin, mallin?

TOINEN HUOVI (tullen kuistille):

Ja mihin hittoon täältä kaikki ihmiset ovat kadonneet?

KOLMAS HUOVI (tullen oluthaarikka kädessä ja kuistin penkille lysähtäen):

Jos se on Lasse luutnantti, niin enpä pa-paljo välitä, mutta uutta vo-voutia minä pe-pelkään!

TOINEN HUOVI (matkii):

Vo-vo-voutia! hän on marskin miehiä; — — ja milloinka marski on juomasta kieltänyt, häh?

KOLMAS HUOVI:

Eipä ky-kylläkään. Hyvä mieshän se marski on ja hänen ku-kunniaksensa mi-minä aina juon. (juo) Mut ei se sillä hyvä ole, että minä juon — juo sinä kanss', Pekka! — Juo, kun saat (tarjoaa haarikkaa).

TOINEN HUOVI (lykkää sen luotaan):

Enkä huoli! Päättä jo porottaa, että vanteet on katketa.

KOLMAS HUOVI (tarjoaa yhä):

Ykspää kesänsä talvensa! — Juo, sen vietävän vasikka, tai — —

TOINEN HUOVI:

Kun minä sanon, ett'en juo! Oletko kuuro, mies?

KOLMAS HUOVI:

Vai pe-petturimiehiä kuin Ilkan Ki-Kirstin Maunu! Mutta sen miehen myötäjäiset ne on menneet tästä kukurimosta! (nauraen) Semmoinen Kullervon kaima se minä olen, saakut — — —!

TOINEN HUOVI:

Ja minä se olen semmoinen mies, että minä annan „saakut“ takaisin. Luuletko sinä saakeli minua kuopiolaiseksi? — Heh!

(Lyö kumppaniansa korvalle, niin että tältä oluthaarikka vierähtää maahan).

KOLMAS HUOVI (vetäisten miekkansa esille):

Ku-kuules! sinähän kaasit olveni maahan, — — Jumalan viljan maahan kaasit, sinä nallikka! Mutta

en sitä vielä minäkään ole „kupittaalle kulkijoita“ —
enkä kaikkien opetuksen alaisia! — — Miekkas esille,
po-poika!

(Miekskailevat. Kirkosta soitetaan pois. Ensimmäinen huovi,
joka on torkkunut ikkunassa, herää kellojen soitosta, huomaa
miekkailijat).

ENS. HUOVI (huutaen pihalle):

Soh, pojat, miekat pois, kun kellot soi!

KOLMAS HUOVI (tappelun keskestä):

Pidä suusi, sinä kutkatautinen te-teirenpoika!
Meidän kanssa sinulla ei ole mitään te-tekemistä —,
— ei mitään!

ENS. HUOVI (ikkunassa):

Vai teirenpoika!

(katoaa ja tulee oven kautta pihalle tappelijoita erottamaan)

Kun minä sanon, että miekat pois, kun kellot soi,
niin sen pitää myöskin tapahtuman!

(lyö miekat heidän käsistään).

KOLMAS HUOVI:

Mitäs hän mun olveni maahan kaasi?

ENS. HUOVI:

Olvesi? no, saadaanhan uutta!

KOLMAS HUOVI:

Uutta ja keltä sitten?

ENS. HUOVI:

Ka, kysytään . . . ja katsotaan!

NELJÄS HUOVI:

Ei ole talossa tippaakaan . . . viimeisen nopan tiristin haarikkaan.

KOLMAS HUOVI:

Siinä sen nyt kuulet. Ja sinä vietävän sonni, Herran lahjan maahan kaasit!

TOINEN HUOVI:

Minäkö sonni? . . . mutta varrohan, kun lauvantaina

ENS. HUOVI:

Älähän hätäile! Kontsahassa on . . . ei siitä tapella tarvitse . . . Tules apuun, Paavo!

(Juoksee erään toverin kanssa Kontsahan taloon, toiset katselevat ällistyneinä hänen peräänsä).

TOINEN HUOVI:

Ja ettäkö uskaltaa ihan nimismiehen naapurista?

KOLMAS HUOVI:

Ei ne ka-kaikki toki jäniksiä ole!

(kuuluu melua Kontsahan tuvasta, mistä kohta molemmat huovit palaavat raahaten mukanaan oluttynnyriä.)

ENS. HUOVI (huutaa):

Suus kiinni, paitaressu, siellä! . . .

Tämä juoma on liian hyvää niille murjaaneille!

(Huovit kantavat tynnyrin nimismiehen puolelle, jonne toisetkin katoavat. Kellojen soitto on lakannut, mutta sen sijaan kuuluu vasemmalta iloista melua ja pian tulevat esille *Pouttu*, *Kontsas*, *Tommola*, *Piri* y. m. Viimeisinä *Ilkka* sokean vaimonsa, tyttärensä ja vävynsä kanssa; *Pentti* on saanut tulijaisiksi uuden jousen, jota hän tutkistelee isänsä perässä käydessään).

POUTTU (tullen etualalle):

No, kiitos Luojan, ett' on matka tehty!

KONTSAS:

Ja mont' on mutkaa ollut matkallamme. —

POUTTU:

Ja monta Mattiakin vastaan tullut!

KONTSAS (katselee ympärilleen):

Mut tuoss' on vanha koti ennallansa
ja tuolla Herran huone; Häntä kiitän!

ILKKA (istahtaen oikealle):

Niin, „silmät merellä ja korvat metsässä“
on olleet retkellämme meilläkin,
sen varmaan uskot, rakas Katri parka!

KATRI (kyynelten välistä):

Niin, sen ma uskon. Mutta, kiitos Herran,
ett' ootte jälleen meidän turvanamme,
näät —

ENS. TALONP. (ehättäen väliin):

— huonot viestit ehtii aina kuulla: —
Tääll' onhan tänään naittajaiset Kirstin,
sun tyttäres, ja Maunu huovin tässä;
niin ollut on sun oma tahtos, Jaakko!

ILKKA (Kirstiä ja Maunua kätellen):

Niin oikein, lähtiessä lausuin kai,
ett' oisi naittajaiset näihin aikoin;
ma usein matkallani muistin sen —
siis tänään (jatkavat puhetta).

KONTSAS:

Mutta kuules, eukkoseni,
et tulomaljaakaan sa meille tarjoo?
Kai lienee oltta vielä Kontsahassa?

KONTSAHAN VAIMO:

On äsken pantua; mut lailla muiden
ma varron sanaa rakkaan ruhtinaamme.

POUTTU (lyhyesti):

Se kuuluu miehille, ei akkaväelle.

KONTSAS:

Niin kylläkin . . . sen ehdit vasta kuulla;
nyt maljat reilaan riennä laittamaan!

(Vaimo menee).

On kaksi tupaa meillä muhkeata:
siis alle orren käykää, kumppanit
ja arvon isännät! Näät maljain ääress'
on asioista haastaa mieluisampi —
ja niinhän vaatii vanha tapa myös.

(Kontsas lähtee muutamain kanssa tupaan, toisia hajautuu
maantielle).

PALO:

No, juodaan sitten matkan päättäjäiset,
niin polttaakin jo kurkkuani taas!

TOMMOLA:

Ka, kyllä sietää kieli kostuketta . . .

PIRI (ilkeästi naurahtaen):

Ja marski maksaa vielä nääkin kestit!

KOLMAS HUOVI (joka on ikkunaan ilmestynyt):

Vai marski maksaa? Kuulkaas päälle, veikot!

PIRI (kivakasti):

Sun kuulijoistas viitt' en huoli minä.

KOLMAS HUOVI:

Vai et sa tiedä, mitä marski antaa,
jos kuka herttualle kieltä kantaa? (katoaa).

PIRI:

Jos antaa rauhaa taikka kylmää rautaa,
on yks ja kaikki, senkin koukkuhuovi!

TOINEN HUOVI (katsoo vuorostaan
ikkunasta):

Kas, johan haukkuu siellä Pirin piski! (katoaa).

POUTTU (Pirille):

Kun vilja kyps' on, tehdään vasta touko!

PIRI:

Mut kuumat vereni ei kärsi pilkkaa.

POUTTU:

Ne täytyy hillitä. (huutaa) Nyt tupaan kaikki!
Sa maljaa halveksutko, Jaakko Ilkka?

ILKKA:

Ei sovi halveksua matkan jälkeen,
mut kotiuutiset ma kuulla tahdon.

Siis sisään käykää, kohta seuraan teitä!

(Kaikki poistuvat pihalta tupaan, paitse Ilkka, Katri, Kirsti, Mauno ja Pentti, jotka ryhmittyvät kaivon ympärille).

Kas niin, nyt ootte kaikki rakkahani taas
mun ympärillä; sinä, Katri raukka,
tok' olet henkes säilyttänyt! Kirsti
ja Mauno naimisissa, oikein tehty!
Ma tulla Kaarinaksi naittajaisiin
kai lupasin ja niinkuin näätte lapset,
ma pidin lupaukseni; (naurahtaa) mun ei syy,
jos hieman myöhästyin, sen arvannette.
Mut katsos Penttiä, hän lihoo vaan
ja kasvaa mieheks varsin muhkeaksi —
kai kohta jousen jännittää sä voit?

PENTTI:

Sun poissa ollessas ma jousellasi
oon harjoitellut (kohottaa uutta joustaan). Jos sä
nähä tahdot,
niin ammun tuolta sulle tuomen lehden,
tai taivahalta lentäväisen linnun.

ILKKA (naurahtaen):

Vai niin sa tarkka-silmä kyttä oot!
Mut toistaiseksi säästää saat sa taitos,
voi muihin tarkoituksiin tarvis tulla.

MAUNO (vilkkaasti):

Vai herttualta semmoisetko viestit
on teillä eväinänne? Rauhaa ei
siis voinut taata meille herttukaan?

KIRSTI:

Nuo kulkurit he toimii niinkuin tahtoo,
ja vaikk' on marski heillä kilpenänsä,
he tuskin kuunnellevat häntäkään.

KATRI:

Niin, Suitiass' on hän ja matka pitkä
on Suitiasta tänne saakka.

KIRSTI:

Äiti,
ei isä tiedä heidän ilkitöitään?

ILKKA (vaimoonsa kääntyen):

Häh, mitä tarkoittaa hän ilkitöitä — ?

KATRI:

Niin, Jaakko, parast' on kai suora olla ...

ILKKA (sävähtäen):

Niin, niin, te kaikki täällä . . . Kyrön kirkolla . . .
mun sielun täyttää outo aavistus!

KATRI (nyyhkien):

Niin, Jaakko, perhees on nyt mieron tiellä
ja muilta suojaa harmaan pääni päälle
ma olen kerjännyt ja lapses sun
on vailla kotiansa, kontuansa.
Näät talos huovit poltti, raunioina
on siellä pirttis, kaikki, kaikki, kaikki! . . .

ILKKA:

Häh, raunioina Ilkkalako, sanoit?

MAUNO:

Mun poissa ollessa he työnsä teit.

KATRI:

Ja karja teurastettu, aitat tyhjät!

PENTTI:

Ja orhillasi renkis entinen
nyt ylpeänä ratsastaapi, taatto.

ILKKA:

Sa totta haastat . . huolten juovat nuo
ei valhettele . . Taivas varjeltoon,

nyt maailma mun silmissäni pyörii
ja päättä polttaa kumma kuume-hehku
ja suokoon Herra, että malttaisin
ma itseäni; miksi juuri minä?

(sävähtäen)

Vai oisko viittaus tää sallimuksen,
ett' tehtäväänsä mun se juuri tahtoo,
kun senkin langan on se katkaissut,
mi vielä liitti mua synnyinseutuun?

KATRI:

On outo kaiku, isä, äänessäsi
ja kolkot tuumas; muista meitä sentään!

ILKKA (puhuu kuin itsekseen):

Jo Tukholmassa luona herttuan
se mulle selvis Poutun lausuessa,
ett' oltaisiin me yhtä kansaa kaikki.

KATRI:

Niin, yhtä kansaa kai, mut *ihmisiä*
me kaikki ollaan, tietää taivaan Herra!

MAUNO (innoissaan):

Niin, kansaa yhtä, jolle johtajiksi
on varmaan kutsuttuna pohjalaiset!

ILKKA:

Sa lausut sen, mit' itse aattelin —
 kas, pohjolaiset, toisiin verrattaissa,
 on lujat tarmoltaan ja taitavimmat,
 kun aika suureen vaatii toimeen, jossa
 voi olla kokonaisen kansan onni.

KATRI:

Mut onni rauhan töissä yksin on!

ILKKA:

Hm, rauhan kyllä, laissa turvatun.

KATRI:

On ohje ylimmäisin ihmisyyss
 ja onnetonten auttavainen viisaus —
 mut voima suojaks suotiin heikompain.

ILKKA (katsoo pitkään häneen):

Niin, voima suojaks heikompainsa, niin —
 (kovasti) ma olen voima, heikon suojaks luotu.

KATRI:

Mut katso silloin, ett'et itse sorra!

ILKKA (mieltii):

Sen täytyy oikein olla, rinnassani
 niin käsky kuuluu . . . (nousee) nyt on tieni selvä.
 (Kontsas tulee tuvasta hieman liikutettuna, oluttuoppi kädessä).

KONTSAS:

No, ilkkalaiset, yhä kuivin suin?

(Ilkka seisoo äänetönnä)

Tok' oisi olvi oiva virkistäjä
 näin pitkän matkan jälkeen.

Veikko, hoi,

käy sisään nyt . . . me siellä haastellaan
 ja tuumitellaan, miehet keskenämme.

ILKKA:

On miesten tuumat täällä meilläkin.

KONTSAS:

Mut siell' ois tarvis sua, . . sisään käykää
 ja saakaa haarikkanne . . . tupaan nyt!

KONTSAHAN VAIMO (tulee tuvasta):

Niin, tupaan käskisin ma myöskin teidät,
 mut (viittaa vasemmalle) roistot, rosvot nuo ja
 hurjimukset
 on käyneet taaskin täällä varkaisilla.

KONTSAS:

No, mitä nyt?

KONSAHAN VAIMO:

Vain hetkeks väistyin pois,
kun juoksin vastabanne, sillä aikaa
jo konnat veivät olvitynnörin.

TOMMOLA (tulee):

Hoi, Ilkka, miksis viivyttelet, mies,
kun tääll' ois tuumat retkestämme meillä?

ILKKA:

Ne kaikk' on pohdittavat aikanaan,
mut mulla sappi kiehuu (heristää) noille tuolla!

KONSAHAN VAIMO:

Nuo rosvot juovat siellä ryöstöoltta!

(Piri ja Palo tulevat).

PIRI:

Hoi, emäntä, se onkos sitten totta,
ett' on jo juomat kaikki Kontsahasta?

PALO (haarikka kädessä):

Mun kurkkuani kumma tuska polttaa. —

PIRI:

Tuon Palon kurkkua sit' aina polttaa!

KONTSAS:

Näin matkan jälkeen —

KONTSAHAN VAIMO (Palolle):

Talon tyhjäksi panneet
on huovit tuolla . . . pyydä heiltä, pyydä!

PALO:

Häh, huovikoiriltako käsket pyytää!

ENS. HUOVI (ikkunassa):

Mut pyydä koreasti, kiiskenpoika!

PALO (kiivaasti):

Vai koreasti teiltä, varkahilta?

PIRI:

No, Kontsas, otettaisko omat pois?

ENS. HUOVI:

Niin ottakaa, kun ottaa rohjennette!

P I R I (heristäen ikkunaan):

Tuo vietävä se juuri viljat vei
mun riiheltäni! (menee lähemmäs) Kuules, lemmon
kurppa,
käy tänne näkyviin, niin sulkapyrstös
ma hieman lyhennän.

E N S. H U O V I:

Kas sappikissaa,
sa ota Ilkan Jaakko kuvakses:
näät hän on tyyni (nauraa), vaikk' on haarikatta!

I L K K A:

Niin on, ja juuri siksi viel' on tyyni!
(Pouttu ja Martti Vilpunpoika tulevat tuvasta).

P O U T T U:

Taas kinastusta! (tovereille) Mielet hillitkää,
on ensin harkittava, sitten toimeen!

E N S. H U O V I (yhä ikkunassa):

Tuo Ilkkalaton Jaakko täällä reuhaa
kuin oisin hältä minä olven juonut!

I L K K A (tiuskaisten):

Vuoks' sinun lienenkin ma mierolainen,
sa pirun käskyläinen!

TOMMOLA (hilliten):

Malta, veikko!

ILKKA:

En taida hillitä ma kauvempaa — —

POUTTU (tarttuen Ilkkaa käsivar-
teen):

Sa meidät turmiohon saattaa voit!

MARTTI VILPUNP. (samoin):

Niin, hilli mieles!

ILKKA (riuhtaikse irti):

En ja tuhat kertaa en!

PIRI:

Niin, anna tulla, minkä tulla täytyy!

ILKKA:

Siis kuulkaa kaikki, mit' on tehty mulle,
sill' aikaa kun me matkallamme oltiin.

(Miehiä tulee lisää Kontsaan tuvasta kuistille).

ENS. HUOVI (tovereilleen):

Nyt korvat auki, veikot, kuunnellaan!

ILKKA:

Jo tuonoin ryöstivät he aitat, läävät
 ja vaimon löivät rammaks, sokeaksi;
 nyt taas on polttaneet he pirtin uuden,
 on karja teurastettu, kaikki viety,
 ett' olen konnuton ja kerjäläinen —
 ei turvaa itselle, (viittaa omaisiinsa) ei näille tässä!

KONTSAS:

Häh, Jaakko, talos poltettuko, sanot,
 ja kaikki viety . . . tottako sa haastat?

PIRI:

Sen saavat maksaa rosvot nuo ja marski!

PALO (kumppaneilleen):

No, siispä liekkiin tuli leimutkoon,
 nyt onkin Ilkka valmis johtajaksi! (Huovit nauravat).

TOMMOLA:

Ja vieköön lempo, joll'ei höyhennetty
 nuo kukonpoi'at ole Kumpsilan!

(Huovit lyövät ovet auki ja istuvat ikkunoille ja kuistille).

PIRI (Ilkalle):

Nyt, Ilkka, ottaa itse piru sun,
 jos et sa kerro rahvahalle tälle,
 mik' oli käsky valtakunnan jaarlin.

ILKKA:

Sen tehköön Pouttu!

POUTTU (estellen):

Mull' on hidas kieli —
 siis Ilkka haastakoon, me todistamme.
 Näin ehkä uhkauksilla herttuan
 jo saamme huovit tuolla tuppisuiksi!

KATRI:

Voi isä, muista toki meitä myös!

KIRSTI (äitiänsä pidättäen):

Sa anna taatto toimii puolestamme. (Katri huokaa).

ILKKA (puoleksi itsekseen):

Kun katson sokkovaimoani tuossa
 ja lapsiani . . . heitä juuri muistan!

(Katrille) Mut voima heikkomuutta suojatkoon,
 niin sanoit äsken sa — ja niin se on!

(Hyppää kaivon luona olevalle kivelle, kansaa kokoontuu hänen ympärilleen ja puheen kestäessä tulee väkeä maantieltä ja Kontsaan tuvasta).

Hoi, ystävät ja Pohjanmiehet, kuulkaa!
 Siit' on nyt vierryt kuuta kaksi vain,
 kun jälkeen Pertun päivän marskin luo
 me kanssa Kontsaan täältä samottiin.

KONTSAS:

Niin, kaksi kuuta siit' on täsmälleen!

ILKKA (jatkaa):

Me marski tavattiin ja kerrottiin,
mik' ahdistaaapi kurjuus meitä täällä,
kun huovikoirat puhtaaks kaikki syö
ja polkee oikeuden ja Ruotsin lain
ja kurkkuhunsa siemen-viljat juo.

ENS. HUOVI (haarikkaa heiluttaen):

Hei, veikot, terveydeksi Flemingin!

(Huovit nauravat ja juovat).

ILKKA (jatkaa):

Me kaikki kerrottiin ja oikeutta
vain hältä pyydettiin, mut palkaks siitä,
kun järjestystä esivallan puolsin,
hän minut ruoskitutti huoveillansa —

ENS. HUOVI:

Kas, siinä sait, sa vanha juorukello,
kai polttaa pakaroitas, munaskuita! (nauravat).

TOMMOLA (heristää nyrkkiä huoveille):

Niin, naurakaa, mut vielä itkettekin!

ILKKA (jatkaa):

Hän minut ruoskitutti mustelmille —

ÄÄNI KANSASTA:

Ne nahkahansa itse saa hän kerran!

ILKKA (jatkaa):

Ja sitten viskattiin ma kuoppatorniin,
mist' oli ruumis juuri korjattuna
ja missä haisi vielä kalman löyhkä —

KATRI:

Vai kalman löyhkä, Herra siunatkoon!

ILKKA (jatkaen):

Ma sinne pantiin taakse lukkojen —

TOINEN HUOVI:

Niin, kukko lukon taa, on marskin käsky!

MAUNO:

Sa sentään pelastuit!

ILKKA (jatkaen):

Niin, nuoran kautta,
min vaatteistani tein, ma ikkunasta
taas alas pääsin . . . Kontsas veikon löysin . . .

KONTSAS:

Mun ulos suoraan ajoi hän kuin koiran!

ILKKA (jatkaen):

Ja vanha noita, pohjalainen velho,
mun loihdullansa kynsist' etsijään
sai suojatuksi! .. Sitten kaksin me
ylitse Pohjanlahden hiihdettiin
ja toiset Tukholmassa saavutettiin.

POUTTU:

Se oli ilon hetki kumppaneille —
nous kyynel silmään Hannu herrankin!

KONTSAS:

Mut marski Klaulle huusin sentään sen,
mink' olin vannonutkin lähtiessä:
„tie helvettiin käy jesuiittain kautta!“

ENS. HUOVI (nauraa):

Mut helvetistä auttaa enkelit! (Huovit nauravat).

TOINEN HUOVI:

Sun ajoi marski sieltä ruoskan kanssa?

KONTSAS:

Niin ajoi, niin, mutta ruoskimatta sentään!

ENS. HUOVI (samoin):

No, siis ei marski piru lienekään,
kun toki nahkas säästi, vanha sonni
(huovit nauravat).

ILKKA (yrittää jatkaa):

Mut minä kaikki olen kärsinyt —

PIRI:

Ja kaikkeen syypäät ovat huovikoirat!

ENS. HUOVI:

Ei haukku haavaa tee, sä Pirin piski!

ILKKA (jatkaa):

Mut käynti herttuassa kuulkaa myös!

MAUNO y. m.:

Niin, mik' on käsky meille jalon jaarlin?

ILKKA (jatkaa):

Meit' ensin juttelutti Aksel kreivi,
se Raaseporin nylkijä ja kettu,
jok' oisi lupauksin ja lörpötyksin
kai meitä maanitellut jälleen pois —

USEITA:

Niin, sen he osaa kyllä Ruotsin herrat.

ILKKA (jatkaa):

Vaan mepä mellakka jo nostettiin
ja semmoinen, ett' itse linna kaikui,
ja huudettiin: „jos muut ei auta meitä,
niin ryssäin tsaari auttaa, lempo soi!“
(Huminaa kansassa).

ENS. HUOVI:

Nyt tuki suus ja alas orreltas
käy kohta kukkumasta, käenpoika!
Vai maasi möisit ryssille, sä konna!

PALO:

Voit itse konna olla, koukkuhuovi;
tai oisko teidän kuiviin kurkkuihinne
kai meidän uhrattava maat ja mannut?

TOINEN HUOVI (toverilleen):

Niin, anna kukkuu ensin käenpoika,
niin kukkuu päänsä poikki. Varrotaan!

ENS. HUOVI:

Kun tarvitaan, niin otetaan, ei muuta!

PIRI (vetäisten puukkonsa):

Tuon koiran tuosta isken alas kohta!

(Huovit joutuvat liikkeeseen, heittävät haarikkansa ja asettuvat ryhmään kuistille).

ENS. HUOVI (hiljaa toiselle):

Sa malta, veikko, moukat alkakoon,
niin käski luutnantti, hän tietää, hän!

MAUNO:

Siis herttu Kaarlen tapasitte, vai —?

ILKKA (jatkaa):

Niin, jalo ruhtinas me tavattiin.

ENS. TALONP.:

Ja hän on kansan mies ja ystävämme?

ILKKA (jatkaa):

Mies rahvahan ja meidän ystävämme
on herttu Kaarle; mutta herrat siellä
ne häntä vastustavat kynsin, hampain,
se kuultiin kyllä, omin korvin kuultiin,
kun herttualta pois he vallan riistäis
ja itse valtakunnan ohjat ottais!

ÄÄNIÄ KANSASTA:

Sen varsin uskomme, ne syöpäläiset!

ILKKA (jatkaen):

Mut silloin saapui siihen herttuamme.

MAUNO:

Ja mitä lausui teille jalo jaarli?

ILKKA (jatkaa):

Hän mustaks synkistyi kuin ukkospilvi
ja kaikki tiedusteli . . . herrat siihen
jo juoninensa väliin ehättäys;
mut silloin suuttui hän ja herrat haukkui,
ja uhkas vallan tyyten heille heittää —
ja avosuiksi meidät kaikki jätti.

ENS. TALONP.:

Niin jättikö, ja suojelust' ei suonut?

ILKKA (jatkaa):

Niin jätti . . . mennessään vain ruoskallansa
hän ilmaan löi ja kiukuissansa lausui:
„jos muu ei auta, oikeus hankkikaatte
te itse nuijin taikka aidanseipäin“.

USEITA (yhteen ääneen):

Vai nuijin taikka aidanseipäin, lausui?

ILKKA:

Niin, nuijin, aidanseipäin, lausui hän . . .

ENS. HUOVI (eräälle toverille):

Nyt on jo aika . . . sana Kumpsilaan
sa voudille ja luutnantille vie!
On ratsu tuolla alla ikkunan!

PIRI:

Mut lähtiessä ärjäs vielä herttu:
„te emä poikinensa maahan lyökää!“

USEAT:

Ja sen me teemme!

(Kohottelevat nyrkkejään huoveille).

ENS. HUOVI (tovereille):

Kaikki valmiit olkaa!

(kansalle) Tää loukkausta majesteetin on,
ja mull' on käsky marski Flemingiltä
se kohta vangita, ken uhkakieltä
vain käyttää vastaan esivaltaa. Siis:
nimessä marskin sekä kuninkaan
ma sinut vangitsen nyt, Jaakko Ilkka —

sun ensiksi ja toiset kohta seuraa! (huoveille)

Hoi, käännös oikeaan ja eespäin, mars!

(Huovit tottelevat komentoa ja ryntäävät talonpoikain parveen. Meteli syntyy, jonka kestäessä huovit ympäröivät Ilkan ja Poutun tarttuen kiinni heihin. Silloin tempaa puukkonsa ja syöksee erästä huovia kohti)

P I R I (ärjästen):

On täällä vielä puukkomiehiäkin!

Heit' irti Ilkka!

ENS. HUOVI (tyrkkää hänet luotaan):

Seis, sa hurja mies,
jok' esivallan käskyläistä uhkaat!

P I R I (kuten äsken):

Heit' irti Ilkka, taikka, piru vie,
on henkes kankahalla, kuuletkos!

(Rymyä kansajoukossa, huovit tyrkkivät takaisin talonpoikia, jotka kertyvät päämiestensä ympärille).

I L K K A:

Näin kärsittekö konnain töitä te
ja vangiks' ottaa suotte kumppalinne?

P A L O:

Sit' eivät kärsi toki pohjalaiset!
Heit' irti Ilkka nyt!

KANSA (meluten):

Pois huovikoirat!

ENS. HUOVI (tarttuu Ilkkaan, toiset
Piriin ja Paloon kä-
siksi):

Pois tieltä, moukat, tyrmään yllyttäjät,
nimessä marskin, e'espäin miehet, mars!
(Huovit yrittävät lähteä vaukinensa).

KIRSTI:

Te kurjat raukat, miss' on puukot teillä!

POUTTU:

Tok' onneks hukkui ne!

PIRI (iskee puukolla yhtä huo-
via):

Mut eipäs multa!

HUOVI:

Kas, pirun Piriläistä, rintaan sattui! (horjuu).

PALO (riuhtaisekse irti):

Sa palkkas sait . . . nyt saakoot toisetkin!

(Ankara temmelys alkaa, naiset ja lapset juoksevat kirkuen
etualalle, talonpoikain otellessa taka-alalla pelastaakseen Ilk-
kaa, joka vielä on heidän keskellään).

POUTTU (koettaa hillitä):

Hoi, miehet, taivaan tähden malttakaa!

ILKKA (vimmatusti riuhtoen):

On kuusi niskoillani . . . tänne, Perttu!

(Kähäkkää jatkuu, huovit vetäytyvät maantielle ja — raahaten Ilkkaa sekä haavoittunutta toveriaan — peräytyvät vasemmalle, jonne talonpojat heitä ahdistavat. Naisia ja lapsia yrittää miesten jälkeen maantielle, mutta siitä estää heitä)

POUTTU (häätäen heidät takaisin):

Pois pihaan lapset sekä vaimot täältä,
täm' on jo totta eikä leikkisotaa!

(Pentti Ilkka yrittää vielä jälkeen).

Pois, sanon minä, taakse aidan tuonne —
ja portti jäljessänne sulkekaa!

(Katoaa vasemmalle. Melu loittonee. Naiset palaavat jälleen pihaan — Kirsti viimeisenä sulkee veräjän — ja ryhmittyvät pihamaalle sekä Kongsan kuistille; Pentti hyppää aidalle).

PENTTI:

Voi sitä mellakkaa! En nähdä voi,
jos isä viel' on heidän vankinansa?

KIRSTI (ottaa yltään morsiuskoristeita, jotka laskee kai-
volle):

On nääkin kauniit naittajaiset, äiti, —
ties Luoja, kuinka päättäneekin kaikki!

KATRI (on hapuillut kaivon luo
ja koskettaa Kirstin morsiusesineitä):

Kas, harso kruunuinensa kaivon luona;
sä kruunus pudotitko, lapsukainen?

KIRSTI:

En, muuten siihen ne ma laskin vain,
kun toistaiseks ei hempuja lie tarvis.

KONTSAHAN VAIMO (tukee Katria):

Nää sallit kai mun tuonne tupaan viedä?
ma lasken säilyyn kaikki kirstuhuni,
niin sieltä löytyvät, kun kaivataan.

(Katri nyökäyttää myöntymykseksi).

KIRSTI:

Ne uudet on, näät äidin harsot, kruunut
ne paloi Ilkkalassa!

KATRI (huo'aten):

Paloi kaikki!

KONTSAHAN VAIMO (ottaa kruunun ja
harsot):

Mut Luojan kiitos, että säilyi pää,
jok' kerran häissä hempeleitä kantoi!

(kansalle) Te kylän emännät ja nuode-kaasot,
myös tupaan käykää . . . Viel' on katto yllä,
jos olven joivatkin nuo huovikoirat!

(Kontsahan vaimo ja joukko naisia tupaan).

PENTTI (yhä aidalla):

Tienhaaraan Kumpsilan he kääntyy jo —
ja isä vankina! Jää hyväst', äiti,
kai vielä taattoni ma pelastan!

(Hyppää aidan yli ja katoaa vasemmalle).

KATRI (häätäisesti):

Ei, Pentti, ei, sen kielsi vanha Pouttu!

KIRSTI (nousee aidan luona ole-
valle kivelle):

Se varoitus on turha, tuolla jo
hän kiittää tiellä niinkuin nuori varsa!
(palaa etualalle).

KATRI:

Niin, tää on totta, eikä leikkisotaa,
niin sanoi Pouttu — ja *hän* tietää, hän!

KIRSTI (huokaisten):

Jumala ties, jos leskeksi mä jään
jo ennen kuin ma vaimoks ehdin tulla.

KATRI:

Niin, sellaista on ennen kyllä nähty,
 kun vainolainen häihin vieraaks saapui,
 ja toisen kaatoi, toisen leskeks jätti —
 mut eihän Herra sitä salli suinkaan!

ERÄS VAIMO (tulee väliin):

Ei huolta siitä, reipas mies on Mauno
 ja päänsä puolustaa, sen taata voin;
 jo keväällä sä poikaa hälle kannat!

KIRSTI (naurahtaen):

Sa niinkö luulet? . . Pojan tahtoisin
 ma hälle synnyttää . . . tää suureks kasvais
 ja taaton kolhut kostais ilkiöille!

KATRI:

Voi, sua lapsiparkaa, kostotöille
 sa syntymättömän jo uhroaisit!
 Niin, suokoon Herra, että äidiks saisit,
 mut poikas rauhantöihin synnyttäisit —
 (huokaa) on Ilkkalassa työtä hälle kyllä!

KIRSTI:

On liiaksikin!

ERÄS VAIMO:

Mauno ennen pitkää
taas tuvan uuden veistää, pellot kyntää,
kun rauhan töille jälkeen mellakan
hän joutaa!

KIRSTI:

Joutaa, milloin joutaa, niin,
kun koirat suuhun syö, mink' antaa pellot!
(nousee kivelle ja katselee tielle).
Hoi, äiti, hoi, jo kaukaa metsän taitse
ma joukon tänne palaavaksi nään!

KATRI (nousten):

Näät palaavaksi . . . mutta isäs onko
ja miehes myöskin? . . . Entäs huovijoukko!
(Vaimot lähestyvät).

KIRSTI (kurkotellen):

On isä sinilakkinensa, on,
ja Mauno kupeellansa Poutun kanssa, —
ei seuraa huovit, meidän miehet vain!

KONTSAHAN VAIMO (ikkunasta):

Ja Kontsas onko?

KIRSTI:

Häntä en mä nää!

(Vaimot yrittävät veräjälle, mutta sokko-Katri pidättää heitä).

KATRI:

Ei tielle ketään, vanha Pouttu kielsi;
 ken elää, tulee sieltä ilman teitä!

KONTSAHAN VAIMO (juosten pihalle):

Mut jos on Kontsahan he vanginneet
 tai jos ois iskun tapparasta saanut!

KATRI:

Ken kuollut on, ei palaa jällehen —

KIRSTI (riemuiten):

Nyt tuoss' on miehet . . . isä, Mauno, Kontsas
 ja kaikki muutkin . . . Pentti jousinensa!

KATRI (huokaisten):

Se poika kiellosta ei huoli enää!

KIRSTI:

Hän Ilkan poika on ja veli mun!

(Miesjoukko saapuu suurella melulla. Piri ja Palo ensimmäisinä avaavat veräjän tuoden riemusaatossa Ilkkaa, joka Poutun, Kontsaan, Maunon ja Pentin seurassa saapuu; muutamilla on vaatteet repaleina).

PIRI:

Hei, täältä tullaan, vapaana on Ilkka!

TOMMOLA:

Ja koirat karkoitettiin Kumpsilaan!

PALO:

Tienvarteen allikkoon ma heitin kaks,
ja poikkijalkoja tai kättä vaille
kai lie he jääneet, kosk'ei nousseet sieltä!

MARTTI VILPUNP.:

Mut viinapäissään lie he sentään olleet!

KONTSAS:

Niin, viinapäissään, muuten piru tietää,
ett' taajat niskassamme koht' on joukot,
kun luutnantti ja vouti viestin saa; — —
kas, silloin miehet, auttakohon Herra!

POUTTU:

Ma sanoin äsken, ett' on tosi eessä,
ei enää leikinteko . . . tuohon paikkaan
kaas yhden huovin Pirin puukko jo.

P I R I:

Kas vain, kun sentään korjasivat raadon!

P O U T T U:

Niin, mukanaan he kumppalinsa vei,
se juuri esti heitä tappelussa.
Mut tappo tapahtui ja siin' on kylläks.
Ma vielä mieluust' oisin varronnut,
ett' tyysti kaikki ensin harkittaisiin
ja sitten toimeen käytäis yhtä-aikaa;
mut nyt on alku tehty, tosi alkaa,
ja neuvot yhtä tarpehen kuin nuijat.

I L K K A:

Niin, nostettavat kaikk' on otteluun
ja siit' on neuvot tehtävät — ja kohta!

K A T R I (hätäytyen):

Vai kaikki julkiseenko kapinaan
siis vastaan esivaltaa, kuningasta?

I L K K A:

Ei kuningasta, mutta marskin valtaa!

K A T R I:

Mut vastaan käskyläistä kuninkaan!
Meit' auttakohon silloin Jeesus Kristus
ja Herra taivaan!

ERÄS VAIMO:

Hän on laupias
ja naiset syyttömät hän armahtaa,
mut sortaa syylliset (katsoo naisparveen), ja niit'
on kyllä!

(Muutamat naiset vetäytyvät syrjään, toiset huokaavat „niin,
niin!“)

ILKKA:

Ma huolin viisi Herrast' taivahan,
jok' Ilkkalani salli poroks polttaa,
mut mitä sanoo veli Kontsas nyt?

KONTSAS:

On piru Herraa ollut voimakkaampi
siis tällä kertaa . . . Pouttu, puhu sinä!

PIRI:

Te menkää helvettiin Herroinnenne!
on voima tuomarimme . . . puhu, Pouttu!

KATRI:

Ei voima, ei, — se heikon turvaks suotiin!

PALO:

Hm! puhu Pouttu, sull' on vanhan järki!

POUTTU:

Ma puhun kyllä; tuuma mull' on selvä:
 se tehtiin Tukholmassa; Hannu herra
 ja Hämeen ja Savon miehet yhtyi.
 Mut naiset kuulla toiste ehtii sen
 ja lapset tääll' on tiellä, vouti jos
 ja huovit yllättäisi meidät tässä.
 Sa, Ilkka, turvaan vietä omaises
 ja Kontsas vaimos, tuonne Kyrön poikki —
 kai joku lautalla voi saattaa heitä?

KIRSTI:

Taas naiset pois ja pois ja aina pois —
 mut minä tietää tahdon, kuinka miesten
 ja Maunon käy; näät hän on minun nyt!

ILKKA:

Siis omas ota, sopiikin se niin,
 ett' teidät Mauno saattaa; (Maunulle) mutta kuules,
 jos sanan saat, sull' onko jousi valmis?

MAUNO:

On jousi jäntevä ja (näyttäen puukkoansa) puukko
 myös.

PIRI (naurahtaen):

Vai puukko myös? se iske tuppehen!
 kun sota alkaa, nuija tarvitaan.

ILKKA (häätäen vaimoaan ja naisia perälle):

Sä, Kirsti, auta sokko-äitiäs
ja Pentti myöskin teitä seuratkoon!

PENTTI (ynseästi):

Taas minut akkain kanssa käsketään!

ILKKA (nykäisten Penttiä käsi-
puolesta):

No, tokko kuulit käskyn, mars!

PENTTI (ääneen):

Ma kuulin;

(itseksseen) mut taistelusta pois en siltä jää.

KONTSAS (vaimolleen):

No, Anni, seuraa heitä sinä myös,
ja ota tyttö sinne kerallasi, —
ma ovet telkeän ja ikkunat!

POUTTU:

Siis naiset lautalle ja Herran haltuun!

NAISET:

Vaan lapsia ja meitä muistakaa!

PALO:

Pois hameet tieltä nyt, kun tosi alkaa.

(Naiset menevät oikealle, lapset mukanaan, Mauno ja Pentti seuraavat heitä, Kontsas käy talollensa, telkeää ovet ja ikkunat).

POUTTU (nostaa kaivon luona olevan pienen rahin etualalle sillä aikaa, kun toiset istuvat ympärille, mitkä kaivolle, mitkä kuistille):

Te kaikki tiedätte, mik' uhkaa meitä,
jos marski ryöstöänsä jatkaa saapi?

ILKKA:

Sen tiedän minä, Ilkka, parhaiten,
ett' eessä kaikilla on mieron tie.

KAIKKI:

Niin, mieron tie ja kerjäläisen loppu!

POUTTU (jatkaa):

On kaikki tehty, mikä tehdä voitiin,
on käyty lait ja voutiin valitettu
ja hengen uhkain itse marskitkin.

ILKKA:

Sen olen tehnyt, raipat sain ja valmis
jo olin kuolemaan kuin koira, (sylkääsee) ptui!

PALO:

Ei koira koiran häntää polje, ei!

POUTTU (jatkaa):

Kas, siinä totta puhuit, Palo; koirat
he hammastaa, mut ovat yhtä mieltä,
kun tavarasta, talonpoikain työstä
on kysymys. Niin, elää kaikki koittaa,
— se huoli yhtä herroillekin on —

KONTSAS:

Jos eläis vain kuin parhain ymmärtää
ja ymmärtäis ja tietäis, *kuinka* elää!

POUTTU (jatkaa):

Niin kyllä, Kontsas, totta on se, totta;
mut *millä* elää, sit' ei mieti vauras,
jok' elää toisten työstä, *millä* elää,
kas, siinä kysymysten kaikkein loppu,
jos rikkaaltakin rikkaus riistetään.

PIRI:

Ja sen me teemme, silloin itse nähkööt,
mi tärkehint' on tässä maailmassa.

PALO:

Ja syödä täytynee kai toisessakin!

(Muutamat nauravat).

KONTSAS:

Ei pilkkaa uskonnosta, miehet, ei!

ILKKA:

Niin, hiiteen uskonriidat, jatka Pouttu!

POUTTU (jatkaa):

Jos tyytyis siihen he, min laki säättää,
ois hyvä meille, vaikka mielivalloin
he lainkin turvin meidät puhdistaa.

ILKKA (joka on puhellut erään
kyläläisen kanssa):

Niin, lainkin turvin; uus on käsky marskin,
uus käsky tullut uuteen veronkantoon.

PALO:

Mut sitä veroa en maksa minä!

PIRI:

En minä myöskään, tässä (kohottaa kätensä) van-
non sen!

USEAT (huutaen ja kätensä nos-
taen):

No, kun ei Pirikään, ei kukaan meistä!

ILKKA:

Ei, miehet, ei! Vaan sota alkakoon!

POUTTU (jatkaa):

Niin, nyt sen täytyy alkaa; herttualta,
jok' onpi sijaisena Sigismundon,
on meillä käsky siihen. Marskin huovit
me rajan tuolle puolen karkoitamme!

ILKKA:

Mut siihen yksistään en tyydy minä,
jok' olen tehty mieron kulkijaksi —
vaan käyköön tiemme kohden Turunlinnaa!

PIRI ja PALO y. m. (lakkiansa kohot-
taen):

Niin, kohti Turunlinnaa tiemme käyköön!

ILKKA:

Ja marski itse mulle maksakoon,
mit' on hän velkaa, taikka hirsipuussa
hän henkeänsä meiltä kerjätköön!

POUTTU:

Ei liikaa kiivastusta, miehet, ei,
vaan tyystin harkitkaamme ensin kaikki —
ja sitten nähdään, kuinka toimitaan.

MAUNO (tulee juosten vasemmalta
ja ojentaa pergamentti
käärön Poutulle):

Täss' onpi kirje herttualta meille!

POUTTU:

Häh, herttualta?

ILKKA:

Meille onko kirja!

MAUNO:

„Te Pohjan miehet“, alkaa kirje tässä!
Se lue, Pouttu!

POUTTU:

Vanhan kansan mies
ma olen, Mauno, lukea en taida;
mut mitä tahtoo meistä jalo jaarli?

MAUNO (silmäilee kirjettä):

On hertun viesti, herra mahtava,
jo Turkuun saapunut ja valtakirja
on hällä salainen, ett' Turun linna
on saatettava haltuun herttuan
ja portit aukaistavat silloin, kun
on meidän joukko muurit ympäröinyt.

ILKKA:

Siis kohti Turkua on hertun käsky!

POUTTU:

Vai sellainen on meille kirja tullut?

Se näytäs tänne! (Mauno antaa kirjeen, Pouttu tutkistelee sitä).

Niin, en tiedä, hm,
kun lukutaitoa en saanut, mutta — — —
ken takaa, ett' on herttuan tää kirja?

ILKKA:

Sen takaa omat sanat herttu Kaarlen,
joill' otti jäähyväiset meiltä hän.

POUTTU:

Hän puolustukseen käski, muuhun ei!

PIRI:

Mut emän poikineen hän lyödä käski.

USEAT:

Niin sanoi herttua, se kuultiin kaikki!

PALO:

Ja kaiken pahan emä se on marski!

ILKKA:

Niin, Noki-Klaus ja hänen huovikoirat!

POUTTU: (hetken mietittyään ja kirjettä kädessään pidellen):

Jos totta puhun, niinhän minäkin
nuo hänen merkkisanat ymmärsin,
vaikk' en sit' tahtonut ois ilmituoda;
niin oivalsi ne Hannu herra myös,
kun hälle kerroin käynnin herttuassa.
Me silloin tuumittin jo valmiiks retki:
ett' alkais Pohjan miehet, nostais muut
ja kaikki yhtä aikaa Turkuun marssis
ja marski linnassansa vangittaisiin.

PIRI:

Ei, hirteen marski, taikka kuoppatorniin!

ILKKA:

Ett' itse tuntis kerran kalman löyhkän!

POUTTU (jatkaen):

Niin tuumittiin, mut tullessamme jo
ma seurausta tuuman kauhistu.

KONTSAS (pudistaen päätänsä):

Niin, kautta taivaan, suur' on tuuma tuo,
mut siten suistuis myöskin paavin valta
ja valta jesuiittain; marskin pappi
on jesuiitta, sen ma kuulla sain,
ja uusi vouti samaan kuuluu uskoon!

ILKKA:

Kas, jopas keksi Kontsas myöskin syyn!
Se oikein, veikko! Mutta noihin en
ma puutu, hautaan vain on yksi tie.

POUTTU:

Ma uskonnost' en myöskään riitaa nosta.

KONTSAS:

Mut minä nostan vastaan paavin valtaa!

POUTTU (tiukasti):

Vaan maan ja leivän, omaisuuden tautta
ma taistelen kuin luusta ärty koira
ja vapaudestani ma pidän myös;
en salli humalaisten huovien
ma ryöstää taloani; salli en,
ett' isä ruoskitaan ja vaimo piestään!

ILKKA:

No, nyt me ollaan yhtämieltä, Pouttu!

POUTTU:

Nyt olet sinäkin, sen kyllä uskon
ja kaikki muutkin; niinpä kuulkaa nyt
mun tuumani ja Hannu herran tahto,
jot' tämä hertun kirje kannattaa.

(Kaikki keräytyvät Poutun ympärille).

Siis jako kolmeen joukkoon tapahtuis:
yks joukko samois Rautalammen kautta
ja sieltä kulkis kohti Kuopiota.

MUUTAMAT:

Vai Kuopioon?

POUTTU (jatkaen):

Ja sieltä Tampereelle.

USEITA ÄÄNIÄ:

Niin, Tampereelle!

POUTTU:

Tampereelle, niin!

Mut Kurikan ja Ylöjärven kautta
pääjoukko meidän marssis suoraan sinne
ja matkallansa aateliset löis;

mut Nokialla joukot molemmat
 taas yhdistyisi, huovit karkuun lyötäis
 ja sitten tiemme kääntyis Turkuun, jonne
 sais kolmas parvi kautta Anolan,
 miss' asuu Aksel Kurki, hertun mies;
 tää sodanpäämies siitä suosiolla
 tai väkivoimin mukaan temmattais
 ja hänpä nuijajoukon yhtyneen
 taas kohti Turunlinnaa johdattaisi.

TOMMOLA:

On viisahasti kaikki harkittuna!

POUTTU:

Ja nyt tää kirje, jos se totta on,
 ois jatko tuumallemme; herttua
 hän linnan portit meille aukaisuttaa —
 ja kenpä tietää, vaikka silloin ois
 hän laivoin saaristossa Ahvenan!

PIRI:

Ja raunioille Turun kuoppatornin
 myös marski Suitian hän hirtettäis!

ILKKA (riemuiten):

Ja taas ois vapaa Pohjanmaan ja Suomi
 ja aikakirjat tietäis haastaa siitä,

ett' orjuutensa, sortajansa kaikki
löi itse niskoiltansa pohjolaiset!

P I R I (intoutuen):

Niin, pohjalaiset, miehet Lapuan
ja Kyrön, Ilmajoen merkin antoi —
ja heitä sotaan johti Jaakko Ilkka!

U S E A T:

Niin, johtajamme olkoon Jaakko Ilkka!

T O M M O L A (arastellen):

Jos sentään Pouttu ottais ylijohdon;
on hänen tuumakin ja hän on vanhin
ja näyttää tyysti kaikki harkinneen.

P I R I:

Mut Ilkka kaikki meidät innostaisi
ja kostamista ensin hällä on,
jonk' ovat kerjäläiseks huovit tehneet
ja vaimon lyöneet umpisokeaksi;
ken syistä tuollaisista taistelee,
hän johtaa voittoon aina joukkuensa.

K O N T S A S:

Ma myönnän, että Pouttu tuuman suuren
on kypsyttänyt Hannu herran kanssa

ja tyystin kaikki „puntit“ harkinnut.
 Mut taivaan Herra tietää, vahva usko
 voi vuoret siirtää, miehen säilyttää,
 jos aseeksensa jonkun vain hän ottaa.
 Sen on hän tehnyt; turva Korkehimman
 on Ilkan säilyttänyt matkallaan,
 ei muuten seisois hän nyt tässä, ei;
 hän ase Herran on, hän johtakoon
 ja Pouttu neuvoin häntä ohjatkoon.

USEAT:

Niin Ilkka johtakoon, on päätös kaikkein,
 ja Pouttu neuvot tarpeelliset antaa!

POUTTU (vähän yrmeissään):

No, niinkuin tahdotaan, ma kyllä väistyn,
 tää tuuma liian kallis mulle on,
 ett' toran siitä nostaa sallisin!

ILKKA:

Ja mulle myöskin. Mutta tahto kaikkein
 on tahto mun, en eriseuraa suosi.
 Vaan oikein kuullut jos ma äsken lien,
 ol' aie jakautua kolmeen joukkoon?

POUTTU:

Niin, kolmeen joukkoon!

ILKKA:

Kolme johtajaa
 siis myös on tarvis.

POUTTU:

Täältä Tampereelle
pääjoukon johtaa sentään Jaakko Ilkka.

ILKKA:

Ja tässä tärkeässä tehtävässä
mun auttajani olkoon Yrjö Kontsas,
tää vahvan uskon mies ja kirkon pylväs —
jos siihen suostuu hän ja suostuu muut!

KONTSAS (lyöden kättä):

Ma suostun, veikko, siitä kättä päälle!

USEAT:

Niin, heidät yhteen liitti kohtalo!

POUTTU:

No, olkoon niin. Ma itse valitsen
taas retken suoran kautta Korsholman
ja pitkin rantaa Anolaan ja Turkuun —
se olkoon minun joukon ristiretki!
Jos „melkkiläiset“ * Korsholmassa on,
niin voudin vangiksemme näpistämme.
Mun joukkohoni miestä kolmesataa
ois kokoon kutsuttava kapulalla,

* „Melkkiläiset“ == Abraham Melkerssonin, Pohjanmaan voudin huovit; vouti asui Korsholman linnassa.

mies talosta — ja toiseksi johtajaksi
ma tahdon sinut, Martti Tommola —
jos siihen suostut ja jos suostuu muut.

TOMMOLA (tullen esille):

Niin minäkö? Jos kautta Korsholman
ja Anolan käy Turkuun ties, ma suostun.
Sen tien ma tunnen.

USEAT:

Päätös olkoon se!

ILKKA:

Mut viel' on kolmas joukko johtajatta;
ken Kuopion ja Rautalammen miehet
sais aseisiin ja meihin yhdistäisi?

KONTSAS:

Niin, kenpä tietäis meistä Savon tien —
niin harvoin pohjalaiset sitä käyttää!

POUTTU:

Hm, myöskin sitä harkinnut ma oon —
näät miehet Lapuan ja Lappajärven
käy joskus sielläkin. Siis heille kuuluis
tää Savon tie; häh, Martti Vilpunpoika,
sa tietänet kai Kuopioon tien?

MARTTI VILPUNP.:

Niin Kuopioonko Rautalammen tien?

POUTTU:

Niin, kautta Rautalammen kai se käy!

MARTTI VILPUNP. (verkalleen ja ikään-
kuin estellen):

Siell' olen kerran käynyt, vaan en tiedä —

POUTTU:

Yks kerta riittää, oppaita on kyllä; —
siis Martti Vilpunpoika johtaa sinne
kuuskymmenkuntaa Lappajärven miestä.

USEAT:

Se olkoon päätöksemme!

POUTTU:

Miehet Lapuan
sa nostatat ja heistä vastaat, Martti!

MARTTI VILPUNP.:

Kun merkin annan, nousee joka mies!

ILKKA:

Ja miehet Ilmajoella nostan minä!

KAIKKI:

Niin, Jaakko Ilkan käsky kaikki nostaa.

POUTTU:

Ja Kyröstä ja Kyrön naapureista
ma itse vastaan — vaikka hengelläni.

MAUNO:

Ja sata huovia, mun liittolaista,
on mulla varmaa miestä; aseineen
he yhtyy johdollani Ilkan joukkoon.

ILKKA:

Kas, sepä oiva juttu, tuohon käteen,
sa kunnon vävymies; vai vaimos nuoren
siis hennot jättää, henkes voi se maksaa.

MAUNO:

Niin voi, mut vaaran tullen minä yksin,
ma sotilasko syrjään hiipisin!
Sit' en ma voi, ja sit' ei sallis Kirsti.

ILKKA (lyöden häntä olkapäälle):

Siin' olet, lempo vieköön, oikeassa —
niin, sit' ei sallis Ilkan Jaakon tyttö.

MAUNO (Ilkalle):

Sun poissa ollessas ma heille kerroin,
mit' oli tehneet marskin miehet nuo —
ja silloin kumppalit jo kauhistuivat
ja valan käsin nostetuin he vannoi,
ett' tietäs seuraavat he kuoloon asti!

POUTTU:

No, sen jos vannoiivat he kumppalille,
ma siihen luotan. Mutta rantaseudut
ken nostattaa, ma heistä huoli en.

ILKKA:

En minä myöskään, ranta-Ruotsin miehet
on eriseuraa, marski säästää heitä.

KONTSAS (rykäisten):

Ja toinen ääni heill' on kellossansa —
ma heidät tunnen, rantaruotsikot.

POUTTU:

Siis rantaruotsalaiset jääkööt pois!

KAIKKI:

Pois!

POUTTU:

Heill' on ehkä toiset käskyt, niin —
(intoutuen) Mut kun on talvi tullut, kierä jää
ja suksi luistaa siljan hangen selkää,
kas, silloin kaikki Turun linnaa kohti
me joukoin taajoin yli Suomenmaan
siis lennämme kuin tuntureilta vyöry.

ILKKA (innolla lakkiansa heilaut-
taen):

Niin lennetään kuin tuima raivomyrsky,
jok' kaikki tieltään maahan ruhjoaa
ja yli Suomen kaikuu yksi huuto:
pois alta aateli ja kansan syöpä!
Mut eellä muiden Pohjan miehet käy
ja Turun portit auki lyö ja maassa
he marskin hirmuvallan kukistaa, —
ja yli Ruotsin, yli Ryssänmaan
voi meistä haastaa vuosituhannet!

(Samassa hyökkää näyttämölle läähättäen ja edestänsä miehet
syrjään singahuttaen)

PENTTI:

Hoi, vouti saapuu huovijoukon kanssa!

POUTTU:

Häh? Uusi vouti huovijoukon kanssa?

ILKKA:

Nyt perii perkele, jos yllättää
 hän meidät tässä .. silloin vangit oomme.
 Siis joelle kaikki, minkä kengät kestää,
 ja siitä lautan kanssa tuolle puolen!

(Ankara meteli syntyy, miehet tempaavat aseensa, toiset hyök-
 käävät vasemmalle).

POUTTU:

Mut lauttahan on tuolla puolen joen!

ILKKA:

Voi, saatana, en sitä muistanutkaan!
 Siis yli uikoon, joka uida voi!

PENTTI:

On lautta rannassa, ma toin sen itse.

(Miesjoukko lähtee juosten vasemmalle; jäljelle jää vain Ilkka,
 Kontsas ja Pentti).

ILKKA (katsoen pitkään poi-
 kaansa):

Sa Herran siunaama siis pelastit
 nyt isäs sekä kaikki; kenpä ties,
 vaikk' oisit kohtalon *sa* ratkaissut!

KONTSAS:

Niin, tutkimattomat on Herran tiet!

(Ilkka tempaa Pentin mukaansa ja lähtee juosten toisten jälkeen, Kontsas perässä. Heidän mentyä tulee vasemmalta vanha noita-akka ontuen ja polveansa pitäen).

NOITA (sylkäisten):

Ptui jälkees hammastauti, kuppatauti,
 sa hurja ruoja, joka vanhatkin
 noin tyrkit rammaks, katkot polviluut!
 (tulee etualalle) Ma tulen Laihialta, jossa synnyin:
 ei mua muistettu, ma muistin kaikki,
 ei mua tunnettu, ma tunsin kaikki.
 Ma tiedän tuumat heidän, johdan heitä
 ja kehrään langat omaks kankahaksi.
 Niin, Ilkan poika toi mun yli joen —
 tuo oli Ilkka itse ynnä Kontsas;
 he kaikk' on palanneet ja hertun viestit
 ma kuulin akkaväeltä. Valhekirjan
 (nauraa) sen minä itse tullessani toin!
 (Kuuluu lähenevää melua oikealta).
 Mut nyt on vouti täällä huovinensa,
 siis tupaan tuonne . . . uksi telkimeen,
 niin laitan heille vielä oivat lystit.

(Katoaa Kontsaan tupaan. Pian sen jälkeen saapuu huvi-
 joukon kanssa Pohjanmaan vouti)

ABRAHAM MELKIORINPOIKA (täydessä virka-
asussa ja aseis-
sa; ensimmäi-
selle huoville):

Sa sanoithan, ett' täällä Kontsahassa
nyt jälkeen kapinan ja murhatyön
he istuis oltta juoden, mässäten
ja hankkis sotaa vastaan esivaltaa —
mut yhtä sielua en täällä huomaa.

ENS. HUOVI:

Mut vankineen he palas tänne päin
ja että tääll' on mässätty, se näkyy;
(viittaa kumoon viskattuja raheja, tuoppeja y. m.)
voi huovit todistaa, ett' aie heillä
on nostaa nuijasotaan koko maa.

HUOVIT:

Sen kuulimme . . . ja kaikki todistamme!

ABR. MELKIORINPOIKA (miettien):

Hm, kaikk' on mahdollista; herttua
hän käyttää heitä omiin aikeihinsa —
mut senpä taidon taidamme me myös.
(ääneen) On karkuun lähtenyt siis nuijajoukko;
mut minne päin, kun tietäisimme sen?

TOINEN HUOVI (joka on veräjän
luona):

Miesjoukon nään ma Kyrön tuolla puolla.

ENS. HUOVI:

Ja lautan tietten veivät mennessään.

ABR. MELKIORINPOIKA:

On virta matala ja ratsuillansa
voi huovit yli päästä: jälkeen siis!

(Ens. huovi antaa lähtömerkin miehillensä).

(tullen etualalle) Tai seis! Nuo tuvat ensin tässä
tutkikaa,

jos aseit' ois he jättäneet tai muuta,
mik' aikehista heidän todistais;
lain nimessä ne kaikki korjataan.

Tää talo tässä (viittaa nimismiehen taloa) näyttää
autiolta,

on auki ikkunat ja uksi myös;
Mut tupa tuo?

ENS. HUOVI:

On tupa Yrjö Kontsaan.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Sen teljetty on ikkunat ja ukset —
kenties on siellä naiset piilossansa,

niin saamme heiltä tiedot nuijapäistä.

(lähestyy ovea ja huutaa)

Lain nimessä te uksi aukaiskaa,

jos keitä lie? (Äänettömyys, huutaa uudelleen)

Ma uksen murratan

ja talon poltatan, jos niskuroitte? (Äänettömyys.

Huoveille)

Siis ovi murtakaatte auki te!

ENS. HUOVI (tempaa pihalta rahin,
jolla lyö oven sisään;
ens. huovi katsoo tu-
paan):

On tupa tyhjä!

ABR. MELKIORINPOIKA (tulee myöskin
katsomaan):

Eipäs! Uunin päältä
ma näen kaksi silmää tuijottavan!
Hoi, akka siellä, alas uuniltas!

ENS. HUOVI (menee tupaan ja raa-
haa tullessaan esille
noita-akan):

Kas, tuon ma löysin sieltä tosiaankin!

NOITA (tekeytyen vähäkuuloi-
seksi):

Häh? Uksen rikoitko ja ma kun luulin,
ett' aikoja on uksi auki ollut! (Huovit naurahtavat).

ABR. MELKIORINPOIKA:

Sa vastaa, miss' on miehet, nuijalaiset!

NOITA (kuten äsken):

Niin, multa loppui kellaristakin
ja uuni lieskasi kuin helvetissä.

ENS. HUOVI:

Hän hourii vanhuuttaan . . .

ABR. MELKIORINPOIKA:

Niin, mielipuoli
hän varmaan on tai kuuro. (huutaa) Akka, hoi,
miss' ovat miehet täältä, tiedätkö?

NOITA (käsi korvan takana):

Häh? Puukko Ilkall' on, ja tuolla . . tuolla
on Kyrön kirkko . . . vouti kyllä tietää.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Suus kiinni, hullu! Jääköön houkka rauhaan!
(kääntyen pois päin) Ma saavuin tällä kertaa —

NOITA (ilkeästi):

Liian myöhään!

ABR. MELKIORINPOIKA (ärjästen):

Vie akka tupaan, telki uksen päälle!

ENS. HUOVI (työntäen akan tupaan):

Mars, akka, uunillesi uudelleen!

NOITA (ovelta):

Mut nyt on auki heitettävä uksi!

ENS. HUOVI (naurahtaen):

Kas siinä, lempo vie, hän puhui totta;
ma uksen rikki löin ja telkimen.

(Huovit nauravat).

ABR. MELKIORINPOIKA (vakavana):

Hän jääköön uunillensa, mielipuoli!
Meit' tärkeämmät kutsuu tehtävät:
te nuijajoukon jälkeen joutukaa
ja vangitkaa, jos keitä kiinni saatte.
Ma oitis marskin luokse matkustan
ja sanan saatan, että kansa täällä
on noussut yksimielin kapinaan
ja uhkaa Turkuun tulla tuokiossa.

(Vouti huovijoukon kanssa häviää oikealle. Heidän poistut-
tua tulee tuvasta, varovasti hiipien noita-akka, kurkistellen ja
katsellen tielle päin).

NOITA:

Nyt ovat kaikki poissa . . . (nauraa ilkeästi) tuolle
puolen

pääs nuijalaiset . . vouti huovineen
taas palaa Kumpsilaan ja sieltä Turkuun
vie sanan tästä marski riettahalle.

Ma kaikki kuulin . . kuuro en ma ole,
en kuuro, en, en sokko, enkä hullu,
vaan langat kankahaksi kehräilen.

Ma huovit Ilkkalan sain polttamaan,
ett' ois hän irti synnyinseudustansa
ja vapaa toimehensa määrättyyn!

Niin, sen ma tein; mut Ilkan pelastin
jo toisen kerran: mua saattaessa
toi Pentti lautan yli Kyröjoen!

Jos isä kaatuu, poika tehköön työn —
mut yhtä rintaa kerran muistelkoon
Klaus Flemingin ja Ilkan töitä kansa!

(säikähtää ja kuuntelee)

Ei tule ketään, ei, ma hiivin pois,
nyt tehtäväni toisahalle kutsuu —
mut kautta myrkyn, noidannuolen, loihdun
ma tässä taivas-alla vannon, että
on verta hohtava se ruumisvaippa,
johonka marski Fleming lasketaan —
ma tahdon sen ja — perkele sen täyttää!

(Esirippu alas).

NELJÄS NÄYTÖS.

Ensimmäinen kuvaelma.

(Suuri „Kuninkaaan sali“ Turun linnassa, varustettu ikkunoilla ja holvikatolla. Seinillä gobeliiniverhot, Kustaa Vaasan, Eerikin, Sigismundon muotokuvat, teräsvarustuksia sekä sen aikuisten ruotsalaisten ja suomalaisten aatelisukujen kilpiä ja vaakunoita *). Ovia molemmille sivuille ja perälle, missä kaksois-oven avautuessa näkyy rappuset „Kuningattaren saliin“. Vasemmalla valtaistuimen tapainen loistavine katoksineen ja koroituksella, sen molemmin puolin, tammenvärisiä nojatuoleja; oikealla penkkejä, joita ulottuu muutamia rivejä yli näyttämön.

Esiripun noustessa kuuluu hiljaista soittoa ja tanssin humua. Näyttämö on hetken aikaa tyhjä, kunnes vasemmalta tulevat käsitysten *Aune Juusten* ja *Gottschalk Fleming*).

GOTTCHALK FLEMING:

Huh, kuinka helpottaa mun rintaani,
kun tuolta tomust' tanssisalin pääsin!
Kas, tääll' on vilpoisaa ja rauhallista
ja hauskaa uinaella haaveitamme
mun armas, kallis morsioni Aune!

*) Kilvet edustavat m. m. seuraavia sukuja, nim.: Fleming, Sparre, Stenbock, Stålbarm, Creutz, Horn, Kurki, Stiernkors, Boije, Fincke, Björnram j. n. e.

AUNE:

Niin, kyllä Gottschalk, tääll' on rauhallista!

GOTTSCHALK FLEMING:

Kas, näissä vanhan linnan kammioissa
 ma hyvin viihdyn, täällä talvi-illat
 ma tutkin kirjoja ja soitin, lauloin
 mun rakkaan kumppalini luutun kanssa,
 kun tornin ikkunoissa ulvoi myrsky
 ja huovit räyhäs olvikammiossa.
 Mut joskus iltaisin, kun vingahtain
 nous nostosilta linnan ja kun ratsain
 sai kaupungista huovijoukon kanssa
 mun veljein Olavi, ma havahduin
 ja varroin siksi, kunnes touhu tyyntyi.

AUNE:

Ja sitten kirjoihis sa vaivuit taas?

GOTTSCHALK FLEMING:

Niin, kirjoihin tai luuttuhuni tartuin
 ja sulle lauloin, vaikka itsekseni.

AUNE:

Sa mua tokko lienet muistanutkaan?

GOTTSCHALK FLEMING:

Mun aattehissa vuotta monta jo
sa olet yksin ollut — tiedät kyllä.

AUNE (heittäytyen hänen kau-
laansa):

Niin, sen ma tiedän . . mutta sentään pelkään . .
en tiedä miks, vaan tääll' en enää viihdy . . .

GOTTSCHALK FLEMING (kummastuen):

Et viihdy täällä näissä suojissamme?

AUNE:

En, rakas Gottschalk, en, . . nää linnan suojat
on kylmät, raskahat ja päivää vailla . . .

GOTTSCHALK FLEMING:

Ma aavistan —

AUNE:

Niin, häitten jälkeen
ma tahdon maalle täältä . . Suitiaan
tai enon luokse . . . taikka minne vain,
kun pääsen vapauteen ja luonnonhelmaan,
miss' siintää taivas yllä korkeudessa
ja paistaa päivä, metsä huminoo

ja linnut laulaa, purot pulputtaa
 ja silmä vihriäisen ruohon kohtaa —
 niin, maalle, maalle tahtoisin ma, Gottschalk,
 ja viethän sa mun sinne häitten jälkeen.

GOTTSCHALK FLEMING (hyvällin):

Niin, häitten jälkeen, meidän häitten jälkeen
 me sinne muutamme ja kahden, kahden
 me siellä uinailemme, haaveksimme
 ja kesä-illoin laulan siellä sulle:
 ja lehto raikaa, vuoret laulun kai'un
 ne yli lahden kauvas kannattaa.

AUNE (Gottschalkin rinnalla):

Niin juuri, Gottschalk, niin sen tahtoisin!

GOTTSCHALK FLEMING:

Niin, häitten jälkeen, Aune, kesät maalla —
 mut talvis-aikaan tääll' on suojaisampi
 ja turvallista olla; tänne kutsuu
 myös toimi mun: näät linnan arkiston
 mun halttuhun on isä uskonut.

AUNE (hieman ynseästi):

Sa luona kirjojes kai paremmin
 myös viihtynet kuin seurassani mun?

GOTTSCHALK FLEMING (hyvällän):

Sun seuras korvaa kyllä kaikki, kaikki,
 mun oma Aune kulta; tointani
 en sentään laiminlyödä saata, armas;
 ja kuules, täällä jos ma menestyn,
 niin tiedätkös (taluttaa Aunea valtaistuimelle)
 niin, käyhän tänne
 ja nouse istuimelle korkealle . . .

AUNE (kääntyen pois päin):

Sa valtaa, kunniaako tahdot siis?
 Mut niin en minä tahdo, vapauteen
 ja maalle luonnonhelmaan halaan vain.

GOTTSCHALK FLEMING (naurahtaen):

En pyri valtaan minä myöskään, en —
 ma valtaistuint' tarkoitin vain lemmen;
 mut isäni on marski Fleming, näätkös,
 ja hän se kohtalomme päättää, Aune.

AUNE (huokaisten):

Ma tiedän sen . . . ei mulla siihen valtaa.

GOTTSCHALK FLEMING:

Ei mulla myöskään . . . köyhä olen ma —

AUNE (ilahtuen):

Sen vuoksko vain? Mun huomenlahjallain
jo voimme maalle muuttaa . . talon ostaa,
jos muit' ei syitä lie?

GOTTSCHALK FLEMING:

On muitakin:

mun täytyy kuulla mieltä isän, marskin,
jok' on mun kasvattanut, mieheks tehnyt
ja hän se tahtoo —

AUNE (vilkkaasti):

Minne tahtoo hän?

GOTTSCHALK FLEMING:

Hän meidät tahtois ajaks Tukholmaan.

AUNE (hämmästyen):

Oo, Tukholmaanko meidät? Marski ei,
vaan Ebba rouva, hän se meidät täältä
kai karkoittaisi pois . . ma tiedän kyllä,
hän silmin karsain katsoo liittoamme,
kun näät sen Fleming yhtyy Juusteniin!

GOTTSCHALK FLEMING:

Mun äitin' oli halpa kansanlapsi . . .

AUNE:

Mut isäs Fleming . . . sinä Fleming myös
ja poikanansa pitää marski sua;
(nyyhkien) mut Ebba rouva isääs yllyttää
ja tahtoo kauvaks halvan sukulaisen.

GOTTSCHALK FLEMING (viihdyttäen):

No, kaikkea sa keksit? . . Ebba rouva
hän tahtoo parastamme, muuta ei,
ma hänet tunnen . . .

AUNE:

Häntä uskot siis
sa enemmän kuin mua . . Ebba rouvaa,
jok' ylväs on ja . . . kuulinhan ma itse,
mit' aattelee hän minust' .. (empien) tuonoin, kun . .

GOTTSCHALK FLEMING:

Kun kättäs pyysi Johan, veljeni!

AUNE (säikähtäen):

Sa tiedät siis?

GOTTSCHALK FLEMING (tyynesti):

Ma tiedän kaikki tyyni —
mut unhottanut on hän sun ja lempii
jo toista nuorta naista Warsovassa.

AUNE:

Niin . . . sen ma arvaan; (lempeästi) sydämessä
mulla
on yksin sulle sijaa ollutkin.

GOTTSCHALK FLEMING:

Ma siihen luotan, mutta —

AUNE:

Ebba Stenbock
ei meitä kärsi . . . mua halveksii
ja tahtois tieltään meidät Tukholmaan!

GOTTSCHALK FLEMING:

Mut ajaks vain mun sinne isä laittais;
kai voisin sieltä hälle hyödyks olla . . .

AUNE (ikäänkuin olisi hän juo-
nen keksinyt):

Nyt selviää jo kaikki mulle . . siellä
on Stenbockit ja Lejonhufvud, Sparret,
nääh mahtavat ja suuret valtaherrat —
ja heiltä tiedot sais hän sinun kauttas.

GOTTSCHALK FLEMING (luonnollisesti):

Niin, ehkä on hän siten harkinnut
ja jos ma sillä . . .

AUNE (innolla):

Noiden ylhäisten
ja suurten naisten seurahanko me,
me kaksi jouduttais? . Sa luuttuinesi .
ja minä maalaistyttö? . . Eipäs, Ebba,
ma teidän juonihinne suostu en!

GOTTSCHALK FLEMING:

Sa näet aaveit', Aune

AUNE (kiihtyen):

Tiedän kyllä,
mit' olen puhunut ja mitä tahdon:
he multa tällä lailla ryöstäis sun
ja käyttäis juonihinsa omiin meitä.
Mut sit'en salli minä, en, en vaikka —
ja nyt on voimaa mulla. Ebba rouva,
ma olen onnestani valmis taistoon!
(Kävelee kiihkoissaan. Samassa tulee äkkiä oikealta)

PIETARI JUUSTEN:

Ma pyydän anteeks, että häiritsen —
mut maisteria kysyy mester Staben.

AUNE (seisahtuen ja kiihkeästi):

Häh! Kuka kysyy?

PIETARI JUUSTEN (ivallisesti):

Staben . . tohtori.

GOTTSCHALK FLEMING:

Ja mitä kysymist' on *hällä* multa?

AUNE (kuten äsken):

Hän vartokoon . . sa meitä häiritset.

GOTTSCHALK FLEMING:

Mut jos hän tahtoo jotain kirjastosta?

AUNE:

Vai kirjastosta . . nyt? . kun tääll' on kutsut .
ja mester *Staben*? . . (niskaansa heittäen) Tuhma
en ma ole.

PIETARI JUUSTEN: .

Ja sua, Aune, nuori Stiernkors
on kauvan etsinyt . . .

AUNE:

Vai Stiernkors? . .
hän varrotkoon! .

PIETARI JUUSTEN:

Niin, juhlan soihtutanssi
on kohta tanssittava täällä teidän,
niin kääsee Ebba rouva.

AUNE (ynseästi):

Ebba rouva?!

PIETARI JUUSTEN:

Niin . . ja marski. Vanhan tavan jälkeen
se tässä suojass' aina tanssitaan —
on siksi tilaa täällä raivattava
mun kanssa lakeijain; siis anteeks, serkku,
mut semmoinen on mulla päiväkäsky.

AUNE (kuten äsken):

Vai tilaa raivattava? . . toimi siis,
ma väistyn täältä (niiaten) vallan mielelläni!
Siis lähdemme (tarttuu häntä käsivarteen). . .

GOTTSCHALK FLEMING (naivisti):

Mut min' en ymmärrä . . .

AUNE (varmasti):

Mut *minä* ymmärrän . . ja siin' on kylläks,
(mennessään) ja *Tukholmaan* he meitä eivät saa!
(Poistuvat vasemmalle).

PIETARI JUUSTEN (nauraen):

Kas, orpanaa kuin on hän tuittupäinen
ja kuohuksissaan! No, näin häitten e'ellä
on naisten mieli aina kummallinen.

On päiväkäsky täytettävä mun,
ei auta ajatella sotamiehen.

Siis toimeen, Juusten, tilaa tulokkaille
ja ylhäisille soihtutanssijoille! (ovella)
Hoi, lakeijat, teill' onko korvat auki?

Tääll' oisi raivattava tilaa meidän.

(Neljä palvelijaa tulee vasemmalta).

Nuo penkit seinäinviereen siirtäkää
ja tuolit siistiks tehkää ylhäisille.

(Joku palvelijoista naurahtaa).

Häh? Mitä naurat siellä? Nojatuoli
on itse marskin . . toiset vanhimpain
on aatelisten . . mutta verhopenkit
saa istuakseen . . hm, tai nukkuakseen
taas nuoremmat ja vasta-aateloidut.

(Palvelijat ryhtyvät hymyillen työhön. Juusten istahtaa rappusille ja jatkaa leikillisesti).

Tuo pitkä penkki on kai setää varten,
nyt hänkin näätte kuuluu aateliin!

Mut minä tyytyä saan puuhun kuivaan
ja istun rappusille . . tähän näin.

Näin meitä luokitetaan arvon jälkeen
ja milloin nostetaan . . . tai lasketaan.

(Palvelijat tirsкуvat).

Se naurattaa, mut niin se on . . . ma tässä
 vain varron koroitusta luutnantiksi!
 Mut piru tietää, kuinka senkin käy,
 kun yhä rauhaa kestää? Papit vain,
 nuo mustahännät täällä mellastavat
 ja pastorista piispaks nousta voivat,
 kun täällä hallitsee Ericus piispa
 ja omat lampahansa suojelee.
 Mut tässä muistan . . . eilen torven kuulin
 ja julistajan ratsahin ma näin,
 jok' kansan kutsui kirkon sakaristoon.
 Siell' on siis kokous ollut tänään, häh?

ENS. PALVELIJA:

On, vänrikki, ja kokous myrskyinen.

PIETARI JUUSTEN:

Kas, sen ma uskon; kun sen marski johtaa,
 niin on se aina hauska myrskynpuuska.
 Se päättyi kai jo keskipäivän aikaan?

ENS. PALVELIJA:

Me silloin marskin kanssa palattiin.

PIETARI JUUSTEN:

Ja läsnä oli itse piispa myöskin?

ENS. PALVELIJA:

Niin oli, piispa, papit, aateli
ja huone täysi Turun porvareita
ja kansaa kaikenlaista pakaten.

PIETARI JUUSTEN (ojentaikse mukavaan asentoon):

Kun pappeja lie ollut, silloin marski
on aina kuulijoita naurattanut.
No, mitä tahtoo meistä majesteetti?

ENS. PALVELIJA:

Sai nuhteet piispa ensin marskiltamme,
kun Turun tuomiokirkon vanhat taulut
ol' irti ottanut . . ja pyhät ristit
pois heittänyt rengeillään . . .

PIETARI JUUSTEN:

Ohoh,
vai ristinkin? Mut risti, lempo soi,
ja taulut myös . . ne kuulunee kai kirkkoon?

ENS. PALVELIJA:

Ja kellonsoitot, kirkon kynttilät
on ajaks messun lakkauttanut piispa
ja poistattanut pappein valkokaaput —
nää kaikki jälleen tahtoo kuningas.

PIETARI JUUSTEN:

Niin, hän on hurskas meidän Sigismund
ja marski Fleming noutaa hänen mieltä.
Mut entäs rahvas?

ENS. PALVELIJA:

Rahvas yhtyi marskiin
ja vaati kaikki vanhan tavan jälkeen.

PIETARI JUUSTEN (nauraen):

Kai lie se vanha tapa paras sentään —
mut piispa parka kiikkiin joutui siis?

ENS. PALVELIJA:

Niin näytti joutuvan, mut tointui kohta,
kun Sigismundin kirjeen vääräks väitti
se nuori Fleming, Louhisaaren herra.

PIETARI JUUSTEN:

Vai vääräks väitti . . . marskin käännöksen?

ENS. PALVELIJA:

Niin väitti, niin, ja pyys sen kopioida . . .

PIETARI JUUSTEN:

Kas, heikkouskoista . . . vai kopioida?

ENS. PALVELIJA:

Niin, mutta siihen suostunut ei marski,
vaan tyynnä taskuun pisti kirjoituksen.

PIETARI JUUSTEN:

Vai taskuun kirjoituksen . . . entäs sitten?

ENS. PALVELIJA:

No, sitten naurettiin . . . mut tuiman kiistan
sai hauskeimmaksi herra Kaskisten,
jok' käytöksestä marskin yltyi vain
ja vaati siitä häntä vastuusehen,
ett' yli kirkon muurin linnan huovit
kaks pappia ol' eilen heittäneet.

PIETARI JUUSTEN (nauruun purskah-
taen):

Vai papit muurin yli heitettiin!

ENS. PALVELIJA:

Niin, yli kirkonmuurin . . . tielle sinne!

PIETARI JUUSTEN:

Kas, huoviroistoja . . . ne ottaa hiisi!

ENS. PALVELIJA:

Niin luullut ois . . . mut marski nauroi vain,
ja huusi naurun sekaan: „viskatkoot
siis heidät jälleen sinne muurin taa —
mut voimakkaammin, että luissa tuntuu!“
(Juusten ja palvelijat purskahtavat nauruun kaikki).

PIETARI JUUSTEN (naurun seasta):

Vai pihaan jälleen, „että luissa tuntuu!“
se lemmon marski! . . . mitäs rahvas siihen?

ENS. PALVELIJA:

Ka, kaikki nauroi sille kuollakseen —
mut silloin poistui herra Kaskisten.

PIETARI JUUSTEN (yhä nauraen):

Vai „että luissa tuntuu?“ . . . semmoinen
on tapa marskillamme opettaa!

(Ovi aukeaa samassa perällä ja ovelle ilmestyy marski Fleming. Palvelijat, jotka aikoja jo ovat työnsä lopettaneet, huomaavat sen, kumartavat ja joku heistä rykäisee merkiksi Juustenille, joka yhä istuu rappusilla).

KLAUS FLEMING:

Hoi, Juusten, päiväkäsky kuinka kuuluu?

PIETARI JUUSTEN (hyppää säikähtäen
ylös; syrjään):

No, vie sun helvetti! (Ääneen) Mun päiväkäskey
on tilaa raivata ja soihdut syttää
ja hevoisista huolta pitää!

KLAUS FLEMING (tullen etualalle):

Niin;

mut senpä sijaan virkailet sa täällä
ja linnan lakeijoja naurattelet.

(Juusten on vaiti. Palvelijat poistuvat. Fleming katsoo tui-
masti Juusteniin)

Ja ties sen, kelle täällä naurettiin?

(Juusten on vaiti)

Ei sovi heitä haastatella sun,
vaan kärkeä — se vasta mielees paina,
ja mene, herra vänrikki.

(Juusten kumartaa ja poistuu. Marski kävelee edestakaisin)

Kas niin —

ma kuulin juttunsa . . (naurahtaa) hm, ajallansa
on pappein kanssa hauska leikitellä;
mut lempo tietää, kuinka selvetään,
jos yhtyvät he nuoreen herttuaamme,
jonk' into toimeen ajaa suurehen,
kun kannuksensa voittaa hänkin tahtoo?
Ja piispa myös hän vetää yhtä köyttä —
mut tänään sormilleen sai hurskas *pater*
ja sen hän ansaitsi, se niskuri!

EBBA FLEMING (tulee vasemmalta):

Vai tänne karkasit sa vierailtas?

KLAUS FLEMING:

Tuo touhu tuolla vanhaa hermostuttaa
näin jälkeen aamullisen istuntomme.

EBBA FLEMING:

Sa siellä suututit kai monta taas?

KLAUS FLEMING:

Vain pappeja ma hieman höyhentelin, —
sai piispa hyväksensä kansan pilkan.

EBBA FLEMING:

Siks olivatkin tänään tyhjät tuolla
niin tuolit piispan kuin myös Flemingein?

KLAUS FLEMING:

Niin, kutsuas ei noudattanut piispa
ja Kaskisten ja Louhisaaren herrat
jäi kemuistamme pois . . No, yhtäkaikki,
kun tarvis vaatii etsii meitä piispa
ja — suvust' aina suurin harmi on!

EBBA FLEMING (nauraa):

Niin, semmoinen on sinun mieles, Klaus, sa musta Noki-Klaus ja „mustain“ pää — mut mull' on toinen mieli: suvun kautta voi paljo aikaansaada, marski Fleming.

KLAUS FLEMING:

Sa niinkö luulet?

EBBA FLEMING:

Tukholmassa meillä on Brahet, Stenbockit ja Leijonhufvud — ja heill' on herttuankin avaimet.

KLAUS FLEMING (epäillen):

Ah, joutavia?

EBBA FLEMING (ilkamoiden):

Mutta Tukholmaan sa toiste menne et?

KLAUS FLEMING:

En, lempo vie, ma enää lähde heidän lystiksensä! Jos meistä jotain Ruotsin herrat tahtoo, niin tulkoot tänne . . Tukholmasta Turkuun on yhtä pitkältä kuin täältä sinne.

EBBA FLEMING:

Mut kerran sentään e'essä herttuan
sa katuvaishna pääsi paljastit?

KLAUS FLEMING:

Niin, kerran tein sen, mutta miksi tein sen? ..
sen tiedät varsin hyvin .. (vie kätensä päälaelle ja
pyyhkäisee sillä yli pään) Ymmärrätkö?

EBBA FLEMING:

Sa koitat väistää, mutta myönnä pois,
ett' täytyi silloin sun!

KLAUS FLEMING (naurahtaen):

No, täytyi sitten!

EBBA FLEMING:

Niin, joskus täytyy. Mutta tiedätkös,
miks illan kestii olen toimittanut?

KLAUS FLEMING:

Nää illan kestii? (nauraen) Ka, kun täytyi, täytyi
sun nuorten vuoksi .. niin on tapa vanha.

EBBA FLEMING:

Ei kaipais näitä Gottschalk eikä Aune,
sen kyllin selvästi he osoittaa,

kun pois he hiipii, milloin silmä välttää.
Mut mull' on toiset mietteet: arvatkoon
sen marski Fleming, valtakunnan neuvos!

KLAUS FLEMING:

Siis, Ebba rouva, suvun kunniaa
ja mainetta sa mietit, eikö totta?

EBBA FLEMING:

Sep' oiva kunnia on Flemingille,
kun yhtyy Juusteniin!.. En, siksi en
ma tätä vaivaa oisi nähnyt suinkaan;
mut marski Fleming vuoksi herttuan
hän kaiken kannatuksen tarvitsee.

KLAUS FLEMING:

Kas siinä, hiisi vie, sä puhuit totta. —
ja siksi siis ...

EBBA FLEMING:

No, ymmärrätkös nyt?

KLAUS FLEMING:

Sa olet viisas, Ebba.

EBBA FLEMING:

Nuorten kanssa
on harvoin seuraa meillä ... tänään on.

KLAUS FLEMING:

En huoli seurasta ma nulikkain.

EBBA FLEMING:

Mut heidän kannatus on tarpeen, marski,
jos tahdot jotain toimeen, innostusta
on yksin heillä.

KLAUS FLEMING:

Mutta sillä yksin
ei aikeissansa kauvas pääse Fleming.

EBBA FLEMING:

Ja liitto nuoren Juusten suvun kanssa
tuo mukaanansa pikku-aatelin,
kun näkee se, ett' täällä linnassa
ei halveksita nousukkaitakaan.

KLAUS FLEMING:

Ja kaiken tään sa olet harkinnut?

(nousee kävelemään)

Kun mietin tarkempaan . . hm, lempo soikoon,
ei hullummasti, ei . . . niin, valtakunta
on sulle paljo, Ebba, velkapää.
Näät kannatusta kaiken aatelin
niin Suomen ylhäisten kuin alhaisten
ja porvarein ja moukkainkin on tarvis,
se kaikk' on totta. Nuoretkin on tarpeen.

EBBA FLEMING:

Ja tansseja ja loistoa he vaatii.

KLAUS FLEMING:

Niin — mutta meille nuori herttuamme
ei tätä sallis, liian kallihiksi
hän väittää linnanhoidon soimaten,
ett' uida loistossa ma tahdon vain
ja täällä ruhtinaana kuninkoin
kuin kantaisin ma riikin valtikkata.

EBBA FLEMING:

Hän soimattoon, mut niin ei tuhma lie
tok' Kustaan poika, ett'ei oivaltais,
miks sen me teemme. Arvo vaatii sen.

KLAUS FLEMING (sävähtäen):

Niin oikein, Ebba, arvo miehen, jolla
on koko Suomi hallussaan . . . nääs, kansan
sen tahdon siihen näin ma kasvattaa,
ett' ylpeillä se osaa kunniasta,
kun on sen nähtävissä korkealla
mies oman kansan, heidän keskuudesta,
mies, joka hengen uhkain uskaltaa
sen nostaa kunniaan ja toisten arvoon.

EBBA FLEMING:

Kas, nyt ma jälleen tunnen Flemingin!

KLAUS FLEMING:

Mut sitäkös nuo moukat ymmärtäis?
 He mua vastustaa ja niskuroivat —
 ja kenpä tietää, kuinka kääntyy kaikki,
 kun pääs hän tuonoin täältä Tukholmaan
 se kansan yllyttäjä Jaakko Ilkka,
 jok' oli heistä uljahin ja viisain.
 Hän tieten kieltä kantoi herttualle —
 ja valtaherrat, Banérit ja Bielket
 ei meitä myöskään kärsi . . jälkeen naimisemme
 (nauraa) Kai heitä harmittaa se kepponen,
 kun sain ma langoks itse Kustaa Vaasan!

EBBA FLEMING (vakavasti):

Niin, kenpä tietää, vaikka syytäkin
 he vielä harmihinsa saada vois,
 jos sota syttyy . . Itse kaikki he
 kun ruokoina jo nöyrtyi Kaarlen e'essä,
 niin nöyrryttäis he myöskin voimakkaimman.

KLAUS FLEMING:

Niin, hyväks herttuan he luopuivat.

EBBA FLEMING:

Mut sit' ei tehne marski Fleming toki?

KLAUS FLEMING:

Vain pakon tieltä väistyy marski Fleming.

EBBA FLEMING:

Ja sitä pakkoa ei tullekkaan?

KLAUS FLEMING:

Ken tietää sen? . . Mut aikeet herttuan
me hyvin tunnemme ja varustaumme.

EBBA FLEMING:

Hän kruunuun kurkottaa, sen kaikki huomaa.

KLAUS FLEMING:

Niin, sen hän ottais . .

EBBA FLEMING:

Mutta Ruotsiin ei
hän tyydy, myöskin Suomen tahtois voittaa.

KLAUS FLEMING (kävellen):

No, se on vanha juttu! Tahtoo, tahtoo,
mut tät' ei saa; kas, siitä vastaan minä,

ett' täällä hallitsepi Sigismund
niin kauvan kuin on Flemingillä valta.

EBBA FLEMING:

Mut jos hän auttajaksi tsaarin ostaa
ja uhraa palkkioksi Karjalan?

KLAUS FLEMING:

Niin suurta uhrausta ei hän tehne.

EBBA FLEMING:

Ken takaa sen? Sa mielees johda, marski,
ett'ei hän itseään vain enää mieti,
kun tuonoin syntyi hälle poikakin:
näät herttua tai prinssi Kustaa Aadolf
voi kantaa kruunut kolmen valtakunnan,
jos lankeaa se Sigismundon päästä.

KLAUS FLEMING:

Hm, nyt on herttualla poika, niin!

EBBA FLEMING (hiljaa):

Mut meillä myöskin, marski Fleming!

KLAUS FLEMING (sävähtäen):

Häh?

Sa mitä tarkoitat? (Ebba on vaiti) Ei, Ebba, Ebba,

sa hilli ylpeytes ja kerkäs kiele!
Ma toivon, ett'en sua ymmärtänyt.

EBBA FLEMING (kohottautuen):

Ja miks' en lausuis kerran julki sitä,
mit' öisin usein olen miettinyt.
Mun sisar Kaarina sai Ruotsin kruunun
ja pojalleen hän valtikankin jättää
ois voinut, jos ois hällä poika ollut.
Mut mull' on poika, nuori Juhana,
ja miks' ei poika Ebba Stenbockin
vois tulla Suomen suuriruhtinaaksi?

KLAUS FLEMING (tiukasti):

Nyt vaikene ja muista: kuningas
voi pojallensa valta-kruunun antaa,
mut minä — —

EBBA FLEMING (innolla):

Sinä, niin, jos arvos tunnet,
oot yksin käskynhaltijana maassa,
jok' ilman Flemingeitä ryssäin ois
tai muiden muukalaisten kulkurein, —
ja marskina on sotajoukot sulla
ja Ruotsin laivastosta toiset puolet.
On ilmaiseksi kruunun harvat saaneet,
mut rohkea sen itse ottaa . . Suomi

on luotu Flemingeille . . Sigismund,
 tuo heikko raukka, sit' ei riistää voi
 ja Kaarlen hankkeet valtaistuimelle
 ei salli liioin näihin puuttumista;
 jos tahdot vain, on Suomen kruunu sun
 ja sinä voit sen antaa, kelle tahdot!

KLAUS FLEMING (ärjästen)

Nyt vaiti, Ebba; onkos piru itse
 sun mieles villinnyt? Vai valapatto
 ois marski Fleming e'essä kuninkaansa?

EBBA FLEMING:

Niin, eessä kuninkaan, jok' itse rikkoi
 sen valan, jonka säädylle hän antoi —

KLAUS FLEMING:

Sa olet hullu tai —

EBBA FLEMING:

Se *onko* valhe,
 ett' antamansa lupaukset hän rikkoi?
 Sa kysy piispaltas, jos epäilet!

KLAUS FLEMING:

Mun kysyä ei keltään ole tarvis —
 ja jos se oiskin totta, entäs sitten?

Kuningas maass' on sentään Sigismund
ja minä marski . . .

EBBA FLEMING:

Mutta Fleming aina
ja Stenbock minä, muista sitä, Klaus!
Juhana kolmas niinkuin Kaarle mulle
on orpanoita . . nuori Kustaa Aadolf
ja poikas Juhana siis serkukset —
ja itse äsken juuri ylpeilit sä,
ett' oisit lanko itse Kustaa Vaasan,
jos eläis vanhus —

KLAUS FLEMING:

Sitä hullumpaa
ois moiset arvottomat vehkeet meille?

EBBA FLEMING:

On Kaarleen valtaherrat suuttuneet;
ja Sturet, Brahet, Leijonhufvudit
ja Sparret myöskin, meidän omaisemme,
ma ehkä puolellemme saada voisin —
ja joll'ei veljes Jochum vainaja
ois halpasyntyisillä naimisillaan
nimeäs tahrannut, niin . . .

KLAUS FLEMING (polkien jalkaa):

Vaiti, Ebba,
tai kautta taivaan! . . koht' en itse tiedä,
ma mitä teen . . Sa herjaat kuningasta
ja haudastansa kaivat kuollehetkin,
ett' oikein pöyristyttää miettehes!
Niin, Jochum hän nai toisen jalkavaimon —
(Ebba tekee halveksivan liikkeen)
mut tämän naisen luona kuningas
ol' onnen löytänyt . . sä tiedät, Eerik . . .

EBBA FLEMING (halveksien):

Nuo jutut teidän lempivaimoistanne
ei mua hauskuta . . . Ne jätä, Klaus!

KLAUS FLEMING (tyyntyen):

No, olkoon sitten . . mutta viime kerran:
ei sanaa tästä enää, Ebba Stenbock!

(kävelee . . . muuttaen äänensä)

Liet laskenutkin pahaa pilaa mulle?

EBBA FLEMING (pilkallisesti):

Niin, pilaa, niin!

KLAUS FLEMING:

Ja ilman tarkoitusta?

EBBA FLEMING:

Siis en ma mitään tarkoittanut!

KLAUS FLEMING:

Et —

(Pitkä äänettämyys. Ebba on istunut ikkunan luo ja katselee ulos, marski kävelee edestakaisin permannolla, kunnes pysähtyy Ebban eteen)

Sa kerroit äsken, että Warsowasta
hän olis karkoitettu — —

EBBA FLEMING (hajamielisesti)

Kuka sitten?

KLAUS FLEMING:

Ka, kukas muu kuin Juhana.

EBBA FLEMING:

Vai hän? —

niin, viikoks kahdeksaksi karkoitettu
hän maalle on ja luokse Radziwillin.

KLAUS FLEMING:

Häh, luokse Radziwillin? Wilnaan siis!

EBBA FLEMING:

On mahdollista, varmaan muut' en tiedä,
 kuin ett' on sukua hän Flemingeille —
 (marski puistaa päätänsä)
 niin, Saksan Flemingeille . . .

KLAUS FLEMING (nauraa):

Miks' ei Turkin? (kuin itsekseen)
 siis luokse kuulun „mustan Nikolain“ —
 Vai elää sekin nokihera vielä.

EBBA FLEMING:

Sa mitä sanoit?

KLAUS FLEMING:

Miksi karkoitettu?

EBBA FLEMING:

Ei kerro siitä Anna Sparren kirje,
 mut Bondelta ma tiedustella aion.

KLAUS FLEMING:

Niin, sen voit tehdä. Hm, hm! . . Luultavasti
 hän jääkin toistaiseksi vieraaksemme?

EBBA FLEMING:

Vain kaksi päivää sanoi viipyvänsä.

KLAUS FLEMING:

Vain kaksi?

EBBA FLEMING:

Päivää, niin, mut mielellänsä
ois kaksi viikkoakin, vaan ei voi.
Hän näyttää viihtyvän ja Kaarinaamme
jo katsoo —

KLAUS FLEMING:

Vait! Ma kuulen askeleita.

Ja muista, Ebba, että seinätkin
voi kuulla silloin, kun ei tarvis ois.

(Pentti Juustenin ääni kuuluu eteisestä. Marski Ebballe)

Tuo kettu puhees äskeisen jos kuuli,
voi olla e'essä meillä mestauspölkky.

EBBA FLEMING:

Ei vaaraa hänestä, nyt on hän varma.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (tulee hyvällä
tuulella ovel-
le):

Ma etsin teitä, marski... anteeks, rouva,
jos häiritsin ma perhekohtausta —
On tänään puuhaa teillä... Kestit tuolla
mun täytyi jättää...

EBBA FLEMING:

Tänään ette suinkaan
tok' asioissa linnan tänne tulle?
Ne huomiseksi, tänään tanssitaan.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut ain' ei ruusuisilla, armon rouva —

EBBA FLEMING:

Te mitä tarkoittatte, kunnan Juusten?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (tuttavallisesti):

Ma kuulin kerrottavan . . hm, ma pyydän anteeks,
jos sekaudun ma toisten asioihin,
mut nyt, kun (naurahtaa) tavallaan ma taloon
kuulun,
niin ehkä sallitaan . . .

KLAUS FLEMING (syrjään):

Vai niin, sa kettu!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin, armon rouva kai sen ymmärtää,
ett' turhat juorut teidän pojastanne — —

KLAUS FLEMING (tylysti):

Teill' onko marskillenne asiaa?

EBBA FLEMING (syrjään):

Klaus hältä kyllä ottaa juorutaudin.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (nolostuen ja
äänensä
muuttaen):

On kyllä, marski, juuri kirjan sain,
jonk' Kupittaalla vartijamme sieppas,
kun ohi sieltä aikoi viesti Kaarlen.

(kaivaa esiin kirjeen ja antaa sen marskille).

KLAUS FLEMING (silmäten kirjettä):

Mut tää on vouldillemme Wiipuriin?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (suutansa mais-
kauttaen):

Niin, Wiipuriin . . ja siell' on vouti Creutz.

KLAUS FLEMING (tylysti):

On vouti Creutz, . . mut haltijana Kruus.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Kai parast' tietää sentään meidän lie,
mit' aikoo herttuamme . . voihan kirjan
taas sinne toimittaa, jos tahdotaan.

KLAUS FLEMING (tarkastaen Juustenia):

Niin, sen voi kyllä tehdä, Pentti Juusten,
jos vain on lukko meillä aitan suulla?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (taas tuttavallisesti):

No, nyt se on ja oikein varma onkin.

KLAUS FLEMING (katsoo pilkallisesti Juusteniin, ottaasitten kirjeen, jonka avaa):

Siis kirjan aukaisemme!

(katselee sitä ensin vakavasti, sitten hymähdellen. Juusten lähentelee kurkistelemaan marskin takaa)

Vanhaa, vanhaa
on nuotti herttualla . . . poistuvaksi
hän meidät tahtoo . . aikeittensa tiellä
me täällä ollaan . . vallan tiettävästi!
Mut toistaiseksi jäämme sentään tänne
ja hallitsemme . . hm, ei ole uutta . ! . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ei ole uutta, ei!

KLAUS FLEMING (äkkiä):

Niin mikä sitten?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ma tarkoitan: on tuttu Kaarlen nuotti!

KLAUS FLEMING (silmäten edelleen):

Djaa . . Aksel Kurki astuis sijallemme . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kuten äsken):

Niin, Kurki, niin, se herra Anolan!

EBBA FLEMING:

Vai Kurki Anolan, se vielä puuttui?

KLAUS FLEMING (silmäillen kirjettä):

Ja Lindöön Stålmarm tänne kutsutaan —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Vai Stålmarm?

KLAUS FLEMING:

Tänne kiiruhtamaan meitä,
ett' antaisimme ryssäin haltuun sen . . .

EBBA FLEMING:

Ja minkä sitten?

KLAUS FLEMING:

Rakkaan Käkisalmen.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin, kai se nyt jo heille jättää täytyy
se meidän vanha, rakas Käkisalmi!

KLAUS FLEMING:

Vai niin te arvelette . . . täytyy jättää?
Mut sit' en jätä . . . Stålmarm jättäköön, —
(naurahtaa) häll' onkin käsky siihen kuninkaalta!

EBBA FLEMING (iloisesti):

Niin, sit' ei jätetä . . . sen tehköön Stålmarm!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (maiskauttaen
suutaan):

Mut oikeudestaan kiinni pitää ryssä
ja herttua jos ryssää kannattaa —

KLAUS FLEMING:

Niin meillä valmiit ollaan . . . Horn on lyöty —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin, Horn on lyöty . .

KLAUS FLEMING:

Kurki Anolan
ei tahdottamme uskaltane tulla.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut entäs Kaarle?

KLAUS FLEMING:

Kaarlen lyömme me
taas laivastolla . . . laivat meillä on.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin, laivat on, mut huonoiks huomattiin
ne Danzigissa, marski muistaa kai?

KLAUS FLEMING (tiuskasten):

Häh? josko muistan? Muistan kyllä, Juusten —
mut meill' on uusia ja uudet kestää.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin uudet kyllä, mutta vanhat vuotaa —

KLAUS FLEMING (kuten äsken):

Voi vanhat korjata ja, hiisi vie,
työ Pikkalassa vilkkahasti käy.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin voi, niin voi, mut kaikki maksaa, maksaa . .

KLAUS FLEMING:

Ma siitä viis . . *Se* huoli teille kuuluu —
mun tehtävä on maata puolustaa
ja säilyttää se Ruotsin kuninkaalle.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin, sen ma tiedän, mutta tehtävänne
se liiaks maksaa . . Linnan taloudesta
ja kulungeista mun on vastattava.
Tää maa on köyhä . . .

KLAUS FLEMING:

Turun porvareilta
te verot uudet kantaa voitte, Juusten.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (hieman kii-
vaasti):

Vai verot uudet Turun porvareilta,
kun entisetkin heill' on maksamatta!

EBBA FLEMING:

Se laiminlyönti syyttää yksin teitä —
he hopeansa meiltä piiloittavat.

KLAUS FLEMING:

Niin, muistanpa kun tuonoin mester Staben
löys Härkäpäältä rahat myllyn alta.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (hölmistyen):

Vai myllyn alta? Mester Staben?

KLAUS FLEMING:

Niin, —

on meidän tohtorilla varma vaisto
ja tarkka silmä kätköt keksimään.

EBBA FLEMING:

Se pitäis tietää linnan isännän,
mut te vain nukutten.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (yrittää kiivas-
tuneena kääntyä
Ebban puoleen).

KLAUS FLEMING (keskeyttäen):

Hän rihtä ensin
näät käytti piilonaan, muut tutkittaissa
vei lurjus myllyn alle hopeansa.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (yhä nolos-
tuen):

Vai ensin riihen, sitten myllyn alle?

KLAUS FLEMING:

Siks talot porvarein on tutkittavat
ja joll'et löydä heidän kätköjään,
saat panna omistas (syrjään), sa vanha saita!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (taas tuimis-
tuen):

Ma omistako laivavalmistuksiin?

KLAUS FLEMING (samoin):

Sa täällä kylläks oot jo hyötynyt —
nyt uhrata on vihdoin sunkin vuoros,
kun vaatii uhrin maa ja kuningas.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (yhä tuimem-
min):

Vai minä hyötynyt, kun kaikki tietää
mun aikanani linnan hyötyneen!

KLAUS FLEMING (samoin):

Mut sinun myös . . . ja kenpä takaa mulle,
ett'et sa säilyys lailla Härkäpään
vain kasaa valtakunnan hopeoita?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ma luulin, että siteet, jotka tuolla (viittaa perälle)
nyt kohta suvut meidän yhdistää,
tok' oisi tyhjäksi tehneet moiset syytteet . . .

EBBA FLEMING (itseksensä):

Ja tuokin pöllö hän nyt kilven kantaa!

KLAUS FLEMING (vihaisesti):

Ne siteet sikseen . . ne on heidän kesken,
mut asioissa maan ja valtakunnan
ei tiedä sellaisista marski Fleming.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (yrittää keskeyttämään):

KLAUS FLEMING (polkien jalkaa jatkaa):

Ma linnanpäällikkönä, käskijänä
nyt puhun teille. Totta onko se,
ett' tykkimiehiltä ja laivaväeltä
te palkkaa vähennätte; väitetään,
ett' taskuhunne liukuu rahat liiat.
Se onko totta, Juusten, vastatkaa!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (loukkautuen):

Ken moista väittää, valhettelee, konna!
Ja mua syytöksiin jos mokomin
vain toiste loukataan. —

KLAUS FLEMING:

Vai niinkö siis?

Te kiellätte ja konnaks teette sen,

ken moista väittää. Hyvä, hyvä, hyvä,
siis kutsutanko tänne syyttäjät?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Sen voitte tehdä, heille rangaistusta
ma vaadin ankarimman säännön jälkeen.

KLAUS FLEMING:

Mut tietkää, Juusten, aateliin he kuuluu!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

On yhtäkaikki . . aateloitu mies
ma olen myös. Kai jotkut juoppolallit,
joilt' olen lainanpyynnöt kieltänyt,
on käyneet kostoksensa syyttämässä?

EBBA FLEMING (itseksseen):

Kas tuosta huomaa kyllä nousukkaan.

KLAUS FLEMING:

Vai niin sä luulet, vanha kitsuri,
mut jos ma sanon nyt: sun syyttäjäs
on nuori Stålbarm sekä Eerik Munck,
sa heidän e'essä uudistatko kieltos
ja väität heidän mulle valhetelleen?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (masentuen):

Vai nuori Stålarmin sekä Eerik Munck?
Sit' en ma tiennyt . . . enkä uskois myöskään . .

KLAUS FLEMING (ärjästen):

Siis valheestako mua syytät vai?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

En suinkaan, marski Fleming, en . . .

KLAUS FLEMING (tuimasti):

Kas niin,
ma kutsutan siis tänne Stålarmin
ja nuoren Munckin, vastaa heidän kuullen!
(ottaa askeleen perälle).
Hoi, vänrikki!

PIETARI JUUSTEN (ilmestyy ovelle):

Ma varron käskyjänne!

EBBA FLEMING:

Nyt meni kettu omaan paulahansa!

KLAUS FLEMING (käskevästi):

Käy, kutsu tänne vieraskammiosta . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA: (taistellen itsensä kanssa ja pyhkien hiukeä otsaltansa):

Mun suokaa muistutella, jalo marski. . .
vain hiukan aikaa . . (marskille hiljaa) muistaa
suvaitkaa:
hän on mun veljenpoika . .

KLAUS FLEMING:

Asioissa
en sukusiteitä ma koskaan tunne.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut sallikaa tok', että poistuu hän
vain hetkeks täältä, että muistuttelen,
jos ehkä joskus . . .

KLAUS FLEMING (itseksseen):

Syyllinen! sen tiesin.
(ääneen vänrikille). Voit ilmoittaa sa säkkisoittajille,
ett' alkaa täällä soihtutanssi kohta,
ja mester Vogelsang hän tulkoon myös!
(Juusten poistuu).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ma kiitän teitä, marski Fleming, tästä!

KLAUS FLEMING (kuivasti):

Ei kestä kiittää. Vuoksi poikani
ma tämän tein, en teidän tähden.
Mut koska siteitä te muistutatte,
ma tahdon tietää, apen minkälaisen
saa nuori Gottschalk, sillä muistakaa:
nimeä Flemingin hän myöskin kantaa.
Mut suoraan, Juusten, ilman koukkuja!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (häpeissään):

No, koska suurin tie lie paras sentään,
niin tunnustan, ett' ehkä olen joskus
ma vähentänyt palkkaa tykkiväeltä.

EBBA FLEMING (syrjään):

Kas, se on kaunis uusi sukulainen!

KLAUS FLEMING:

Sa myönnät siis. Mut myöskin laivaväeltä
sa olet kavaltanut, kuuluu syytös.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

En laivaväeltä, en!

KLAUS FLEMING (tuimasti):

Siis kutsutanko
ma tänne syyttäjäs vai?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (yhä masen-
tuen ja hikoil-
len).

Elkää sentään,
voi olla mahdollista . . maksupäivin
mua usein vaivaa pyörtymys ja silloin
voi kyllä erhettyä; ihminen
ei ole aina yhtäläinen, marski.

KLAUS FLEMING:

Niin, ihminen voi erhettyä kyllä;
mut myöskin jalkaväeltä riistäneen
sun väittävät he päiväpalkkojansa.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Vaan ketkä lemmot täällä nuuskii kaikki?
sit' eivät Munck ja Stålbarm tietää voi!

KLAUS FLEMING (naurahtaen):

Sa tokkos huomaat, että omat kasvot
ja sanat ilmaisevat ilkeyttä.
Siis siitä lähten, kun on avaimet
tään linnan olleet sulle uskottuna,
sa ryövää noilta, maansa puoltajilta,
joill' onpi palkka kurjan kerjäläisen
ja petät meitä sekä kuningasta?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ei ole huomanneet he itse lainkaan,
kun aikaan humalan ma maksoin heille.

KLAUS FLEMING (ärjästen ja sylkästen):

Hyi, häpeä jo itseäs ja meitä!
vai käytit hyväkses sa päihtymystä
ja varastit — (Juusten yrittää vastata), niin, juuri
varastit,
sen teit sa, Juusten, sotilailta mun,
joill' onpi rahaa tuskin vaattechiksi,
sa, rikas knaappi, joka rahas kautta
vast' olet aateloitu; häpeä
ja joudu kirstuillesi, vanha saita.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kumartaa ja yrittää lähteä):

Ma teen kuin käsketään. (kääntyy ovella ja palaa ilkeästi hymyillen).

Mut entäs kirja,
jok' oli Viipuriin, ken rikkoi sen?

KLAUS FLEMING (vihaisesti ärjästen):

Sen rikoin minä, marski Fleming itse,
jok' olen valtuutettu kuninkaan
ja teen kuin tahdon tässä Suomenmaassa;

on mulla oikeus siihen (ottaa kirjeen pöydältä). Kir-
jeet herttuan

käy meidän kautta, säätää valtakirja:

lain kiertelyyn on syypää herttu Kaarle

ja hänen kirjeilleen siis teen ma näin.

(repii rikki kirjeen ja viskaa paperit lattialle).

Nyt ymmärrätte kai mun, linnanvouti!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kumartaa nöy-
rästi):

Ma teen kuin käskee päällikköni mun!

KLAUS FLEMING:

Siis saavat sotilaani täyden palkan?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

He saavat sen, mun sanani on pantti.

(tarjoaa kätensä).

EBBA FLEMING (joka on istunut erään
ikkunan ääressä ulos
katsoen, kääntyy puo-
littain):

Kas sepä pantti, sana moisen miehen!

KLAUS FLEMING (ei ole huomaavi-
naan Juustenin yri-
tystä):

No, siispä tähän jääköön koko juttu,
jok' ei lie mieluisinta kummallenkään.

Nyt menkää vieraittemme joukkoon te,
ois harmillista, jos he jotain huomais.

(Juusten kumartaa ja lähtee).

Mut muista myös: ei yhtä äyriä
saa huomenlahjanansa tuoda hän,
sun tyttäres, ma pidän huolen heistä.

(Juusten kumartaa ja poistuu verkalleen perälle: marski
kääntyen Ebbaan).

No, kuinkas suoriusin ma mielestäs
tään uuden sukulaisen kanssa, häh?

(Ebba on vaiti).

Hän tuli pöyhkeänä, luuli kai
jo jokin olevansa, mutta nöyrä
ja lauha taas kuin lammas lähtiessään.

EBBA FLEMING:

Niin, kylläks nöyryytit sa vanhaa miestä —
mut uutta ystävää et nyt sa saanut.

KLAUS FLEMING:

Ma häntä käsken, pyytää mun ei tarvis —
ja kautta työnsä on hän hallussani,
tuo vanha kitsuri; mut lempo soi,
ma hänet uhraamahan kyllä saan.

EBBA FLEMING:

Mut ei hän suuria lie ottanut,
kun muutenkin on väellä palkat pienet.

Hän kuuluu sukuun nyt, sit' et voi auttaa,
ja siis ei julkiseksi juttu tulle?

KLAUS FLEMING (naurahtain):

Sa mitä mietitkään . . . ma huomenna
jo olen unhottanut kaikki tyyni;
on mulla kylläks muuta miettimistä.

(kävelee edestakaisin).

Hm, samaa väitti hän kuin herttu Kaarle
ja siksi kiivastuin ma; totta on,
ett' tuhansittain maksavat mun joukot
ja paljo kyntää maata rahvas saa
ja moni kauppahaaksi purjeet nostaa,
jos mieli maksaa heidän muonaväelle.

Mut sit' en auttaa voi ma enkä tahdo,
kun semmoinen on käsky kuninkaan,
mun kuninkaan ja herran Sigismundon;
hän hurskaudessaan eessä Jumalansa,
siis siitä vastatkoon; sa tiedät, että
jo kevääks kaikki valmist' olla täytyy,
niin káskee Bonden kautta Sigismund.

EBBA FLEMING (hymyillen):

Niin, Lindorm Bonde . . hän on viisas mies
ja nuorten kanssa viihtyy, näitkös sa

kuink' osaa naurattaa hän naisiakin?

(Marski murahtaa jotakin).

Hän näyttää miellyttävän Kaarinaa —
ei olis hullumpi se naimakauppa!

KLAUS FLEMING (nauraen):

Mun täytyy nauraa sulle, Ebba rouva!

EBBA FLEMING:

Ja miksi nauraa?

KLAUS FLEMING:

Lindorm Bonde nääs
on sotilas ja miettii koroitusta,
ei muuta mitään, Ebba, sen ma arvaan.

EBBA FLEMING:

Niin, koroitusta naimaliiton kautta
kuin kaikki hovinherrat. Kaarin Fleming
on kyllin kaunis . . .

KLAUS FLEMING (puoleksi ivallisesti):

Peru äidiltänsä!

EBBA FLEMING:

Ja tarpeeks arvokas, vaikk' ois hän kreivi,
ja kyllin nuori sekä vauras myös.

KLAUS FLEMING:

Niin, nuori on hän, liian nuori vielä —
sa, Ebba, naittaisit jo lapsetkin;
nääs hän on lapsi vielä meidän Kaarin.

(Kaarina ilmestyy samassa avoimeksi jääneelle ovelle).

KAARINA (juosten iloisesti ja läähättäen sisään):

Vai minä lapsi? Näytänkös ma siltä?

KLAUS FLEMING:

No, ellet lapsikaan, niin lapsenlainen —
mut terve oot sa, terve, reipas tyttö!

EBBA FLEMING:

Siis päättyi Puolan tanssi?

KAARINA:

Juuri päättyi,
ma tanssin kanssa Lindorm Bonden sen.

EBBA FLEMING (hymyillen):

Hän sua miellyttää?

KAARINA (avomielisesti):

Jos puhun totta,
hän heistä kaikista on ylvähin
ja häll' on herttaisin ja hienoin käytös.

KLAUS FLEMING:

Vai niin, vai niin, nuo Puolan kannusherrat
ne kohta lumoo meidät maalaistollot!

EBBA FLEMING:

Mut hän on todellakin hauska mies!

KAARINA:

Ja taitaa juttuja . . . mut onkos totta,
mit' tarinoiden hän mulle tanssiessaan?

EBBA FLEMING:

Kai joku hullu hovijuttu taas?

KLAUS FLEMING:

Niin, ne hän tietnee varmemmin kuin me.

EBBA FLEMING:

Mut tämä koski veli Juhanaa.

KLAUS FLEMING:

Ahaa, vai Juhanaa? Noo, ja mitäs ties
siis Juhanasta uutta Lindorm Bonde?
Ett' on hän Warsowasta karkoitettu,
sen tiedämme.

EBBA FLEMING:

Ja luona Badziwillin
saa viettää viikkokautta kahdeksan,
sen myöskin tiedämme.

KAARINA:

Niin, mutta miksi?

KLAUS FLEMING:

No, miksi siis?

KAARINA (nauraen):

Voi, kenpä uskois,
ett' on hän nyt jo Aunen unhottanut? . .

EBBA FLEMING:

Ei sanaa siitä enää, Kaarin Fleming?

KAARINA (nauraa):

Mut nyt hän lempii kahta yhtä aikaa.

EBBA FLEMING:

Sa ootkos mioletön?

KLAUS FLEMING:

Vai semmoiset
on hällä juurut . . meidän viestillämme!

KAARINA:

On toisen nimi Olga Urusovska,
jos oikein muistan, nuori hovineiti.

KLAUS FLEMING:

Vai Urusovska?

KAARINA:

Toinen tuttu meille. --

EBBA FLEMING:

No?

KAARINA:

Gunnil Boije.

EBBA FLEMING:

Gunnil Boije?

KLAUS FLEMING:

Hm,
vai Gunnil Boije? Isän tunnen kyllä,
hän käskynhaltija on Räävelissä
ja veli Teijon herran, Kurjen lanko.

KAARINA:

Tään kaikki tiesivät ja Sigismund
lie myöskin Juhanaa hän suosinut.

EBBA FLEMING:

Sen on hän Flemingeille velkapää.

KAARINA:

Mut Majesteetti tiedon saatuaan,
ett' yhtä aikaa lempikin hän kahta,
niin antoi käskyn hänet karkoittaa —
ja paashipuvun riisui hältä Sparre.

KLAUS FLEMING (nauraen):

Siis paitasillaan marssi maalle poika,
se mahtoi kuningasta hauskuttaa!

KAARINA (kummastuen):

Ja isä nauraa tälle häpeälle?

EBBA FLEMING (vakavasti):

Ei sovi nauraa tälle . . Juhana
on mainehensa siellä turmellut
ja sit' ei saisi toki Fleming tehdä.

KLAUS FLEMING (muistaen Kaarinan
läsnäolon ja muut-
taen äänensä):

Niin, tosiaankin, oikeass' on äitis;
ei sovi moinen käytös sille, ken (ivallisesti)
on pikku serkku Kustaa Aadolfille!

KAARINA (lapsellisesti):

Siis olen minä myöskin prinssin serkku?

KLAUS FLEMING (taputtaen häntä
päälaelle):

Ja pian prinsessakin, kukaties!

EBBA FLEMING:

No, joll' ei prinsessa, niin kreivitär
voi tulla kyllä meidän Kaarinasta!

KAARINA (keikaillen):

Ja niinkö luulet, äiti, ett'en vois
ma tulla toimeen vaikka Warsowassa?
Ma osaanhan jo kaikki Puolan tanssit.

EBBA FLEMING:

Ne lienet Bondelta sa oppinut —
mut kaikki pyhät meitä varjelkoon!

KLAUS FLEMING:

No, mikä nyt?

EBBA FLEMING:

Kas, tässä jaarittaissa
on aika kulunut ja vieraat tuolla
jo varmaan ammoin ovat varronneet —

KLAUS FLEMING:

On saaneet käskyn kaikki valmiit olla —
siis käymme noutamassa vierahat?

KAARINA.

Mut ken se tanssin johtaa? Bondeko?

KLAUS FLEMING:

Häh? Siellä Warsowassa, pelkään ma,
ei meidän tanssejamme taidettane.

EBBA FLEMING:

No, joll'ei hän, niin nuori Munck tai Stålarms?

KAARINA (nauraa):

On sotilaita he, ei tanssijoita;
mut Jochum Grewe, hän se taitaa kaikki,
ja häll' on daaminansa Anna Fincke.

EBBA FLEMING:

Mut Daniel Hjort, hän miettii liiaksi —
ois hänkin mukaan saatava.

KAARINA (yrmeästi):

Niin Hjort;
hän katsokoon, ma häntä melkein pelkään.

EBBA FLEMING:

No, jääköön pois siis Hjort!

KAARINA:

Niin, jääköön vain!
(laskee sormillansa) Mut Stiernkors, Fincke, Prijs ja
Bagge, niin —
meit' onkin paria jo kahdeksan!

EBBA FLEMING:

Ja tanssin johtakoon siis Jochum Grewe!

KLAUS FLEMING:

No, niinpä lähtekäämme! (ovelle) Juusten, hoi!

PIETARI JUUSTEN (ilmestyy ovelle):

Ma varron, marski!

KLAUS FLEMING:

Saata soittajat
sa kohta tänne. Kuoropojat myös
voi tulla tanssiamme säistämään.

PIETARI JUUSTEN:

He kaikki valmiit on! (katoaa).

KAARINA:

Ma tietä näytän! (juoksee perälle).

EBBA FLEMING:

Kas, hän on vikkellä kuin vuorikauris!

KLAUS FLEMING (lähtiessään Ebban
kanssa käsitysten):

Vai siksi karkoitettiin Juhana?

(nauraa) Vain lemmenjuttuja .. ma niistä viis!

EBBA FLEMING (hiljaa):

Mut jos hän kerran Suomen kruunun kantaa?

KLAUS FLEMING (ovella mennessään):

No, silloin lempiköön hän vaikka neljää!

(Menevät nauraen. Heti heidän mentyä avautuu ovi oikealta ja Juusten marssittaa sisään soittajat, joista muutamilla on säkkipillit, toisilla klarinetit tai huilut; yhdellä on rumpu).

PIETATI JUUSTEN:

Kas niin, te käykää tuonne vasemmalle —

niin, nurkkaan sinne . . Taakse rumpari

ja sitten klanetit ja huiluniekat,

mut eteen säkkipillit . . tähän näin!

No, nyt on kaikki reilassa . . . ja kohta

on täällä marski kanssa vierahansa —

hän itse kyllä merkin teille antaa

ja silloin keuhkojanne käyttäkää

kuin seppä paljettansa. Muistakaa,

se teidän keuhkojanne vahvistaa!

(Katedraalikoululaiset „maisteri“ Vogelsangin johdolla tulevat perältä).

Kas, mester Vogelsang, no päivää, maisteri!

Ja oikein kaapussa kuin piispan e'essä?

ja tahtipuikko silkkää hopeaa!

Niin, se on lahja marskilta vai kuinka?

Te lauloittehan marskin häissä jo

ja palkkioksi saitte puikon tuon?

On sija teillä tuolla oikealla,

siis sinne poikajoukko johtakaa!

(Vogelsang asettelee poikajoukon puoliympyrään oikealle puolen peräovea).

Niin, herra Gottschalk nai nyt serkkuni
ja Aunen tähden kernaasti ma puuhaan,
näät hän on hyvä tyttö, saakeli,
jos parempaa hän löytää näiltä mailta. (naurua).
Te nauratte, ett' omaista ma kiitän —
mut kuka lempo häntä sitten kiittää,
jos sit' en minä tee, jok' olen serkku!

MESTER VOGELSANG (nauraen):

On hyvä tuuli teillä, vänrikki!

PIETARI JUUSTEN:

Niin täytyy olla meillä sotilailla —
ei kärsi unteloita marski Fleming.

(Perältä rappukäytävästä kuuluu iloista humua).

Mut hiljaa nyt, jo tullaan rappusissa —
on tuokiossa täällä linnan seura!

(Pietari Juusten vetäytyy oikeanpuoliselle ovelle. Perältä tulee ensin kaksi paashia; sitten marski Fleming erään ylimysrouvan kanssa, joiden jäljessä Knut Kurki Ebbarouvan, Gottschalk morsiamensa Aunen, Pentti Söyringinpoika vanhemman aatelisnaisen keralla, Lindorm Bonde Kaarina Flemingin ja kahdeksan paashia (nuori Stålarin, Eerik Munck, Jochum Grewe, Stjernkors, Prijs ja Bagge), kukin nuoren neitosensa kanssa, sekä mustiin puettu, synkännäköinen Daniel Hjort saaton lopussa. Viimeisinä seuraa palvelijoita kantaen palavia soihtuja. Klaus Fleming astuu reippaasti istuimellensa, jolle Ebbarouvakin nousee muiden vanhempien vieraiden hajautuessa molemmin puolin heitä).

EBBA FLEMING (istuutuessaan):

Kas, täss' on teidän paikka, Laukon Kurki,
mun rinnallani tässä; rouva Gennäsin
kai pitää seuraa marskille ja Juusten
voi tulla tälle puolen; jalot herrat
ja armon rouvat istukaa, niin kaikin
me nuorten karkeloita katselemme!

(Toisten istuutuessa asettuvat tanssijat puoliympyrään keskelle permantoa — naiset eteen ja miehet taakse — niin että oikealla sivulla seisovat Lindorm Bonde ja Kaarina Fleming, vasemmalla Gottschalk ja Aune, mutta keskellä ympyrää Jochum Grewe neitonsa kanssa).

KLAUS FLEMING:

Mut ennen tanssia on tapa vanha
myös seurattava! Soihdut tänne tuokaa!
(Palvelijat tuovat kullekin miestanssijalle soihdut käteen).

EBBA FLEMING (Bondelle):

Mut osaatteko tanssin, herra Bonde?

LINDORM BONDE (hymyillen ja kohteliaasti kumartaen):

Ma toivon oppivani, jalo rouva —
jos neiti Kaarin mua auttaa tahtoo?

KAARINA (nauraen):

Te osaatte jo sen, ma huomaa kyllä!

EBBA FLEMING:

Siis voitte alkaa . . herra Grewe kai
 sen taitaa johtaa? (Grewe nyökkää) Jälkeen karkelon
 saa kuoropoijat laulaa seurueelle!

(Soittajat alkavat soittonsa, ja koululaiset mester Vogelsangin
 johdolla laulavat tanssin kestäessä seuraavan laulun:

Täss' saapuu ylpeät neidot,
 herra Domine,
 laaksosta vihreästä —
 cito, cito, citissime, herra Domine!
 Mitä tahtovat ylpeät neidot,
 herra Domine,
 laaksosta vihreästä?
 cito j. n. e.
 He tahtovat nähdä piispaa
 herra Domine,
 mut piispa hän on nyt poissa,
 cito j. n. e.
 Ja missä hän sitten lienee
 herra Domine,
 hän kirjoittaapi jo kirjaa,
 cito j. n. e.
 Ja kirjassa siinä käsketään,
 herra Domine,
 ett' tyttö se pojalle annetaan
 cito j. n. e. *)

Tanssin ja laulun lopummalla kiihtyessä on ulkoa kuulunut
 torven ääniä, jolloin Pietari Juusten heti on poistunut. Tans-
 sijat eivät kuitenkaan ole huomanneet mitään, ennenkuin jäl-
 leen perälle äkkiä ilmestyy)

*) Vapaa suomennos R. Hertzbergin kirjasta „Knekt och Bonde“.

PIETARI JUUSTEN (huutaen kovalla
äänellä):

Hänen Majesteettinsa vouti Pohjanmaalla Abraham
Melkiorinpoika!

(Soiton, laulun ja tanssin tau'otessa tulee vouti Melkiorinpoika
virka-asussaan perältä esille; hänen saapuessaan hajautuvat
tanssijat ja häntä tervehtää)

KLAUS FLEMING (juhlallisesti):

Te olkaa tervetullut pitoihimme!

EBBA FLEMING (leikillisesti):

Mut näihin saapuu vouti liian myöhään!

ABR. MELKIORINPOIKA (kumartaen):

Mull' onkin toisiin kutsut, armon rouva —
mut sijass' soihtujen on nuijat heillä
mun tanssiväellä . . .

(Humua seurassa, useat nousevat paikoiltaan).

KLAUS FLEMING (seisoalleen kavah-
taen):

Häh? ja keit' on ne?

ABR. MELKIORINPOIKA:

Ma saavun asioissa valtakunnan . . .

KLAUS FLEMING (kiivaasti):

Siis puhukaa . . . ma aavistan jo, että . . .

ABR. MELKIORINPOIKA:

On viesti marski Flemingille yksin.

KLAUS FLEMING:

Vai niin, siis käymme tänne (yrittää vasemmalle):
 . . tulkaa vouti!

EBBA FLEMING (asettuu tielle, hil-
 jempää marskille):

Sen makuusuojaaks jo ma valmistutin,
 mut kosk' on tanssi päätetty ja koska
 ei laulua nyt muutkaan kuulla ehtis,
 voi seura käydä pihakammioihin . . (kääntyen van-
 hempiin rouviin)
 kai levonhetki myös on tervetullut? (nämä nyök-
 kää myöntymystä)
 Mut nuoret laulua ja leikkejänsä
 voi herttuannan kammiossa jatkaa,
 jos heitä haluttaa . . .

KAARINA:

Niin, siell' on hauskaa!
 (Nuoret lähtevät perälle).

EBBA FLEMING:

Te mester Vogelsang ja poikajoukko
 nyt käykää atrialle . . (hovipojalle) Bertil Galle,

sa näytä tietä maisterille . . . toiset
myös häntä seuratkohot, hyvästi!

(Mester Vogelsang kumartaa nöyrästi ja poistuu laulajain ja soittajain kanssa oikealle hovipojan opastamana).

Kas niin, nyt voudin kanssa kahden jäät sa, Klaus,
(voudille) ma saan kai seuraa teistä myöhemmin!
(nyökkää hyvästiksi ja aikoo poistua toisten vieraiden kanssa perälle).

KLAUS FLEMING:

Mut Laukon herra sekä Pentti Juusten,
te jäätte tänne . . teit' on tarvis mun.

(Toiset poistuvat perälle; Pietari Juusten, joka on seisonut ovella, sulkee sen heidän jälkeensä ja katoaa oikealle. Saliin jäävät Fleming, Abr. Melkiorinpoika, Kurki ja Pentti Söyringinpoika).

No, vouti, viestinne siis kertokaa —
nääh herrat kertomuksen kuulla voivat.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Niin, Pohjanmaalla kaikki pitäjät
on nousseet kapinaan . .

KLAUS FLEMING:

Vai nyt se laukes!

ABR. MELKIORINPOIKA:

On talot aatelin ja virkamiesten
jo puhtaiks ryöstetty tai poroks pantu . . .

KLAUS FLEMING (kiivaasti):

Ja missä helvetissä silloin piili
mun huovijoukot?

ABR. MELKIORINPOIKA:

Huovit lyöty on . . .
Kyrössä . . . Kaarinana . . . kirkonmäellä
ol' ensimmäinen ottelus ja siitä
kuin kulovalkea se levis sitten . . .

KLAUS FLEMING (kuin itsekseen):

Vai nyt siis käydä aikoo kimppuhumme
se tuhatpäinen perkele! No hyvä,
ma olen valmis . . . (kovaa) Vouti, jatkakaa!

ABR. MELKIORINPOIKA:

Kun Tukholmasta tuonoin ilkkalaiset . . .

KLAUS FLEMING (sävähtäen):

Häh? ilkkalaiset! Se on siis Ilkka, häh?
se taivaan lintu, hiiden poutahaukka,
jonk' oisin kuoppatorniin heittää voinut,
se on siis hän, ken heitä johdattaa?

ABR. MELKIORINPOIKA:

Hän luvan kapinaan toi herttualta . . .

KLAUS FLEMING:

Se lempo pääs siis herttu Kaarlen luo —
ja Kaarle aseenaan nyt häntä käyttää!
Mut minä näytän heille, piru vie,
kuink' käypi sen, ken vastaan kuningasta
tääll' uskaltaapi nousta!

ABR. MELKIORINPOIKA:

Parvittain
levinnyt nuijapäit' on yli maan
ja Hämeessä ja Savon puolellakin
he nostaa kansaa julkikapinaan ..

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Siis koko Suomen kansa kapinaanko?

KLAUS FLEMING (hämmästyen):

Hm, se on suuri tuuma tosiaankin!
Sit' en ma heistä olis uskonut.
(itseksseen) Ja Ilkka johtaa .. uni helvetin
siis koko kauhussansa toteutuu!

KNUT KURKI:

Ja juuri nyt, kun vihdoin ryssäin haltuun
ois heitettävä vanha Käkisalmi!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kuin itseks-
seen):

Ja kaikki maksaa, maksaa!

KLAUS FLEMING (tiuskasten):

Käskyä

ma olen noudattanut kuninkaani.

Ja kukas perhana se huovit syöttää,
jos sit' ei moukat tee?

KNUT KURKI:

Hm, totta kyllä, —
mut jousi liiaks pingoitettu taittuu.

KLAUS FLEMING:

Se taittukoon, mut syytön olen minä;
ma seuraan käskyä vain Sigismundin
ja teen kuin vaatii hyöty valtakunnan.

KNUT KURKI:

Mut kansan kurjuutta ja nälkäähän
ei tunne kuningas . . se kuuluis teille,
jonk' on hän tehnyt käskynhaltijaksi,
näist' asioista tiedot hälle antaa.

KLAUS FLEMING:

Taas opettaa te meitä tahdotte
 kuin oisitte te riikin valtaneuvos;
 mut marskina ma teitä käsken nyt:
 jo huomenna, kun aamu sarastaa,
 te olkaa huoveinenne lähtövalmis!

KNUT KURKI (kumartaen):

Kun on se käsky mulle marskiltani,
 ma olen valmis.

KLAUS FLEMING:

Hyvä on. (voudille) Ja missä
 siis yhtyy nuijajoukko?

ABR. MELKIORINPOIKA:

Nokialla

he kaikki yhtyis . . sieltä suoristaan
 he marssii tänne, kohti Turunlinnaa.

KLAUS FLEMING (naurahtaen):

Vai kohti Turkua siis aikoo moukat!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Vai tulla Turkuun, linnan valloittaa?

ABR. MELKIORINPOIKA:

Niin, toiset Kaarle hertun käskyn jälkeen
kun marssii itäänpäin ja Käkisalmen
Venäjän tsaarin haltuun luovuttaa.

KLAUS FLEMING:

Häh? Mitä helvettiä nuijapäillä
on siellä tekemistä?

ABR. MELKIORINPOIKA:

Taivas ties,
mut niin on tuuma... toiset tänne rientää
ja marskin vangitsee ja Turunlinnan
näin hertun haltuun saattaa — taikka myös
Jerusaleminkin lailla hävittää.

KLAUS FLEMING (hymähtäen):

Ei kiveä siis kiven päälle jäis!

ABR. MELKIORINPOIKA:

Jos muuten ei, niin vaikka kynsin, hampain
he työnsä täyttää, semmoinen on uhka.

KLAUS FLEMING (kuten äsken):

Vai semmoinen on uhka! (ankarasti) Silloin mun
siis heidät lyödä täytyy, että siellä

ei laula kukko koko Pohjanmaalla
ja muualtakin loppuu kaakatus!

KNUT KURKI:

Täm' on jo veljessotaa, marski Fleming,
ei toki sotaa tahdo kuningas.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ja varat meill' ei riitä moiseen retkeen.

KLAUS FLEMING (ärjästen):

Vai eivät riitä? Taaskos, vanha saita,
sa tahdot suututtaa sun esivaltas?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Tään tiedon antamahan velkapää
ma olen linnanhaltijana, marski.

KLAUS FLEMING (kuten äsken):

Ja lyömään moukat velkapää ma olen
maan käskynhaltijana, kuuletkos?
Sa varat hanki vaikka helvetistä,
se mulle kuulu ei. Mut lempo soi,
jo huomisaamuna mun huovijoukon
on valmiin' oltava. (mietti) Hm, tuhannen
ja viisisataa miestä eväinensä,

tai annan huovien ma tyhjentää
 sun omat kirstus, vanha kitsuri!

(Pentti Söyringinpoika yrittää sanoa jotakin, vaan marski pol-
 kaisee jalkaa ärjästen)

Ei yhtä ääntä enää, Pentti Juusten,
 tai vie sun elävältä perkele!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (hetkisen vaiti-
 olon jälkeen):

Mut, jalo marski, huomauttaa mun suokaa:
 on huomispäivä joulun aaton aatto!

KLAUS FLEMING:

Hm, kahdeskymmenes ja kolmas, niin --
 no, se ei estä meitä, hyöty maan
 ja valtakunnan kun sen kerran vaatii.

Siis huomispäiväks kaikki valmihiksi!

(Toisten vaietessa kävelee marski hetken edestakaisin, kunnes
 seisautuu vouden eteen).

Te, vouti, jätte huomispäiväks linnaan
 ja meille seuraa teette Nokialle,
 jos ehkä oppahaks ois teitä tarvis.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Ma kiitän kunniasta, marski Fleming;
 jos moukat ehkä suostuis sovintoon,
 vois heiltä pantiks ottaa päälliköt
 ja linnaleirist' antaa armahdusta?

KNUT KURKI:

Se oiskin parhain päätös retkellemme.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut lunnaita he sentään maksaa sais!

KLAUS FLEMING:

Niin, *jos* he pantiks antaa päällikkönsä,
ma heidät armahdan. Mut viekasmielin
en heidän pettää meitä salli, en.
Ma valan kuninkaalle tehnyt olen,
ett' on hän hallitseva maassa tässä
niin kauvan kuin on valta Flemingillä.
Ja vaikka johtais heitä herttu itse,
jok' aikonee kai tänne yhtä-aikaa . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ei pääse talvella hän laivastollaan.

KLAUS FLEMING:

Niin, se on totta, varsin totta, Juusten —
(Juusten, joka usein nuuskaa, tarjoaa marskille)
mut siks on lyötävät nää nuijapäät
nyt heti kohta, juuri siksi, Juusten!

KNUT KURKI:

Lie paras mennä kautta Anolan
ja mukaan ottaa Aksel huovinsa?

KLAUS FLEMING (katsoen epäilevästi Kurkeen):

Niin, Aksel huovinensa, vallan oikein,
mut viestin hälle itse viedä saatte.
Ma, Laukon herra, kuljen suoraa tietä,
en kautta Anolan. Ja nyt, kun kaikki
on matkaan järjestetty, toisten luo
myös käydä voimme. (puoli-ääneen) Hm, niin, herttua
ei pääse laivastolla talvis-aikaan —
sep' on kuin ois se sallimuksen tahto!

KNUT KURKI:

Mut Herra voimakkaankin hallitsee!

KLAUS FLEMING (kääntyen äkkiä Kurjen eteen):

Sen saamme nähdä, Kurki! Oikeuden
ma olen luullut aina voittavan.

KNUT KURKI:

Mut oikeutt' on monenlaista, marski.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Vaan laissa olla täytyy oikeuden . . .

KLAUS FLEMING:

Hm, oikeus on monenlaista, Kurki;
ja laissa? niin, mut ken se säätää lain?
Ne, joill' on valta maassa, säätää lait
ja laithan ovat muuttuvaiset nekin.
Se mikä tänään laissa kielletään,
jo huomenn' ehkä laissa käsketään.
Vaan hiiteen arvelut, ne veltostuttaa —
ma olen sotilas ja käskyt täytän,
mut oikeudesta vastaa Sigismund!
(menevät perälle).

NELJÄS NÄYTÖS.

Toinen kuvaelma.

(Talonpoikain leiripaikka Nokian kartanossa Emäkosken rannalla. Luonto on talviasussa; taka-alan muodostaa korkeampi metsäinen ylänkö, jolla näkyy leirin merkkejä: vaatteita puihin ripustettuina, tapparoita, keihäitä y. m. sekä lopummalla näytöstä pieniä nuotiovalkeita puitten lomasta. Etualan erottaa taka-alasta Nokian virta, jonka yli on tehty yksinkertainen puusilta. Vasemmalla vanhan aikainen Matti Kruusin omistama talo; oikealla matalampia ulkokuoneita.)

Esiripun noustessa ovat sillan korvassa vahteina *Pentti Piri* ja *Perttu Palo* istuen kumpikin kivellänsä, tapparat vieressään.)

PIRI (haukotellen):

Voi saakeli, kun mua raukaisee!

PALO:

Ja mua janottaa niin vietävästi!

PIRI (nauraen):

Vaikk' aina olvelle sa häiset, ruoja,
niin se vain janottaa. Kas, tuoss' on koski,
juo vettä vaihteheksi janoos kerran.

PALO:

Vai vettä? (sylkäisee) Ptui, mut jos ois simamettä, niin köyhä saatana saisi humalan.

PIRI:

Sa koko matkan olet juonut, mies,
ja muutkin juomaan saanut; hiisi vie,
jos tässä ois kaikki, mik' on juotu tiellä,
niin rikkaat oltaisiin kuin porvarit.

PALO (nauraen):

Ma olen juonut, minä; kullakin
on omat intohimot, Pentti veikko:
ma joutessani juon ja Kontsas syöpi,
mut sinä vintiö vain rakastelet.

PIRI (samoin):

Kas, naiset huoleen kuolis, miehet heiltä
kun viedään vuotehelta, siksi täytyy
mun heitä lohdutella.

PALO:

Sinun laillas, —
häh, kuules, Pentti, tytön vaiko pojan
(supattaen) sa tullessamme Mattilassa teit?

PIRI:

Häpeä itseäsi, juopporatti!

PALO:

Aä, miehet sotaan, naiset kirkkohon —
vai kuinka Pentti?

PIRI:

Pidä suusi, houkka!
Vaikk' on nyt päivä taisteltuna tässä
kuin villit hurtat — — — —

PALO:

Mekö taistelleet?

PIRI:

No, joll'ei me, niin toiset kuitenkin —

PALO:

Ma ammuin harakoille sarven tyhjäksi! (nauraa).

PIRI:

Sun kerran piru, jok' kieltäs soitat
kuin ois se tuulimylly

PALO:

Niin, ma soitan —
 nääs taistelussa en ma kieltä käytä,
 vaan myhky-nuijaa . . . siksi säästyy kieli
 näin iltapuhteheksi. Lempo vie,
 kuin onkin kylmä tänään.

PIRI:

Tähti kirkas
 on kohta taivas . . . katsos, yksi putos!
 (byräilee) »Tähti se taivaalla kirkkaana lens,
 se pyöri kuin pyssyn luoti kedolla,
 mut surun päiviä viettämään
 on tämä poika vielä liian nuori».

PALO:

Olethan, Pentti, haavetuulellasi!

PIRI:

On tänään vanhan vuoden viime päivä
 ja huomis-aamu uuden vuoden alkaa —
 (huokaisee) jos tietäs vain, ken meistä senkin elää?

PALO:

Niin, niin, ei tiedä kukaan täällä kuolemaansa,
 kuin varas yöllä yllättää se meidät.
 Mut toivo, Pentti, nyt kun voiton saimme.

P I R I :

Vai voiton saimme mielestäsi me?

P A L O :

No, joll'ei voittoa, niin kuitenkin
ei toki tappiota: metsän laitaan
pääs pakoon jalkaväki, monta heistä
jäi järven iljangelle; avantoon
ma työnsin huutamasta kymmenkunnan.

P I R I :

Hyi, saakeli, ja juoman meiltä tärvää!

P A L O :

Ken näihin aikoihin vettä juo, on hullu!

P I R I :

Mut Ilkka juo . . ei huoli olta Jaakko.

P A L O :

Se hullu mies . . ja sikspä tuonoin sattui,
ett' tuopissaan hän näki ihmisluita.

P I R I :

On olleet harhanäkyjä ne vain —
mut juttus pöyristyttää . . haukut Ilkkaa
kuin hurja koira hyvää isäntäänsä; —
hän meistä parhain on ja viisahin.

PALO:

Sen lempo tietää, kuka viisain on:
 tuo Kontsas uskon-villissään hän sentään
 on lysti haastattaa ja nauraa taitaa,
 kun hälle hauskaa kertoo . . . Ilkka taas
 hän miettii vain ja yksin käy ja miettii
 ja piru tietköön, ei hän kuule e'es,
 jos kerrot hälle kuinka kummat kaskut.

PIRI:

On Ilkka päällikkömme . . . retken onni
 se häntä painostaa . . . Jos marski voittaa . . .
 niin hältä putoo ensimmäissä pää —
 ken suurta hautoo, siltä tyrtyy nauru.

PALO:

Hm, kai niin se lie . . . ja suurethan ne on
 nää meidän hankkehet; mut hiisi vie,
 vain mieli iloinen se voiton antaa —
 siks täytyy juoda, nauraa, laulaa meidän.

PIRI:

No, laula sitten!

PALO (lyö kätensä Pirin olka-
 päille):

Kahden laulakaamme!

(laulavat iloisesti) »Ja Kyröst' oli poikaa kymmenen

huraamme pois, huraa,
ja silmist' ei vuotanut kyynelehet,
sun konsaturiiatu rallalalei!

PIRI (jatkaa):

»Ja tyttöjä mull' oli polvella kaks,
huraamme pois, huraa,
ja illalla käytiin me rakkaammaks,
sun konsaturiiatu rallalalei!»

PALO:

Niin, ilohan se miehen sotaan vie!

PIRI (nauraen):

Vai siksi mukaan läksit sinä, Perttu!

PALO:

En vallan siksikään, sen tiedät kyllä;
mut eihän itse Herra Kiesuskaan
voi meitä enkeleiksi tehdä, eihän?

PIRI (nauraen):

Ei enkeleiksi, mutta ihmiseksi
hän ehkä tehdä voisi sinutkin!
Mut riittää leikinteko . . Jaakko Ilkkaa
et saa sa soimata, se muista, mies;
nääs sinä itseäsi mietit vain —

PALO:

Ja entäs sinä?

PIRI:

Minä ehkä myös —
mut Ilkka mieltii kaikkia ja kansaa;
siks olet rinnallansa halpa sinä
ja minä pieni, siksi kuolemaankin
ma häntä seuraan.

PALO:

Sen teen minäkin —
(rehevästi) ei petä ystäväänsä Palon Perttu.

PIRI:

Sen uskon kyllä; mutta tullessamme
jo miesten kesken murinaa ma kuulin —

PALO:

Vai kuulit murinaa ja mistä sitten?

PIRI:

Niin, miesten kesken Ilkkaa soimattiin,
kun ei hän kylläks meidän ryöstää anna
ja järjestystä joukoltamme vaatii.

PALO:

Vai sillä lailla . . nytkös ollaan siis
jo tultu siihen asti! Mutta lempo
hän vaatiikin jo liikaa meiltä, Ilkka;
ken tänään tiedä ei, jos hengetönnä
ja koiran ruokana jo huomenn' on,
se tahtoo nauttia ja ryöstää sen,
mi häntä miellyttää . . . En, saakeliste,
ma lähde sotaan vuoksi vieraiden,
jos en ma juoda saa ja hauskutella!

PIRI (itseksensä):

Niin vallan hullua ei haasta hän.

PALO:

Ja ryöstämäänhän tänne lähdettiinkin;
miss' aatelit ja rikkaat tavattais,
ne pakoon lyötäis, talot poltettaisiin
ja liiat ryöstettäisiin heiltä pois,
ett' itse tuntea he kerran sais,
mit' onpi köyhyys, kurjuus, tosi nälkä!

PIRI:

Tuo kaikk' on totta, Perttu; mutta Jaakko
hän retkeämme toisin silmin katsoo:
hän rikkailt' ottais, antais köyhilleen

ja omaisuutta maassa tasailis
ja Klaun jos lyödyks sais hän meidän kautta,
niin koittais meille uusi onnen päivä.

PALO:

Niin, semmoinen ol' alkuansa tuuma,
mut se on unta, aamupuhteen unta —
(kiukkuisasti) ja miks hän säästi sitten Liuksialan?
Se monen mieltä tuiki katkerointi.

PIRI:

Mut Pouttu lähteissämme sanoi näin:
Kun siellä on leski Eerik kuninkaan,
ja häll' on poika, prinssi Kustaa, niin — — —

PALO:

Ja joka kulkurina maita kiertää? (nauraa)

PIRI:

Mut poika sentään on hän kuninkaan.

PALO:

Mut mitä perhanaa hän meihin kuuluu?

PIRI (hiljaa):

Näät prinssi Kustaa rahvaan mieltä on,
ja kansaa (rykäsee) opettain hän maita kiertää.

PALO:

Ahaa, vai sillä lailla!

PIRI (kuten äsken):

Prinssi mukaan —
ja meidän kautta, Perttu, ymmärrätkös?

PALO:

Jo hiukan hämärtää; siis meidän kautta
vois prinssi nousta ruhtinaaksi maassa.

PIRI:

Niin miettii Ilkka . . lempo tietköön, mistä
hän kaiken keksii?

PALO:

Mutta herttu Kaarle
ei suostu siihen . . . maan hän itse tahtoo,
mut meillä ensin marskin lyöttäis.

PIRI:

Hjaa,
kas, siinä onkin pulma . . . Mutta prinssi
voi puolellensa arkkipiispan voittaa,
joll' onpi marskin suhteen vanhaa kaunaa,
ja kenpä tietää vaikka Sigismund
myös puoltais prinssiä, jos marski kaatuis.

PALO (lyö otsaansa):

Sa haastathan kuin viisas Salomon --

PIRI:

Tää kaikk' on viisautta Ilkan, huomaa,
ja näitä miettii hän, kun yksin on.

PALO:

Mut meille ei hän tuumiansa kerro --

PIRI:

Ei meille, mutta Kontsahalle kertoo --
ja hän sen mulle haastoi. (Lyö Penttiä olalle)

Perttu hoi,

jos Pouttu Turkuun toisi Aksel Kurjen
ja me taas prinssi Kustaan, häh,
ois uljasta, jos johtais meitä prinssi!

PALO:

Niin, hän on poika Eerik kuninkaan!

PIRI:

Ja nousis ruhtinaaksi meidän kautta . . .

PALO (nauraa):

Ja me taas hänen kautta . . . niinkö meinaat!

PIRI:

Ja mont' on aateloitu moukkaa ennen:
on Kirves, Hevonpää ja Karpalainen
jo kilven saaneet — miks' ei pohjalaiset
siis kelpais heidän rinnallensa, häh?

PALO:

Ja leirivapaus meillä onkin jo —
(ylvästellen) ma knaappi-kilven kyllä osaan kantaa.

PIRI:

Kun vain et jois, sä ruoja, tuolla lailla!

PALO:

Ka, herrathan ne juuri juovat, Perttu!
Mut Herran kuolema, vain röökinöitä
kai sinä sitten naurattaisit, häh!
(lyö polveensa) Ois hempukkata kullan kiiltävää
kai hauska polvellansa kiikutella!
(Mauno tulee rakennuksesta vasemmalla).

PIRI:

Suus kiinni, lurjus, tuolla saapuu Mauno —
ei sanaa hälle tästä.

PALO (hiljaa):

Näitä siis
ei Ilkka keksinyt, vaan sinä.

PIRI:

Vait!

MAUNO (lähestyen):

Kas, täällä värjytte te pakkasessa
ja riitelette lämpimiksi vai? —

PIRI (äreästi):

Tuo Palon Perttuhan se aina alkaa
ja nurkuu, kun ei kylläkseen saa juoda —
ja sitä juutast' aina janottaa!

PALO (samoin):

Mut minkäs lemmon sille minä mahdan —
jos en ma juoda saa, niin palaa suolet
tai tulen hulluks — kumpaakaan en tahdo.

MAUNO:

Mut katsos Ilkkaa, Perttu, hän ei juo —

PALO:

Lie hällä sisälmykset toisellaiset
 kuin sotilaillaan, siks' ei ymmärtäne
 enemmän meitä hän kuin häntä me.

MAUNO:

Mut juoppoja ja ryöväreit' ei kärsi,
 ken aikoo huo Jennusta *kaikille*.

PALO:

Ken miettii kaikkia, ei omiansa,
 on mielest' omiensa hourupäinen.

MAUNO (hämmästyen):

Vai niinkö aattelette myöskin te?

PALO:

En juuri minä, mutta kaikki muut;
 ma tyydyn siihen, jos ma juoda saan,
 kun janottaa, ja Pirin Pentti tuossa
 (nauraa) ei muuta tahdo, kun saa rakastella!

PIRI (äreästi):

Sa pidä suusi, vanha juorukello!

PALO (jatkaen vakavasti):

Mut toiset herrain tahtoo tavaroita,
ei muille suinkaan, ei, vaan itsellensä.
Kun heitä herrat ryösti, omat vain
he ottaa jälleen ryöstäessään näitä.
Kas, semmoisiksi käyvät ihmiset!

MAUNO:

Mut niin ei tuuma alkuansa ollut!

PALO:

Sen piru tiennee, mitä kukin mietti,
kun tarttui nuijahansa; useimmat
kai miettivät jo silloin tällä lailla:
jos herrat itse köyhiks tehtäisiin,
niin totta huomaisivat, lempo vie,
se miltä tuntuu, kun on nälkä e'essä
ja aitat, leipäorret tyhjäksi viety.
Niin mietti kaikki, myönsi Ilkkakin,
kun Kontsahassa retki harkittiin.

MAUNO (syrjään):

Niin, hän on, Herra nähköön, oikeassa!

PALO:

Sa lausu suoraan: näinkö mietittiin?

MAUNO:

Kai lienee ollut sellaisetkin tuumat —
 mut retken määrä oli nostaa kaikki
 ja kansa Flemingistä vapauttaa
 ja marski vangiks ottaa herttualle —
 niin on sit' tarkoittanut Jaakko Ilkka
 ja siihen häll' on järkkymätön usko.

PIRI:

Niin, se on Ilkan usko.

PALO:

Totta kyllä,
 on suuret tuumat hällä retken suhteen,
 kun prinssi Kustaankin hän mukaan tahtois —

MAUNO (syrjään):

Hän tietää senkin! (ääneen) Sillä tahtois Ilkka
 vain marskin säikähyttää, muuta ei.

PALO:

Vai muuta ei, mut se on tuhmaa silloin:
 jos marski lyödään ja jos löytyy prinssi,
 hän olkoon ylimmäinen päällikkömme —
 näät hän on poika Eerik kuninkaan
 ja häll' on oikeus Ruotsin kruunuhunkin.

MAUNO:

Mut näin me noustais vastaan herttuaa,
ja häntä puolustaa me vannottiin!

PALO:

Niin vannottiin, vaan meille palkaksemme,
jos marskista me vapautamme maan,
voi herttu Kaarle antaa oman herran
ja meidän mieleisen kuin prinssi Kustaa.
Mut siks on ryöstettävät rikkahat
ja mahtavat ja aateliset kaikki,
kun kansanmiehiä he vastustaa.

MAUNO:

Mut ryöstöä ei Ilkka salli, ei,
näät prinssi Kustaa pääksi ryöstöjoukon
ei tietten suostuis. Häll' on mieli hellä
ja ruttona hän kammoo riitaakin.

PALO:

Mut jos ei ryöstää saa, niin raukee retki,
ja joukot luopuu, jättää päällikkönsä. —

MAUNO:

Ma sitä pelkään . . viekas Kettunen
se heitä johtaa. Kontsas epäilee,
ett' on hän marskin miehiä ja tänne
on tullut syttämään vain sekaannusta.

PIRI:

Hm, mahdollista, ruotsalaisten kanssa
hän paljon ollut on ja kielen taitaa —
myös salaa kirjoittaa hän kaikenlaista.

PALO:

Kun vain ei kirjoitelle Flemingille?
(Torven ääni kuuluu perältä. Piri ja Palo hypähtävät ylös).

PIRI:

Ken saapuu siellä! Kuului torven ääni!
(Kuuluu hälinää).

MAUNO:

Ja hälinää .. kuin vain ei etuvahdit
ois marski yllättänyt ... (Taas torven ääni).

PALO:

Merkki tuo
on meidän vartijaimme .. kaksi kertaa,
se tietää ystäviä ..

PIRI:

Mutta keitä?

(Perältä tulee Martti Tommola kahden talonpojan saattamana).

PALO (huutaen vastaan):

Ken saapuu sieltä?

ENS. TALONPOIKA (huutaa):

Viesti anolaisten!

PIRI (nauraen):

Vai Kupittaalle kulkijoilta viesti?

(Viesti tulee yli sillan; hänen saattajansa kääntyvät takaisin. Vasemmalla olevan talon ovi avautuu ja ulos tulevat Ilkka sekä Kontsas).

ILKKA (tullen keskemälle):

Kaks kertaa merkkihän on ystäväin —
Kas, Martti Tommola, no terve, veikko!
Kuink' olet tänne joutunut sa, kerro,
ja kuink' on Poutun laita?

TOMMOLA:

Poutun, niin —
ma saatan teille murhesanoman . . .

ILKKA (hätkähtäen):

Häh? Onko surman saanut Pentti Pouttu?

KONTSAS:

Tai lyöty joukko teidän?

ILKKA:

Kerro, Martti!

TOMMOLA:

Viel' elää Pouttu —

KONTSAS:

Kiitos Jumalan!

TOMMOLA:

Mut johtamansa joukko .. se on lyöty —

ILKKA:

Siis teihin suostunut ei Aksel Kurki?

TOMMOLA:

Ei suostunut, vaan viestit vangiks otti
ja heiltä tiedot meistä saatuaan
hän yöllä hyökkäs kimppuun huovinensa
ja ennenkuin ma oikein toinnuinkaan
ol' lyöty joukko .. itse pelastuin
ma hämärissä Sonniniemen metsään.

KONTSAS:

Mut entäs Pouttu?

TOMMOLA:

Tiellä kuulla sain,
ett' oli Kurjen luona Pouttu nähty.

ILKKA:

Siis Kurki lopultakin Poutun vei!

TOMMOLA:

Vei Anolaan ja sieltä Turkuun tietten.

ILKKA (synkästi):

Ja siellä vartoo häntä hirsipuu.

TOMMOLA:

Mut kuink' on laita rautalampelaisten?

ILKKA:

Kai Vilpunpoika kohta palajaa
ja tullessansa Hämeen nostattaapi,
ja miehet Sysmän, Jämsän, Kuhmoisten
taas yhtyy heihin siellä Padasjoella.

TOMMOLA:

Ja heitä johtaa?

ILKKA:

Matti Leinonen.

TOMMOLA:

Siis savolainen, lempo heihin luotti!

ILKKA (naurahtaen vasten tah-
toansa):

No, hullummin kuin teille nyt on käynyt
ei hälle käydä voi . . . ja viesti ties,
ett' ois jo heillä miestä tuhannen.

MAUNO:

On heillä päällikköinä Hulkun Olli
ja Hiisimäeltä kuulu Pekka Holsti.

ILKKA:

Niin, sekin intoamme lisätköön —
ja huomenna se tässä ratkaistaan,
jos me tai marski ottaa Turunlinnan.

TOMMOLA:

Ja miss' on leiri mustan noki-Klaun?

ILKKA (viittaa oikealle):

Jos katsot tästä poikki Pyhäjärven,
näät tulet tuikkavaiset pappilasta;
kas, siell' on marskin leiri . . kirkonmäellä.

TOMMOLA:

Vai kirkonmäellä . . . niin, ma näen kyllä.

ILKKA (miehiin kääntyen iloisesti):

Hei, veikot, murheviesti Tommolan
ei meitä painaa saa . . . ja muistakaa:
on miesten tarpeetonta tietää tästä —
sen kuulla ehtivät he myöhemmin.

TOMMOLA:

Mut vartijat jo aavistavan näytti —

ILKKA:

Voi helvetti! (kääntyen miehiin) Siis sinne rientäkää
ja toisahalle mielet kääntäkää,
ei siedä kuulla he nyt tappioista —
nääät huomispäiväks toivo tarvitaan
ja usko oikeuteen. (Piri, Palo ja Mauno perälle).

TOMMOLA:

Se onko heillä?

ILKKA:

Ma luotan siihen, että on se heillä.

KONTSAS:

Mut käyhän tupaan, Martti, levon tarvis
on sulla varmaan huomispäivää varten.

ILKKA:

Niin, jos sä tapparahan käydä aiot,
on voimat tarpeen; käykää sisään te,
ma tässä varron, kunnes vahdit saapuu.

TOMMOLA:

En pois ma jäädä ai'o ottelusta,
vaan paras lienee saada virkistystä!
(Menee tupaan. Ilkka kävelee mietteissään edestakaisin).

ILKKA:

No, huomenna se vihdoin ratkaistaan!

KONTSAS:

Jo onkin aika tulla päätökseen.

ILKKA:

Ma järjestystä ylläpitää koitan
ja estää juomasta ja ryöstämästä,
mut sentään kumpaistakin hurjapäät
mun tietämättäni he harjoittavat.
En ehdi kaikkialle minäkään.

KONTSAS:

Vain Herran silmä näkee kaikkialle,
siin' olet oikeassa.

ILKKA:

Tutut miehet
on toki luonani ja teihin luotan.
Jos Pouttu vangittiin, on Vilpunpoika
kai joukkoinensa täällä piankin.

KONTSAS:

Vaan huomenna jos voittaa meidät marski?

ILKKA:

Ei hylkää vanha onni Jaakko Ilkkaa.
Mut miss' on vartijat? . . . ma etsin heidät
ja leirin kerran vielä tarkastan.

KONTSAS:

Niin, joka uskoo, sitä auttaa Herra.

(Kontsas menee tupaan. Ilkka lähtee sillan yli perälle, mutta samassa tulee vasemmalta huononnäköinen talonpoika).

VINIKKA (huutaen Ilkan jälkeen):

Hoi, Jaakko Ilkka, mull' ois kysymistä; —
sa voitkos hetken kuulla siukkaa miestä.

ILKKA (kääntyen takaisin):

Kas, Vinikka, sun onko ruokaa tarvis,
kun noin sa raukealta näytät, häh?

(Palaa etualalle).

VINIKKA:

En jaksa enää, Jaakko, rintaa polttaa
ja tässä näin on niinkuin tyhjä malja
ois sinne upotettu . .

ILKKA:

Merkillistä!

Vai tyhjä malja? (naurahtaen) Täytä juutas sitten --
ei tyhjä säkki pysy seisallaan.

VINIKKA:

Niin, sinä naurat, mutta hiisi vie,
myös ruumis mulla on kuin liekiss' oisi,
ja selkäpiitä karmii poltinraudat —
kai tulee huonot ilmat taaskin, Jaakko?

ILKKA (silmäten taivaalle):

On toistaiseksi kirkas taivas vielä.

VINIKKA:

Niin, kirkas on tää kylmä talvi-ilta —
mut huomenna voi olla tuisku jo,

kun luissa, jäsenissä kuumentaa —
ne eivät petä nämä varmat merkit.

ILKKA:

Sit' olen tuntenut jo kolme vuotta,
mut voihkivan et siltä kuullut mun.

VINIKKA:

Sin' olet tahdoltasi luja, Ilkka,
ja enhän vaikerois ma myöskään, en,
joll'ei mun valtais kumma väsymys —
se saattaa kuolemaa mun miettimään.

ILKKA:

On kuolo sodass' aina vahtimassa;
jos sitä peljännet, niin väisty pois!

VINIKKA:

Mut korvissani myöskin siivet huhkaa
ja päätä kiertää niinkuin käärmeet ois.

ILKKA:

Kun väsyttää, niin syö ja yösi makaa —

VINIKKA:

En jaksu seurata ma teitä enää,
vaan kotiin tahdon; lemmon noita tuolla
kai lienee velhonut mun jäsenet.

ILKKA:

Vai on hän täällä taas, se mierolainen!

Jos tauti on, niin on se sallimuksen.

VINIKKA:

Niin, kai se lienee sitten sallimusta, —

(kynsii korvallistaan) mut mikäs *on* se sallimuksen tauti?

ILKKA (nauraa):

Niin, mikä se on, tietköön piru sen,
joll'ei se (raa'asti) vatsa lienee. Syy on sun,
kun sisukses sa turmiolle joit!

VINIKKA:

Vain silloin tällöin pienen humalan,
vain silloin tällöin, Jaakko, sisälmykset
jos lienen turmellut, niin taata voin,
ett' on se syömisestä; Herra tietää,
tok' enemmän ma aina söin kuin join.

ILKKA (naurahtaa):

No, niinpä söit sa sitten tuomios;
mut itsehän sen teit?

VINIKKA (vihastuen):

No, kukas lempo
se sitten syömätönnä olla vois?

ILKKA:

Niin, vastaa siihen, taivaan Herrankin
kun salakähmää syövän kerrotaan.

VINIKKA:

Mut siitä kuolla voi?

ILKKA:

Ja kuolee varmaan —
vain ajankysymys se olla taitaa.

VINIKKA:

Niin kai se lie, mut *milloin* kuolla täytyy,
jos sen vain tietäis?

ILKKA:

Kuolinhetkes itse
sa tiennet parhaiten . . kun aika täyttyy,
niin rukki seisattuu ja kaikki loppuu.

VINIKKA:

Niin, niin se on ja juuri niin, mut sentään
tok' kotipirttiin kuolen mieluummin;
siis laske matkaan minut, kotiin tahdon.

ILKKA:

Ka, tee kuin tahdot: toinen tielle kaatuu
ja toinen vuoteellensa kylmettyy.

(kaivaa povitaskustaan paperiliuskan).

Kas tuoss' on suojakirjas, jonka alla
on Kontsahan ja minun puumerkit,
se ota huomaas, jatka matkoasi
ja vaimolleni, jos hän elää vielä,
vie multa tervehdykset; sano vain:
viel' elää meissä usko oikeuteemme!

VINIKKA (ottaa lipun ja tarkastelee sitä):

Vai täm' on suojakirja? . . kiitos, Jaakko,
mut miksi on tää lippu ruotsalainen?

ILKKA:

Se merkitsee, ett' oot sa siukka mies.

Ja nyt on tuossa ties — ja ruokas kerjää
tai koita syömätt' olla — hyvästi! (kääntyy pois päin).

VINIKKA:

Mut kuules, Jaakko, suo mun varoittaa:
ma paljon murinaa oon kuullut täällä,
kun käyt sä ankaraksi . . .

ILKKA:

Ryöväreille

ma olen ankara . . . ja yksin tein
se roistojoukko joutais seuraksesi.

VINIKKA:

Vois silloin pieneks käydä oma seuras,
kun julmaks, ylpeäks ja ankaraksi
he sua sättii: „leiriin herrojen
jo Ilkka siirtyy, kun ei ryöstää anna,
ja sit' ei tehdä anna siksi hän,
kun itse herraks kerran nousta tahtoo!“

ILKKA (tuijottaa äänetönnä Vinik-
kaan, kunnes lausuu):

Häh, perkelekö kurjan ramman haahmoss'
on tullut kiusaamahan miestä, jonka
elämä haudan partahalle saakka
vain tähtää oikeutta? Kurjempaa
en ivaa kuullut vielä konsanaan
kuin kuulen nyt, kun kuolevainen raukka
mun sättii siitä, etten ryöstää anna
ja tehdä maailmata kurjemmaksi?
Minäkö herraks pyrin, minä, minä, minä,
jok' uhrasin jo kaikki päällä maan,
ett' omatunto vain ja sielu jäi.

VINIKKA:

Ne omattunnotkin on monenlaiset!

ILKKA:

Ne juuri monenlaiset ovatkin
ja juuri siks on oikeus pyhä, siksi
ei herkin vaaka ole kyllin herkkä.
Mut minä uskon, uskon oikeuteen,
ja joll'ei päälläs häilyis kuolon miekka
ja täyttymässä elon mittas ois;
niin tuolle paikalles ma herjauksistas
sun lävistäisin niinkuin korpikonnan.

VINIKKA:

Niin, kaikki uhrasit, mut henkes säästit!

ILKKA (ärjästen):

Pois väisty rietas ruoja silmistäni,
vai kadehditkos multa elämääkin?
Sen toistaiseksi säästi taivaan Herra,
mun halvan kautta joka työnsä täyttää.

VINIKKA (syrjään):

Jumalan kiitos, häll' on usko vielä —
se minulta jo ammuin mennyt on!

(ääneen). Siis kotiin lähden, viestit sulta vien;
mut muista, Jaakko, vehkeet ympärillä
sun vaanii henkeäs!

ILKKA:

Sa korjaa luus —

VINIKKA:

Sen kohta teenkin, mutta joukossas
on Savon miehet ynnä hämäläiset
jo riitaa tehneet meikäläisten kanssa;
jos sun he pettää, mennä henkes voi!

ILKKA:

Jos menee henki, menköön tanterella!

VINIKKA:

Kun henkes antanet, on mittas täys —
ja silloin uskoo sinuun kansa jälleen.
(Lähenevää laulun loilotusta).

ILKKA:

Taas juomaretkiltänsä palaa roistot?

VINIKKA:

Se pilkkalaulu Jaakko Ilkast' on —

ILKKA:

Minusta pilkkalaulu?

VINIKKA:

Sinusta, niin . . .

ja vasta tehty täällä Nokialla.

Nyt ollaan Nokialla, Ilkan Jaakko.

(Ilkka on vaiti. Laulun sanat kuuluvat jo selvään:

„Ilkka ilkeä isäntä,
 pääkero, sininen lakki,
 ei konna tapella tainnut
 eikä sammakko sotia,
 että joi joka kylässä,
 joka knaapin kartanossa“).

ILKKA (kuin itsekseen):

Ja mua tarkoittaa tuo renkutus?

VINIKKA:

Sinua, Ilkka; semmoinen on joukkos!

ILKKA (ei vastaa mitään, seisoo
 mietteissään).

VINIKKA:

Huh, kuin on kylmä tämä talvi-ilta —

(Ilkka seisoo yhä tuijottaen eteensä).

Nyt on jo myöhä, hyväst', Ilkan Jaakko!

(Lähtee verkalleen perälle. Seisahtuu sillalle).

Hän onko hullu vaiko vanha kettu?

mut jompikumpi kumminkin hän on.

(Poistuu. Loilotusta. Sitten äänettömyys).

ILKKA (yksin):

Niin, hälle myöhä . . mulle selvä päivä,
mut talvi kylmä meille molemmille.
„Nyt ollaan Nokialla, Ilkan Jaakko“,
niin sanoi hän — ja mua pilkkalaulu
siis tarkoittaa.

Vai korpisammakko
ja pelkuri ma heistä olen siis?
Mut huomenna he nähdä saavat, ken —
Tai ei . . . me ollaan Nokialla . . musta seinä,
johonka toisten heikkous heijastuu,
se olen minä heille . . minä siis
myös mustaks maalataan ja juomariksi;
ja nää on ystäviä? — Petä ei
tok' omat kumppalit? Mut kuitenkin,
jos on tää heistä pelkkä ryöstöretki
ja ajan hauskus, kun mulle se
on pyhä taisto e'estä oikeuden,
niin taivas tietää, kuinka meidän käy?
En tahdo päänä olla ryövärein,
vaan turvaan oikeuden ma kansan tahdon —
siis tietä suoraa käyn mä edelleen
ja usko oikeaan mun johtakoon!

(Oikealta melua, joka nopeasti lähenee ja näyttämölle ryntää
puolikymmentä humalaista talonpoikaa riidellen keskenään).

Yhdellä heistä on kädessä suuri hopeapikari).

No, joko taas on käyty ryöstämässä
ja ohran jyvä luomen alle saatu?

ENS. TALONPOIKA (nikotellen):

Vain pistäydyttiin tuolla Virpelässä...

ILKKA:

Ja mistä on tuo hopeainen malja!

TOINEN TALONP.:

Niin tuoko pikari?.. Ka, Virpelästä
ma otin hyllyltä sen lähtiessä...

ENS. TALONP.:

Ei, se on valhe... ihan ilmivalhe,
minähän kaapista sen tempasin!

KOLMAS TALONP.:

Hän valhettelee viinapäissään, Ilkka,
tuon maljan minä löysin, vaikka hän
sen multa ryösti... tiellä tullessamme...

ILKKA:

Se anna tänne, että nähdä saan (ottaa pikarin),
siis *kenen* on tää hopeainen malja?

ENS. TALONP.:

No, se on minun!

TOINEN TALONP.:

Ei, vaan minun!

KOLMAS TALONP.:

Eipäs,
kun minä seinän luota löysin sen!

NELJÄS TALONP.:

Siis on se yhteinen... ja meille kuuluu.

ILKKA:

Vait, sinä siellä! ... Meille ei se kuulu,
kun ryöstön kieltänyt mä jyrkäst' olen —
vaan on se saatettava sille jälleen,
jolt' oot sen ottanut ... se hänen on.

KOLMAS TALONP.:

Mut hän on kuollut taikka pakosalla —
se talo vallan oli isännättä.

ILKKA:

Ja kenen luvalla te uskalsitte?

ENS. TALONP.:

On sodan oikeus aina väkivalta —
ja jok' ei ottaa tohdi, ilman jää.

ILKKA:

Vai niin sa mietit, kun me oikeutta
 on juuri lähdettykin hankkimaan.
 Siis näät sa nyt: voi joskus niinkin käydä,
 ett' ottaja se juuri ilman jää! (menee sillalle päin).
 Tää malja omaisuutt' on ryöstettyä,
 siis ei se meille kuulu kellenkään,
 mut kosk' on kuollut se, jonk' on se oma
 ja sit' ei hälle toimittaa voi jälleen,
 niin tuolta huiman kosken kurimosta
 sen onkikoon, ken teistä ahnain on.
 (heittää maljan koskeen, kääntyy miehiin jälleen)

Kas, niin käy sille, joka toisen omaan
 kätensä kurkottaa . . se muistakaa,
 te, jotka vastoin kovaa kieltoani
 vain ryövääte ja juotte, mellastatte
 ja pilkkalaulujanne loilotatte.
 Nyt menkää, minne haluatte, miehet,
 ma etsin tänne leirin vartijat.

(Menee sillan yli perälle. Miehet jäävät ällistyneinä paikoilleen, katsellen ensin poistuvaa Ilkkaa, sitten toisiansa).

ENS. TALONP. (kumppaleihinsa kääntyen):

No, mitäs sanotte nyt, kumppalit?

KOLMAS TALONP.:

Hän käypi kummaksi ja omituiseks
 jo Ilkkaparka; kuka maljan kalliin

voi tuolla lailla kosken kuohuun heittää,
on minun mielestäni hourupäinen.

ENS. TALONP. (toiselle talonpojalle):

Vaan kukas perhana sun käskikin
sen hälle antaa! Se on oma syys.

TOINEN TALONP. (kynsii korvallis-
taan):

Ka, enhän lempoa mä sentään luullut
noin tuittupääksi enkä kiukkuseksi!

KETTUNEN (tulee oikealta):

No, mitäs miehet täällä miettii, häh?
(Miehet ovat nolostuksesta hetken äänettöminä)

ENS. TALONP.:

Tuo Ilkka lempohan se kepposet
sai meille tehdä...

TOINEN TALONP.:

Maljan hopeaisen,
jonk' otin saalihiksi Virpelästä,
hän viskas tuonne kosken kurimoon.

KETTUNEN:

Ja miksi viskas?

KOLMAS TALONP.:

Ryöstää ei hän meidän
nyt muka salli enää.

KETTUNEN (nauraa):

Pyhimys!

Ei sallis meidän ryöstää, vaikka toiset
on tavaroita koonneet kuormat täyteen!

TOINEN TALONP.:

Ja lisäksi haukkui meitä juomareiksi —

KETTUNEN (kuten äsken):

Vaikk' omat kumppalinsa juuri juovat —
se Palokaan ei selvää päivää nää!

ENS. TALONP.:

Niin, se on totta . . omiaan hän puoltaa,
vaan meille kohta syytää kiukkuansa
kuin oltaisiin me huonommat kuin toiset.

KETTUNEN:

Me savolaiset, niin, — on vanha juttu,
ett'eivät rinnallensa päästäis meitä
ne Pohjan miehet . .

KOLMAS TALONP.:

Eikä meitä liioin —
 ja vaikk' on asiamme yhteinen
 ja Hämeen herroja he ryöstää täällä,
 niin meille sittenkin vain kopeillaan.

KETTUNEN:

En tiedä kopeilleeko täällä muutkin,
 mut Ilkka sortaa meitä.

ENS. TALONP.:

Kontsas myös
 ja Pirit, Palot, Maunohuovikin,
 jok' onkin vävypoika Ilkan, tietten
 käy heidän asioita.

TOINEN TALONP.:

Piru vie,
 kun ollenkaan me heihin yhdyttiin!

ENS. TALONP.:

Ois itsekin me aatelista täällä
 kai loppu tehty .. Hämeen kartanot
 ois itse puhdistettu ...

KETTUNEN:

Oikein haastat . .
ja Pohjan miehetkin jo keskenään
on kinaan joutuneet ja Ilkkaa sättii —

ENS. TALONP.:

Vai Pohjan miehetkin? Ja mistä syystä!

KETTUNEN:

Sen lempo tietää, kai jo epäilee
he retkeänsä itsekin ja katuu,
ett' ollenkaan he rajoiltansa loittos.

ENS. TALONP.:

Vai katuvat jo hekin? . .

KETTUNEN:

Katuvat —
kun vangit kertoi heille äskettäin,
ett' tykit huomenna jo Nokialle
saa avuks ratsuväelle Noki-Klaus,
niin silloin mietteihin jo miehet vaipui.

TOINEN TALONP.:

Vai tykitkin saa meitä vastaan marski —
mut siihen leikkiin vain en lähde minä.

KETTUNEN:

Ken hyötymättä hengenvaaraan käy,
 on päbkähullu. Itse toimikaamme,
 niin itse hyödyn saamme. (syrjään) Minä jaan —
 (Ilkka näkyy perällä Palon, Pirin ja Maunon seurassa).

Vait! Tuolla tullaan. Kuules, Kukkonen,
 mist' otit maljan, jonka koskeen tuonne
 juur' Ilkka viskas?

TOINEN TALONP.:

Tuolta Virpelästä.

KETTUNEN:

Se hyvä. Puhevuoro mulle suokaa —
 (itseksseen) hän siksi saatava on täältä pois,
 kun saapuu marskin rauhanairueet.
 (Ilkka seuralaisineen tulee etualalle. Kontsas samassa tuvasta).

ILKKA (kumppaneilleen):

Kas niin, kun vahtivaihto yöks' on tehty
 ja etuvartijat on paikoillansa,
 niin levätkäämme aamunkoittoon asti!
 Mut humalasta taikka räyhinästä
 ken yöllä tavataan, hän varokoon,
 ettei hän kaulahans' saa hirttonuoraa.
 (tyytymättömyyttä miesten kesken)

Häh, mitä murisette siellä, miehet?
 Ett' olen liiaks ankarako teille?
 Mut huomispäivä hengentärkki on:
 se juuri ratkaisee, jos ensi vuonna
 me viljan pelloitamme puida saamme
 tai Turun kuoppatornin kammioissa
 kuin kurjet kuollaan nälkäkuolon kautta;
 se ratkaisee, jos oikeus elää maassa
 ja talonpoika turvaa nauttii lain
 tai jos hän onkin luontokappaleita
 ja leikkikalu kuulun Noki-Klaun.

KETTUNEN (astuen teeskentelevästi
 esille):

Niin, huomispäivä kai sen ratkaisee,
 jos elää laki taikka ryöstövalta;
 mut ehkä oikeutta jo tänäänkin
 sun kauttas saada voisi syyttömät?

ILKKA:

Sit' ovat multa aina saaneet he —
 siis kelle teistä väärin tehty on?

KETTUNEN:

Kas, tuolla tullessani vastakkain
 sai äsken Virpeläinen vaikeroiden,
 ett' ovat rosvot vieneet maljan hältä,
 niin, hopeaisen, kalliin maljan.

ILKKA (ymmällä):

Häh?

Ja kuka vaikeroi?

KETTUNEN:

Ka, Virpeläinen,
se sama, jolt' on malja varastettu.

ILKKA (kääntyen toisiin):

Ei, hän on kuollut!

KETTUNEN:

Kuka?

ILKKA:

Virpeläinen.

KETTUNEN:

Ei suinkaan kuollut vaikeroi ja noidu —
ja tämä kiros, että seinät kaikui.

ILKKA (miehille):

Mut joku teistä hänet kuolleeks väitti?

ENS. TALONP.:

Ka, lempo tietköön enää mistään mitään,
jos haudastansa nousee kuolleetkin; —

mut renki kertoi niin ja autio
ja tyhjä tullessamme oli pirtti
ja kun ei nähty, kuultu isäntää,
niin . . .

ILKKA (kiivaasti):

— — sinä hengen hältä valhettelit
ja tekoon tuonoiseen sait minut sillä!
Ma oonkos pääksi pantu ryövärein
ja avosuiden, valhekielisten,
jotk' erota ei oikeasta väärää?
Ja kaltaiseksenneko minutkin
te tässä tekisitte? piru vie,
näin joudunhan ma ryöväriksi itse!
Mut sitä mainetta en tahdo ma,
vaan välin suoraks kanssa Virpeläisen
viel' ennen aamua ma tahdon laittaa.

KETTUNEN:

Ja miks' ei kohta, että tyyntyy hän.

ILKKA:

Mut jos on matka sinne pitkäkin?

KETTUNEN:

Se näkyy tästä . . . tuolla vaaran alla —
ja Mauno kyllä sinne tietää tien.

ILKKA:

Se lienee selvintä . . siis, Kontsas veikko
ja sinä Mauno, tulkaa . . . pian jälleen
me palajamme . . väärytt' en ma kärsi.

(Ilkka, Kontsas ja Mauno menevät oikealle).

KETTUNEN (hetken vaitiolon jäl-
keen):

No, miehet, tuommoinenko omatunto
se sodat johtaa? Tuolla tuittupää
hän rientää jo . . ja mua kohta uskoi
ja öiseen aikaan läksi leiriltänsä —
hän onko mielestänne täysipäinen?

TOINEN TALONP.:

Vaan mitä hemmettiä? Kettunen,
sinähän valhettelit hälle, kelmi:
nääs Virpeläinen sittenkin on kuollut.

KETTUNEN (nauraen):

Niin teinkin . . teille tahdoin näyttää vain,
ett' on jo aika meidän järkiin tulla
ja päättää: käymmekö me kuolemaan
tuon houkan jäljessä vai pystyn teemme
ja kotipelloillemme palajamme —
nääs eihän meille enemp' entistään
lie kuormaa lisännytkään Noki-Klaus?

ENS. TALONP.:

No, onhan sekin totta, mutta näinkös
se sitten Ilkka yksin jätettäis?

TOINEN TALONP. (Pirin ja Palon puo-
leen kääntyen):

Ja mik' on teidän mieli Ilkkaisesta?

PALO:

Hm, hän on kumppali ja päällikköni.

TOINEN TALONP.:

Mut onhan teistäkin hän kummallinen?

PALO:

Ei sotaa tällä lailla ennen käyty.

KETTUNEN:

Ja entäs Piri?

PIRI:

Kumppali on Ilkka.

KETTUNEN:

Niin on, mut päällikkönä minkälainen?

PIRI:

Ma sanon niinkuin Palon Perttukin,
ei sotaa ennen tällä lailla käyty.

KETTUNEN:

Siis tätä sotaa mieluisampi teistä
on sovinto, vaikk' ois se laihakin.
(Kimeä vihellys kuuluu).

PALO (hätkähtäen):

Se oli merkki etuvartijoilta!

PIRI:

Ja yksi kerta . . vieraita se tietää.

ENS. TALONP.:

Jos hyökkää salaa niskahamme marski?

KETTUNEN (vieikkaasti):

Ss, hiljaa miehet, vangeiltamme tuolla
sain tietää, että rauhaa tarjoo marski.

ENS. TALONP.:

Vai tarjoo marski rauhaa meille?

KETTUNEN:

Tarjoo —

ja airueet kai siellä juuri saapuu;
siks pois ma tahdoin Kontsahan ja Ilkan
ja valhettelin . . .

PALO (syrjään):

Savon orvaskettu,
kun vain et kerran kävis itse ansaan!

PIRI:

Ptui, lempo, juoniasi, repolainen!

(Knut Kurki ja vouti Abraham Melkiorinpoika muutamain talonpoikain saattamana näkyvät tulevan perällä).

KETTUNEN:

Kas tuolla saapuukin jo airueet.

TOINEN TALONP.:

Mut jospa Ilkka tänne itse ehtii?

KETTUNEN:

Ei ehdi, ei . . . mut jos hän ehtis, silloin
hän laihaa nahkoansa varokoon!

(Airueet seuraajinensa tulevat etualalle).

KNUT KURKI (tervehtäen):

Jumalan rauhaa teille meidän kautta
Klaus Fleming, Suomen käskijä ja marski,
nyt toivottaa ja tätä veljessotaa
hän tahtois tau'ottaa, kun viel' on aika . .
ma olen Laukon Kurki . . .

PIRI:

Teit' en tunne.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Mut minut, voutisi kai tunnet, Piri?

PIRI:

Niin, Melkersonin tunnen.

PALO:

Minä en,
mut nähnyt kyllä olen — kumpaisenkin

KETTUNEN (kielevästi):

Ma, jalot herrat, tunsin kohta teidät;
nää täss' on pohjalaiset, Palo, Piri,
tää Kukkonen taas Hämeen mies ja minä,
min' olen savolainen, Kettunen.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Ja miss' on Ilkka sekä Yrjö Kontsas?

KETTUNEN:

Niin, nekö? Mitäs heistä . . heille sattui
juur' asioita tuonne naapuriin.
Mut muuten sota meill' on yhteinen
ja rauhastakin neuvotella tässä
siis voimme ilman heitä. Meitä paitse
ei Ilkka sotaa jatkaa voi ja siksi . . .

ABR. MELKIORINPOIKA (Kurjelle):

He on siis poissa. Sitä paremp' on
se meidän asialle. Puhukaa!

KURKI (voudille):

Niin, vapaamminhan käypi puhe näin.
(miehille) Siis: marski Fleming tähän veljessotaan
on kyllästynyt, rauhaa tarjoo teille
ja linnaleiristä ja veroistanne
hän teitä armahtaa . . . muut riidat kaikki
jää ratkaistavaks itse kuninkaan,
kun keväämmällä Ruotsiin saapuu hän,
jos —

PIRI:

Linnaleiristä hän vapauttaa
ei meitä voi, kun ennestänsä vapaa
on siitä Pohjanmaa.

KURKI:

Ja verot uudet
hän antaa anteeks teille.

PALO:

Laittomat
ne ovat olleetkin jo alkuansa.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Te elkää turhaa ylvästelkö, miehet,
vaan harkitkaa ja kotiin kääntykää,
kun rauhaa tarjoo teille riikin marski,
jonk' onpi sotajoukot valtakunnan
ja puolellansa itse Sigismund.

PIRI:

Niin, häll' on sotajoukot, meillä kansa,
ja kumpi taistelussa vihdoin voittaa,
sit' emme vielä tiedä.

KETTUNEN:

Turhaa kinaa,
kun rauhanehdotkin on kuulematta.

TOISET:

Niin, mitkä ovat sitten marskin ehdot?

KURKI:

Vain päällysmiehet Ilkkaisen ja Kontsaan
nyt vaatii armoillensa marski Fleming,
ett' tehdä heille saa hän kuinka tahtoo.

KETTUNEN:

Vai Ilkkaisen ja Kontsahan, ei muita?

KURKI:

Ei.

PALO:

Mutta jospa marski hirttää heidät?

KURKI:

Niin, heidän kohtalosta päättää marski,
me emme tiedä.

PIRI:

Kumppali on Ilkka . . .

ABR. MELKIORINPOIKA:

Nyt itse päättäkäätte, sillan luona
me tuolla vastaustanne vartoamme.
(Loittonevat kosken luo. Talonpojat jäävät etualalle).

KETTUNEN:

No miehet, rauhaako vai sotaa, häh?

TOINEN TALONP.:

Ka, rauhan miehiä kai minä olen.

PALO:

Mut kunniattomain ois tämä työtä.

KETTUNEN:

Se onko työtä kunniattomain,
jos säästää kansaa . . .

PIRI:

Mutta pettää sen,
jok' uhrais hengen meidän hyväksemme.

PALO:

Niin juuri, Pentti.

KETTUNEN:

Uhratkoon siis sen,
— nyt juuri siihen onkin tilaisuus —
ja silloin vapahtaa hän meidät täältä
ja pois me päästäisiin. Ma olen valmis.

ENS. TALONP.:

Ja minä myös.

TOINEN TALONP.:

Ja minä.

KOLMAS TALONP.:

Valmis olen.

KETTUNEN:

Mut kuink' on Pirin sekä Palon laita?

PALO (kynsii korvallistaan):

On pirun keksimä tää nahkakauppa:
jos oman pelastaa, niin toisen myy.

KETTUNEN:

Ka, niinhän ain' on tässä maailmassa —
ja ehkä säästää heitä marski Fleming.

PALO:

Mut milläs repolaisen juonin, miehet,
te sitten vangiks ottaisitte heidät?
Ma ainakaan en siinä auta teitä?

PIRI:

En minä myöskään.

KETTUNEN:

Siitä vastaan minä,
kun vain te itse kaupan hyväksytte.

ABR. MELKIORINPOIKA (kääntyen mie-
hiin):

No, miehet, meillä ois jo kiire tielle
ja ratsut vuottaa tuolla metsän luona.

KURKI (samoin sillan luona):

Näin ajan käänteheissä muistakaa:
on talot autiot...

PALO:

Se multa paloi.

KURKI:

Ja lapset, vaimot vartoo teitä siellä.

PIRI:

Jumalan kiitos, viel' on tyttöjäkin!

KURKI:

Mut päälliköt jos meille luovutatte,
niin ryöstötavaratkin pitää saatte.

KETTUNEN:

Ja sehän tässä tärkeint' onkin, häh?
Me valmiit olemme, mut pohjolaiset . . ?

PIRI (Palolle):

No, Perttu?

PALO:

Entäs sinä?

PIRI:

Lempo ties,
mut omituiseksi on hän käynyt, Ilkka,
ja tämä miestä alkaa kyllästyttää,
kun ryöstö kielletään ja juomat loppuu
ja alkaa pakkasetkin tammikuun.

PALO:

Siis myönnyt?

PIRI (mietittyänsä):

Olkoon menneheksi!

(Kurki ja Abr. Melkiorinpoika tulevat etualalle).

KETTUNEN:

No, nyt me kaikki ollaan yhtä mieltä —
ja marskin ehdot hyväksymme siis.

(Oikealla olevan ulkokuoneen päädyn taa ilmestyy, samassa
noita-akka pysähtyen kuulemaan seuraavaa keskustelua).

KURKI:

Ja ennen päivän sarastusta meille
te vangittuna päällikkönne tuotte?

KETTUNEN:

Vain Ilkan sekä Kontsahan, ei muita.

KURKI:

Ne kaksi riittää . . .

ABR. MELKIORINPOIKA:

Mutta Ilkkaa jos
ei marski saa, niin Kontsast' ei hän huoli —
ja silloin raukeaa myös rauhanehdot.

KETTUNEN y. m.:

Me Ilkasta siis kaikki vastoamme!

ABR. MELKIORINPOIKA:

Ja marskin sana käypi meidän kautta.

KURKI:

Siis Herra uudeks vuodeks rauhan suokoon!

KETTUNEN:

Ja rauha teille myöskin, jalot herrat.

(Kurki ja vouti Melkiorinpoika lähtevät, Kettunen yrittää heidän jälkeensä, mutta siitä estää häntä)

KURKI (tehdén epäävän liikkeen):

Me löydämme jo oppaittakin tien!

(Menevät. Miehet seisovat hetken äänettöminä ja noloina).

PIRI:

No, mitäs sanot tästä sinä, Perttu?

PALO:

Mun on kuin itseni ma myönyt oisin.

PIRI:

Ja minun on kuin ilki-alastonna
ma häpykaakkiin oisin köytettynä —
hyi, helvetti, kun suostuin koko kauppaan!

PALO:

Tuo lemmon Kettunen se viekoitteli . .

KETTUNEN (nauraen):

Ja jospa oiskin . . . mua kiittäkää,
ett' tulee retkellemme lysti loppu;
mut leirillä on olta vielä, miehet,
ja tämä kauppa sietää harjakannut.

PALO:

Jos häpeänsä humalaksi jois?

KETTUNEN:

Ja minä laulan Ilkast' uuden laulun.

PIRI:

Sun laulujasi lempo kuunnelkoon!

KETTUNEN:

Ja sitten kerron teille, kuinka me
täss' illan tullen Ilkan nipistämme;
hei veikot, tästä tulee hauska juttu
ja hyvä vanhan vuoden loppupäätös,
kun marski uuden vuoden lahjaks saa
kaks pulskaa pohjolaista! Olta, veikot!

PALO:

Jos saiskin janohonsa haarikan!

(Lähtevät perälle. Piri jää mietteihinsä seisomaan. Palo huomaa sen).

Hoi, Piri veikko, heitä hiiteen huolet,
vai tyttöjenkö luhdit päässäs pyörii?

PIRI:

Suus kiinni, juopporatti!

PALO:

Naisten narri!

Mut tule pois sa täältä pakkasesta.

(Menevät kaulatusten leirille; Palo laulaa: „Kyröst’ oli poikaa kymmenen“ j. n. e.)

NOITA (tulee piilostansa varovasti esille):

Tuo paksu herra oli Melkerson,
se „maitoherra“, Puolan puolikkaita,
ja toinen Kurki, Laukon herra Knut!
Vai ennen uuden päivän sarastusta
ois Klaulle saatettava „lliken“ —
ne herrat kutsuu häntä niin — ja Kontsas!
Mut siitä kirnusta ei tullut voita,
sen takaa korpolaisten vanha noita.
Huh! paljo näin jo, paljo kuulinkin,
mut moista nahkakauppaa viel’ en kuullut,
kun Nokialla päivää vartoessaan

nää roistot kumppalinsa tässä möis,
 Ptui, oli häpy sentään sillä, ken
 kuin kaakin-puuhun sanoi joutuneensa.
 Mut Ilkan Jaakkoa te ette saa,
 vaikk' kaikki Savon ketut johtais teitä,
 sen takaa naaras-ilves Laihialta.

(menee tanhualle ja katsahtaa sinne).

Niin, siellä rauskuttaapi yksikseen
 se ylöjärveläinen Ilkan tamma
 ja sillä juuri karkkuun täytyy Jaakon —
 hän osaa ratsastaa kuin pohjalainen!

Mut joku tulee . . . piiloon hetkeks taas.

(Vetäytyy nurkan taakse. Oikealta tulevat Ilkka, Kontsas ja Mauno).

ILKKA (tulee tuikeana):

Se kunniaton konna valhetteli,
 ett' elää Virpeläinen . . .

KONTSAS:

Piikatyttö
 ei mitään varmaa tiennyt, isäntänsä
 vain metsään taikka koskeen menneen luuli.

ILKKA:

Se miehen viisaankin saa suunniltaan,
 kun kaikki ympärillä valhettelee.

Ken tietää enää, kuka kuollut on
ja kuka elää ...

KONTSAS:

Syy on Kettusen.

NOITA (astuen esille):

Ja minä elän vielä, se on varma,
ja minä mieleiseni varjelen.

ILKKA:

Vai täällä hiivit taas, sa vanha noita,
ja raajaruhjoiks multa miehet noidut.

NOITA (silmää iskien):

Niin, minähän ne noidannuolet ammun —
ja minun nuolet sattuu aina kohti.

ILKKA (naurahtaen):

Sun myrkkytaikoihis en usko enää,
kun tuonoin taikomasi puukkokin
Keijärven kievarissa taittui multa.

NOITA (vieikkaasti):

Ka, jos et sinä usko, uskoo muut —
ja (hiljaa) jonkunhan on kannettava syy,
kun syyttä kuolema ei tulla saisi.

ILKKA:

Siks saatkin vapahasti tulla, mennä.

KONTSAS:

Mut minä pelkään tuota noitaruojaa,
hän miehissämme uskon lamauttaapi
ja kun on usko mennyt, menee tarmo.
Ma hänet karkoittaisin täältä pois.

MAUNO:

Niin, menköön marskin luokse elkinensä.

ILKKA:

Hän raukan roviolla poltattais!

KONTSAS:

Niin, siten on jo tuhansille tehty.

NOITA:

Ma olen käynyt luona marskinkin,
hän ennen ruoski meitä, nyt hän pelkää.

ILKKA (nauraen):

Siis koita karkkuun häntä säikyttää!

NOITA:

En sitä voi, mut sua auttaa voin.

ILKKA:

Ja millä lailla, sinä viirunaama?

NOITA:

Sun pelastinhan kerran Turun luona?

KONTSAS:

Niin, sen hän teki —

NOITA:

Sitten Kontsahassa,
kun vouti saapui, tein sen toisen kerran.

ILKKA:

Häh?

NOITA:

Mua saattaessaan Kyrön poikki
toi poikas lautan, jolla pelastuit.

ILKKA:

Vai niin — ja nytkös tulit palkoillesi?

NOITA:

Ma tyydyn siihen, minkä vannoit silloin
ja vielä kerran nahkas pelastan.

ILKKA:

Vai vielä kerran? . . . mutta muista, akka,
tää nahka onkin kalliin otuksen.

NOITA:

Ja kallihista sitä kaupitaankin --

ILKKA:

Vai minun tietämättä kaupat tehdään?

NOITA:

Niin.

ILKKA:

Mik' on hinta vanhan kontion?

NOITA:

Vain tuhat päätä sekä verot maan.

ILKKA:

Tuo kuuluu joltakin . . Ja ostaja?

NOITA:

On Noki-Klaus — (kuuluu leiriltä pilkkalaulua Ilkasta)
ja tuoll' on kauppiaat;
mut tästä järvelle jos katsees luot,

näät tähtein tuikkehessa ratsujoukon,
jok' kohti pappilata kiidättää. —

ILKKA (katsoo sinnepäin):

No niin — ja sitten?

NOITA:

Heidän joukossansa
on Laukon Kurki sekä Melkerson.

KONTSAS:

Ja täälläkö on käyneet herrat?

NOITA:

On —

ja lähtiessä luvan veivät, että
sais ennen huomispäivää marski teidät.

ILKKA:

Häh, meidät kaikkiko?

NOITA:

Vain sun ja Kontsaan.

KONTSAS:

Siis minutkin!

NOITA:

Mut Ilkkaa jos ei saa,
niin Kontsahasta yksin ei hän huoli.

ILKKA:

Vaan mun jos saa, niin toiset armahtaa
ja verot anteeks antaa — (ottaa eukkoa kalvosesta)
semmoinenko
se tehtiin kauppakirja?

NOITA:

Semmoinen.

MAUNO:

Mut sen on tehneet Savon miehet vain
ja hämäläiset, vaan ei pohjalaiset.

KONTSAS:

Niin, tieten Kettunen —

ILKKA:

Se oikein, Maunu,
sit' eivät pohjolaiset tehdä vois!

NOITA (kiilhtyen):

Vai eivät voi? mut omin korvin kuulin,
kun Palon Perttu sekä Pirin Pentti
he siihen suostui...

ILKKA (raivostuen):

Vaiti, saatana,
tai tämän valheen hengelläs saat maksaa!

KONTSAS (estellen):

Mut *jos* hän totta haastaa?

NOITA:

Totta vain —
ja miksi valhettelin ma teille?

ILKKA:

Se *on* siis totta?

NOITA:

On.

ILKKA:

Ja juuri he —
mun parhaat ystävät ja kumppalini!
Täm' on jo liian, liian katkeraa —
(nyyhkii ja pyyhkii hialla silmiänsä).

MAUNO:

Ma olen kuullut heidän nurkuvan,
kun ryöstövapautta sa kiellät heiltä —
mut tätä sentään heist' en uskonut.

NOITA:

Jos vangeiks ette joutua te tahdo,
 niin paetkaa, kun aika vielä on,
 ja ratsahin jos lähtee, kauvas ehtii
 jo ennenkuin on meillä aamupuhde.

KONTSAS:

En lähde minä, vaan jos sallimus
 on minut marskin matkaan määrännyt,
 niin tyynnä kannan minä kohtaloni.

ILKKA (oikaisten itsensä):

Äsh, mene Herroinesi hiiteen, mies!
 Vai vuoksi ryövärein ja pettureinko
 ma henken' antaisin, ma, Jaakko Ilkka,
 jok' aina tähtäsin vain oikeutta
 ja e'estä poljettujen taistelin;
 ja vuoksi noiden kiittämättömäin
 ja juomarein ja loilottajain tuolla
 ma hirsinuoran kaulaan köyttäisinkö?
 En, siihen *en* ma suostu uhallakaan,
 vaan ennen pako kanssa häpeän
 kuin vankityrmä vuoksi roistojen!
 Mun nahkani ei *vielä* kaupan ole.

KONTSAS:

Siis kotiin käännyt... meiltä viesti vie,
 kai pian toisetkin me tullaan täältä,
 (hiljempää) jos tullaan ollenkaan.

ILKKA:

Niin, kotiin, sanoit,
on sekin katkerata pilkkaa vain,
kun huovit senkin multa poltti tuonoin.

NOITA (hätäisesti):

On sulle veistetty jo pirtti uusi
ja siellä asuu vaimos sun ja lapses.

MAUNO:

Siis Kirstikin, vie hälle terveiset —

ILKKA:

Sa jäät siis tänne?

(Perällä ovat leiritulet vähitellen sammuneet. Lähenevää hu-
mua alkaa kuulua).

NOITA (kuunnellen perälle):

Nyt on kiire, Ilkka —
on tamma tanhuassa . . . ratsastain
sa vielä vältät vangiks joutumasta ; —
ja muistahan ei marski huolikaan.

ILKKA:

Niin, tuolla saapuukin jo roistojoukko;
hyvästi, veljet, kiros pettureille,
mun viime sanani on: kiros noille!

(Syöksee kiiruusti oikealle).

KONTASAS:

Jumala tiesi, kuinka päättyy tää?

MAUNO:

Ma pahinta jo kauvan aavistin,
kun miesten kesken nurinaa ma kuulin.

NOITA:

Te tupaan käykää . . . olkaa huoletonna,
ma niskoilleni kaiken otan syyn.

KONTASAS:

En tahdo sulle hengenvelkaan jäädä,
vaan sieluni ma Herran huomaan heitän,
kun tästä maata käyn. Siis tule, Mauno!

MAUNO:

Ma tulen kanssas. Käyköön, kuinka käy.

(Menevät vasemmalla olevaan tupaan, jossa heti sen jälkeen
sytytetään valkea).

NOITA (vilkaisee tanhuaan, nau-
raen hiljaa):

Hän tammoinensa yöhön katos siis
ja ratsain karkaavat' ei kiinni saada.
Täm' oli kolmas kerta . . . tällä kertaa

siis itse Kettunenkin peijattiin.

Nyt saatte tulla, varron teitä täällä.

(Öinen hämähä. Ainoastaan muutamia leiritulia perällä. Kaksi nuorukaista — nuijat olalla — tulee perältä, molemmat hyväällä tuulella).

ENS. NUIJALAINEN (laulaen):

„Ilkka ilkeä isäntä,
pääkero, sininen lakki“ ..

TOINEN NUIJALAINEN:

Tähänhän se Kettunen käski meidän jäädä var-
tioimaan, häh?

ENS. NUIJALAINEN (laulaa edelleen):

„että joi joka kylässä,
joka knaapin kartanossa“.

TOINEN NUIJALAINEN:

Niin no, se on niitä kurimonsa kuluttajia se Ilkka ..

ENS. NUIJALAINEN:

Eikä niitä „Kupittaalte kulkijoita“, niinkuin ne ano-
laiset, hehehee!

TOINEN NUIJALAINEN:

Jotka Turun tuomiokirkolle aikoivat suoristaan,
niin ...

ENS. NUIJALAINEN:

Niin, pääsiäiseksi Turkuun, helluntaiksi Helsinkiin, hehehee! . . Saakeli, kun tulisi ne kuopiolaiset . . .

TOINEN NUIJALAINEN:

Niin, kuopiolaiset! . . ei niistä mitään apua ole! . .
(Kettunen tulee miesjoukon kanssa perältä, mutta pysäyttää nämä sillan ta'a ja tulee yksin etualalle päin).

TOINEN NUIJALAINEN:

Mutta tuossahan se on Kettunenkin, lempo vieköön! Senhän ne sanovat olevan herraspoikia . . papin poikia . . .

ENS. NUIJALAINEN:

Niinhän ne sanoo . . .

TOINEN NUIJALAINEN:

Sittenpä minä siltä kyselen vähän . . niitä Helluntellun asioita . . . Kettunen, hoi!

KETTUNEN (on tullut sillan yli,
jonka molemmilla puolien
nuijalaiset ovat):

Hiljaa, miehet, ettei otus karkaa . . . Tähänkös te jätttekin, vaikka minä käskin teitä tuonne tanhuan nurkalle . . . siitä se menee, jos mennäkseen . . .

TOINEN NUIJALAINEN:

Niin, tanhuan nurkallehan se taisi määrä olla . . .
mutta kuulehan, Kettunen?

KETTUNEN:

No?

TOINEN NUIJALAINEN:

Pappikos se sinun isäsi oli?

KETTUNEN (vieikkaasti):

Ei se pappi alkuaan ollut . . vaan pappihan siitä
sitten tuli? . . .

ENS. NUIJALAINEN:

Niitkö Rautalammen pappeja? . . . hehehee!

TOINEN NUIJALAINEN:

Ja papithan on herroja . . .

KETTUNEN:

Niinhan ne on . . . mutta paikoillesi nyt, mies . . .

TOINEN NUIJALAINEN (vetää Kettusta
syrjemmäs):

Kuulehan!

KETTUNEN:

No?

TOINEN NUIJALAINEN:

Onkos sinua oletettu? . . .

KETTUNEN:

Mitä hemmettiä sinä? . .

ENS. NUIJALAINEN (vetää Kettusta toisaalle, silmää iskien):

Eihän ne ole sisukset palaneet siltäkään Palolta, häh?

KETTUNEN:

Ei se niitä ole minulle näyttänyt, vaan eihän sitä tiedä . . .

TOINEN NUIJALAINEN (vetää Kettusta taas puoleensa):

Sinua ei siis ole opetettu sinuakaan? . .

KETTUNEN:

Mihinkä opetettu, sinä mullikka!

TOINEN NUIJALAINEN (hämillään):

Vai niin, no, eipähän paljo mihinkään . . .

ENS. NUIJALAINEN (kuten äsken):

Onkos sillä Pirillä sitten se? ...

KETTUNEN:

Mikä se?

TOINEN NUIJALAINEN (itseksensä tuumien):

Sitä on taidettu sittenkin opettaa tuota Kettusta!

ENS. NUIJALAINEN (rykii):

Sepähän se (kuiskaa jotakin Kettusen korvaan)
... tauti!

KETTUNEN:

Ahaa, vai se! (vieokkaasti) no, sillähän se on ...

ENS. NUIJALAINEN (iloisesti):

Mutta minull' ei jumaliste ole mitään, ei mitään!
hehee! ...

KETTUNEN:

Ka, sen parempi sinulle, senkin sonnivasikka!

TOINEN NUIJALAINEN (kuten äsken):

Vai niin, no ... hyvä on, (lyö polveensa) mutta
tuossahan se on polvi, häh?

KETTUNEN:

Näkyyhän tuo siinäkin yksi olevan ...

TOINEN NUIJALAINEN:

Sitähän minäkin ... siinä se on ensimmäinen ja sillä polvella se tyttö ensin opetetaan ja (lyö toiseen polveensa) tuossa se on toinen ja sillä se sitten oletetaan, häh?

KETTUNEN (lyöden polviinsa hankin):

Ja tuoss' on kolmas ja neljäs, joilla sinä viimein opetetaan, sinä nokkaviisas vekara ...

ENS. NUIJALAINEN (itseksensä):

Hevosta tehtiin, mutta härkäpä taisi tullakin!

KETTUNEN:

Mutta nyt mars paikoillenne!

ENS. NUIJALAINEN:

Sekös se Ilkka sitten on isänsä kieltänyt?

KETTUNEN:

Ka, sehän sen on tehnyt.. ja sillähän se nyt on jätettävä rautamarskin kuranssin ja opetuksen alaiseksi ...

ENS. NUIJALAINEN:

No, nythän minä tämän alan ymmärtää . .

KETTUNEN:

Ja seiskää nyt siinä valmiina, että niin pian kuin se yrittää tästä tuonne tanhuaan tamman selkään, niin . . . Mutta tunnettekos te sen?

TOINEN NUIJALAINEN:

Vaikka tervapimeässä!

KETTUNEN:

Minä käsen nyt nuo miehet tänne, että yksissä voimin sitten ajetaan piilostaan se maankulkija, ja kun se sitten ryntää ulos, niin . . .

ENS. JA TOINEN NUIJALAINEN (yht'aikaa):

Niin silloin me kuin koirat kimppuun, hehehee!

KETTUNEN:

Niin juuri — ja sitten ei muuta kuin mies kiinni ja marskin haltuun!

ENS. JA TOINEN NUIJALAINEN:

Hyvä on!

KETTUNEN (sillalta viittoen miehiä tulemaan):

Hoi, miehet, tänne joutukaa, mut hiljaa,
ett'emme säikyttäisi otustamme,
ja yli metsän tuolta aamupäivä
kun alkaa häämöittää, kas silloin, miehet,
me Ilkka sekä Kontsas Klaulle viedään
ja itse tavarain ja kuormain kanssa
taas kotiin palajamme . . rauhan soppeen . . .
ja koko retki koht' on unta vain.

(tulee miesten kanssa etualalle).

Mut siellä — näyttää — vielä valvotaan.

ENS. TALONPOIKA:

Tai joll'ei palanneetkaan miehet vielä?

TOINEN TALONPOIKA:

Jo aikoja he palas . . sen ma näin . . .

KETTUNEN:

Mut Palon Perttu missä on ja Piri,
heit' en ma joukossanne täällä nää?

ENS. TALONPOIKA:

Se Palo olikin jo juovuspäissään . . .
jäi varmaan kumpaisetkin nuotiolle.

KETTUNEN (syrjään):

Sen arvasin! (ääneen) Vai niin, no olkoot siis,
meit' onkin kylläks kahta vastaan . . hiljaa,
nyt seuratkaa ja jos hän ulos ryntää,
niin Ilkka ensimmäiseks silloin kiinni . . .

NOITA (astuu esille tanhuan takaa):

Ja ketkä täällä sitten vangittaisiin?

KETTUNEN (syrjään):

Tuo ruoja puuttui! (ääneen) Korjaa luusi, velho,
tai köysiin kytketän sun laihan raatos
ja saatan tuomiolle . . .

NOITA:

Tuomiolle?

niin, tuomiolle tullaan kerran kaikki,
siit' ole varma sinäkin . . . Vaan nyt
sun aikees tiedän . . . ennakolta tiesin
sun hankkimasi riettaan kavalluksen,
jonk' aiotte te tehdä kumppaneille . . .

KETTUNEN:

Häh, mitä helvettiä sulla täällä
on tekemistä!

NOITA:

Tekemistä, niinkö?

Ma pyydän kettuja .. ja tällä kertaa
sain luullakseni ansaan mustahännän ...

ne ovat harvinaisempia, häh?

Vai möit sä Ilkan nahkan Noki-Klaulle
ja luulit itsellesi ohjat saavas
ja kotiis rikkahana pääseväsi?! ..

Mut sepäs ilves viel' on ampumatta
ja varo, Kettunen, niin, varo, repolainen,
ett'et sa itse ketunsaksiin käy!

(Miehissä syntyy murinaa).

KETTUNEN (syrjään):

Jokohan petti mun tuo saastahinen?

(ääneen) Jos kavallust' on tehty, tuoss' (viittaa noi-
taan) on se,

jok' onpi syyllinen .. Tuo akka kiinni
ja sitten toimeen miehet ... nopeasti!

NOITA:

Niin, koittakaahan köyttää, koittakaahan!

(ei kukaan liikahda).

Mut kauppas Kurjen sekä voudin kanssa
ma olen tyhjäksi tehnyt ... Jaakko Ilkkaa
ei käsiins' ainakaan saa Kettunen ...

hän otti tamman ... sekä ratsain karkas!
Minust' ei marski huoli kuitenkaan ...

KETTUNEN:

Sen oisko keksinyt tuo kalman ruoka?

Hoi, Kukkonen, käy, katso tanhuaan!

(Ens. talonpoika menee. Syrjään)

Jos Ilkka kynsistämme päässyt on,
on kauppa marskin kanssa purkaunut —
ja silloin pelastaukoon se, ken voi!

NOITA:

No, Kettunen, käy tuonne tupaan vain . .

ENS. TALONPOIKA (tulee takaisin):

Niin, tanhua on tyhjä . . . ratsun jäljet

käy Pyhäjärveen pitkin ojannetta . . .

(Oikealta taka-alalta leimahtaa äkkiä valtava tulenliekki).

KETTUNEN:

Vaan kuka perkele se leirin polttaa?

ENS. TALONPOIKA (oikealta kurkistellen):

Se vanha lato lieskaa . . .

TOINEN TALONPOIKA:

Palon ruoja

sen siell' on syttänyt . . .

KETTUNEN:

Se tästä puuttui —
ja silloin palaa meiltä kuormat siellä
ja kaikki tavaratkin . . .

NOITA (ilkeästi):

Tavaratkin! (miehille)

No, jokos ymmärrätte . . . (miehiä ryntää perälle).

KETTUNEN:

Katson sentään,
jos totta on, ett' Ilkka karkas meiltä.
(Yrittää hyökätä tupaan, mutta samassa aukeaa ovi ja ulos
astuu)

MAUNO:

Häh? Mik' on melu täällä? . . miss' on Ilkka?

KONTSAS (ilmestyy ovelle hänkin):

Ja kuka lempo täällä talon polttaa?
(Kuuluu järeitä tykinlaukauksia).

MAUNO, TOMMOLA, KONTSAS JA KETTUNEN
(yht'aikaa):

Mut mitä helvettiä!

NOITA (nauraa).

ENS. TALONPOIKA (hyökkää sillalle):

Paetkaa!

On tykit saapuneet . . ja kirkkomäeltä
nyt marski ampuu meitä mörsäreillä!
(Katoaa. Huutoja „paetkaa“ ja melua perältä).

KETTUNEN (syrjään):

Siis pettää voutikin, se Puolan hurtta!

NOITA (Kettuselle):

Molemmiin puolin kavallusta, kettu! (nauraa ilkeästi).

KETTUNEN (tyrkäten noitaa, että
tämä kierähtää tanhuan
eteen maahan):

Pois, velho ruoja . . Mennyttä on kaikki . . .
pelastakoon se itsensä, ken voi!

(ryntää viimeisten miesten kanssa perälle, jossa hälinää ja
melua jatkuu).

MAUNO (kirveen kuistilta temma-
ten):

Siis muuta ei kuin: kaikki kuormillensa!

TOMMOLA:

Ja näinkö päättyi ilkkalaisten retki?
(juoksee Maunon jälkeen).

KONTSAS:

Mut kosto tulee . . viel' ei oikeus kuole,
Jumala rankaiseepi petturit!

(Tempaa konttinsa ja juoksee perälle. Tykinlaukauksia ja tulipalon leimoa).

NOITA (kömpii ylös ähkien ja
tuhkien):

Jumala rankaisee? Niin, usko sitä! . .
Minutta konnantyössään Kettunen
ois onnistunut . . . tein sen Ilkan tähden . .
Mut tavarasta, siitä sotaa käydään
niin kauvan kuin vain seisoo maailma!

VIIDES NÄYTÖS.

Ensimmäinen kuvaelma.

(Köyhänlaisesti sisustettu Ilkan uusi tupa Ilmajoella. Perällä ovi, jonka vasemmalla puolen suomalainen takka, takassa valkea. Samalla puolen ikkuna, jonka edessä penkki ja pieni pöytä rahinensa. Vasemmalla pohjalaismallinen sänky, jossa makaa *Katri Ilkka*).

KATRI (voihkii sängyssä):

Voih, kuinka pitkäks aika tässä käy!

Nää pitkät päivättömät talvipuhteet
ne muistuttaa jo ijankaikkisuutta —
ja kuitenkin ei kuulu kuolemaa!

(huokaa): Ei enää kauvan tätä kestää voi,
ma tunnen sen ja tiedän sen; (iloisemmin) mut
sentään,

jos eläisin ma, kunnes Jaakko saapuu!

(huokaa) Kai turha toivo lieene sekin; Jaakko
ei ehkä palajakkaan: toinen siellä
ja toinen täällä muuttaa turpeen alle! —
Mut lapsi-raukat? Pentti hän on reipas

ja uudeks talon tässä tehdä voi,
 jos elää saa . . . ja Kirsti auttaa kyllä,
 jos Maunukin jää sinne sotatielle? . . .
 Vaan mihin katos tyttö? Äskenhän
 täst' ulos jauhון no'untiin läksi hän —
 ja sentään on kuin viikko ois jo siitä!
 Ja Penttipoika aamu-hämärissä
 läks papin luokse tuomaan kirkkoherraa —
 kun vain ei turma kohtais tiellä poikaa?
 hän on niin varomaton, hurja poika!

(Kuuluu askelia eteisessä).

Ah, se on Kirsti, tunnen askeleista?

KIRSTI (tulee pieni säkki kädessä tupaan):

Vai et sä unta enää saanutkaan,
 vaikk' uni virkistystä varmaan ois,
 kun yksin ollen aika pitkäks käy!

KATRI:

Niin, tyttöseni, pitkäks käypi aika!

KIRSTI (asettaa säkin pöydälle):

Sen kyllä arvaa: mietinkin jo tiellä,
 ett' ottaisinko oriin tanhuasta,
 vaan siltäkin kun länget tuonoin särkyi,
 niin täytyi jalan käydä . . . Jouppilainen
 mun tiellä yllätti ja uutta ties . . .

KATRI (uteliaasti):

Vai tiesi uutta? Meidän miehistäkö?

KIRSTI:

Niin, nuijapäistä. (nauraen) Siten kutsutaan, näät meidän joukkoamme.

KATRI:

Iloisetko
vai surulliset ovat viestit heistä?

KIRSTI:

Vain hyvää toistaiseksi: Hämeenlinnaan
on kaikki aateliset paenneet,
kun meidän miehet saartoi kartanot —
ja poroks poltti Kangasalustankin.

KATRI:

Vai Kangasalla ovat meidän miehet?

KIRSTI:

Tapanin päivänä kun Laukon herra
ja Kuurialan huovit kimppuun aikoi,
niin lyötiin kaikki karkkuun häpiällä.

KATRI:

Vai Laukon Kurkikin; — mut kuules, Kirsti,
siell' onko vielä kuppi linnun lientä?

KIRSTI:

Ei ole, äiti . . . mutta Pentti kyllä
kai ampuu ukkometson tullessaan
ja hän ei kauvan enää viivytelle.
Mut kuules, äiti, vielä lisää uutta:
Klaus herra itse suuren voiman kanssa,
joll' aikoi Käkisalmeen ryssää vastaan — —

KATRI:

Niin, Käkisalmea ei antais marski!

KIRSTI:

— — on tykkein kanssa nähty Huittisissa
ja tulla aikoo Pyhäjärven tietä
nyt Nokialle . . .

KATRI:

Niin, niin, Nokia . . .
on siellä . . Pyhäjärven . . . kirkon luona.
(kuuluu ulkoa rykimistä).
Häh, joku tulee, kuulin yskittävän.

KIRSTI:

Se oisko Pentti kirkkoherran kanssa?

(Yrittää mennä ovelle, mutta samassa aukeaa se ja sisään astuu arasti Kyrön kirkkoherra Simo Nurkka, laiha, vanhanpuoleinen mies köyhässä pukimessa).

NURKKA (tervehtien sisään tullessaan):

Jumalan rauhallista uutta vuotta!

KATRI (koettaen nousta lynkämyksilleen):

Ja samoin tulijalle, kuka lietkin?

KIRSTI:

Voi, taivas siunatkoon, kas, kirkkoherraa, kun yksin lähtenyt on liikkeelle?

KATRI:

Häh, kuka? Eihän herra Matti suinkaan? Ei ole ääni hänen.

NURKKA:

Niin, ei olekkaan —

KIRSTI:

Mut herra Simo, Kyrön kirkkoherra! . . .
hän, joka Kaarinana meidät vihki —
sen muistanet kai vielä, äiti?

KATRI:

Kuinkas
en sitä muistaisi? Vai herra Simo?

NURKKA:

Niin, Simo Nurkka . . . keppikerjäläisnä.

KIRSTI:

Vai keppikerjäläisnä?! . . Eihän toki?
Mut olkaa tervetullut! . . . uusi pirtti
juur' onkin valmiiks saatu, naapureista
on vanhat vaarit auttamassa olleet. — —

KATRI:

Mut kuinkas juuri tänne meille päin
toi herra Simon tiet . . . ja tähän aikaan,
kun talvipakkaset on pahimmillaan?

NURKKA:

Niin, Katri muori, voudin huovithan
mun kodistani

KATRI:

Mieron tielle ajoit

NURKKA:

Niin, mieron tielle!

KATRI:

Jalan kulkemaanko?

NURKKA:

Niin, jalan tullut olen; virkaveljen
Mathias Stuutin luo ois mulla matka.

KATRI:

Vai herra Matin luo?

NURKKA:

Niin, kolmeks päivää,
ja sitten matkaa jatkan etelään —
mut tiellä tavoitti mun poikas Pentti
ja kertoi, ett' ois pappia sun tarvis,
kun Tuonen maille kohta muuttavasi
sa kuulut luulevan, .. siks tänne käännysin.

KATRI:

Se oli kauniist' tehty, kirkkoherra;
me vaimoväki vallon yksin täällä
kun päivät ollaan, niin ei koskaan tiedä,
jos mitä tapahtuisi, tähän aikaan,
kun kaikki muutenkin on mullin mallin.

NURKKA:

On ajat levottomat ... marski Fleming
on saanut rauhattomaks koko maan.

KATRI:

Niin kyllä, Simo herra, Noki-Klaus
hän kaikkeen kurjuuteemme onkin syypää.

(ovi aukeaa raolleen ja siihen ilmestyy Maunu Vinikka, nyökäten tervehdykseksi).

KIRSTI:

Ken siellä tulee? Sisään vieras käykää!

VINIKKA (astuu väristen sisään):

Ma tulen Nokialta . . . joukon luota.

KIRSTI:

Ja ennen muita? Karkurina siis —
ei ole sijaa täällä karkureille!

VINIKKA:

Tää onko Ilkkala?

KIRSTI:

On kyllä!

VINIKKA:

Hyvä,

mun suokaa lämmitellä (menee takan luo), terveiset
tuon teille Jaakolta

KATRI:

Siis elää Jaakko?

VINIKKA:

Viel' elää . . . uskoo vielä oikeuteen,
sen kirjan laittoi teille minun kautta.

NURKKA:

On Jaakko lujan uskon mies . . .

KATRI:

Ja Kontsas —
mut kuinkas Nokiall' on käynyt heille?

VINIKKA:

Niin, uunna vuonnako te tarkoitatte!

KIRSTI:

Niin!

VINIKKA (lämmittellessä):

Kuinka päättyikö?

KAIKKI:

Niin kyllä!

VINIKKA (kynsien korvallistaan):

Hm, . . .

kas, se ei päättynytkään vielä.

KAIKKI:

Häh?

VINIKKA:

Niin, toden totta, nähkääs, . . . se jäi kesken,
kun minä läksin . . .

KIRSTI:

Karkurina läksit
ja meille valhettelet . . .

VINIKKA:

Totta puhun —
yks päivä aamust' iltaan paukkui pyssyt,
mut voittoa ei saanut kumpainenkaan;
ja miesten kesken Ilkan ankaruus
kun eriseuraa sytti, pelkään ma,
ett' turmioksi kääntyi koko retki . .

KIRSTI:

Ja siksi karkasit?

VINIKKA:

En karannut,
 vaan Ilkalta (kaivaa paperin esiin) tään siukkakir-
 jan sain,
 kun sairaaks käännyin, enkä jaksanut.

KIRSTI (pilkallisesti):

Vai sairaaks käännyit!

VINIKKA:

Niin — ja vaivaiseksi,
 siks läksin kotiin ennen uutta vuotta.

KATRI:

Ja uunna vuonna jatkaa aiottiin?

VINIKKA (hymähtäen):

Niin aiottiin, joll'ei he tuumastaan
 lie luopuneet, kun miehet vastakkain
 siell' ylytteli muudan savolainen . .
 ja kun ei ryöstää Jaakko sallinut!

KATRI:

Hän ryöstöä ei muilta kärsinyt,
 niin kuinkas itse sitten . . .

NURKKA:

Ryöstövalta
on perkeleeltä, tiedät

VINIKKA:

Kyllä, kyllä —
mut kaikki ryöstämään kun läksivät,
niin voivat suuttua ja Jaakon jättää —
ja mitäs päällysmiehet yksin taitaa?

KIRSTI:

Ja pettäisivät päällikkönsä! Sehän
on mahdotonta.

(Samassa aukeaa ovi ja sisään astuu verkallensa Ilkka laih-
tuneena).

ILKKA:

Kaikk' on mahdollista!

KIRSTI (säikähtäen):

Ah, isä!

KATRI (parkaisten):

Jeesus siunaa, Jaakon ääni!

ILKKA (seisahtuen keskelle per-
mantoa, sortuneesti):

Niin on, vaikk' omaks sitä tuskin tunnen.

NURKKA:

Sun sisäänkäyntis Herra siunatkoon!

ILKKA (huomaten kirkkoherran):

Kas, herra Simo, kuinkas kirkkoherra
on kotinurkat jättää hennonut?

NURKKA:

Mun ajoi marskin huovit liikkehelle . . .

ILKKA (naurahtaen):

Siis samat hurtat, jotka meidät kaikki
on saaneet liikkehelle! (läheten Katrin vuodetta)

Katri parka,
kätesi anna, (ottaa Katria kädestä) laihaks on se
käynyt
ja kylmäks myöskin

KATRI (hiljaa):

Mitäs minust' on,
jok' olen tullut haudan partahalle,
mut kylmä on sun omas myöskin, Jaakko!

ILKKA:

Ma tulen pakkasesta . . . ratsastaissa
pudotin kintahatkin metsätielle.

KATRI (naurahtaen):

Vai ratsain tulit?

ILKKA:

Tamma alle kaatui,
kun pääsin kirkonmäelle! (nauraa katkerasti) Näh-
kääs, hahaa,
kun Jaakko Ilkka palaa karkurina;
se onhan hauska juttu, eikö totta?
se naurattaa voi kirkonmiestäkin!

KIRSTI:

Mik' on sun, isä, kuink' on teidän käynyt?
Ja kuinka yksin palaat? Miss' on Mauno?

NURKKA:

Ja Yrjö Kontsas missä . . . miss' on muut?
(Ilkka ei virka mitään, katsoo vain Katriin, joka huohottaen
lepää vuoteellaan).

KIRSTI:

Häh, isä, miks' et vastaa, miss' on Mauno?
hän onko kuollut, onko kaatunut?
Tai onko haavoittunut, isä, isä,
miss' on hän, missä? Miks' et vastaa mulle?

ILKKA (lempeästi):

Rauhoitu, lapsi, eloon jäi hän multa.

KIRSTI:

Mut minne jäi ja kuinka jäi hän sulta?

NURKKA:

Te talot aatelinko poltittte?

ILKKA (hymähtäen):

Niin huonot rottelot jo poroks jouti . . .

KIRSTI:

Ja Nokialla kesken jäikö taisto?

ILKKA:

Vai tiedätte jo senkin! . . . Kesken, kesken
se multa jäi . . . jos toiset ehkä jatkoi,
sit' en ma tiedä . . .

VINIKKA (joka koko ajan on syr-
jässä uunin sopessa läm-
mitellyt):

Vai et sinäkään,
no, kukas meille silloin tiedot tuo?

ILKKA (kavahtaen):

Häh, kukas siellä? Vinikkako? Kas,
vai ehdit sinäkin jo tänne asti —
(nauraa) hyvissä ajoin hiivit tiehes, raukka!

VINIKKA (naivisti):

Ma sanoin sulle silloin totuuden,
en enää jaksanut . . .

ILKKA (pilkallisesti):

Mut tänne sentään
sa sangen sukkelaan oot jaksanut!

VINIKKA (kuivasti):

Minusta näyttää sentään, Jaakko, siltä
kuin kiiruump' olis itselläsi ollut!

ILKKA (tiuskaisten):

Sun tauttas juuri, sun ja sinunlaisten
ma olen häpeän ja pilkan saanut.

VINIKKA:

Kun tahtonet, niin voinhan ottaa syyn —
mut uskotkos sä itse vielä, että —

ILKKA:

Jos oikeuteenko uskon? Uskon kyllä.

VINIKKA:

Mut että parhain tuomari on voima?

ILKKA:

Ma tahdoin voiman suojaks sorrettujen.

VINIKKA:

Ja väkivallan vastaan väkivaltaa?

ILKKA:

Niin, väkivallan vastaan väkivaltaa,
 kun kerran täytyy, ja kun pakko on.
 Mut ilman syytä, Herra tietää sen,
 ja vastaan omantunnon ääntä en
 ma sotaan ryhtynyt. Te, kirkkoherra,
 sen voitte todistaa, ja Katri tuossa
 on itse selvin todistus siitä että
 vain väkivaltaa vastaan noussut olen.

NURKKA:

Niin, Herran kirous lankee marskin päälle!

KIRSTI (kiihkolla):

Mut kuink' on käynyt teidän retkellänne
 ja kuinka yksin tulit . . . miss' on Mauno?

VINIKKA (vitkastellen):

Ma pelkään, Jaakko, että nuijajoukko
on sittenkin sun ...

ILKKA (katkerasti):

Pettäneet kuin konnat,
sen on he tehneet ...

NURKKA:

Luopuneetko kaikki?

VINIKKA (kuin itsekseen):

Sit' epäilin! —

ILKKA:

Ja mitäs supatat
sa siellä loukossasi? Tiesit, lurjus,
jo silloin juonen — — —

VINIKKA:

Juonta epäilin,
ja varoitinhan sua lähtiessä,
ett' ovat nurjiks miehet käyneet.

ILKKA:

Nurjiks?
ja miksi nurjiks vasten johtajaansa,
nuo ryövärit ja rosvot, juoppolallit?

NURKKA:

Sanoja kovia sa käytät, Ilkka!

ILKKA (katkerasti):

Niin kyllä, kirkkoherra, mutta mun
on juuri kumppalini turmaan syösseet
ja kurjaan häpeään — niin, omat koirat
on mua purreet, omat ystävät
jo kauppaa nahkastani hieroivat ...

VINIKKA (yrittää keskeyttää):

Ei

ILKKA:

Vaiti sinä! ... Marskin airuille
he rauhan pantiks lupas päällikkönsä.

NURKKA:

Vai sillä lailla ostais rauhan marski?

VINIKKA:

Niin, katsos Ilkka, sotaa seuraa ryöstö
ja ryöstämään he läksivätkin täältä!

ILKKA:

Ma läksin hankkimahan oikeutta,
en maata ryöstämähän! ... Mutta siellä

mun ympäriltä lemmon käärmeet kasvoi,
 ja myrkkyyänsä miehilleni syötti —
 ja Savon ristiketut kaikkialle
 ne hiipi suhkain minun tietämättä
 ja nostain kaikki vastaan kuin hurtat.
 No, heistä uskon sen, mut että heihin
 myös yhtyis Pohjan miehet, Pirit, Palot,
 mun kasvinkumppalini, sitä, sitä
 kautt' autuuteni en ois uskonut;
 mut senkin näin — ja suokoon anteeks Herra,
 mut kuolo kurkussa tai hirttonuora
 ma huudan kiroukseni luopioille!

NURKKA:

Ken tuomitsee, hän itse tuomitaan!

KATRI:

Niin on, niin on, ja kuitenkin ma en
 voi nähdä kaitselmusta

ILKKA (pilkallisesti):

Kaitselmusta?

Ja mik' on kaitselmus? Vain heikon luulo,
 johonka raukka silloin turvautuu,
 kun pettää itsensä ja tahtoo pettää;
 kun ei hän puoltaa jaksa oikeuttaan,
 vaan oman tarmon menettää, kas se,

se teist' on muka viisas kaitselmus.
 Ei, usko siihen multa silloin haihtui,
 kun kavallusta uskoa mun täytyi.

(Vinikka tekee epäileviä liikkeitä).

Täm' oli kavallusta, muuta ei!

VINIKKA:

Jalalta neljältä myös hevonen
 voi kyllä horjahtaa, sen tiedät, Jaakko . . .

*

NURKKA:

Ja yksinkertaisinkin, muista Ilkka,
 voi usein nähdä paljo laajemmalta.

ILKKA (tuimasti):

Täm' oli kavallus ja petos kurja,
 niin totta kuin ma —

NURKKA:

Siltä tuntuu se,
 mut toiset mietti kai: jos kaks he uhraa,
 niin kaksituhatta he pelastaa.

ILKKA:

Olenkos minä sitten Kristus, häh,
 jok' yksin kaikki voisin -- —

NURKKA:

Vapahtaa —

niin, senpä juuri tehdä oisit voinut,
jos silloin marskin huomaa henkes uskoit;
se tarkoitus on kaitselmuksen ollut.

ILKKA (vasten tahtoaan naurah-
taen):

Se kaitselmus siis oli Kettunen!
Mut lempo vieköön, heidän viirunaamat
ma silloin nähdä oisin tahtonut,
kun huomata he vihdoon saivat sen,
ett' olin ollut heille liian viisas.

VINIKKA:

Niin, henkeäs et uskaltanut sinä.

ILKKA:

Minäkö uskoisin sen marskin huomaa? —
Ja vuoksi roistojoukon, ryövärein!

VINIKKA:

Niin, jos sen teit, niin sankareiksi nostaa
sa oisit voinut heidät kaikki, Jaakko.

ILKKA (katkerasti):

Vai sankareiksi . . . petturit?

VINIKKA:

Niin kyllä —
 sellaista työtä vuottivat he sulta;
 ma sanoinhan sen lähtiessä . . .

ILKKA:

Sanoit,
 ja sillä avasitkin silmät multa,
 niin että näin mä ansan katalan,
 jonk' olin silmukkahan käydä jo.
 Mut miss' on Pentti? häntä nähdä tahdon.

KIRSTI:

Niin, Pentti pappilahan tästä läks!

ILKKA:

Vai pappilaan . . . ja miksi?

KIRSTI:

Äiti tässä
 kun pelkäs kuolevansa, herra Stuutin
 ois puheellensa etsittänyt . . .

ILKKA (leikkisästi):

Kuules,
 no, mitkäs synnit sua painaa, Katri,
 kun yks ei riitä enää sielunpaimen?

NURKKA:

Mun tapas tiellä poikas, tänne pyys . . .

KATRI:

Ja herra Simo näät kun Kirstin vihki,
niin poikkes tänne sokkoraukan luo;
niin, lasketut jo mun on hetket, Jaakko,
siks lohdutusta tahdoin . . .

KIRSTI:

Äiti
ei tiennyt teidän vielä palaavan
ja vartos kuolemata . . .

ILKKA:

Kuolemata?
Ei hätää vielä . . . hautaan ehtii kyllä!

KATRI:

Niin, ehtii sinne . . . mutta rauhallisna
nyt voinkin lähteä, kun sinut näin,
ja kun sa jälleen olet lasten turva!

ILKKA:

Ei ole taikaa minun turvastani; —
minulle rauhaa suo ei marski Fleming,

vaan metsän peitostakin etsittää!

Ma pelkään, ett' on jäljessäni jo

taas kohta huovi-hurtat

(kuuluu ääniä ulkoa).

Helvetti,

kas, siinä susi, missä soihitat!

KIRSTI (häätöisesti):

Pakene, isä, kautta kammarin,

ma oven telkeän ja estän heitä.

ILKKA:

Ja teidät jättäisinkö nyt, kun juuri

sain jälleen nähdä kaikki? En!

KATRI:

Meill' onhan suojanamme kirkkoherra,

ei Herran mieheen toki käyne he.

NURKKA:

Ma olen rauhan mies, en pelkää heitä,

vaikk' on he saattaneet mun mieron tielle.

KONTSAS (hyökkää sisään):

Pakene, Ilkka, karkurina kaikki

me yötä päivää riennettiin, mut huovit

ja vouti, marski meill' on kintereillä!

(oven suuhun ovat ilmestyneet Palo ja Piri).

ILKKA:

Sen taisin arva- (huomaa miehet),
 mutta keitäs tuolla
 on miehet ovensuussa?

KONTSAS (epävarmana):

Pirin Pentti

ja Palo — etkös tunne?

ILKKA (raivolla):

Petturit!

Te saatanaatko uskallatte tänne
 ylitse kynnykseni? (tempaa kirveen lavitsan alta).

Ulos, roistot,

tai tuohon kallonne ma halkaisen,
 niin totta kuin ma olen Jaakko Ilkka!

KATRI (parkaisten):

Voi, Jaakko, Jaakko!

NURKKA (hilliten Ilkkaa):

Kosto Jumalalle!

KONTSAS:

Sä hilli mieles, Jaakko, katuvaisna
 he luokses saapuu

ILKKA (yhä uhaten):

Kavaltajat,
pois silmistäni, konnat, marskin koirat!

PIRI (joka samoin kuin Palokin
on hievahtamatta paikallansa seisonut):

Vuoks ystävyysden, Jaakko, sana vain . . .

ILKKA:

Vai vielä suutas soitat, petturi,
ja kunniaton heitto, valapatto!
Pois, sanon ma, tai kautta taivahan
ma sinut . . .

PIRI:

Syy on Kettusen,
se meidät ansahansa viekotteli . . .
en muista kuinka lie se käynytään.

KONTSAS:

Ja kuinka liekin marski tiedon saanut . . .

ILKKA:

Te itse hälle sanan veitte, konnat!

PIRI:

Jos lienee senkin tehnyt Kettunen . . .
mut marskin huovit kintereillä metsään
me kaikki karkasimme . . yötä päivää
on sitten tultu . . . Tiellä kuultiin nyt,
ett' onni paremp' ollut Savoss' on:
nääs Hiisimäeltä kuulu Hulkun Olli
on lyönyt huovit, lyönyt aatelin . .

ILKKA:

Ne taas on valheitanne . . riittää jo!

PALO:

Ja Peräpohjan miehet myös on nousseet.
niin Oulussa kuin Limingassa asti
ja Krankan johdolla jo tänne tulvii, —
niin kertoi viesti. Kaikki paetkaamme
siis sinne heidän luo ja — heidän kanssa
voi alkaa nuija-sota uudestaan.

KONTSAS:

Niin, jos *se* tehtäisiin? Jos sieltä päin
vois meille koittaa vielä koston päivä?

PALO:

Jos marski tänne houkutelluks saatais,
niin aarni-metsissämme, joiden piilot

me yksin tunnemme, ja joissa jo
on lunta sylittäin ja umpitiet,
me hänet lyötäis taikka vangittais; —
ja silloin loppuis sota onneksemme.

ILKKA (katkerasti):

Niin, maalatkaa se kaikki kauniiks taas,
mik' oli käsissämme kerran meillä,
ja mikä totta ois, jos petost' ei
ois teillä, konnat, ollut pelissänne!
Nyt saatte yksin mennä .. luopioita
ei tahdo seurahansa Jaakko Ilkka.

PIRI:

Se Kettunen se ...

PALO:

Niin, hän se yllytteli
ja me kun juovuspäissä oltiin ...

ILKKA:

Niin, juovuspäissä .. niin, sen uskon kyllä,
mut usko teihin multa mennyt on.

KONTSAS:

Siis minuunkaan et usko enää, Jaakko?

ILKKA:

Jos sinuun uskoisinkin, Kontsas veikko,
mut noihin en — ja tuhat kertaa: en!

VINIKKA:

Siis päättyi meidän työmme maailmassa!

NURKKA:

Vaan taivaan Herralle tok' kosto jää!

KATRI (huokaisten):

Niin, jääköön Hälle!

ILKKA (katkerasti naurahtaen):

Taikka perkeleelle!

kai joku jatkaa työn, jonk' alotin.

(Pentti hyökkää tupaan).

PENTTI:

Kas, isä, isä! Kontsas, kaikki täällä,
te täällä nyt? Siks' onkin kujatie
taas täynnä huoveja . . ja ensimmäisnä
on varmaan marski itse.

KAIKKI:

Marski itse?

PENTTI:

Niin, rautahaarniskassa töyhtöherra
se oli uljahalla ratsullansa . . .

PIRI:

Se on siis marski!

KONTSAS:

Vanha mies
näin nopeaan lie tuskin jaksanut . . .

PALO:

Mut kukas perhana se sitten ois?

VINIKKA:

Voi olla vouti?

PALO:

Meitä kuitenkin
he täältä etsii . . pakoon miehet, pakoon
ja sitten pohjoisehen . . .

ILKKA:

Myöhäist' ois
nyt pako meille, kiinni sais he meidät
ja koston kalpa meidät yllättäis . . .

Mut paetkoon, ken tahtoo .. tässä näin
 ma seison oman orren alla taas
 ja tyynnä päätöst' ootan kohtalon.
 En väisty askelta, en askelta,
 vaikk' ois se marski itse .. hirttäköön,
 jos sen hän tehdä voi ja tehdä tahtoo,
 kun luona kuolevaisen vaimon tässä
 ja teidän keskellänne seison, lapset.
 Ma olen valmis nyt jo minäkin.

(Katri nyyhkii, toiset seisovat hetken äänettömänä, sitten)

KONTSAS:

Vai semmoinen on, Jaakko, päätökses!
 no, silloin valmis myös on Yrjö Kontsas!
 Sun kanssas läksin, kanssas kuolenkin.

PIRI:

Sun petin kerran, Jaakko, toista kertaa
 ei petä Pirin Pentti ... teidän kanssa
 siis menköön henkeni .. en väisty tästä!

VINIKKA (liikutettuna):

Vuoks' oikeuden siis annat henkes, Ilkka,
 nyt uskon jälleen sinuun; kotiin ai'oin
 ja sinne kuolla .. nyt en tästä lähde!

(Kirsti on kaatunut voihkivan Katrin ylitse).

PENTTI:

Jos minut tahtovat, niin ottakoot,
 ma seuraan isää minä . . . isä, isä!
 (juoksee isänsä luo).

NURKKA:

Siis Herra olkoon meille armollinen!

PALO:

Vai niin on ehtynyt jo teiltä usko,
 ett' olette jo kuolemaan te valmiit!
 Mut sit' en minä ole, piru tietköön,
 vain uutta intoa ma tästä saan —
 ma riennän pohjoiseen ja Krankan kanssa
 ma uuden liekin siellä sytytän,
 nääs nyt kun teidät nään, *ma* uskon jälleen
 ja Pohjan miehetkin saa uskomaan,
 ett' oikeus on meillä puolellamme!
 Hyvästi, kumppalit, ma kostan teidät?
 (syöksee ulos).

KIRSTI (säihkyen innosta):

Niin, Perttu, puolestamme kosta sinä,
 jos mies ma oisin, teitä seuraisin!

PENTTI (sävähtäen äkkiä):

Vai niinkö mietit, Kirsti; seuraisit,
 jos mies sä oisit? Isä, äiti, Kirsti,

ma teen sen, minä seuraan häntä. — Isä,
sen sallitko sa?

ILKKA:

Riennä, riennä vain,
niin säästyy toistaiseksi nuori henkes;
(hiljaa) ma pelkään, ett'ei täällä kauvan enää
sun turvaas tarvittaiskaan . . .

PENTTI:

Äiti, äiti (rientää äitinsä luo),
hyvästi, äiti, jääkää hyväst', isä! (tempaa jousen)
Tään jousen nuoli sattuu marskiin kerran!
(syöksee jousinensa ulos).

KATRI (heikosti):

Voi, Pentti, Pentti, säästä henkeäs!

KONTSAS:

Hän on jo poissa.

NURKKA:

Herra siunatkoon!

ILKKA:

Elämä häll' on vielä e'essäpäin,
mut meillä takanamme; e'essä meillä

on enää hirsipuu ja kylmä hauta;
mut kuolkoon kunnialla Jaakko Ilkka!

KONTSAS:

Ja Yrjö Kontsas!

VINIKKA:

Niin myös Vinikka!

PIRI:

Ja kuolo teidän kanssa multa myös
Nokian tahrn pesköön puhtahaksi!

NURKKA (nyyhkien liikutuksesta):

Ma seuraan lampaitani!

(melua ulkoa).

ILKKA:

Valmiit siis

olemme kaikki, nyt he tulla voivat!

(ovi temmaistaan auki, huoviparvi täyttää oven suun. Nähdessään, että tuvassa olijat seisovat äänettöminä ja aseitta paikallaan, astuvat he sisään, asettuvat kujanteeksi).

ENS. HUOVI:

Kas, tääll' on karkulaiset apajassa!

TOINEN HUOVI:

Kuin sudenpennut kaikki pesässänsä!
Nyt koreasti kiikkiin joutui miehet.

KOLMAS HUOVI:

Pois tieltä liiat . . tilaa voudin tehkää!

KONTSAS (Ilkalle):

Se *on* siis vouti . . eikä marski itse?

ILKKA:

Ma oisin suonut, että marski Fleming
ois itse tullut.

ABR. MELKIORINPOIKA (astuen täydessä
asepuvussa tu-
paan):

Liika kunnia

se oisi sulle ollut . . pelkurille,
jok' karkulaisna omat joukkos heität
ja pelkääät henkeäs kuin vanha akka.

(Ilkka yrittää tavoittamaan puukkoa vyöltään, mutta kun se-
kin on poissa, parahtaa hän vain katkerasti).

Seis, hurja mies, tai köysiin kohta, seis!
Nyt tullut sulle, niinkuin kumppaleilles

on vihdoin tilinpäivä . . Kirkonmäellä
jo teitä vartoo vankat hirsipuut,
niin kuuluu käsky marski Flemingin!

ILKKA:

Vai hirsipuuhun siis on marskin käsky! — —
Mut vapaana mun käydä suokaa, vouti.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Sa että taaskin karkuun vivahtaisit?
Ei, köysiin ensin, niin on sääntö maan . . .

ILKKA:

Ma olen pohjolainen, tietkää, vouti,
ja osaan kuolla ilman köysittäkin!

ABR. MELKIORINPOIKA (naurahtaa il-
keästi):

Ja lailla varkaan osaat karkuun päästä.

ILKKA:

Sen tein ma vuoksi sokkoraukan tuolla
ja vuoksi hänen (viittaa Kirstiin) ynnä noiden
(viittaa tovereihinsa), jotka
te itse yöllä saitte rikokseen . . .

ABR. MELKIORINPOIKA:

Suus kiinni, hävytön!

ILKKA:

Niin, rikokseen,
jos rikos kerran lienee kavallus.

ABR. MELKIORINPOIKA:

Sa itse kaikki heidät yllyttelit
juur' rikoksehen vastaan kuningasta
ja vastaan valtakuntaa, juuri sinä,
ja nyt saat sovittaa sen hirsipuussa.

ILKKA:

Ja mik' on rikos, vouti Melkerson?
Jos puollustan ma itseäin ja näitä
ja kumppaleita vastaan väkivaltaa
ja ryöstö-oikeutta — ja herttualta
jos Tukholmasta asti luvan hankin,
se onko rikos e'essä maan ja kansan!

ABR. MELKIORINPOIKA:

Mut e'essä esivallan — — —

ILKKA:

Esivallan?

Ja mik' on esivalta sitten, vouti?
Vain kourallinen vallan-ahnahia
ja joukko kerjureita tavarain,
jok' ilojensa ylläpidoks valmis

on uhraamahan kaiken omantunnon
 ja kannattaissaan valherakennusta
 vie perihukkaan itsensä ja kansan!
 Kas, sellainen se on se esivalta,
 jonk' asioita täällä käytte te,
 te, joka miehet yöllä — ostatte!
 Ken meist' on syyllisempi, vastatkaa,
 jos teill' on rinnassanne omatunto?

ABR. MELKIORINPOIKA:

Mun rinnassani on, mit' on, ja sulle
 mun teoistani vastata ei tarvis —
 mun tuomari on Sigismund, ei muut!

ILKKA:

Mut eessä kansan, vouti, kuka vastaa?

NURKKA:

Ja eessä Jumalan ja lasten, vouti?

ABR. MELKIORINPOIKA:

Ken on tuo kirkon mies? ...

ERÄS HUOVI:

Tuo vanhusko?
 hän lienee kirkkoherra .. herra Simo!

ABR. MELKIORINPOIKA:

Vai kirkkoherra? Rauha sulle, vanhus,
 sun kanssas tekemist' ei ole mulla;
 mut väisty syrjään, kaitse lampaits —

(viittaa Katriin).

tuo tuolla tarpehess' on lohdutukses!
 Mut esivallan miestä ällös häiri,
 jos tahdot välttää rangaistusta lain;
 sun työs on lohduttaa, mun käskyt täyttää.
 Nyt riittää jaaritus, ja käskyn jälkeen
 kapinan nostajana, karkulaisna
 ja kansan-villitsijänä ma nyt
 sun Ilkka vangitsen, ja marskin käskyn
 myös kaikkein kuullen sulle julistan:
 pihalla vankihuoneen, kirkonmäellä
 on hirsipuusi valmis! Toimeen, huovit!
 (Huovit tarttuvat Ilkkaan käsiksi).

ILKKA:

Minunko yksin vuoksi kaikkien
 siis kuolla täytyy?

KONTSAS:

Niinkuin elämässä
 ma häntä seuraan, vouti Melkerson.

ABR. MELKIORINPOIKA (silmäilee ympärilleen):

Sa olet Kontsas . . . täyden apajan
me saammekin . . no, kaikki kerrallansa
kai paremp' on kuin yksitellen jahti.

(ottaa poveltansa pergamentti-kääryn).

Mun valtakirjan käsky kuuluu näin:
on rikostovereineen Jaakko Ilkka
kapinan nostajana vastaan esivaltaa
nyt kuoloon hirsipuussa saatettava!
Siis kuulutte te yhteen joukkoon kaikki.

(huomaa Pirin)

Häh, erehdynkö, vaiko pettää silmät
tai oletkos sa täällä . . Ilkan luona . . .
sa, joka Nokialla kauppaa teit?

PIRI:

Kuin Juudas mestarinsa möin ma hänet,
kun kerran ostaa ilkesitte te! . . .

KONTSAS:

Niin, voutihan on puolakoita, häh?

ABR. MELKIORINPOIKA:

Suus kiinni, mies! Vai herjaat esivaltaa
jo sinä myöskin? (Pirille) Rauhanehtoihin
kun suostuit Nokialla . . rikokses
ma muuttaa vankeudeksi voinut oisin,
vaan koska herjaat esivaltaa . . .

PIRI:

Tyrmä

on mulle kauheampi kuolemaa.

ABR. MLLKIORINPOIKA:

Vai ennen kuolema kuin vankityrmä!

Siis kadut kauppojasi . . .

ILKKA:

Pirkkalaiset

ei ennen ostaneet . . . vaan verot otti . . .

ABR. MELKIORINPOIKA:

Niin, verot otti!

ILKKA:

Kunnia ja maine

ei kaupaks' ennen ollut Pohjanmaalla.

ABR. MELKIORINPOIKA (nauraa vastahakoisesti):

Vai puhut kunniasta sinä, sinä?

ei, kuulkaa, miehet, hän on leikkisä . . .

ILKKA:

Jos puhun kunniasta minä? Puhun,
ma juuri, vouti, siitä puhunkin;
ma kauppaa toisten kunniast' en käy

ja osta vihollista . . salaa yöllä . . .
 kun tämä säätämäss' on oikeutta.
 Ma kunnialla elin, sotaa kävin
 ja kunnialla kuolla osaa Ilkka!

P I R I:

Mun laukkukauppuriks he tehdä aikoi,
 mut nyt ma jälleen olen Pohjan mies —
 ja kunnialla kuolee Pentti Piri!

K O N T S A S:

Se oikein Piri, kunnialla!

I L K K A (liikutettuna):

Pentti,
 kuin veitsen isku koski silloin tänne,
 (laskee kätensä sydämmelleen)
 kun tekos kuulla sain (innostuen),
 vaan perkele
 kai juuri silloin riivas pettämään,
 kun ehkä vartoi meitä voiton päivä,
 ja oikeus maassa saatu jälleen ois . . .

A B R. M E L K I O R I N P O I K A:

Kavahda itses, Ilkka, hilli kiele,
 kun seisot silmä vastaan kuolemaa!

ILKKA (innoissaan):

Niin, silmä silmää vastaan kuolon kanssa,
mut juuri siks ma huudan julki teille:
jos kuolee hirsipuussa Jaakko Ilkka,
niin vuoksi oikeuden ja sorrettujen
sen tekee hän ja nuora kaulassaankin
hän huutaa kirouksensa Flemingille
ja teille ryöstövallan kätyreille!

TOISET:

Niin, kansan kirous marski Flemingille!

ABR. MELKIORINPOIKA:

Vai rammatkin ja raajarikkoiset
tääll' ovat yhtä seuraa, herjaten
niin mua voutia kuin marski Klauta
ja hänen persoonassa kuningasta.
Siis hirteen kaikki, kaikki!

ILKKA:

Hirteen kaikki —

siis miks' ei hänkin tuolla (viittaa Katria) tämä
tässä (viittaa Kirstiä)?..

KIRSTI:

Ja miks' ei hirttää sitten papit myös,
niin pääsis kerrallansa!

ABR. MELKIORINPOIKA:

Vaiti, vaimo,
ja hoida äitis kanssa kirkonmiehen.
Te ette meille kuulu! Köytetyt
siis ovat kaikki. Ulos, hirteen, mars!

(Ilkka ja hänen toverinsa ovat kaikki huovien ympäröimät ja nämä tyrkkivät heitä jo lähtemään).

ILKKA (riuhtautuen vaimonsa luo):

Siis, Katri parka, hyvästi . . . ja Kirsti,
(syleilee häntä)
hyvästi jääkää . . (huutaen) Kansan kautta kerran
mun kuolo Flemingille kostetaan!

KIRSTI (leimuten):

Sun kuolos kostaa kerran poikas Pentti!

KATRI (itkien):

Ei, Kirsti, ei, ken miekkaan tarttuu . . .

NURKKA:

. . . se miekkaan hukkuu, sanoo Herra, amen!

KONTSAS (mennessään):

Niin, Herran huomaan jääköön multa kosto!

ABR. MELKIORINPOIKA:

Pois kirkonmäelle! Ulos kaikki, mars!

ILKKA (tyynesti):

Edestä oikeuden on helppo kuolla!

(Kaikki menevät; Katri vaipuu tunnotonna kirkkoherran ja Kirstin syliin).

KIRSTI:

Voi, äiti kuolee . . . äiti, tointukaa . .
 voi, äiti, äiti . . Kylmät on jo kädet
 ja silmissäkin outo, kolkko kiilto.

NURKKA:

Niin, hänen hetki tullut on ja rauhaan
 hän kohta pääsee, sokko Katri parka!

KATRI (hiljaa ja ontosti):

Voi Jaakko, Jaakko! (avaa silmänsä) Kirsti, sinäkö?
 mut Pentti . . ainut poika, miss' on hän?

NURKKA:

Jumala ehkä säästää hänetkin.

KATRI:

Ah, kuinka ahdistaa . . ja kylmä hiki
 jo valtaa ruumiini . . . on tullut
 mun päivieni loppu . . tulla saakin,
 kun ainut poikakin jo vietiin multa!

KIRSTI:

Hän ehkä palaa, äiti, hänkin
ja oonhan luonas tässä minä vielä . . .

NURKKA:

Niin, onhan luonas vielä tyttäres!

KATRI:

Mut miss' on Mauno? . . .

KIRSTI:

Emme tiedä, äiti!

KATRI:

St . . hiljaa, Kirsti, hiljaa . . . Kirkonmäeltä
ma kuulen ääniä. (nousee ylös) Kas, Kirsti, Kirsti,
ma näen kaikki . . . Jaakon riisuttuna
ja valmihina hirsipuuhun käymään —
nyt heittää huovi hälle nuoran kaulaan . . .

KIRSTI:

Sinähan hourit, äiti, toinnu, toinnu!

KATRI (tarttuu kirkkoherran käsi-
varteen):

Näetkös, nyt he hältä vaatteet riisuu
ja huovilla jo heiluu piilukirves . . .

(Samassa aukeaa ovi ja sisään hyökkää)

MAUNO:

Kas, oikeinhan ma sentään osasin!

Voi, rakas Kirsti!

KIRSTI:

Elätkös sa vielä!

(juoksee häntä syleilemään).

MAUNO:

Niin, vielä elän . . . kuink' on laitas, äiti?

KATRI (katsoa tuijottaa Maunoon):

Sinäkö, Mauno? elät, elät vielä . . .

(parkaisee) mut miss' on Jaakko, Mauno?

KIRSTI:

Äiti hourii . . .

(vitkaan) Isäni . . . vouti vasta vangiks otti . . .

hän täältä vietiin juuri (purskahtaa itkuun) hirsipuuhun!

NURKKA:

Hän on nyt tuomiolla Herran eessä!

MAUNO:

Mut jospa pelastaa ma hänet voisin?

(Yrittää ovelle. — Ovi temmataa samassa auki ja sisään hyökkää)

PIETARI JUUSTEN (häätäisesti):

Täm' onko Ilkkala?

KIRSTI:

Sa kuka lietkin,
kun kysyt sitä, jonka kaikki tietää
täm' *oli* Ilkan tupa — —

PIETARI JUUSTEN:

Miss' on Ilkka?

KIRSTI:

Hän riippuu kirkonmäellä — hirsipuussa!

NURKKA:

Klaus-marskin käskystä hän hirteen vietiin!

PIETARI JUUSTEN:

Se valhetta on julkeata se;
minull' on käsky hänet säilyttää,
siks kunnes marski saapuu!

ÄÄNI ULKOA (kovasti):

Liian myöhään!

Nyt ensimmäisnä lankes Ilkan pää!

(Juusten pois).

KATRI (horjuu kamarin ovelle
parkaisten):

Vanhurskas taivas!

(kaatuu ovea vastaan, joka aukeaa ja Katri vaipuu kamarin
lattialle).

KIRSTI (yrittää ovelle):

Kuollut? äiti kuollut!

NURKKA (estää häntä asettuen
ovelle):

Niin, hänkin kuollut . . . kuolleet yhtä aikaa
siis kumpaisetkin! (siunaten) Rauha vainajille!
Elämä alkaa teissä uudestaan!

VIIDES NÄYTÖS.

Toinen kuvaelma.

(Kulmikas „tornihuone“ Turunlinnassa; ikkunat perällä ja oikealla, ovia kummallekin sivulle. Oikealla ikkunan luona ja pitkin verhottuja seiniä — joilla riippuu karttoja, piirroksia y. m. — penkkejä sekä vanha kirjakaappi. Vasemmalla matala takkauuni, jonka päällä kello, sekä taampana poikkipäin näyttämöä komeilla uutimilla varustettu sänky. Etualalla, vasemmalla nojatuoli, jonka edessä pöytä.

Sivulta tulee punoittavana talviasussa *Kaarina Fleming* palvelijan saattamana).

KAARINA (ryhtyen riisumaan päältänsä turkkia y. m., jotka yksitellen jättää palvelijalle):

Kas niin, nyt ollaan, Mikko, linnassa me jälleen!
Kyll' onkin pakkanen . . ja Suitiasta
on matkaa kyllä tänne Turkuun asti.
Kas, tuoss' on turkki . . . tuossa talvilakki
ja tässä päällyskengät . . kaikki tyyni
saa Mikko viedä piha-kammioon.

(Palvelija yrittää mennä).

Ei, varros hetki, tiedätkös sä, Mikko,
jos uutta kuulunut on Pohjanmaalta
ja kuink' on sodan laita? . .

PALVELIJA (vaatteet käsivarrella):

Nuijasodan?

Niin, Jaakko Ilkka on nyt hirsipuussa.

KAARINA:

Vai sai hän vihdoin toki rangaistuksen —
no, hänest' on siis rauhaan päästy . . .

PALVELIJA:

On —

ja neljä Ilkan rikoskumppaleista
on samoin mestattuna Ilmajoella;
ne vouti hirtti, kertoi Pentti herra.

KAARINA:

Sen on he ansainneet . . . siin' onko kaikki?

PALVELIJA:

Ei, armon neiti, Ilkan hirtettyä
on siellä syttynyt jo uusi liekki.

KAARINA:

Sa mitä tarkoitat? Uus kapinako?

PALVELIJA:

Niin, armon neiti, uusi kapina —
ja monta juttua ma kuulin siitä,
mit' ovat nuijalaiset voudin tehneet . . .

KAARINA (istuutuen):

No, annas kuulla!

PALVELIJA:

Tarharannan luona
he yllättivät vouti Melkersonin —
sen „maitoherran“ niinkuin kansa kutsuu (nauraa) —
kun tämä tyynnä ajoi kuomireessä;
ja siinä riisuiivat he turkin hältä
ja sitten takin, sitten . . .

KAARINA (nauraen):

Eihän sentään
tok' alastomaks talvipakkasella?

PALVELIJA:

Ei paljo paremmakskaan, armon neiti;
mut sudenturkit otti Krankka hältä
ja itse ylleen puki . . . toiset taas
kun hänet huomasi sudenturkiksissa,
niin kaikki sutta lyömään . . .

KAARINA (nauraa):

Krankkaparka!

Se mahtoi olla hauska näytös!

PALVELIJA:

Hauska --

mut sillä aikaa karkas vouti metsään.

KAARINA:

Vai pääsi pakoon heiltä „maitoherra?“

PALVELIJA:

Niin, pääsi. Sitten toinen juttu . .

KAARINA:

No?

PALVELIJA:

Vaan tam' on surullinen. Sillä, nähkääs,
se Kyrön kirkkoherra Matti Stuut . . .

KAARINA:

Stuut? Mikä kummallinen nimi!

PALVELIJA:

Sen

sai isältään hän varmaan . . . kuulkaahan,
millaisen kuoleman sai kirkonmies?

KAARINA:

No?

PALVELIJA:

Kädessä kannu sekä kirkonavain,
kun astui ulos porstuastaan pappi,
niin portahilla kuoliaaksi lyötiin
hän sillä hirmuisella avaimella.

KAARINA:

Hyi, kirkonavaimella! julmurit!

PALVELIJA:

Niin,

se onhan julmaa? . . . siellä Pohjanmaalla
niill' onkin julmat kirkonavaimet . . .
tällaiset näin (näyttää). — Mut yhtä uljaita
ei kaikki olekkaan kuin Matti-herra.
Kai on jo armon neiti kuullut sen,
kuin kävi nuoren Piirtolaisen?

KAARINA:

En,

en ole kuullut mitään.

PALVELIJA (katsoo viekkaasti Kaarinaan):

Ettekö?

Hän laudan päällä selkähänsä sai,
ett' tämä halkes . . .

KAARINA:

Selkä?

PALVELIJA (nauraa):

Eeei, kuin lauta —
mut kumpaiseenkin lienee vika tullut.
Niin sai hän ketunturkit siepatuksi,
ja pääsi metsään . . . siellä kuusen alla,
hän naisen vaatteet puki . . .

KAARINA (nauraen):

Eihän toki!

PALVELIJA:

Ka, ihan totta . . . sitten sotilaita
kun saunoittamaan läks, niin siellähän
se petos huomattiin, hehee!

KAARINA (arvokkaasti):

Jo riittää;

nyt saapi Mikko viedä säilyyn turkit
(nousee) ja vasta kaskujansa valikoida!

PALVELIJA (kumartaen):

Ah, anteeks, armon neiti, suokaa anteeks,
jos vanha Mikko liian suoraan . . .

KAARINA (käskevästi):

Menkää!

(Palvelija kumartaa ja poistuu. Kaarina riisuu hansikkaansa,
jotka heittää tuolille).

Tuo vanha hupsu hän on ennallansa!
Mut täällä ikävässä moiset kaskut —
sen tietää liian hyvin vanha Mikko —
on mulle melkein ainut huvitus,
kun isä poissa on ja Juhanaakaan
ei kuulu Warsowasta; äitikin
käy allapäin ja itkusilmin vartoo,
ett' toki kotiin saisi jompikumpi. (naurahtaen)
Hän pelkää, että joku tapaturma
on tullut Juhanalle. — Sit' en usko.
Hänest' on haus Kemp' olo Warsowassa,
kun siellä on hovin huvit, siinä kaikki!
Ah, miekkoisia . . . Lindorm Bonde kai
on siellä myös . . . ja varmaan aikoja
hän on jo unhoittanut meidät täällä . . .
Ja onkos kumma, siellä on hienot neidit . . . (paussi)
Mut Kaarin Fleming myös on prinssin serkku
ja (ottaa käsipeilin pöydältä) onhan minullakin kas-
vot . . . äsh,

täm' onhan lapsellista, tuhmaa kaikki . . .
ja missä lienee äitikin?

(Menee akkunan luo ja katselee ulos).

No, niin —

se tästä vielä puuttui? Taaskin tuolla
he istuu ikkunassa kaulatusten
kuin mitkä kyyhkysset . . kas, tällä lailla . . .
Uh, kuinka hermostavan äitelää
ja harmillista, naurettavaa, että . . .
tät' en ma kauempata kärsi, en!

(kävelee kuohuksissaan).

Vaan heidän täytyy täältä pois ja kohta . . .

(Nauraa katkerasti ja vaipuu sitten nyyhkien ikkunapenkille.
Ulkoa alkaa kuulua Gottschalk Flemingin laulua luutun säes-
tyksellä, jota Kaarina vähitellen taipuu kuuntelemaan nojaten
itsensä ikkunan pieltä vastaan. Laulun tauottua huokaa hän):

Niin, Gottschalk, hän on onnellinen, hän,
ja Aune myöskin . . . mutta juuri siksi
ma tahdon heidät pois ja . . .

(Samassa aukeaa sivuovi ja sisään astuu)

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kohteliaasti):

Päivää, neiti!

Noo, kuinkas täällä jaksetaan? (Kaarina ei vastaa)

Ohhoo,

vai retki Suitiaan ei miellyttänyt
siis armon neitiä?

KAARINA (kuivasti):

Ei!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ja miks' ei?

Nyt onhan kaunis ilma, keli liukas
ja ruuni-valjakko on mainio,
sen olen itse nähnyt.

KAARINA:

Kyllä, kyllä.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut kuitenkin ei retki hauskuttanut?
Se Mikko kai on huono kyytimies
vai —?

KAARINA:

Olkaa tuossa sukkeluuksinenne ...
en ole tänään leikkisällä päällä.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin, neiti Kaarin, ette tänäänkään,
mut ette eilen myöskään ... pitkän aikaa
jo vaivaa teitä .. (Kaarina tekee epäävän liikkeen)
elkää kieltäkö,
ma olen nähnyt minä, kaikki nähnyt —

KAARINA (käännähtää äkkiä):

Ja mikäs täällä sitten hauskuttaisi?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin kyllä, neiti Kaarin, vanha Turku on teidän ikäiselle neitoselle jo liian ikävä . . . Kas, nyt kun poissa on marski, veljenne ja nuoret paashit kun kaikki Warsovahan poistui täältä, niin on tää linna kolkko vanhallekin. Jos uutta kuuluu, on se hirmutöistä, joit' ovat tehneet nuijapäät . . .

KAARINA:

Niin, julmat on jutut heistä, Mikko tässä kertoi . . . Kun loppuis se ja isä retkeltänsä kun palais hengiss' ehkä!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Marski Fleming on tosin ikämies, niin, se hän on, ja Pohjan pakkasten ja noitain kanssa ei ole leikkimistä, sanotaan; mut vanhuksell' on tarmoa ja huovit, ne „rautahuovit“, suojaa häntä kyllä, niin että piankin hän täällä on.

KAARINA:

Vai niinkö uskotte te myöskin, Juusten?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin uskon. Mutta siitä yksin ei
kai paljo riemastune neiti Kaarin?
Te muuta kaipaatte!

KAARINA (naurahtaen):

Ja mitä sitten?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin, eihän syrjäiseen se kuulu suinkaan,
vaan . . . näittekös te Aunen tuolla äsken
ja kuulitteko Gottschalk herran laulun?

(Kaarina nyökkää myöntymykseksi).

Kas, heille ikävä on outo vieras
ja oikein hyvää tekee vanhan miehen,
kun heidät näkee . . . missä helkkarissa
se viipynee se Lindorm herrakin,
kun hänt' ei kuulu . . .

KAARINA (nousee ylös):

Lindorm Bondeko?

Ja mitä kuuluu herra Bonde minuun?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ah, suokaa anteeks, neiti Kaarin . . .

KAARINA:

Saatte,

vaan sekautua toisten asioihin

on aina tuhmaa sekä tarpeetonta!

(Menee loukattuna nopeasti ulos).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kumarrellen):

Vai niin, ma pyydän . . . anteeks, neiti Kaarin! —

Kas, sen sain palkakseni, hehehee,

kun parhaimmassa aikehessa . . . no,

se osoittaa, ett' olin oikeassa!

Mut sellaiset ne on ne nuoret naiset,

ett'ei ne sallis huomattavan (nauraa) . . . Äsh,

ma kuulunhan nyt sukuun minäkin

ja nyt kun Ebba rouva . . .

PALVELIJA (tulee):

Tänne kai

jäi armon neidin hansikkaat? .. kas, vouti!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

No, neitiä sä käytit Suiiassa?

Mut iloisempaa tuult' et saanut hälle.

(hiljempää) Häh? salaviestin tapasitkos, Mikko?

PALVELIJA (tulee lähemmäs, iskee
silmää):

Niin, viestin Warsovasta tarkoittaa
kai linnanvouti . . . hovimarsalkalta?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin, hältä juuri kautta Danzigin
ma varron sanaa Johan Flemingistä,
nääs nuori Fleming palaa Turkuun kohta
ja jääpi toistaiseksi tänne.

PALVELIJA (tehdn varovaisuus-
merkkejä):

St! St!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

No, mitäs kujeita?

PALVELIJA (salaperäisesti):

Niin, nähkääs, vouti,
kun herra Fleming, nuori „kammerjunker“,
ei palaakaan . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Vai taas sa viisastelet,
ma sainhan kirjan Räävelistä äsken,
ett' aikoo tulla hän . . .

PALVELIJA (taivastellen):

Ei ai'o, ei . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ja miks' ei, lurjus?

PALVELIJA:

Siksi, armon herra,
ett' on hän — tullut jo! . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Sun piru vie,
jos mulle tässä valhettelet, mies!
Miss' on hän sitten?

PALVELIJA (lähestyy voutia):

Saaristossa, vouti,
kun laiva jäätyi siellä saaren rantaan
ja nuori herra tiellä sairastui . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Häh?

PALVELIJA (vakuuttaen):

Kuumetautiin, meritautiin, niin,
ja laivassansa siellä ulapalla
hän makaa nyt ja vartoo noutajaa . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (vakavasti):

Täm' onko totta, Mikko?

PALVELIJA (tekee liikkeen kuin hirtettäissä):

Tämä näin,
jos sanan vääristän.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

No, hyvä on --
ja palkanmaksussa mä muistan tämän.
(Palvelija jää seisomaan kuin odottaisi jotakin).
Niin, nyt saat mennä!

PALVELIJA (menee ovelle, kääntyy takaisin ja ojentaa vieksaana kätensä):

Jos se sopis nyt? ...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Nyt? Luuletkos sa, lurjus, että mulla on aina rahaa sitten ... tiehes siitä, ma kyllä muistan tämän ...

PALVELIJA (mennessään mutisten):

Vanha saita,
hän kun on niitä, jotka *eivät* muista! ...
(Poistuu).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (katsoen palvelijan jälkeen):

Nuo aina vain on rahaa, rahaa vailla,
 ikäänkuin mulla aarrekiristut ois! (kävelee)
 Vai sillä lailla siis on asiat,
 ett' on hän sairas, hm, ja saaristossa! . .
 Vaan juuri nyt, kun rouva Ebballakin
 on huonoin päivänsä . . . ja marski itse
 kun poissa on ja lempo tietköön missä!
 Se onkin helvetti, kun kehenkään
 ei enää luottaa voi . . . vaan rahvaan kanssa
 he vetää yhtä köyttä . . valhettelee
 kuin tattarit ja kalmukit. Jo ostaa
 ma heitä kahdest' olen koittanut,
 vaan kummallakin kertaa petti, konnat!

PALVELIJA (tulee):

Kaks Kurjen huovia on ratsain tullut
 ja pyytää kohta päästä vouden luo.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Kaks ratsuviestiäkö Aksel Kurjen?

PALVELIJA:

Ei, Laukon herralta he sanan tuovat.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Knut Kurjeltako? . . . marskin luota siis —
(nopeasti) ne laske kohta tänne! (palvelija pois)

Heiltähän

ma tiedot varmat saankin marskistamme!

Mut kuink' on mulle sana? Ebba rouva

hän ennen yksin marskin viestit sai?

Ne on siis Kurjelta, ei Flemingiltä.

(Kaksi huovia tulee nopeasti palvelijan saattamana).

ENS. HUOVI:

Te lienettekö linnanvouti itse?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin, Pentti Juusten itse olen.

ENS. HUOVI:

Hyvä,

on meillä teille Kurjen sanomat.

(Katsahtaa palvelijaan, joka Juustenin viittauksesta poistuu,
mutta huomataan oven raosta kuuntelevan.)

ENS. HUOVI (virallisesti):

Knut Kurki, Laukon herra, tervehtää

ja meidän kautta tekee tiettäväksi,

ett' ovat nuijalaiset kaikkialla

nyt vihdoin lyödyt . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Kiitos Jumalan!

ENS. HUOVI:

Löi Götrik Fincke itse Savon joukot . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin, luona Savonlinnan, tiedän sen.

ENS. HUOVI:

Ja Mikkelissä . . Vouti Laurinpoika —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Häh, vouti Laurinpoika . . . ken on hän?

ENS. HUOVI:

Uus vouti Pohjanmaalla, hertun mies;
näät vanha vouti Abram Melkerson
kun luona Tarharannan vangiks joutui
ja vietiin Tukholmahan hertun luo . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Voi, Herra laupias . . . vai hertun kynsiin!

ENS. HUOVI:

Niin, Krankan toimesta. Mut voudin joukot
taas luona Santavuoren marski itse
löi tyyten tykkönänsä . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Santavuoren?

Ja milloin sitten?

ENS. HUOVI:

Pyhä Matti kai
on helmikuussa neljäskolmatta . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (mietti):

Niin, neljäskolmatta on Matin päivä.

ENS. HUOVI:

Nyt kera huovien ja vankiensa
on paluumatkallansa marski Fleming.
Mut tiellä kohtas häntä noidan nuoli . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Äh, mitä juttuja ne taaskin on!

ENS. HUOVI:

Niin, kautta kunniani, vouti Juusten,
se Korpolaisten vuoren noita-akka
hän ampui myrkkynuolen marskihin . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Tää onko myöskin Laukon herran viesti?

ENS. HUOVI:

Ei Laukon herran, mutta omin silmin
kun nähtiin horjuvan me marskin ja
kun telttahuovit kertoi: ihmenäyt
ja kuumehoureet häntä yöllä vaivaa,
niin että unta ei hän silmiin saa --
siks ennakolta teille viestin tuomme.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Vai näyt ja houreet! . . Piru teitä uskoi --
Mut missä heititte te marskin joukot?

ENS. HUOVI:

Jo Pohjan rajamailla . . Närpiössä . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Siin' onko kaikki Laukon herran sanat?

ENS. HUOVI:

On.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (menee ovelle):

Mikko, hoi!

PALVELIJA (tulee):

Ja mitä käskee vouti?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Nää sanantuoajat tupaan saata, Mikko,
ja heitä olven kanssa kestitse.

Siis hyvästi ja häntä seuratkaa!

(Huovit menevät palvelijan kanssa).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (yksin):

Ja kaikki tulee tässä yhtäaikaa!!

Mut marski sentään on jo vanha mies
ja kenpä tietää? kuolo tulla voi

kuin varas yöllä . . . Mutta juuri nyt,

kun vihdoin heitettäv' on Käkisalmi

ja Ruotsin säädyt Kaarle Arbogassa

kun saanut liittoon meitä vastaan on . .

nyt kaikki helvettiinkö mennä aikoo!?

Eei, Ebba rouvan täytyy viesti saada

ja heti kohta, muu ei tässä auta.

Saas nähdä sitten, puoliso vai poika
on hälle rakkahampi? Kumman luo
hän ensin lähtee, se sen näyttää meille!

(Poistuu kiiruusti oikealle. Kaarina ja Ebba Fleming tulevat vasemmalta).

KAARINA (vetää äitiänsä käsipuolesta ikkunaan):

Kas, äiti, katsokaahan, tuonne noin!
Sun täytyy kieltää, äiti, Aunea,
hän käy jo vallan sietämättömäksi —

EBBA FLEMING (hermostuneesti):

Ei, Kaarina, sit' en ma sentään usko . . .
ne on sun luulojasi, lapsi kulta.

KAARINA:

Vai luuloja, vai niin . . ja miksi sitten
hän aina minun nähden kiemailee,
ja iltakaudet puhuu onnestansa
ja häistään . . .

EBBA FLEMING (naurahtaen):

Rakas lapsi, jollekulle
kai täytyy haastaa niistä hänenkin,
kun tääll' ei *ole* muita . . . Onnellinen

on avosuinen, avosydäminen
ja muille tuntehensa näyttää tahtoo.
Sa itse, Kaarina, kun vanhenet —

KAARINA (kääntyen kävelemään):

Silt' en ma sulhossani kiinni riipu
kuin mikä takkiainen .. (äkkiä) milloinkas
ne sitten ovat heidän häänsä, äiti?

EBBA FLEMING:

Kun palaa matkaltansa marski Fleming.

KAARINA:

Ja sitten kohta heidän muuttaa täytyy?

EBBA FLEMING:

Niin, joko hetikohta, tiedä en,
mut marski tahtoo heidät Tukholmaan.

KAARINA:

He sinne joutaakin ... ja Juhana
jos palaa Warsovasta piankin,
hän Aunea ei kohtais mielellään ...

EBBA FLEMING (kuin itsekseen):

Niin, Juhana, hän palanee kai kohta —
ja se on totta, silloin täytyy Aunen
jo olla poissa täältä ...

KAARINA:

Äiti, hoi,

(ottaa ompeluksen pöydältä ja istuu ikkunan luo)
tää ompelus on hälle . . Juhanalle,
sen peittohonsa saa hän, kun hän saapuu,
kas, näätkös vaakunata tässä, äiti?

EBBA FLEMING (katsahtaen sinne, sitten hajamielisesti):

Niin, se on vanha kilpi Flemingin —

KAARINA (hetken perästä):

Ja onhan, äiti, suku Flemingin
jo Ruotsin parhaita . . .

EBBA FLEMING (ajatuksissaan):

On, lapsi kulta.

KAARINA:

Siis yhtä korkeat kuin Stuuuret, Brahet
ja Sparret taikka Bielket?

EBBA FLEMING (kuten äsken):

Hornitkin

on täällä nuoremmat.

K A A R I N A :

Ja Ruotsissa

siis vanhemmatko ainoastaan Vaasat? . . .

(Ebba Fleming nyökkää päätänsä, Kaarina istuu ompeluksensa ääressä. Hetken perästä naurahtaa):

Sä kuules, äiti, kun ma tänään vasta
näin ensi kerran, että oven päällä
on salissamme Suomen leijona . . .

E B B A F L E M I N G (hätkähtäen):

Häh, Suomen vaakunako? (tyynemmin)

Onhan se
jo siellä kauvan ollut, rakas lapsi.

K A A R I N A :

Mut kumma vain kun näin sen vasta nyt.

— Se on kai säilynytkin siitä asti,
kun Johan kolmas nuorna herttuana
täällä' asui hovin kanssa . . (huokaisee) Toisellaista
kai oli silloin täällä? . . . isä siitä
on joskus kertonut . . . ja vanha Mikko
taas Suitiassa haastoi siitä tänään.
Ne oli hauskat ajat, sanoi hän,
ja silloin täällä nuoret oltiin kaikki
ja linnan muurit kaikui naurust' aina.
Ne Puolan herrat, niin, ja neidit sitten

ne liikkuvat kuin perhoset . . mut kaunein
 ol' itse herttuatar Katariina
 ja ritareista uljain Juhana,
 niin kertoi Mikko . . .

EBBA FLEMING:

Uskon kyllä sen
 ja sellaista se kansa kauvan muistaa . . .
 Juhana itse oli nuori silloin
 ja samoin Katariina . . . tansseista
 ja loistosta he piti kumpikin.

KAARINA (miettii, sitten äkkiä):

Kai heidän mukaan, äiti, meillekin
 on nimet annettu . . .

EBBA FLEMING (naurahtaen):

Niin tosiaankin,
 mut kaikkea sa, lapsi, mietitkin . . .

KAARINA (veikeästi):

Kun saapuu kotiin veli Juhana,
 ma kutsun häntä Suomen herttuaksi —
 vain leikilläni, äiti! . . (paussi) Aiti, kuules,
 kas, tuohon . . . Flemingien kilven yli
 jos herttuaallisen ma neulon kruunun?

(nauraa vallattomasti)

Se häntä huvittaisi . . . teenkö sen?

EBBA FLEMING:

Ei, Kaarin, se on liian vallatonta —
se kruunu meille kuulu ei!

(Kaarin naurahtaa ja ompelee edelleen. Ebba Fleming istuu mietteissään nojatuolissa).

EBBA FLEMING (nousee ja jää seisomaan pöydän ääreen, itseksensä):

Ja miksi,

miks ei se meidän olla vois, jos Klaus
vain tahtois sen ja uskaltaisi? Nyt
kun sota Pohjanmaalla loppuu . . . Suomi
on meidän hallussamme, silloin Klaus
voi tehdä täällä niinkuin itse tahtoo.

Jo aikoja ois muille kelvannut

tää suuri niemimaa . . (katsellen seinäkarttaa) Niin,

Söyring Norby

ois siitä antanut jo Gottlannin

ja avuks ostaa aikoi itse tsaarin —

mut tästä esti häntä Eerik Fleming.

Kun Hoijan kreivi Sigrid Vaasan kanssa

sai huomenlahjaksensa Viipurin

ja Savonlinnan, Satakunnan läänit,

mut velkautui ja karkas Lyypekkiin —

niin kreivin läänit yhdeks Suomenmaaksi

taas liitti jälleen sama Eerik Fleming.

Ja Fleming Mecklenburgin Albrektinkin

myös täältä hääti . . . Fleming Girichin,
 jok' Kustaan jälkeen hälle Ruotsin ohjat
 ois Suomest' antanut, pois ajoi täältä
 kuin kulkulaisen . . . Vuotta sata jo
 on Suitian ja Viikin Flemingit
 siis täällä hallinneet ja vallinneet
 ja vierailta sen kruunun varjelleet . . .
 Nyt Kaarolta se varjeltava lie
 kai myöskin Flemingien kautta . . .
 Niin tahtoo sallimus . . tai, piru oisko,
 jok' kasvattaa ja kehrää ajatusta,
 ett' tämä maa on Flemingeillä kerran
 ja Suomen kruunu . . . päässä Juhanan?
 Sai Vaasat Ruotsin valtikan, kun Kustaa
 sen tiranneista vapahti . . no miksi,
 (ääneen) miks Suomea ei Fleming saada vois,
 kun Flemingit sen suojelleetkin on!

KAARINA (joka on ommellut, ajatuksistaan havahtuen):

Sä mitä sanoit, äiti?

EBBA FLEMING:

Juhanaa

sun veljeäs ja isääs tässä mietin.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (tulee vasemmalta):

Kas, vihdoin löydän teidät, armon rouva,
ma koko linnan olen kiertänyt...

EBBA FLEMING (hermostuneesti):

No, mitäs asioita teill' on taas!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ei hauskimpia, rouva, nytkään, ei,
mut tärkeitä ne on...

EBBA FLEMING:

Siis puhukaa!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (vitkastellen):

Niin, ... armon rouva nuorta Juhanaa
kai vartoo Warsovasta kotiin...

EBBA FLEMING:

Kyllä,
me saimmehan jo taannoin sanan siitä.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin, tuota ... meritietä — Danzigista
kai piti tulla hänen...

EBBA FLEMING:

Niin . . . ja sitten?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Hän . . on jo tullut, armollinen rouva.

EBBA FLEMING:

En leikkiänne tänään siedä, Juusten.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut se on totta . . . Matkallansa häntä
on tapaturma sentään kohdannut . . .

KAARINA (kiiruhtaa luo);

Te mitä sanoitte? Ett' tapaturma
ois Juhanalle sattunut?

EBBA FLEMING (vakavasti):

Jos teillä

on sydänt' äidin mieltä kiusata,
niin . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (samoin):

Totta puhun . . . Saaristohon laiva
on kiinni jäätynyt . . ja matkalla
hän kuumetautiin siell' on sairastunut
ja makaa noutajaansa vartoen.

EBBA FLEMING (hyppää ylös ja aikessa lähteä):

Siis valmiiks valjakkoni laittakaa,
ma lähden sinne kohta, kohta, Juusten!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut joll'ei kestä valjakkoa jää!

EBBA FLEMING (liikutuksensa vallassa):

Se kestää kyllä, ja sen täytyy kestää,
mun täytyy luokse poikani! . . . Vai sairas
ja kuumesairas merten ulapalla . . .
ja tähän aikaan, . . . taivas varjalkoon,
jos kuolee poikani, mun Juhana, (tarttuen voutiin)
hän *ei saa* kuolla, Juusten, kuuletteko?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut rauhoittukaa, rouva . . .

EBBA FLEMING:

En, en, en . .
mun täytyy sinne, vaikka merten halki!

KAARINA:

Ma lähden kanssas, äiti.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Tyyntykää,
kas, tääll' ois tarvis teitä, armon rouva,
kun viestit marskilta ma juuri sain . . .

EBBA FLEMING (ylväästi):

Te viestit marskilta? . . ja minä en?
sit' en ma usko. Minun kautta, Juusten,
käy aina viestit marski Flemingiltä.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin kyllä, armon rouva, viestit mulle
ei tule marskilta, mut marskin luota . . .
Knut Kurki, Laukon herra, tiedon laittoj,
ett' on jo nuijasota loppunut
ja voiton kanssa palaa marski Fleming.

EBBA FLEMING:

Vai voiton kanssa, kiitos Jumalalle!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Nyt pian marski täällä olla voi.

EBBA FLEMING:

Siks kiirehdin ma luokse Juhanan
ja hänet noudan tänne tuloruhlaan,

niin ilo meillä sitä suuremp' on,
 kun poikansa hän jälleen tapaa. (menee nopeasti
 ovelle) Hoi!

(palvelija tulee)

Valjaihinkin kohta, Mikko, parhaat orhit,
 ma lähden matkaan itse! Mene! (palvelija seisoo
 ymmällä) Mene!

PALVELIJA:

Ma teen kuin kääsee armollinen rouva! (menee).

KAARINA:

Ma lähden kanssas, äiti!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Kuulkaa sentään:

myös marski Fleming tiellä tullessansa
 on Ilmajoella kohtauksen saanut —
 ja kansa uskoo, että noidannuoli
 tai myrkky syyn' on ollut... öisin siellä
 on häntä vaivannehet kuumenäyt
 ja mielenhäiriöt...

EBBA FLEMING:

Nyt vaiti, Juusten,
 ma teidän valheitanne — — —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (loukkaantuneena):

Armon rouva,
ma marskistako pilkkaa uskaltaisin
ja tällä lailla? Anteeks, Ebba rouva,
mut tää jo loukkaa . . .

EBBA FLEMING (hillitymmin):

Ehkä kiivastuin,
mut kansa keksii siellä juorujansa
ja niit' ei usko muut kuin tuhmat. Miksi
ei marski mulle sanaa lähettäis,
jos sairas ois?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin, sit' en tiedä. Ehkä
hän uskoi voittavansa kohtauksen?
Mut hän on vanha jo ja kylmä viima
voi antaa vanhukselle . . .

EBBA FLEMING:

Elkää Juusten,
tok' ennen aikojansa . . . vaarallista
jos ois se ollut, mulle viestin siitä
hän oisi laittanut . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut jos hän saapuu
jo tänään taikka huomenna, niin kohta
hän teitä kaipaa . . ja jos niinkin ois,
ett' on hän heikko, kuinkas silloin linnan
nyt juuri jättää voitte?

EBBA FLEMING (kiihkolla):

Ihminen,
te itse kerroitte, ett' ainut poika
mun makaa sairahana ulapalla
ja vartoo noutajaa . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut sinne huovit
tai Gottschalkin me laittaa voimme, rouva . .

KAARINA (itseksseen):

Ja miks' ei Aunen! (ääneen) Äiti, kuules, äiti,
ma lähden sinne kanssa huovien,
niin voit sa jäädä . . .

EBBA FLEMING:

Minä kuolisin
jos vartoa mun täytyis täällä yksin,
kun tiedän, ett' on sairas Juhana . . !

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (painolla):

Mut marski myöskin! . . .

EBBA FLEMING (raivostuen):

Väisty, kiusan henki,
jok' ihan uhallalla vain mua piinaat,
ja yhtä aikaa tapat kaksi kertaa.
Sa kuulithan jo, ett' en usko sua.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut poikanne te sairaaks' uskotte!

PALVELIJA (tulee):

Nyt parhaat hevoset on valmiit, rouva!

EBBA FLEMING:

Ma tulen kohta! Kaarina, sa jätät
ja varrot isääs . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Te siis lähdette?

EBBA FLEMING:

Mun täytyy, kuuletko sa, täytyy, täytyy!
Täss' onhan vaarass' ainut poikani.
(rientää oikealle).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kuin itsekseen):

Niin, sellainen on aina äidin mieli:
hän seuraa sydäntään, ei järkeänsä!
(aikoo lähteä).

KAARINA:

Mut sanokaa nyt suoraan mulle, Juusten,
se onko totta, ett' on marski Fleming . .
isäni, sairastunut?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Sanantuoja
on ehkä liioitelleet . . . toivokaamme,
ett' on hän kohta täällä tervehenä!

KAARINA:

Niin, toivokaamme! . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (itseksseen):

Mutta heitä täytyy
mun tästä kerran vielä puhutella.
(menee).

KAARINA (yksin):

Tämäpä vasta ihmeellistä! Isä
ja veli Juhanako yhtä aikaa

siis kotiin palaisivat jälleen? (iloisesti) Voi,
 kuin hauskaa, että täällä elämään
 taas päästään niinkuin ennen; talvi
 on ollutkin niin ikävää, kun yksin
 ma tänne äidin kanssa heitettiin
 ja kaikki nuoret täältä kaikos pois,
 ett' Aune vain ja Gottschalk seuraks jäivät.
 Ja heistäkö ois seuraa? Inhoittavaa
 ja imelää on moinen rakkaus,
 kun kuiskitaan ja lauletaan ja .. hyi,
 sit' en ma sallis sulholtani, en! ...
 Jaa, nytpä loppu siitä tuleekin,
 kun isä saapuu .. Entäs Juhana,
 kun Aunen tapaa? (nauraa) Kuinkas, kuinkas hän
 voi nähdä kyyhkyistemme kuherrusta!
 No, äiti sanoi, heidän täytyy pois
 ja pois he joutaa ... Mutta veli parka
 jos tosiaan hän hengensairas on?
 Äsh, joutavaa! Tuo inhoittava Juusten
 hän taas on valhetellut; sillä lailla
 hän ennenkin on meitä säikytellyt ...

(menee ikkunan luo)

Nyt linnast' ajoi äiti huovein kanssa!

(teeskennellyllä painolla) Kamariherra luona kunin-
 kaan

Juhana Fleming kohta täällä on;
 siis työhön jälleen (istahtaa) .. ompeluksen tään
 ma tahdon valmiiks saada.

(hymyilee) Mitähän,
 jos todella ma Suomen valtakruunun
 vain leikilläni neulon kilven yli? (ompelee)
 Ja heillä kun on ollut turnausleikit
 ja Ruissalossa suuret eläintarhat
 ja teini-näytelmät kuin kuninkailla
 vain Pariisissa on ja Englannissa,
 niin kertoi Mikko . . Hän se kaikki muistaa.
 Kai Warsovassa myöskin semmoist' on —
 ja nyt kun palaa sieltä Juhana,
 ja meillä jälleen nuoret kokoontuu,
 niin isän täytyy täällä hovit laittaa . .
 se hänen täytyy tehdä! . . .

AUNE (tulee kiiruusti oikealta):

Kaarina,
 oletkos kuullut, että marski Fleming
 on tullessansa sairastunut?

KAARINA (tyynesti):

Olen,
 niin kertoi isäs . . .

AUNE:

Herra varjeltoon,
 jos on hän sairastunut! . . Kaarina,
 jos lähtisin ma häntä vastaan, kuules,

hän on niin hyvä meille, marski Fleming,
ja Gottschalk sanoi, että tultuaan
hän luvannut on laittaa meille häät . . .

KAARINA (pisteliäästi):

Ja siksi tietysti on hätä sulla —

AUNE:

Hyi, Kaarina!

KAARINA:

Ma puhun suoraan minä:
sa riiput Gottschalkissa päiväkaudet
kuin mikä takkiainen . . .

AUNE (hämmästyen):

Kaarina! ?

KAARINA (kuohuksissa):

Se sopii porvareille, maalaisille,
joill' onpi seuranansa pässit, lehmät,
ei sille, joka kuuluu aateliin ja
nimeä kohta kantaa Flemingin!

(Aune yrittää sanoa jotakin, vaan Kaarina jatkaa yhä kii-
vaammin).

Tuo teidän kuutamoinen lemmentauti
jo suorastansa inhoittaa . . ja Gottschalk,
niin, minkä hänkään sulle mahtaa, Aune,
kun tunteitas sa hillitä et voi,
vaan häntä paimennat ja hyväilet
kuin mikä . . .

AUNE:

Lakkaa, lakkaa, Kaarina,
tai täytyy luulla mun . . .

KAARINA (äkkiä):

Ja mitä luulla?

AUNE:

En tiedä, — sanoisinko? . . .

KAARINA:

Sano pois,
siit' en ma huoli.

AUNE:

Voinhan sanoakin,
se näyttää melkein siltä kuin sa, Kaarin . . (empii).

KAARINA:

No, anna tulla! . . .

AUNE (pidätetyllä pakolla):

Niin, se näyttää siltä,
 kuin meidän onnea sä — kadehtisit
 ja sua harmittaa, kun itselläsi
 on yksin ikävä . . .

KAARINA:

Vai kadehtisin?
 Ma, Kaarin Fleming, sua kadehtisin
 ja sinun onneas! Ei, Aune kulta;
 saat mielelläs sa onnes pitää, saat,
 kun vain et aina näytä tunteitas;
 näät se ei sovi ylhäisille, nyt
 sa tiedät syyn. Ja nyt kun veljeni
 on pian täällä . . .

AUNE (hämillään):

Vapaaherra Fleming
 siis palaako jo kotiin Warsovasta? . .

KAARINA:

Hän vaikka tänään täällä olla voi? . . .
 ja hovintavat kun on toisellaiset
 ja muutenkin lie ehkä sulla, Aune,
 kai syytä peittää kaikellaista, vai —?

KAARINA:

Sull' *onko* syytä?

AUNE:

Vapaaherra Fleming
on mua kerran kunnioittanut — —
sa tiedät kyllä sen; vaan että hälle
ma oisin aihett' antanut — se on (nyyhkien) . .
niin, se on parjausta ihmisten,
ei muuta mitään, tiedäthän sen itse!

KAARINA:

Vai tahdot väittää, että äitini
ois ilman syytä...

AUNE (nostaa kasvonsa):

Ebba rouva siis?

(kuin itseksensä) Niin, hän se sittenkin on syyppää
 kaikkeen!

(ääneen) Jos sellaista on äitis lausunut,
niin on se erehdystä . . . veljesi
ja minun suhde loppui alkuhunsa.

KAARINA:

Kun lopetettiin, niin se loppui kyllä.
 Vaan nyt kun palaa hän, sa ymmärrät,
 ett' ikävää ois tapaaminen hälle.

AUNE:

Mihinkäs tästä sitten lähtisin ma
 nyt äkkiä ja yksinäni? Ei,
 jos kerran läbden, vien ma Gottschalkin.

KAARINA:

Kun isä saapuu, niin hän laittaa häänne —
 ja sitten pois, niin sanoi juuri äiti.

AUNE:

Ja minne sitten?

KAARINA:

Maalle jonnekin
 tai Tukholmaan . . mut täältä pois ja kohta,
 nääs tuota teidän lemmenkuherrusta
 ei jaksakaan eikä viitsi kukaan kuulla!
 (Ottaa ompeluksensa ja poistuu nopeasti vasemmalle).

AUNE (heittäytyy istumaan, peittää kasvonsa ja nyyhkii):

Hän loukkaa mua . . tahallaan . . . ja aina,
 kun suinkin voi . . . ja marskin lähdettyä,
 kun poistui täältä nuoret ritarit,
 hän käynyt on niin katkeraksi! . . Ebba
 ei meitä siedä, mutta halveksii . . .
 ja Kaarina (paremmalla tuulella),

no, hälle kateeks käy

ja häntä harmittaa, kun Lindorm Bonde
 ei jäänyt tänne kauvemmaksi aikaa . . (paussi)
 Mut onhan mulla rakas, rakas Gottschalk,
 hän on niin hyvä, hän . . . ja Maariana
 jos saamme häät, niin tahdon pois ma täältä.

(Gottschalk tulee. Aune rientää häntä vastaan ja heittäytyy hänen kaulaansa).

Ah, siinähan sä olet, rakas Gottschalk!

GOTTSGHALK FLEMING (lempeästi):

No, mikäs sulla on, kun kyyneleissä
 on sinisilmäs . . . Olet itkenyt —
 ja miksi, Aune?

AUNE:

Gottschalk, lupaathan,
 ett' oitis Maarialta viet mun pois,
 pois vaikka minne, vaikka Tukholmaankin —
 (itku kurkussa) näät min' en kestä täällä enää,
 Gottschalk!

GOTTSCHALK FLEMING:

Vaan miksi itket? . . .

AUNE (riippuen kiinni Gottschalkissa):

Lupaatko sa, Gottschalk?

GOTTSCHALK FLEMING:

Ka, lupaan, lupaan, mutta jotakin on täällä hankkehissa . . Ebba rouva vast' äsken huovein kanssa linnan jätti ja suojat tääll' on kaikki mullin, mallin, kun kaikkialla siistitään . . Jo kysyin, mut selvää vastaust' en saanut heiltä. Tääll' on siis jotain tapahtunut, mitä?

AUNE:

Kamariherra Fleming palaa kotiin.

GOTTSCHALK FLEMING (kylmästi):

Vai niin.

AUNE:

Ja häntä vastaan Ebba rouva on lähtenyt —

GOTTSCHALK FLEMING (mieltien):

Vai palaa Juhana?

Jo tänään?

AUNE:

Sit' en tiedä.

GOTTSCHALK FLEMING:

Mutta tänne
hän aikoo jäädä kai? .. nyt ymmärrän,
miks pois sa tahdot.

AUNE:

Niin — ja Kaarina
hän mua loukkaa, moittii käytöstäni
ja (itku kurkussa) äsken sanoi ...

GOTTSCHALK FLEMING:

Kaarinako myös?

AUNE (kuten äsken):

Hän sanoi, että ... että ... minä, Gottschalk —

GOTTSCHALK FLEMING:

No?

AUNE (kuten äsken):

— riipun sinussa kuin takkiainen! . . .

GOTTSCHALK FLEMING (hymyillen):

Kas, mehän toisiamme rakastamme —

AUNE (nopeasti):

Mut se vain sopii maalaistallukoille,
joill' onpi seuranansa pässit, lehmät —
niin sanoi Kaarina, kun äsken lähti.

GOTTSCHALK FLEMING (vakavasti):

Häh? Pässit, lehmätkö?

AUNE (nyyhkien):

Niin sanoi hän ---

GOTTSCHALK FLEMING (vakavasti):

Sit' ei hän tarkoittanut. Tyynny, lapsi,
ei meitä kauan enää kukaan loukkaa,
nääs Maariana lupas isä häät,
ja kun hän saapuu . . .

AUNE:

Tiellä tullessaan
on marski sairastunut!

GOTTSCHALK FLEMING:

Sairastunut?

Mut haavoittunut ei? Vai onko vaaraa?

AUNE:

On sekin mahdollista . . .

GOTTSCHALK FLEMING:

Eihän toki,

ei Aune, sit' et kai sa usko sentään?

(tarttuen Aunea käteen)

Sit' uskoa et saa sä, kuuletkos?

AUNE (hämmästyen):

Mik' on sun, Gottschalk? . .

GOTTSCHALK FLEMING (kävelee edestakaisin kiihoittuneena):

Jos hän surman saa,

mä olen syypää, Herra auttakoon!

AUNE:

Olethan suunniltas, sinäkö syypää?

GOTTSCHALK FLEMING:

Niin, minä, Aune, sit' et tiedä sinä! . .

ei tiedä muutenkaan . . . minä yksin vain

ja noita-akka . . mutta miss' on isäs?

AUNE:

Hän on kai luona Kurjen viestien . . .

GOTTSCHALK FLEMING:

Mun täytyy kohta päästä heidän luo.
(rientää nopeasti vasemmalle).

AUNE (yksin):

Hän salaa jotain multa . . siitä asti,
kun marski Fleming nuijasotaan läks,
hän on niin kummallinen . . . säikähtää,
kun sotaviestit saapuu . . . Taivas tietää,
ett' on hän syytön . . . sillä väärin tehdä
ei Gottschalk vois, jos kuinka tahtoiskin . . .
(poistuu Gottschalkin jälkeen).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (tulee ens. palvelijan seuraamana):

No, Mikko, montakohan nuijapäätä
on vankitornissamme meillä jo?

ENS. PALVELIJA (miettii):

Niin, ylös ullakolle vietiin yksi . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ja kuka sitten?

ENS. PALVELIJA:

Herra Simo Slurck . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Häh! Simo Nurkka?

ENS. PALVELIJA:

Kirjoissamme Slurck . . .

hän tuotiin seitsemäntenä . . ja tuonne
taas kaksi alahalle . . viides päivä . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ja heidän nimet?

ENS. PALVELIJA:

Martti Vilpunpoika

ja Tommola ja Eerik Markusson . . .

mut ennestänsä meill' on kolmetoista

ja (iskee silmää) kuoppatornin vanki Pentti

Ponttu!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Häh, Pouttu kai?

ENS. PALVELIJA:

Mut kirjoissamme Ponttu.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Hm, hän on tärkeimpiä . . . Anolasta
toi hänet tänne Aksel Kurki itse,
nääs Warsovahan Sigismundin luo
ois hänet Kurki tahtonut . . mut siitä
saa marski päättää, kunhan palajaa. —
Siis kaikkiaan on heitä paljonko?

ENS. PALVELIJA:

Kai neljäkolmatta, jos vänrikit
ja huoviluopiotkin luetaan . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Vai neljäkolmatta? No, sama se,
mut tänään kuulustella tahdon heitä,
jos lautakunnan saan.

ENS. PALVELIJA:

Hm, vapaata
ja jalosyntyistä on kaksi uutta.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Se riittää.

ENS. PALVELIJA:

Göran Prijs ja Tönneson . .
mut sitten „viisaat“ . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin —

ENS PALVELIJA (iskee silmää):

Ja „varovaiset“

ja (yskäsee) „rehelliset miehet“.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA

Niin — ja heitä

jos kaikkiaan on neljä . . kumpiakin
voi olla kaksi.

ENS. PALVELIJA:

Kyllä ymmärrän . .

ja vouti pitää pöytäkirjaa vai —?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (mietti hetken,
sitten päättä-
västi):

Ei, Mikko, . . siihen mull' on oma mies —
käy, kutsu herra Gottschalk Fleming tänne! . .

ENS. PALVELIJA (hymyellen vie-
kaasti):

Nyt vouti leikkiä kai laskee mulle?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (tiuskaisten):

En, lempo viekөө, kutsu Gottschalk tänne! . .

ENS. PALVELIJA:

Hän ymmärtäiskö näitä asioita,
kun hän on kirjamies?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Ja siksi juuri
hän tarvitseekin harjoitusta . . . mene
ja kutsu tänne hän ja lautamiehet —
ja anna käsky tuoda kaikki vangit!

ENS. PALVELIJA (viittaa ylös):

Myös ullakolta?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Tuokoot hänetkin!

ENS. PALVELIJA (viittaa alas):

Ja kuoppatornin vanki?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kärtyisästi):

Kaikki — mene!

(Ens. palvelija kumartaa ja menee oikealle. Pentti Söyringin-
poika kävelee mietteissään)

Siis lautamiehiks valmiit nyt on Prijs
ja Tönneson . . . ja näille kummallekin

tää olkoon „ensimmäinen oikeuspäivä!“
 Ja Gottschalk pitää pöytäkirjaa . . hän
 on liiaks elänytkin kirjoissansa
 ja kammarissa . . . joutaa elämään
 myös hänkin kerran tutustua! (seisahtuu) Tässä
 nyt onkin hälle hiiden hauska juttu,
 kun seuraavast' on selko otettava:

- 1:o kuink' on se mahdollista, että moukat
 voi aseina nousta vastaan esivaltaa
 ja suurin laumoin kertyä ja kuinka
 on selvitettävä tää yhteishenki?
- 2:o Mik' oli heidän perustarkoitus:
 vain huovit karkoittaa tai luultavammin
 myös koko aatelisto hävittää
 ja tulla Turkuun, marski vangiks' ottaa?
 Sellainen tuuma vuosien on työ
 ja edellyttää viisaan salaliiton.
- 3:o Keit' ovat yllyttäjät? Kaikki syy
 täss' onko todellakin herttuan,
 jok' aiettaan ja retkeänsä tänne
 näin valmistaapi? Säädyt Arbogassa
 taas olleet ko'olla onkin: yksimielin
 on tehty päätös meidät kukistaa.

(kävelee ja seisahtuu karttaa katsomaan).

Mut mitä uutta tietää sitten se,
 kun prinssi Kustaa, joka Preussinmaalle
 on Thorniin asettunut, pyrkii maahan
 tai aikoo Venäjälle tsaarin luo;

täss' onko aie Suomi irroittaa
 ja nostaa prinssi täällä hallitukseen
 ja avuks pyytää Boris Godunow?
 Vai mikä piru heill' on mieless' ollut?
 Näät pelkästensä linnaleirin vuoksi
 ei ole moukat nousseet, sen ma tiedän.
 Jos marski tahtoo, juttu uusitaan —
 mut pöytäkirjaan jälkimaailmalle
 ma tahdon vankiemme tunnustukset!
 (Gottschalk Fleming tulee vasemmalta).
 Kas, siinähan sä oletkin jo, Gottschalk.

GOTTSCHALK FLEMING:

Sa mua kutsuit, appi!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Käyhän tänne,
 mull' oisi sulle tänään muuta työtä
 kuin rakkausjuttuja . .

GOTTSCHALK FLEMING:

No?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Vaihteheksi
 sa tällä kertaa saisit oikeusjutun
 ja sangen hauskan vielä . . nuijavangit .

ma kutsuin tänne, e'essä lautamiesten
 ma koitan saada tunnustukset siitä,
 mitk' ovat olleet heidän syyt ja aikeet —
 sa, Gottschalk, pidät pöytäkirjaa tästä.

GOTTSCHALK FLEMING:

En tiedä, tokko ymmärtänen —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Aika

on elämään jo sunkin tutustua
 ja asioihin valtakunnan . . . Näätkös,
 jos Tukholmaan sun marski tahtoo, niin
 hän valtakunnan tehtäviin sun aikoo.

GOTTSCHALK FLEMING:

Ma luulen, ett'en pysty niihin, appi.

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Sen saamme nähdä . . . muut' ei tarviskaan
 kun ymmärrät sä, minkä näät ja kuulet
 ja tiedot annat . . Tämä nuijasota
 on siihen oiva koulu: aikakirjat
 niin harvoin tietää, että rahvas itse
 ois noussut kapinaan.

GOTTSCHALK FLEMING:

Niin, se on totta,
mut taalalaiset Kustaa Vaasan aikaan —

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Niin kyllä, niin, mut Suomen aikakirjat
ei tunne tapaust', että koko kansa — —

(Lautamiehet, luvultaan kuusi, ynnä ens. ja toinen palvelija
tulevat oikealta).

vaan siinähan on meidän lautamiehet
ja uskotut ja viisaat, varovaiset!

Te Prijs ja Tönneson jos käytte tänne —
hoi, Mikko, penkit jalosyntyisille

(palvelijat rientävät vetämään penkkejä seinän viereltä)

ja mulle pöytä tuolta ... herra Gottschalk
saa tuosta nahkatuolin, — joutuun, Mikko!

(Palvelijat täyttävät käskyt. Kaikki istuvat paikoilleen, Pentti
Juusten pöydän ääressä olevaan nojatuoliin, Gottschalk häntä
vastapäätä ja lautamiehet vasemmalle).

Niin, nyt kun meillä tiedot verekset
on tämän kauhun sodan päätöksestä —
sen lienette jo kuulleet, lautamiehet?

(nämä myöntävät)

ja nyt kun Ilkka rikoskumppaleineen
on saanut kuolemansa hirsipuussa ...

niin, hyvät herrat, nähkääs semmoinen
on ollut käsky marski Flemingin! ...

Vaan nyt kun sota lopun saanut on,

voi alkaa kuulustelu sodan syistä.
 Ei tosin valtaa oikeus-istuimen,
 niin, sit' ei ole meillä, mutta täällä
 on vankiemme joukoss' suurimmat
 pääylyttäjät Pouttu, Vilpunpoika
 ja pari rikollista pappihurttaa . . .

Ja siksi, herrat jalosyntyiset
 ja viisahat ja . . (melua oikealta) mutta, Mikko hoi,
 käy katso, ketkä siellä elämöi!

(Ens. palvelija menee).

Meill' on siis tässä uusi merkkijuttu
 ja tyyneesti on harkittava kaikki.

ENS. PALVELIJA (palajaa):

Se vanki ullakolta . . kirkkoherra . . .
 ei ketään tottele, vaan vastaan potkii
 ja hiilihangoon pieksää vartijoita . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Jos pappi potkii, eihän purre sentään,
 tuo sisään vanki, vaikka väkisin!

ENS. PALVELIJA:

Hänt' eivät huoneestaan saa vartijat,
 hän vasta lauvantaina tulla lupaa —
 se toinen pappi, Eerik Markusson,
 taas huutaa, että tuomariksi hälle
 ei kelpaa vouti Juusten . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Vai ei kelpaa?

Tuo sisään vangit . . . myöskin pastori —

(lautamiehille) lain-alainen on hän kuin kaikki
muutkin!

(Ens. palvelija menee)

Kas, siinä näätte, herrat lautamiehet,
ai, mikä sisu Herran miehelläkin!

Lain eessä sentään kaikk' on yhtäläiset . . .

(Samassa tulee joukko vankeja, etunenässä vartijan lykkää-
mänä laiha, harmaahapsinen, villiytynen näköinen pappi,
sitten Pouttu vanhentuneena, kädet eteen sidottuina, useilla,
kuten Tommolalla ja Vilpunpojalla kädet taakse sidottuina;
lopuksi muutamia huovivartijoita).

PAPPI (tullessaan vartijan lyk-
käämänä, huutaa):

Mun tuomariks ei kelpaa vouti Juusten
ja hänen uskottunsa . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (äkäisesti):

Vaiti, pappi!

PAPPI (huutaen):

Mun Herrani on Kristus . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (lautamiehille):

Hän on hullu!

PAPPI (kuten äsken):

Hän yksin tuomitkoon mun erhetykset,
hän, joka kärsi täällä toisten vuoksi...
vaan teidän valtanne on perkeleeltä!...

POUTTU:

Ma myöskin kieltäyn tässä vastaamasta,
jos olen syypää, päättää kuningas;
mut armo-kirjat meille herttualta...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (äkkiä väliin
ehättäen):

Joit' et sa lukeakaan itse tainnut!...

POUTTU:

En tainnut silloin, mutta taidan nyt...

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (nauraen lautamiehille):

Te kuuletteko: kolme kuuta tuskin
hän istunut on kuoppatornissamme,
niin väittää oppineensa lukemaan! (nauraa)
No, hyvä, sangen hyvä!... (Gottschalkille) Pöytä-
kirjaan
siis merkittäköön, että vanki Pouttu
täss' syyttää yllyttäjäksi ruhtinasta.

POUTTU:

Ma sanon niinkuin pastorikin tässä:
mun tuomariks ei kelpaa vouti Juusten!

MUUT VANGIT (yhtä aikaa):

Niin, tuomariks ei kelpaa vouti Juusten!
(Levottomuutta lautamiehissä).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kiihtyen):

Häh, juuri teille, koppi-istujille
on vouti Juusten tuomari...

PAPPI:

Ei mulle,
mun tuomari on Kristus taivahassa! ...
(Melua oikealta).

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Vait, sinä hullu ... teille nuijapäille
on Herrallakin valmis helvetti ..
ja siell' on teidän paikka ... mutta siellä
on teillä tuomarina ...
(Ovi oikealla lyödään auki ja sisään astuu)

HOVIPOIKA (ilmoittaen):

Marski Fleming!

(Vangit peräytyvät perälle, Juusten, lautamiehet ja Gottschalk nousevat ylös; aseiden ja kannusten helinää rappusissa, kaksi

aseellista huovia sisään, sitten Knut Kurjen ja Pietari Juustenin tukemana marski Fleming sota-asussa. Huomatessaan isänsä horjuvan rientää)

GOTTSCHALK FLEMING (marskia vastaan):

Sa olet haavoittunut, isä?

KLAUS FLEMING (ponnistaen itseänsä jairtautuen Kurjesta sekä Juustenista):

Ei hätää,
vain pieni kohtaous . . menee ohi kyllä,
kun levähdän . . . on taival ollut pitkä . . .
ja kiiruhtaa ma tahdoin teidän luo!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kumartaen):

Kuink' oomme teitä varronneetkin, marski!
Nyt puolest' alamaisten kaikkien
ma lausun ilon siitä, että jälleen
te täällä ootte . . .

KLAUS FLEMING:

Kiitos, vouti Juusten;
niin, nyt on matka tehty, tuima reissu.
(Yrittää istua nojatuoliin, vaan katsahtaa samassa ympärilleen)
Vaana mikäs messu teillä täällä on ollut?
Mun tulojuhlaan tyrmästäkö vangit
sa olet kutsuttanut, Juusten?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (hiljempaa
marskille):

Anteeks,
mut uudet lautamiehet harjoitusta
on vailla olleet . . . siksi kuulustella
ma tahdoin vankejamme sodan syistä.

KLAUS FLEMING (tehdn kädenliik-
keen):

Vai niin . . mut riittää täksi kertaa, Juusten,
ja voihan jatkaa . . vaikka huomenna.
Hyvästi, lautamiehet . . . vangit kaikki
pois tyrmähänsä täältä saattakaa;
ma tahdon rauhaa!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (antaa merkin
vartijoille):

Vangit tyrmään siis! .

(Vartijat häätävät ulos vankeja. Viimeisiksi jäävät kuitenkin
pappi ja Pouttu, joista edellinen vartijan häätämisestä huoli-
matta lähenee marskia).

PAPPI:

Olette sangen sairas, marski Fleming!

KLAUS FLEMING (katsahtaen häneen):

Ken olet sinä?

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (marskille):

Rautalammen pappi,
se, joka Padasjoella vangittiin,
puol'-hullu mies . . .

PAPPI (tulee lähemmäs):

Mut puhdas opiltansa,
mies punakirjan, saman rituaalin
kuin meidän armollinen majesteetti!
Te ootte sairas, marski, sangen sairas
ja jos vain sallitte, niin sakramentit
jaan teille tässä vanhan tavan jälkeen!

KLAUS FLEMING (voudille):

Vie hiiteen pappi punakirjoinensa,
jok' esivaltaa vastaan noussut on! . . (papille)
Ma pidän rituaalit niinkuin tahdon . . .
ja sakramenteistasi happamista
en anna vanhaa saapasvartta!

PAPPI (johon Pietari Juusten huovien kanssa samassa tarttuu kiinni):

Vai niin,
vai kiroat sa pyhät kirkonmenot:
mut muista, marski, torvet tuomion

sun korvissasi kohta soi ja sulla
on silloin eessäs ilmestyksen näyt —
ja kirkon kirous!

KLAUS FLEMING:

Viekää pois tuo hullu!
(Pappi viedään pois).

POUTTU (jota myöskin ruvetaan
häättämään):

Tuo on siis marski! (Ääneen nöyrästi) Anteeks,
marski Fleming,
ma olen Pouttu, kuoppatornin vanki,
ja tietää tahtoisin: miss' ovat nyt
mun kumppalini? . .

KLAUS FLEMING (ankarasti):

Hirsipuussa!

POUTTU:

Vai niin;
(lähenee marskia) mut sit' en usko.

KLAUS FLEMING:

Häh? et usko?

POUTTU:

En.

KLAUS FLEMING (naurahtaen):

Kas, sepä hauska ukko! . . kaikkein nähden
ma heidän ruumiit maasta kaivat
ja teiliin panna annoin . . neljään osaan
he hakattiin ja seipään nenään päät . . .
kuin laki kuuluu kansan nostajille;
sen näin ma itse niinkuin herrat tässä!

PIETARI JUUSTEN JA KNUT KURKI:

Niin, siellä kirkonmäellä riippuvat
he hirsipuussa!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (päätänsä puis-
tellen):

Taivas varjeltoon!

POUTTU:

Mut ruumiina on kaikki yhtäläiset —
ja sit' ei sallinut ois herttu Kaarle!

(Vartijat vievät Poutunkin; huoneeseen jäävät marski, Kurki
molemmat Juustenit ja Gottschalk).

KLAUS FLEMING (nauraa vastahakoi-
sesti):

Sep' oli lysti ukko . . . tyrmävangiks
kun säästy hän . . niin siellä päähän hälle
on noussut moisiakin hourehia!

GOTTSCHALK FLEMING (säikähtyneenä):

Siis kaikki hirtettiin?

KLAUS FLEMING (jäykästi):

Se oli pakko.

(Äänettömyys).

Mut miss' on Ebba rouva? (kuin itsekseen)

Ennen aina

ol' ensimmäisnä vastassani hän.

GOTTSCHALK FLEMING:

Niin, Ebba rouva huovein kanssa juuri
läks äsken vastaan veli Juhanaa.

KLAUS FLEMING (ikäänkuin ei olisi
kuullut oikein):

Läks ketä vastaan?

GOTTSCHALK FLEMING:

Veli Juhanaa . . .

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (ehättäen selit-
tämään):

Niin, nuori Fleming kautta Danzigin
on Suomeen saapunut . . .

KLAUS FLEMING:

Vai on hän tullut!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA:

Mut laiva jäättyi hältä saaristoon
ja itse sairastui hän kuumetautiin . . .
sen vuoksi vastaan läksi Ebba rouva . . .
mut pian kumpikin kai täällä on!

GOTTSCHALK FLEMING:

Häll' onkin linnan parhaat orhit, isä!

KLAUS FLEMING:

Vai niin on asiat . . no, varrotkaamme . . .
(itseksseen) mut mua vaivaa pahat aavistukset —
(Ääneen Pentti Juustenille)
Kai sentään, Juusten, tarpeellista lie
mun tulostani viesti heille laittaa . .
mut heti kohta . . ratsain . . hiirakolla!

PENTTI SÖYRINGINPOIKA (kumartaen):

Ma miehen varman siihen valitsen.
Mut matkan jälkeen rauhaa kaipaa marski,
(katselee vuodetta) on vuode tehtynä ja Bertil Galle
saa tulla tänne . . tai jos sallitte,
ma itse autan päältä haarniskan.

KLAUS FLEMING:

Sen tehköön Pekka . . .

GOTTSCHALK FLEMING:

Taikka minä, isä?

KLAUS FLEMING:

No, vaikka sinä, Gottschalk . . . Mutta Juusten, sa saata Laukon herra vierassuojaan . .

KNUT KURKI:

Mut marski sairas on . . . jos jotain sattuis, ma läsnä mielelläni oisin siksi!

KLAUS FLEMING (ponnistaen):

Ei hätää, Laukon herra, vielä kotvan me kiusoitamme herttuaa ja ryssää, kun kuninkaalle säilytämme maan —

(nauraa väkinäisesti)

ja Käkisalmea saa vuotta ryssä, näät sit' ei jätä Viikin vapaaherra ja rautamarski Fleming, Noki-Klaus!

KNUT KURKI (kumartaen):

Kai ryssä suostuu vielä vartomaan . . . siis poistua mun sallii marski?

KLAUS FLEMING:

Menkää,
vaan linnaan jääkää sentään toistaiseksi.

KNUT KURKI:

Jumalan rauhaa, marski, huomiseksi!
(Menee Pentti Juustenin kanssa).

KLAUS FLEMING:

Ja sinä, Pekka?

PIETARI JUUSTEN:

Varron käskyjänne!

KLAUS FLEMING:

Tuo iltajuomani . . tai tuokoon Mikko,
niin pääset lepoon . . . sitä tarvis lie?

PIETARI JUUSTEN:

Jos saisin nähdä marskin levähtävän,
niin kolme vuorokautta valvoisin!

KLAUS FLEMING:

Hm . . . entäs Kaarina?

PIETARI JUUSTEN:

Ma kutsun neidin. (Pois).

KLAUS FLEMING:

Tuo kunnon poika! .. Vai on Ebba poissa? ..
no, Gottschalk, autas vanhaa isääs, että
saan päältäni ma haarsniskan ja miekan ...

(Gottschalk rientää luo, marski yrittää nousemaan, mutta vie
samassa kätensä rinnalleen ja voihkaisee)

Kas, pirun noitaa ... tuohon samaan paikkaan
se aina vihlaisee kuin veitsen isku.

GOTTSCHALK FLEMING (auttaessaan mars-
kin päältä):

Jos on se ehkä hengenvaarallista!

KLAUS FLEMING:

Äh, sit' en usko .. nyt se ohi onkin ...
nün, Kaarina? ...

PIETARI JUUSTEN (tuo pikarin, jonka
asettaa pöydälle):

On kohta täällä, marski!

KLAUS FLEMING:

Saat mennä, Juusten! (Juusten pois).

Entäs sinä, Gottschalk?
nyt on jo ilta .. lienee myöhäkin,

ma itse lepoon tahdon matkan jälkeen,
sa levähtää voit vieruskammiossa,
niin kutsun tarvittaissa . . . miss' on kello?

(katselee ympärilleen).

Kas, senkin vieneet . . .

AUNE (tulee ja rientää suoraan
marskin luo):

Isä puhui totta . . .

ett' on jo tullut marski . . .

KLAUS FLEMING (jonka eteen Aune
on polvistunut):

Rakas lapsi,

sa olet kai jo ikävöinyt meitä . . .

Nyt saatte kohta häitä viettää, lapset,
ja komeasti takaa marski Fleming . . .

AUNE JA GOTTSCHALK FLEMING (yht'aikaa):

Oi kiitos, isä kulta!

KLAUS FLEMING (pyyhkien hiansuulla
silmiänsä):

Isä-kulta?!

Kas, sitä noitaa . . . silmää karvastaa
vain yhä vielä . . . ei, mun maata täytyy . . .

(Aune ja Gottschalk nousevat ylös)

ja menkää tekin, lapset . . . Gottschalk maatkoon
siis vasemmalla . . . jos ois tarvis häntä.

K A A R I N A (juosten vasemmalta):

Se on siis totta, ett' on isä tullut?

KLAUS FLEMING (hyväillen häntä):

On, tyttöseni . . . täällä ollaan taas . . .

kai -oletkin jo meitä ikävöinyt?

KARINA:

Niin, — ja jos? Vaan tervehän sa olet!

KLAUS FLEMING (teeskennellen):

Ka, terve, terve!

KAARINA:

Vaikka Juusten äsken

sun hengensairaaks tiesi! .. Juoruinensa

hän joskus meitä vallan säikähyttää.

Siks en ma uskonutkaan . . mutta Gottschalk

kai kertoi Juhanaasta? Äidin kanssa

hän pian täällä on .. mut (hiljaa marskille)

silloin täytyy

kai Aunen pois .. he häitä vartovat ...

ne toimittaa kai isä kohta heille?

KLAUS FLEMING (yhä ponnistaen peittäöksensä heikkouttaan):

Niin, huomenna . . .

KAARINA:

Tai jälkeen Maarian . .
sen luvan on he saaneet sulta, isä . .

KLAUS FLEMING:

Ja sen ma pidän! (käännähtäen) Gottschalk, Maariana
siis saatte häänne . . .

AUNE:

Meill' on aikaa kyllä . . .

GOTTSCHALK FLEMING:

Niin, meill' on kyllä aikaa (tulevat lähemmäs)
Kaarina,
me liiaks ehkä isää väsyttämme . .
hän haluaa lepoon pitkän matkan jälkeen!

KAARINA:

Se on siis lopussa tuo nuijasota!
Jumalan kiitos . . . koht' on kevät taas
ja täällä alkaa sitten toinen leikki . . .
Mut todellako lepoon tahdot, isä?

KLAUS FLEMING:

Niin, levähtää kun hetken saan ma vain,
niin sitten puhellaan . . ja Ebbakin
jo siksi saapunee . . hyvästi, lapset!
(suutelee Kaarinaa otsalle; Aune ja Kaarina pois).

GOTTSCHALK FLEMING (palaa verkal-
leen ovelta ta-
kaisin):

Siis sota loppunut on kaikkialla!

KLAUS FLEMING (varmasti):

On . . . kaikkialla . . .

GOTTSCHALK FLEMING:

Eikä kansa enää
voi nousta aseisiin?

KLAUS FLEMING:

Ei tahdokaan —
ja myöntäneet on itse meille, että
he toimineet on toisten viettelystä
ja yllykkeestä perkeleen . . .

GOTTSCHALK FLEMING:

Ja töistään
on kuolleet hirsipuussa päälliköt!

KLAUS FLEMING:

Viis heistä hirtti vouti Melkerson,
kun liian myöhään saapui armoitus . . .

GOTTSCHALK FLEMING:

Siis Ilkka myöskin?

KLAUS FLEMING:

Ensimmäisnä Ilkka.

GOTTSCHALK FLEMING (ahdistuksella):

Hän sentään oikeuttansa puolsi vain?

KLAUS FLEMING:

Mut nosti kansan vastaan esivaltaa!

(Katsoen tutkivasti Gottschalkiin).

Ja syksyllä kun pakoon pääs hän täältä,
tuon velhon luota — —

GOTTSCHALK FLEMING (äkkiä):

Pakoon! Ilkkako?

KLAUS FLEMING (kuten äsken):

Niin, hänet piiloittanut mökkihinsä
se lempo oli, kertoi Juusten mulle;
mut huoviroistoistani joku petti —
sa ehkä muistat: veljes Juhana
kai oli silloin heitä johtamassa?

GOTTSCHALK FLEMING:

Niin oli, isä.

KLAUS FLEMING:

Nyt kun palaa hän,
niin tutkittakoon sitten tääkin seikka;
näät jos ma silloin hänet kiinni sain,
ois tuskin syttynytkään nuijasota.

GOTTSCHALK FLEMING:

Siis kaikk' on Ilkan syy?

KLAUS FLEMING:

Niin, ilman häntä
ei toiset nousseet oisi . . Tuhansilta
ois henki säästynyt, jos Ilkka saatiin . . .
Siks häntä kaikkialta etsittiin.

GOTTSCHALK FLEMING (syöksee pol-
villeen mars-
kin eteen):

Suo anteeks, isä, kaikki syy on mun!

KLAUS FLEMING:

Häh, mitä tarkoitat sa?

GOTTSCHALK FLEMING:

Jaakko Ilkan
ma silloin velhon luota pelastin.

KLAUS FLEMING:

Sinäkö, Gottschalk? Se on mahdotonta . .

GOTTSCHALK FLEMING:

Ma riensin Juhanan ja huovein jälkeen,
ma heidät noidan luona tavoitin
ja Juhana kun mökkiin syöstä aikoi,
ma estin häntä . . . syöksin itse sinne
ja tuvan tyhjäksi heille valhettelin . . .

KLAUS FLEMING:

Siis *oli* Ilkka siellä?

GOTTSCHALK FLEMING (hiljaa):

Oli, isä . . .
ja kumppalinsa Kontsas . . lauteen alla.
(Äänettömyys).

KLAUS FLEMING:

Ja miks sa valhettelit?

GOTTSCHALK FLEMING (hiljaa):

Kansan vuoksi.
(Äänettömyys).

KLAUS FLEMING:

Vai niin . . . mut isääs silloin muistanut
et enempää kuin itse esivaltaa?

GOTTSCHALK FLEMING (on vaiti).

KLAUS FLEMING:

Juhana veljes noin ei oisi tehnyt,
mut äitis oli kansanlapsi . . . nouse

(Gottschalk nousee)

ja mene Aunen luokse . . . häitten jälkeen
te saatte maalle muuttaa . . . Tukholmaan
ei ole tarvis . . . hyvää yötä, Gottschalk!

(Gottschalk tarttuu marskia kädestä, kumartaa ja poistuu vasemmalle. Fleming kävelee pari kertaa edes takaisin, juo pikarista ja istahtaa jälleen nojatuoliin).

Hm, poikani siis heidän puolellansa
jo siitä lähtein! . . . mutta Juhana
on sentään toista verta . . . Warsovassa
ei olla kansan mieltä . . . kuninkaalle
on annettava tieto retkestämme.

(ottaa kynän pöydältä, yrittää kirjoittamaan, vaan antaa herpoutuneena kätensä laskeutua alas).

Kuink' olen heikoks käynyt: hanhen sulka
ei pysy enää kä'essä Flemingin! . . .

No, puolestamme kirjoittakoon Kurki
jo huomenna . . . mun levon tarvis on.

(Vaipuu hetkeksi nojatuoliin).

Mut lepoa en myöskään saa ja silmät
jos ummistankin, alkaa hourenäyt
(ikkunassa perällä näkyvät noita ja Pentti Ilkka).
ja kauhuillansa nostaa kylmän hien . . .

Tuo hullu pappi sakramentteinensa

hän tiesi kaikki . . . tiesi saatana
 kuink' on mun laita! . . . Santavuoren näyt
 ei rauhaa suo ja — Jaakko Ilkka roisto
 hän mulle kummittelee kuoltuaankin.

(Ilkan haamu ilmestyy ikkunaan semmoisena kuin 2:n näytöksen 1:ssä kuvaelmassa ja vartijain pitelemänä).

Siin' on hän taas, se lempo! (hyppää tuolistaan)
 väisty saata . .

tai kautta taivaan — (tavoittelee miekkaansa)
 . . . oikeusko sulla

ja mulla väärin? näätkös, Juusten, tuossa
 hän nousee helvetistä . . . haudastansa
 se kalman ruoka . . . jonka vuoksi tuonoin
 mun petti poikani . . ja tehdä aikoi
 mun pyöveliksi oman isänmaani!
 Sinäkö kuolit vuoksi sorrettujen
 ja sull' on oikeus, huudat? Mikä oikeus,
 sinähän nousit vastaan kuningasta
 ja mua, joka nostaa maani tahdoin
 vain toisten arvoon . . . juuri kansan vuoksi
ma olen taistellut . . . Jos Gottschalk kieltää . . .
 hän onkin äpäröitä . . . poikani
 Juhana yht' on mieltä . . . vanhaa isää
 hän toki kannattaa . . (astuu näkyä kohti varmasti)
 mull' on oikeus, on,
 sen uskon tuomiolle tullessani!

(näky katoaa).

Kas, väistyipäs se . . (nauraa) täytyi, täytyi,

kun näki, ett'en epäillyt . . Ma uskon
 mun työni oikeaksi . . . moukkain valta
 ei kannattaa voi valtakuntaa, ei,
 sit' ei se tehdä voi, mut ruorimies
 hän olkoon varma töissään, tehtävissään,
 niin sanoi vanha Kustaa kuningas,
 kun palas Taalain maalta . . .

(Kustaa Vaasan haamu ilmestyy).

On kuin tuossa

nyt hänet sellaisena näkisin!
 Sun työs ma täällä tehdä aioin, Kustaa.

(Haamu puistaa päätänsä).

Vai et sa usko? Mutta kautta taivaan
 ja harmaan pääni, totta tehnyt
 ma oisin haavehista Juhanan;

(haamu puistaa päätään)

min' *oisin* tehnyt sen . . ja oisin voinut
 ja voin sen vieläkin . . niin, sen ma teen!

(haamu katoaa).

(hiljaa) Hän uskoi sen . . mut miss' on Ebba? Ebba!
 hän sytti aatteen, niin, hän sen keksi,
 ett' on tää maa kuin luotu Flemingeille
 ja meille kuuluva on Suomen kruunu.
 Kuningas-aatos . . mutta synnillinen . .
 se oishan työtä valapattoisen . .

(Sigismundin haamu ilmestyy, kaksi sormea ylhäällä).

Siin' on hän . . kuninkaani . . Sigismund . .
 ja valan sormet kohti taivaan kantta;

mut väisty tieltä, heikko kirkon orja,
 vain heikot korkeutta kurkistelkoon —
 on maasta kotoisin mun valtakunta
 ja vallan uskallan ma itse ottaa —
 on lyöty nuijapääät ja Suomen kansa
 mun eessä nöyristyy se . . . vaan ei sun —
 pois tieltä pappein narri, „rex crastinus“ . . .,
 kun saapuu joukkoinensa Noki-Klaus!

(Sigismund katoaa, vaan samassa ilmestyy herttua Kaarle
 aseissa).

Vai astut tielle sinä vallan-ahnas
 ja suurisuinen moukkain kuningas?
 Ei vielä kruunu päässä, herttu Kaarle,
 ei vielä kruunu päässä . . . tässä maassa
 sun vallanahneutes ma hillitsen;
 kuin kukonpoi'at löin ma nuijapääät
 ja nyt on sinun vuoros . . . tulla saatkin
 ja kautta helvetin ja miekkani,
 ma viskaan niskoiltani kaikki, kaikki,
 sen teen ma, kuuletkos, en pelkää teitä
 ja sinun uhallaskin Suomen kruunun,
 ma lasken päähän Johan Flemingin!

(Nuori Fleming puolalaisen kamariherran puvussa näkyy pol-
 vistuvana herttuan edessä; pyöveli punaisessa viitassaan
 seisoo vasemmalla kirves kohoitettuna).

Haa, ken on eessäs siinä, herttu Kaarle,
 ken on tuo nuorukainen polvillansa . . .
 bäh, Juhanako? Johan Flemingkö
 on polvillansa herttu Kaarlen eessä!

Pois siitä arvoton . . . seis pyöveli —
 hän lyö . . . oi taivas . . ei, hän empii sentään . . .
 hän kuulee huudot vanhan harmaapään . . .
 Taas nousee miekka . . . tappaa aikovatko
 he nuoren syyttömän? . . Nyt lankes säilä . . .
 Jumala taivaan . . . armos hälle suo —
 haa . . rintaan pisti . .
 maahan, maahan tuolla
 viimeinen Fleming kaatui — mestattuna!
 Vanhurskas taivas . . . nyt on aika siis
 myös tullut marskillekin . . Ebba, Ebba
 ja Kaarina ja kaikki . . tulkaa . . tulkaa
 Juhana joudu . . Juhana, Juhana!

(Marski on viimeisen puheen aikana horjunut vuodetta kohti, johon korahtaen vaipuu. Siivitettyt enkelit korjaavat Juhana Flemingin, jäljelle jää Kaarle herttua ja pieni prinssi Kustaa Aadolf, molemmilla kruunut päässä, kunnes hetken kuluttua katoavat. Paussi. Sen jälkeen avautuu oikeanpuolinen sivu-ovi ja päänsä pistää varovaisesti esiin)

NOITA:

Nyt kaikk' on hiljaa . . . marski nukkuu varmaan!
 (tulee vuoteen luo, katselee, palaa ovelle)
 Nyt voit sa tulla, Pentti . . .

(Pentti Ilkka ilmestyy ovelle)

vuotehella

tuoll' leppää Noki-Klaus, jok' isäs hirtti!

PENTTI ILKKA:

Se onko varmaa?

NOITA:

Katso itse.

PENTTI ILKKA (tulee vuoteelle):

On,

se on hän, marski itse tällä kertaa.

Nyt ei hän välttä enää kostoansa.

NOITA:

Ma varron tuolla ulkoisalla, Pentti,

ja vahdin rappusissa . . .

PENTTI ILKKA:

Tee se, noita!

(Noita pois. Pentti seisoo hetken yksin, käsi puukon kahvassa).

NOITA (kurkistaa uudelleen
ovesta):

Mut nukkuvaan sä ällös käsin käy!

PENTTI ILKKA:

Pois, velhö-akka! (Noita pois).

Hän on oikeassa,
ei toki nukkuvaista! Herätköön

siis marski Fleming, mutta kuollaksensa!

(lyö sängyn verhon syrjään, katselee)

Vaan hän ei liikahda . . .

(kumartaa veitsi kädessä hänen ylitsensä).

ei hengitä . . .

niin, hän ei hengitä! . . . Voi taivaan luoja . .

hän . . hän on . . kuollut (ravistaa uudelleen)

marski Fleming kuollut,

ja minä kostaa aion vainajalle!

Mun veitsen kärjess' ei siis kosto ollut . . .

Jumala taivaan tuominnut on tässä!

NOITA (ovella):

No?

PENTTI ILKKA:

Hän on kuollut!

NOITA:

Marski Fleming kuollut?

PENTTI ILKKA:

Niin, täss' ei sijaa enää koston työlle:

Jumala taivaan täss' on tuominnut!

NOITA:

Jumala taivaan taikka — marski itse!

(Juoksevat oikealle. Huutoja ulkoa: marski Fleming on kuollut! Melua ja hälinää. Kuuluu nuoren Juhanan ääni linnan käytävästä, kohta temmataan ovi auki ja sisään syöksee)

JUHANA FLEMING (juosten isänsä vuoteelle):

Ei toki vielä lie hän kuollut!

(Tarttuu isänsä käteen).

On . . .

hän on jo kuollut . . liian, liian myöhään!

(Heittäytyy nyyhkien isänsä vuoteen yli. Pihalla alkavat kirkon kellot soida).

EBBA FLEMING (kiiruhtaen vuoteelle):

Siis ehti meitä ennen marski Fleming!

(Polvistuu vuoteen ääreen. Sivulta huutoja ja sitten Kaarina, Gottschalk, Aune, Pentti ja Pietari Juusten, Kurki y. m. laskeutuen kaikki polvillensa, niin että polvistuneiden joukko ulottuu yli näyttämön. Kirkon kellot soivat. Juuri ennen esiripun laskemista, astuu sisään mustapukuinen, kalpea)

DANIEL HJORT (ilmoittaen pilkallissella riemulla):

Merellä näkyy herttu Kaarlen laivat!

(Esirippu alas).

